

Vatra veche

Vatra veche

10

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul VII, nr. 10(82), octombrie 2015 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

„Toamnă timpurie” • Ilustrația numărului Mihai Bandac

ANOTIMPUL DIN COLIVIE

E toamnă, chiar e toamnă,
cad frunze peste noi ca-n vis,
cad dintr-un anotimp de altădată,
în care am rămas închis.

Nu e nici timp să recunoaștem
ce toamnei cândva i-am promis:
în frunzele ce cad să ne mai naștem
ca într-un straniu paradis.

Rămâne toamna fără noi,

nici n-avu timp să ne cunoască –
doar umbra-n noi și-a risipit,
alt anotimp în noi să nască.

13 octombrie 2013

NICOLAE BĂCIUȚ

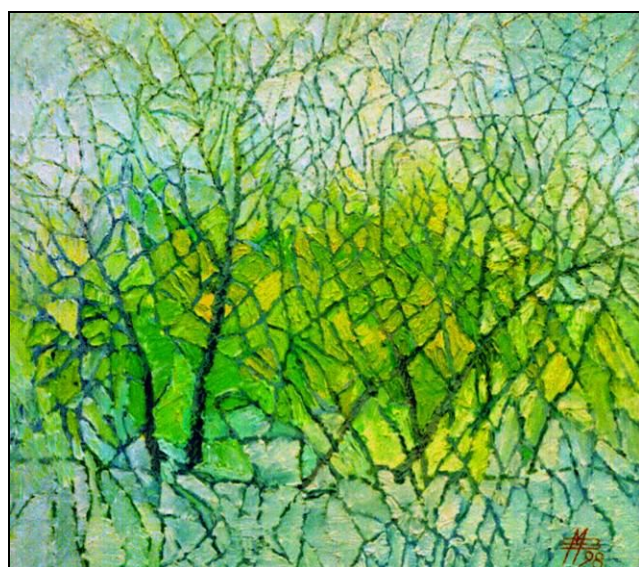
Vatra veche dialog cu Mihai Bandac

SUMAR

Anotimpul din colivie, de Nicolae Băciut/3
Vatra veche dialog, cu Mihai Bandac, de Nicolae Băciut/3
Eminescu despre muncă, de Dumitru Velea/8
Puterea cuvintelor și „cuvintele” puterii, de Geo Constantinescu/9
Eseu. Identitatea ca barem de existență, de Ecaterina Țărâlungă/11
Poeme de Teofil Răchițeanu/12
Două vechi istorii literare românești în limba germană, de Horst Fassel/13
Poezii de Nicolae Nicoară Horia/14
George Coșbuc – 150. Poezia erosului rural, de Marin Iancu/15
Ion Creangă la stațiunea Slănic Moldova, de Pavel Bîlțiu/16
Poetul și poezia (Adrian Păunescu), de Ion Groșescu/18
Arta literară la Hermann Hesse și Mihail Diaconescu, de Tanța Rotărescu/19
Învățăm, de Emilia Amariei/20
Farmecul amintirii, de Noemi Bohmer/21
Profesorul uituc, de V. Molodeanu/21
Puritani și... puritani, de Mihaela Mudure/22
Motivul iubitei moarte în lirica românească, de Ion Gheorghiușor/23
Eseu. Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/24
Cronica literară. Barcagiul iubirii (Leonid Iacob), de Cornel Galben/25
Sălbăticiuni și umbre (Flavia Cosma), de Adrian Erbiceanu/26
Iarna ucide vipere albe (Dorinei Brândușa Ladèn), de Iulian Chivu/27
„Îmblânzirea de Dumnezei” (Armina Flavia Adam), de Ioan VasIU/28
Poezia imposibilității domesticului (Aida Hancer), de Darie Ducan/29
Aripi de ploaie (Nicolai Țăicuțu), de Corneliu Vasile/30
„Orice vindecare e o lecție de viață” (Mihaela Oancea), de Ioan VasIU/31
Cartea neliniștilor târzii (Miron Țic), de Ladislau Daradici/32
Livada cu metafore (Ioan VasIU), de Miron Țic/33
Semn de aer (Aurelia Stoie Mărginean), de Sânziana Batiște/34
Testament, de Melania Cuc/35
Filtre. Zori de amurg (George Echim), de Mircea Dorean/36
Sculptorul tăcerii (Dorian Marcoci)/36
În urmă, poem de Dorian Marcoci/36
Monograf al poetului Emil Botta (Adrian Botez), de Ionel Necula/37
Ioan Alexandru (Nicolae Băciut), de Constantin Stancu/38
Proze altfel (Atila Socaciu), de A. I. Brumaru/39
Eugen Seceleanu, un umorist..., de Dumitru Hurubă/40
Întoarcerea berzelor (Decebal-Alexandru Seul), de Gh. Dolinski/42
Gustul cenușii (Mariana Cristescu), de Lazăr Lădăriu/43
Oameni pe care i-am cunoscut (Veronica Pavel Lerner), de Răzvan Ducan/44
Miezul de pâine al unei reflecții (Gh. N. Șincan), de Valentin Marica/48
Al 18-lea strigăt al „Îngerului” (Valentin Marica), de Ligia Dalila Ghinea și Ioan Lăcătușu/49
Documentele continuității. Romanul Marii Uniri (Mihail Diaconescu), de Aurel V. David/51
Convorbiri duhovnicești. ÎPS Ioan al Banatului, de Luminița Comea/54
Felicia Dumas, de Tudor Petcu/55
Poeme de Magdalena Hărăbor/56
Să fac loc îngerilor, de Gheorghe Nicolae Șincan/57
Ancheta „Vatra veche”. Casa Memorială „Tudor Arghezi”, de Luminița Comea/57
Aspecte morfologice în arta creștină bizantină, de Dorin Macovei/59
Poeme de Florentina Loredana Dalian/60
Memoria, ca o ladă de zestre (Dinuca Burian), de Nicolae Băciut/61
Folclor cules de Maria Coprean/61
Portret în mișcare (Marian Nencescu), de Rogac Raia/62
Ancheta „Vatra veche”. Exilul românesc: Lucioan Dumbravă, de Nicolae Băciut/64
Jovan Ardeljjan-Ulă, de Ecaterina Țărâlungă/66
Biblioteca Babel. Luis Tamarit, de Elisabeta Boțan/67
Starea prozei. Lupoica, de Angela Baciu/68
Val-vârtejul venirii, de Puiu Răducan/68
Picături de Vatră veche. Manualul omului, de Traian-Dinorel Stănculescu/69
Starea prozei. Bătrânul și lupii/, de Ioan Mugurel Sasu/70
Cronica pictată de la Vinerea, de Dorin N. Uritescu/71
Poeme de Dumitru Băluță/72
Scena. Cehov. Livada de vișini, de Cristian Ioan/73
O istorie cu perdea, de Bogdan Ulmu/74
Cum a fost botezat Faraon V, de Marin Ifrim/74
Literatură și film. Nostalgia unei umanități pierdute, de Alexandru Jurcan/75
Aferim, de Darie Ducan/76
Reviste culturale. Caietele de la Araci, de Ion N. Oprea/77
Congresul Academiei ARA 2015, de Ileana Costea/78
Poeme de Daniel Mișu, George Popa/79
Curier/80
Debut. Claudia Vodă, de Nicolae Henț/84
Lumea lui Larco/85
De la Păstorel citire/85
Mihai Bandac/86
La vulture, de Nichita Stănescu/88

Mihai Bandac • Câmpia Română

Mihai Bandac • Primăvara lângă Corbeni

Mihai Bandac • Toamnă la munte

Ilustrația numărului MIHAI BANDAC

Vatra veche dialog

Mihai Bandac

„De treci codrii de aramă”

- Cât de legată e pictura de muzică. Vă simțiți, prin „Anotimpurile” dv., un “Vivaldi al plasticii românești”?

- Alăturarea cu marele compozitor și mai ales cu celebrul și inconfundabilul *Concert pentru vioară și orchestră în Mi major, Op. 8*, se datorează lui **Nichita Stănescu**. S-a întâmplat de multe ori să îl asculte chiar la mine la atelier. Alături, desigur, de alte melodii, piese clasice, sau mai ales de muzică populară românească, care m-au însoțit în timpul vieții.

M-a bucurat desigur. A fost foarte onorantă. Dar n-am comentat-o niciodată. Ea s-a așezat normal alături de alte aprecieri de acest gen, semnate de minunați contemporani, mulți colegi de ai dv., dar care, în general, mă asociau cu cântecul românesc, cu doinele bănățene și ardelenesti îndeobște.

- „Prin tihna peisajelor - popasuri tainice la cumpana dintre ceasurile anului. *Adevărate "sculpturi în relief, de aer", ar fi spus Nichita - martori tăcuți ai visurilor noastre trăite și inventate. Pentru că și le asuma, ca nimeni altul, în frumusețea lor frustă, Mihai Bandac aduce în picturile sale sentimentul bucuriei curate!*” (Veronica Marinescu, *Curierul național*, 2006). Cum ați traduce în cuvinte sentimentul bucuriei în arta plastică?

- Profesorul meu, marele pictor **Alexandru Ciucurencu**, într-unul dintre puținele interviuri acordate Televiziunii Române și desigur la multe dintre orele de clasă, spunea cu simplitate și cu maximă sinceritate: *pictura... măi... înseamnă lumină și*

culoare... ea trebuie mai ales, de câte ori se poate, să aducă bucurie oamenilor...

Mi s-a întâmplat să trăiesc plener, surprinzător la început și, din păcate, irepetabil, acest sentiment la care doriți să ne referim, în 1976, când regizorul de film român **Tudor Eliad** (ce-mi fusese recomandat de către **Toma Caragiuz** și protejatul său studentul în arte frumoase **Trăian Filip**) trăitor la **Paris** și la care, venind de la Haga spre casă, am zăbovit preț de o săptămână, la rugămintea mea, m-a condus la **Jo De Pom**, Muzeul adevărat și inspirat al **Impresioniștilor**. Pe pereții acelor 4 sau 5 săli dispuse în stil vagon, albe în totalitate, erau expuse capodoperele cunoscute, constituindu-se într-o indiscutabilă victorie a spiritului uman, a năzuinței sale către frumos și armonie. Înțelegeai totodată, spontan, de ce Fenomenul a fost perceput și considerat de la început, drept o mare **Revoluție a limbajului pictural**. Am încercat să evoc de multe ori acea întâmplare miraculoasă din viața mea, dar nu cred că am reușit. Cuvintele nu m-au ajutat și, din păcate, nu știu să existe un film, un eseu sau chiar un simplu documentar realizat în sălile respective.

- **Ați avut șansa unor mari pretenii literare. Ce poate aduce scriitorul în viața și opera unui pictor?**

- Scriitorii și actorii care frecventau în deceniile 7, 8, 9 și 10 ale secolului trecut atelierelor

artiștilor nu m-au ocolit. Ba din contră, aș putea spune. Își dădeau chiar întâlniri și se nășteau ad hoc adevărate cenacluri artistice. Se schimbau idei, uneori într-o atmosferă chiar tensionată, dar întotdeauna armonia, estetică cu precădere, se impunea, căci era la ea acasă. Iar când se recitau, spre dimineață, versuri mai mult sau mai puțin cunoscute, acompaniate la chitara mea, din **Eminescu, Labiș, Pillat, Esenin, Topârceanu, Minulescu, Goga, Garcia Lorca, Ioan Alexandru, Nichita Stănescu**, bănuți în ce stare se aflau cei prezenți. Fie toamnă, fie iarnă, fie nopți de primăvară sau de vară.

Să-l auzi pe **Gheorghe Cozorici**, invariabil și de fiecare dată parcă altfel, recitând **Scrisoarea III**, nu era de ici de acolo. Sau **Călin - file de poveste**: „*De treci codrii de aramă, de departe vezi albind / Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint./ Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt, / Flori albastre tremur ude în văzduhul tămiat;/ Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă / Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă*”....

Reprezintă poate amintirea și imaginea cea mai pregnantă. Amuțea brusc toată asistența. Iar tu, cel de la șevalet, simțeați că odată ajuns, rătăcit în acest necuprins și misterios teritoriu al *Pădurii de argint*, o să te duci tot mai departe, singur sau uneori cu cea pe care o adori, o să te... rătăcești, o să devii altceva, n-o să-ți mai aparții.

„*Unde ești copilărie, cu pădurea ta, cu tot?*”.

Transfigurarea, sublimarea, metafora erau, cum se spune, la ele acasă.

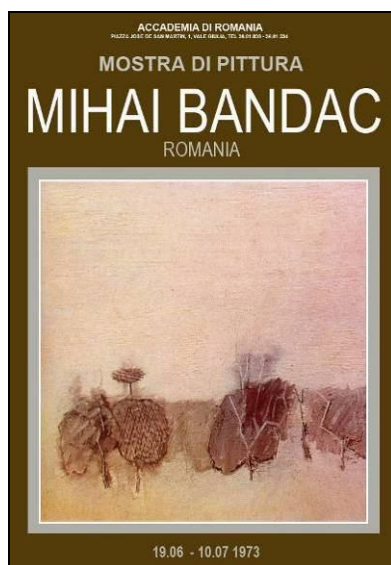
Acesta ar putea fi marele câștig la care doriți să ne referim. Cu nuanțele de rigoare.

- **Au scris despre opera dv. critici de artă importanți, dar și oameni de cultură de mare prestanță. Cine a simțit cel mai bine adâncurile artei dv?**

- Toate referințele, dar absolut toate, le consider a fi deosebite, prin căldura lor, prin sinceritate, prin entuziasm. Le păstrez în permanență în suflet și desigur în albumele sau cataloagele existente.

Dacă le-am meritat pe deplin este cred eu mai puțin important. →

NICOLAE BĂCIUȚ

Afiș la expoziția de la Roma, 1973

M-au onorat de fiecare dată, dar vă rog să fiți convins că în primul rând îi onorau pe autorii acestora, făcând cunoscute implicit sau chiar explicit, idealurile, năzuințele, visările lor. Cu toții deveneau poeți, chiar dacă în fapt erau poeți, prozatori, ziariști, critici sau, cum se spune, simpli muritori... de dorul picturii, se înțelege.

La începuturile acestui drum, se află **Petru Comarnescu**, desigur cu acele cuvinte din 1967, din **România liberă**, ocazionate de **Marea Expoziție a Tineretului**, ce consemnau debutul unui... *visător*. De foarte mare importanță s-au situat gândurile și aprecierile lui **Pierre Apestegey**, din 1972, de la **Cagnes-sur-Mere**, ale lui **Giulio Carlo Argan**, cel mai mare istoric de artă al sec. XX, și ale lui **Gian Luigi Biagioni Gozzoli**, din **L'Observatore romano** – dedicate Expoziției mele de la **Accademia di Romania**, apoi **Argintescu Amza**, **Ion Frunzetti** și încă mulți alții. Ca să nu mai vorbim de **Nichita Stănescu**, **Toma Caragiu**, **Gheorghe Pituț**, **Gheorghe Tomozei**, **Virgil Mocanu**, **Vasile Rebreanu**, **Negoită Lăptoiu** și toți ceilalți. Le voi rămâne recunoscător pentru totdeauna. Un loc aparte îl voi păstra pentru regretatul **Mircea Grozdea**, care a semnat un text cu totul și cu totul special, surprinzător, la sfârșitul anilor 80, în Albumul **13 pictori**. A avut amabilitatea să-mi anunțe telefonic evenimentul, am tot amânat și când am reușit în sfârșit să cumpăr Albumul, era prea târziu să-i mulțumesc. Ce păcat și ce trist pentru mine. Era un personaj misterios, un fel de Director artistic al UAP, ascuns și tolerat pe acolo din cauză de Dosar. N-am vorbit niciodată.

-Ați călătorit în lume ca artist, făcând cunoscută pictura dv. Cum e văzută din afară arta plastică românească?

- Până în 1989, nu am prea ieșit din Țară. N-au fost de acord cei care purtau la brâu cheia de la Poartă. Ultima dată, în 1976, am reușit doar datorită eforturilor lui **Toma Caragiu** și **Ion Frunzetti**. Iar în 1989, la final de epocă, m-a scos pe poarta respectivă Guvernul finlandez. Expoziția mea circula pe acolo de peste 3 ani. Era prea târziu. Nu mă mai interesa. După 1990, am reușit să ajung în **Olanda**, **Franța**, **Germania** sau **Italia**, datorită unor inițiative

particulare. Tricolorul nu a lipsit niciodată de la ușa galeriilor unde se aflau lucrările mele.

Raporturile cu cei de acolo, în ceea ce mă privește, au fost deosebit de calde, iar atunci când a fost posibil le-am vorbit despre **Impresionism**, despre **Barbizon**, despre **Grigorescu**, **Andreescu**, **Luchian**, **Paladi**, **Tonița**, **Ghiață** și, bineînțeles, **Ciucurencu**.

În 2000, gazda mea, minunatul om de film și televiziune **Mihai Todea**, stabilit la **Paris** încă de la sfârșitul anilor 60, m-a dus la **Barbizon**, să văd și eu Muzeul, satul și pădurea **Fontainebleau**. Îmi doream de o viață și aveam deja 60 de ani. La plecare, mi-a sugerat să vedem un film documentar al lor și chiar să cumpăr o casetă VHS.

Ce surpriză colosală, ce minune, Documentarul, de tip eseu, excepțional, începea cu **Nicolae Grigorescu** și **Ion Andreescu**. Nu este cunoscut pe meleagurile noastre. Eu l-am proiectat de foarte multe ori pentru studenții de la Facultatea de film. Atâta am putut să fac.

- În ce măsură celebritatea/gloria e stimulativă. Cum poate deveni povară?

- Nu pot să vă răspund la o asemenea întrebare. Nu este cazul meu. Trebuie să vă adresați lui **Florin Piersic**, lui **Dumitru Fărcaș**, lui **Radu Beligan**, lui **Gheorghe Zamfir**, doamnei **Carmen Stănescu**, doamnei **Lucreția Ciobanu**, și o asemenea listă de Stele după cum bine cunoașteți, este foarte mare. Din fericire.

Conform educației din familie,

Expoziția din Roma, 1973

de la orele de dirigenție de la **Mediaș**, ținute de eminentul profesor și scriitor **Horia Lupu**, de la orele de măiestrie din timpul facultății, unde am avut privilegiul să-l am mentor pe **Alexandru Ciucurencu**, și apoi datorită șansei de a fi dascăl la **Institutul de Teatru și Film I. L. Caragiale**, unde săptămânal, dacă nu zilnic, te întâlneai cu **Eugenia Popovici**, **Costache Antoniu**, **Radu Beligan**, **Octavian Cotescu**, **Amza Pelea**, **Dem Rădulescu**, **Mircea Mureșan**, **Ion Cojar**, **Mircea Drăgan**, **Marin Moraru**, **Geo Saizescu**, **Mircea Albulescu**, **Gheorghe Vitavidis**, **Elisabeta Bostan**, **Sanda Manu**, **George Cornea**, **Mircea Gherghinescu**, **Olga Tudorache**, **Ion Toboșaru**, **Radu Penciulescu**, **Silvia Cucu**, ca să nu mai spun de lista nesfârșită de ființe deosebite care mi-au trecut timp de decenii pragul atelierului, nu mă puteam dezvolta, emancipa dacă doriți, decât într-un singur mod și crez: acela al modestiei și decenței. Adică al discreției totale.

Semnătura tablourilor mele, de exemplu, de tip *monogramă*, a avut ca model, în toate etapele ei, uneori foarte copilărești, pe aceea a discretului, timidului și modestului **Alexandru Ciucurencu**. Să nu vă îndoiiți - așa au hotărât cei în drept, colecționarii din interbelic și de după - cel mai expresiv și mai reprezentativ pictor din partea a doua a sec. XX. Marele maestru al armoniilor cromatice. Când se mai întâmplă să vă întâlniți cu bodogăneli la adresa picturii lui, să fiți sigur că v-ați întâlnit cu afoni nefericiți, nefericiți pentru că sunt veleitari și deci... impostori. Povestea cu strugurii acri.

M-am referit întâmplător, elocvent și suficient, la acest lucru, într-un dialog, memorabil pentru mine și nu numai, purtat cu **Ilie** →

Purcaru, pe două pagini mari din **Flacăra** în februarie 1981. A apărut într-o carte de referință a domniei sale, **Literatură și națiune**, din 1987. Mi-a creat, de altfel, mari probleme, atunci, pe loc, și mult timp după.

Și ca să revin la semnătura de tip *monogramă*, merită să consultați **Albumul** unicat dedicat semnăturilor celebre ale pictorilor din toate timpurile – **The Visual Index of Artists' Signatures and Monograms**, apărut la **Londra** la Editura **CROMWELL** în 1991 și reeditat de atunci de zeci de ori. Autor **Radway Jackson**. Veți trage concluziile cuvenite.

Mi l-a trimis, prin poșta rapidă, acum câțiva ani, o... *necunoscută*. Am bănuț de la început că este vorba de o distinsă și frumoasă doamnă magistrat din Argeș, iubitoare de artă și desigur de pictură. Începea **Bandaciada**. Îi mulțumesc și pe această cale.

Nu pot să fac niciodată caz de această capodoperă editorială și tipografică.

Lipsește prea multe semnături românești de valoare majoră. Cele ale lui **Aman**, **Grigorescu**, **Andrescu**, **Luchian**, **Palady**, **Tonița**, **Ciucurencu**, **Ghiață**, **Catargi**, **Țuculescu**, și le cer iertare multor altor nume de referință.

În rest, vă asigur că am trăit și trăiesc foarte modest, foarte discret, anonim chiar.

Singura *povară* pe care am suportat-o de multe ori a fost legată de îndoielile firești ale creației, mai ales când este vorba de armoniile cromatice și, mai ales, când este vorba de zodia balanței.

- **Ați fost și dascăl... de pictori. Ce s-a ales din ucenicii dv. Din visele lor?**

- Am fost dascăl de Liceu 4 ani. Apoi multe decenii, dascăl de **Limba plastică** și **Story-board** la studenții de la **Teatru** și **Fim** de la **I.A.T.C.** Mai nou **U.N.A.T.C.** "**I. L. Caragiale**".

O scurtă perioadă, la începutul anilor 90, solicitat fiind de cineastul și profesorul de elită **George Cornea**, am încercat să construiesc o **Academie de desen**, de 4 ani, în care am crezut și mai cred încă foarte mult. Ceva în sensul Academiei lui **Andre Lhote**, de la **Paris**, de la începutul secolului trecut. Frecventată de viitori mari pictori europeni. Cum ar fi **Alexandru Ciucurencu**.

În rest, am instruit într-adevăr, generații întregi de tineri, peste 30, cu precădere băieți, pentru **Desen**. Un ciclu de 3 ani. Cu toții fiind copii fără posibilități, proveniți din familii sărace sau chiar orfani. La solicitarea unor persoane din mediile culturale, universitare și nu numai. Ca să-l evoc doar pe **Toma Caragiu**, cu al său protejat, elevul **Traian Filip**.

În toate cazurile, le-am oferit o metodă foarte eficientă, verificată timp de decenii, infailibilă. Deopotrivă atelierul, frigiderul și căldura unui cămin.

Și, atenție, niciodată nu am acceptat bani sau alte favoruri.

Ce s-a ales de ei? Care și cum. După destin, după circumstanțe. Era perioada când potențaii UAP-ului, din oportunism și anume rațiuni pragmatice, dădeau iama prin casele potențailor de stat și de partid și, la un whisky cu gheață, constatau brusc, cu entuziasm, ce talenți erau copiii acestora, adică beizadelele. Și începea poveste. Așa s-a întâmplat ca în anii 60, 70 și 80, să ocupe locurile, și așa puține, de la **I.A.P.** "**Nicolae Grigorescu**", copii fără chemare și, după cum s-a putut constata, fără destin. Lista este cunoscută. Dacă vi se pare amuzant, la unul dintre ei, absolvent fiind deja și cu atelier pe strada Doamnei, unul dintre eternii șefi de la UAP îi aducea personal, de la Combinatul Fondului plastic, pânze, rame, culori. Urcându-i-le opintit pe scările celor 4 etaje.

Că, de, era fiul lui tata din CPEX, de care depindeau foarte multe. Achiziții, pașapoarte, călătorii, burse, relații, onoruri. Și tot așa. Păcat.

- **Cum vă apropiați de noile valuri de pictori, ce se distinge la ei, spre ce se îndreaptă picturile lor?**

- Nu vă pot răspunde la această... indiscreție... reportericească.

De foarte mulți ani, nu mai frecventez galeriile și atelierelor. Nici vorbă taberele de pictură. Nu simt nevoia și nu-mi găsesc locul. Iar acolo prin Deltă, pe la Portița sau prin munți, pe la stânele dragi mie, doar șuieratul vântului, sunetul cavalului și câinii mei lup mă însoțesc.

Mai primesc pe Internet invitații însoțite desigur de imagini. Este prea puțin.

Dar, oricum, mă bucur de starea și hârmicia acestor tineri. Care par fericiți și poate că și sunt.

- **Mai are românul forța să fie liber în manifestările sale artistice, sub presiunea atâtor viziuni neideologice?**

- Libertatea interioară, căci la ea bănuiesc că vă referiți, este deopotrivă o chestie de caracter, de opțiune și desigur de context. Ea presupune de cele mai multe ori un anume stadiu de cunoaștere, de instrucție, de emancipare, de profesionalism. În ipostazele empirice de nemulțumire, poate produce răbufniri și chiar *răscoale*. Pe care Istoria le taxează de fiecare dată în funcție de interesele celor care o scriu. **Vectorul social**, considerat a fi îndeobște constructiv, adică progresist, își spune cândva, nuanțat, și el cuvântul. Iar când se întrunesc mai multe dintre condițiile de care vorbeam mai sus... avem deja de a face cu propuneri... să le spunem filozofice... și, ce minune, cu fericitele cazuri de creații artistice majore. Care jalonează în răstimpuri, ca și descoperirile științei, etapele evoluției speciei. Să numim doar **Oda bucuriei**, **Coloana Infinitului**, **Rapsodia întâia** sau statuia lui **Eminescu** de la **Ateneu**...

- **Cum a ajuns Mihai Bandac să fie mai mult decât artist? Cum a devenit el personaj?**

- Mai mult decât artist!? Nu știu ce să spun. Nu m-am gândit niciodată. Este vorba de o licență a unor distinși colegi de ai dv, de o simplă interpretare. Ei ar putea să vă răspundă.

- **Se (mai) poate trăi din artă (inclusiv pictură) în România? E sprijinită îndeajuns →**

instituțional arta plastică în sine, dar și raportat la ansamblul cultural național. Se mai pune destul preț azi pe cultură la noi?

- Dacă vă interesează cu adevărat problema, ca artist, ca poet dar mai ales ca publicist vă invit să procedați deontologic și temeinic. Respectiv să solicitați (aveți tot dreptul) de la Ministerere și Instituții, statale sau private, Primării, Consilii județene etc. lista cu lucrările de artă plastică achiziționate sau comandate după 1990 și bineînțeles sumele aferente. Cu aceste liste în față și poate chiar cu pozele lucrărilor, de ce nu?, s-ar putea purta o discuție adecvată, pe o asemenea temă care vă preocupă și nu numai pe dv. Până atunci, mai treceți în revistă statuile care au împânzit Bucureștiul și nu numai, sumele ce le-au fost destinate, și trageți concluziile ce se impun.

Fiind vorba de artă de for public, demersul ar fi chiar de interes public.

- Dv., un liric prin excelență, ați excelat și în farsă, umor, ironie. Cum ați reușit să împăcați astfel de puncte cardinale?

- Cred cu tărie că lirismul la care vă referiți reprezintă o caracteristică fundamentală a poporului trăitor pe crestele și la poalele **Carpaților**. Combinat indestructibil cu cel francez, de exemplu, cu minunea denumită îndeobște **Impresionism**, a rezultat pictura noastră clasică, ce ne reprezintă oricând și oriunde și fără de care cu greu ne-am legitima, am putea fi înțeleși.

Ca să nu mai vorbim de cântecul popular românesc, de **Doină** cu precădere. Vă invit, ardelean fiind și dumneavoastră, să vă amintiți de cântecetele de uliță sau de strigăturile de la joc, de la horă. Cele cunoscute și câte s-or mai naște în vremurile din urmă.

În toate cazurile, umorul, **persiflarea** – și nu **ironia**, țin să precizez – sunt la ele acasă și pe o linie melodică adecvată, specifică locului și zonei.

Inconfundabile, deci, încearcă să facă cunoscute și să sancționeze, constructiv se înțelege, orice... *deviaționism*... de la cutumele bunului simț și, desigur, ale obștei. Fie cel de... **hăis**, fie cel de... **cea**. Un fel de gazetă de perete sătească. Așa **Da**, așa **Nu**...

În ceea ce mă privește, se fac mari presiuni ca să găsesc timp spre a

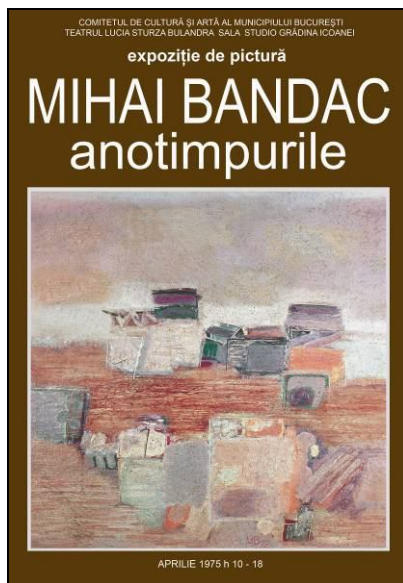
relata multe dintre întâmplările la care am participat, ca martor activ, protagonist și chiar... regizor. Și asta încă din anii de Liceu de la **Mediaș**, din **Facultate**, din **Armată** și cu atât mai mult în etapele următoare.

Măcar farsele cu **Toma Caragiu**, cu **Nichita**, cu **Pituț**, cu **Fănuș**, cu **Marin Preda**, cu **Piliuță**, cu **Vasile Nițulescu**, cu **Amza Pelea**, ar trebui... salvate. Ele nu-mi aparțin.

Aparțin categoric acelor ființe sublime, acelor vremuri și mai ales acestor locuri, acestui spirit, al „*adâncurilor*”, ca să-l evocăm și pe **Nicolae Labiș**.

Iar lecția despre **Umor**, ținută de regretatul **Mircea Veroiu**, la mine la atelier, într-o minunată seară de iarnă, și într-un context de cea mai înaltă ținută artistică, ar trebui să devină etalon și chiar lecție universitară, dacă nu chiar Bibliografie obligatorie pentru înscriere la Doctorate... Că tot e la modă femomenul.

Le preciza ritos, celor doi companioni, actori cunoscuți, care la modul cel mai firesc și în spiritul atelierului meu, mă tachinau sau încercau să mă tachineze... spre încântarea domnișoarelor și doamnelor, nemulțumite evident de griurile mele : - *Dragii mei histrioni, destul de siguri pe voi și pe statutul vostru teatral și cinematografic. Nu mai încercați să-l sfichiuiți, cu biciul vorbei desigur, pe liricul și melancolicul pictor, la care ne aflăm. Din două motive :*

Afiș expoziție Sala Studio Grădina Icoanei, București, 1975

1. Ca și în alte dăți și acuma se dovedește a fi o gazdă perfectă. Dovezi indiscutabile fiind slana lui ardelenească și pălinca de Oaș. Să nu mai vorbim de chitară și țâpurituri.

*2. Mai ales doi. El deține secretul umorului. Adică al persiflării. Cu alte cuvinte întotdeauna, fără excepție, recitalul său, arhicunoscut, începe cu un număr inconfundabil de autopersiflare. Gest menit să câștige automat și definitiv asistența, să înmoaie... *vigilența celor vizați... și, în final, din câteva gesturi și, desigur, cuvinte... să-i predea, vizibil marcați și chiar bosumflați, în brațele adoratelor, spre refacere sau chiar... reanimare intelectuală și, de ce nu, fizică.**

Iar voi doi, cei de față, atât de orgolioși fiind, nu veți fi niciodată în stare de un asemenea gest, acela de autopersiflare. Așa că vă recomand călduros să vă dedicați în continuare doar muncii actricești și pe cât vă va sta în putință, armoniei conjugale...

Vă imaginați ce a urmat, atunci pe loc și câte mi-au fost dat să îndur, la telefon sau la skyruri pe **Valea Dorului**, mulți ani, de la cei doi veleitari. Altfel îndrăgiți de public.

- Sunteți Președinte al Fundației Culturale Române DLN (Dacii Liberi și Nemuritori) din anul 1972. Ce înseamnă istoria pentru artistul Mihai Bandac?

- Fundația există cu adevărat, a luat ființă într-un moment de entuziasm... cultural și artistic, să-i spunem.. la o **Bandaciadă**, pe la începutul anilor 70, în prezența și la inițiativa regretaților **Ion Frunzetti** și **Nichita Stănescu**.*1)

A avut și are caracter eminemamente artistice.

Printre membrii fondatori și aderenți s-au aflat în timp inimoase și distinse persoane și personalități. Din toate domeniile.

Istoria, câtă se putea ști, era evocată sau invocată ocazional și doar în prezența unor istorici. Antichitatea, cu toate ale ei, îi fermeca pe toți cei prezenți.

La mare preț se afla în acele momente cartea lui **Gh.I.Brătianu: O enigmă și un miracol istoric, poporul român**, apărută în septembrie 1939, și bineînțeles titlul capitolului respectiv din *Istoria medievalistului francez de la* →

Sorbona și profesorul său, **Ferdinand Lot**.

Îmi amintesc și de hazul ce însoțea de fiecare dată invocarea replicii lui **Sigismund Bathory** (interpretat de **Ion Besoiu**) cu privire la o anume calitate a Istoriei, în secvența cu surprinderea virtuozității sale soții în dormitorul generalului **Basta** – prieten sincer și devotat desigur - din filmul **Mihai Viteazul**, a cărui premieră tocmai avusese loc. Merită să ne-o amintim și să o reiterăm cât mai des...

- "**Bandaciada**", devenită deja o tradiție în peisajul cultural - artistic autohton, are și continuă să-și sporească reputația de întâlnire întru rațiune și suflet a spiritelor însetate de logica pură, de mirări creatoare, de redeveniri. **Pictori, poeți, prozatori, actori, regizori, profesori, ingineri, medici, psihologi, scenografi, pantomimi, jurnaliști, compozitori, filosofi, miniștri, diplomați, colecționari de artă îi trec, pe parcursul unei luni întregi, pragul casei din Cotroceni, gustă din alesele bucate pregătite anume, îi admiră până la extaz colecția de lucrări, se aventurează în tirade filosofice, artistice etc., și îi mulțumesc că există. Au și de ce. Harul de a pune pe pânză lumina și vitalitatea culorilor, de a ne încarca de energie creatoare, umorul, bonomia, maliția, elocința și adorația sa pentru măreția naturii nu le găsești la tot pasul. (Veronica Marinescu, *Curierul național*, 2005).**

-Cum s-a născut „**Bandaciada**”? Sigur, v-a ajutat și numele să intrați în competiție cu alte... „**daciade**”.

- S-a născut într-un anume context. Patentul îi aparține lui **Nichita Stănescu**.*) O altă licență... poetică. A dăinuit și dăinuește. A fost interpretată în fel și chip, de către fiecare participant (temporar sau permanent), de către toți la un loc și mai ales comentată. Cum era și firesc.

*) Fundația Culturală Română DLN „**Dacii Liberi și Nnemuritori**” a luat ființă la începutul anilor '70, în București, în atelierul pictorului **Mihai Bandac**. Printre membrii fondatori s-au aflat reprezentanți entuziaști ai diferitelor generații de artiști, pictori, sculptori, poeți,

prozatori, actori, muzicieni, compozitori, rapsozi populari, critici de artă, etnologi, etnografi, arhitecți, arheologi, istorici, filozofi, juriști, regizori și operatori de film, ziariști, medici etc.

Nichita Stănescu, Toma Caragiu, Ion Frunzetti, George Vancu, Viorica Flintașu, Gheorghe Pituț, Frații Petreuş, Dumitru Fărcaș, Ioana Bogdan, Lia Cosma, Marioara Murărescu sunt doar câteva dintre numele cunoscute, care, alături de toți ceilalți, au avut un rol hotărâtor în stabilirea caracterului, strategiei și tacticii Fundației D.N.L.

Celebrarea cu orice prilej a sintagmei „**Dacii liberi și nemuritori**”, întâlnită adesea la istoricii antichității, a reprezentat de fiecare dată principalul mobil al acțiunilor și manifestărilor, imaginate și realizate.

Apolitică, neguvernamentală, nonprofit și mai ales eminentă artistică și culturală, Fundația D.L.N. a devenit peste ani o realitate indiscutabilă, un simbol al celor mai nobile năzuințe românești, o stare de spirit, mai ales, fertilă și capabilă să declanșeze printre contemporani elanuri și energii nebănuite.

În toate manifestările specifice și conforme cu principiile și obiectivele Fundației D.N.L., au fost cuprinse de fiecare dată componente de la nivelul vieții și creației populare, țărănești, precum și al vieții, activităților și creației culte. În fiecare caz, se încerca, pe cât posibil, identificarea genezei unui fenomen, activitate socială etc., precum și cunoașterea etapelor în devenirea acestuia.

La nivel macro, s-au încercat, în același tip de formule organizatorice, identificarea și promovarea valorilor semnificative ale spiritualității românești, precum și ale tuturor etniilor și popoarelor.

STATUTUL FUNDAȚIEI D.L.N.

– extrase

1. Fundația Culturală Română D.L.N. este o instituție social-umanistă de artă, cultură, știință și învățământ, autonomă, neguvernamentală, fără scopuri politice sau patrimoniale, nelucrative, nonprofit.

2. Fundația D.L.N. promovează valorile românești în devenirea lor.

3. Fundația D.L.N. promovează valorile semnificative ale popoarelor

prin reciprocitate, colaborare sau inițiative unilaterale.

4. Fundația D.L.N. promovează armonia universală prin diversitatea spațiilor culturale.

5. Fundația D.L.N. contribuie, prin toate mijloacele, la dezvoltarea PATRIMONIULUI NAȚIONAL DE VALORI.

6. Mijloacele de realizare a obiectivelor Fundației D.L.N. cuprind posibilitățile specifice întregii activități omenești.

7. În cadrul Fundației D.L.N., nu există centralism doctrinar.

8. INTEGRALA EMINESCU reprezintă doctrina Fundației D.L.N.

9. În cadrul Fundației D.L.N., nu există ierarhii între membri sau între formațiunile afiliate. Președintele nu poate fi membrul vreunui partid sau al altor fundații, organizații, societăți, asociații etc.

*) În anul 1970, la 5 octombrie, **Nichita Stănescu**, participând pentru prima dată la aniversarea zilei de naștere a noului său prieten, **Mihai Bandac**, simțindu-se foarte bine, în contextul și anturajul atelierului, cu dezinvoltura și autoritatea sa inconfundabile, solicită și în final Decreează: „*Cu începere de astăzi, 5 octombrie 1970, cu prilejul minunat al zilei de naștere a pictorului Mihai Bandac, se instituie în România Mișcarea Națională Culturală BANDACIADA. Ea se va desfășura pe parcursul celor peste 30 de zile, care reprezintă intervalul până la data de 8 noiembrie, când sunt sărbătoriți, Sfinții arhangheli Mihail și Gavril și când manifestarea va atinge apoteoza.*

După caz și la cererea participanților, se vor institui și edițiile de iarnă și de primăvară...

Dixit !

August 2015

Eminescu despre muncă

1. Munca, această dimensiune fundamentală a ființei umane, în jurul căreia se așază celelalte categorii – precum limbajul, cooperarea, producția și reproducția, diviziunea muncii, realul și idealul – se află la baza întregii concepții eminesciene despre istorie și lume, îi dă acesteia istoricitate și o deschide dialogului cu toate culturile și civilizațiile lumii.

Înainte de a-i lumina unul dintre înțelesurile profund umane descifrate de Eminescu, să amintim că uriașa operă a poetului nostru național și a gânditorului de formație enciclopedică, cuprinzând 44 de caiete, adică peste 15.000 de file, de mare densitate ideatică, și pentru a cărei tipărire integrală a trebuit editorilor noștri nu mai puțin de o sută de ani, această uimitoare și monumentală operă a fost realizată în mai puțin de două decenii. De la omul simplu și până la specialistul și gânditorul întru Eminescu, cu toții s-au întrebat, înfiorați ca de o prezență sacră, cum a fost posibil? Căci pare că generații întregi, trecute, prezente și chiar viitoare, sunt implicate într-un efort concertat, într-o muncă și creație ale cărei dimensiuni scapă măsurii umane. Și totuși... acest miracol este realizat de un tânăr, de un om care a ars fără pic de cenușă, lăsând o operă dublată de o cutremurătoare *lecție*. Rigoare și muncă și-a impus pentru sine, muncă a cerut contemporanilor săi, muncă auzim de sub fiecare cuvânt al său și căutare disperată, prin muncă, a adevărului și libertății.

După cum se știe, întâiul studiu teoretic publicat și unul dintre cele mai importante în domeniul gândirii sale social-politice, în care conceptul de muncă este definitoriu pentru clasele sociale (în speță, „*clasele pozitive*”) și pentru progresul societății, îl constituie conferința *Influența austriacă asupra românilor din Principate*, ținută la 14 martie 1876, în sala Universității din Iași, în cadrul programului de prelecțiuni populare organizate de *Junimea*, și publicată la 1 august 1876 în *Convorbiri literare*. Eminescu începe descifrarea problemelor social-politice, istorice și culturale – nu altfel decât Marx, într-o altă parte a Europei – prin relevarea determinismului economic, a luminării funcțiilor vitale ale muncii. În răspunsul pe care și l-a pregătit în *mss. 2255, 299 r*, pentru a-l da unui „X”, mânuitor de „*retorice suliți*”, Eminescu precizează: „*Prelegerea mea, dacă se poate numi propagandă, n-a fost politică, ci economică. Viața formală (politică) a statului a fost considerată numai întru atâta întrucât are legături cu viața economică a poporului nostru*”.

Clasele care se află într-un raport direct și nemijlocit cu munca sunt „*clasele*

pozitive”. Afară de clasele care exploatează alte clase, există, după Eminescu, *clasa pozitivă*, „*cea mai importantă, care exploatează de-a dreptul natura, care produce materiile brute*”. De aici, Eminescu deduce, ca deziderat, una din funcțiile statului, armonizarea intereselor printr-o acțiune *compensativă*, care, practic, greu se va împlini. „*Deci pe lângă aceea că statul va îngriji ca această clasă, acești hamali ai omenirii să stea cât se poate de bine, el va căuta a deprinde și clasele superioare la o muncă folositoare, care să compenseze pe deplin sacrificiile celor inferioare. De aceea el va fi, prin o aspră organizare, contra semidoctismului, contra spoielei, contra tentinței egoistice a acestor clase de a câștiga mult prin muncă puțină, de a nu se întreba în socoteala cui trăiesc*”.

Practic, Eminescu va rămâne de partea claselor pozitive.

2. În conferința ținută în 14 martie 1876, în sala Universității din Iași, Eminescu definește clasele sociale în funcție de raportul pe care îl au față de *muncă*. Definierea conceptului de muncă și a procesului ca atare, de schimb de substanțe dintre om și natură, constituie pentru Eminescu adevăratul „*fundament al economiei politice*”. Munca este un proces prin care omul accede la condiția sa umană. „*Întreaga viață omenească – notează el în mss. 2257, 224 v – e o viață a lucrului*”. În orice compartiment și-ar fi îndreptat gândirea, Eminescu susține primatul muncii. În conferința respectivă el face o incursiune în istoria poporului român, luminând „*paralelogramul de forțe*” al istoriei prin conceptul de *muncă*. O adevărată filozofie a istoriei bazată pe acest concept! Nu altfel decât Hegel prin acel concept travestit al muncii (neînstrăinate), numit *obiectivitate*.

Conceptul de muncă este operațional pentru Eminescu atât din punct de vedere genetic (al devenirii societății) cât și structural. Ultima perspectivă, cea structurală, va lumina înțelegerea celei genetice. Acea faimoasă „*răsturnare*” realizată în *Capitalul*, cunoscută prin celebra afirmație că „*anatomia omului explică anatomia maimuței*”, se regăsește ca model de gândire social-economică în opera eminesciană. Simplificând și schematizând la maximum, sugerăm

Mihai Bandac • Nori de toamnă

metoda de profunzime dialectică: vei trecutul a-l cunoaște, te întoarce în prezent. Publicistica eminesciană este, la nivelul social-economic, o radiografie social-politică pentru a descoperi remediile unei *patologii* a societății. În editorialul din 4 ianuarie 1881, Eminescu, în calitate de redactor al ziarului *Timpul*, încearcă să pună diagnosticul exact, fără teamă de vocile asurzitoare ale contemporanilor săi politici. Munca va fi instanța supremă după care se va judeca îmbolnăvirea organismului social, munca va fi invocată drept remediu. Eminescu precizează: „*Nu ne adresăm aici la oameni cari găsesc un motiv de optimism în satisfacerea apetitului lor și ambițiunilor lor personale. Această clasă de oameni nu este făcută nici să simtă, nici să înțeleagă condițiunile superioare de existență și de trai pentru o societate și nici este în stare a da cel mai mic ajutor pentru consolidarea societății. Vorbim pentru oamenii cari sunt preocupați de condițiunile de existență, de prosperitate a societății și cari se îngrijesc de soarta țării oricari ar fi credințele lor, fie conservatori, fie, precum s-au numit, liberali*”. El observă și explică marea contradicție dintre *clasele pozitive și pătura „superpusă”*, totul luminând prin felul în care sunt situate față de *muncă*. Eminescu descrie în culori tari, sarcastice, alienarea politică și exploatarea claselor pozitive. Știe că într-o asemenea epocă alienată, între teorie și aplicațiune „*e o deosebire mare*”. Dar, ca un adevărat diagnostician, încearcă să-și facă datoria până la capăt, chiar în fața unui pacient rebarbativ, comunicându-i „*rețeta*”: munca, producerea de „*obiecte de utilitate*”, sau cum a zis Marx, de „*valoare de întrebuințare*”. „*Numai o organizare strictă – scrie el în Timpul din 3 iulie 1882 – ar sili poporul de mijlocitori la muncă și producțiune, o organizare care ar îngreua parvenirea la funcții publice, dar care le-ar deschide prin alt regim economic o piață în care să-și deprindă și să-și ofere brațele la munca reală ar putea să vindece relele de care suferim*”.

Pentru Eminescu, ca de altfel pentru oricare dintre noi, munca este calea reală și regală a afirmării omului, a progresului social și a constituirii unei națiuni puternice în rând cu celelalte națiuni.

DUMITRU VELEA

Ocean întors

Puterea cuvintelor și "cuvintele" puterii

La început a fost, desigur, fapta. Grație ei omul a înălțat fruntea de la pământul bun, pământul roditor, spre cerul albastru, ziua, sau spre cel luminat de stele, în nopțile de veghe. Atunci el a început să le dea nume la toți și la toate. În primul rând, femeii sale cu care se însoțea pentru întreaga viață pentru a smulge roadele pământului, iar în clipele de răgaz să-și împlinescă nestingheriți destinul iubirii și al zămislirii de prunci, apoi le-a dat nume lor, celor ce vor duce pe mai departe același destin, într-o eternitate. Acest om a denumit mai apoi plugul, grapa, casa, masa, curtea, râul, pădurea. Pentru că viața lui se rezema pe aceste coordonate. Și tot acum a denumit bucuria, tristețea și a creat poezia și cântul. Cuvintele care alcătuiau aceste frumuseți i-au dat mai apoi putere să se înrădăcineze: în civilizație și în istorie.

Astfel, în Grecia Antică, a zămislit literatura, filosofia și artele pe care le-a pus mai apoi în slujba dreptei asocieri ale cetățenilor liberi în polisurile democrației. Prin Roma antică civilizația s-a afirmat în toată Europa, în nordul Africii și în Asia Mică, iar limba latină a consolidat artele, științele, modul de conviețuire între oameni și de creație a propriei istorii până în zilele noastre... Pentru că nimic nu a decurs lin, armonios și în deplinătate. Au fost invazii, au fost războaie, samavolnicii. Iar omul trebuia să devină ceea ce este, înfruntându-le pe rând și ieșind mai apoi la lumină.

Marele Imperiu Roman, cel al civilizației și, mai ales, leagăn al culturii, a trebuit să se încline în fața vitalității barbare necontrolate. Sub spadele lor au căzut cetăți, orașe, teatre, apeducte, statui și edificii. Peste ruinele lor a năvălit vegetația, viul necontrolat, perisabilul.

Istoria, însă, căci acum putem vorbi despre aceasta, a renăscut din ideea de sacrificiu cristic. Creștinismul a creat noile state, noile limbi și culturi ce dau încă vitalitate și culoare lumii în care noi înșine fiim. Atunci când paradisul terestru n-a mai putut fi apărat de barbarii sângeroși, s-a inventat cel al Cerului, ca ideal pentru pământul în suferință. Și astfel

devenirea de sine a civilizației a cunoscut un nou început. La fel, nu unul lin, armonios, plenar. Ci unul al crizelor, al sacrificiilor, al suferinței.

Căci această cetate a iubirii și a credinței avea să fie înecatată în sânge de altele, ce-și inventaseră alte idealuri. E vorba de islamul care a apărut în secolul VII după Cristos și care ocupase chiar Țara Sfântă. Ba, mai mult, se întinsese în Europa peste întreaga Peninsulă Iberică, amenințând întreaga creștinătate. Atunci s-au ridicat cavalerii creștini, cei ce încinseseră sabia, îmbrăcaseră platoșa de zale și își împodobiseră cu simboluri ale credinței scutul, au început cruciadele cu speranța că vor recuceri locurile nașterii lui Cristos. Nu s-a întâmplat aceasta, dar s-a descoperit o lume nouă, producătoare de mărfuri fine, de mătsuri rare, de mirodenii de tot felul, dar și tezaurizatoare de cărți de înțelepciune. Din aceste însângerate confruntări pentru credință, s-a născut ceea ce denumim în istoria omenirii Renașterea și mai apoi avântul culturii și civilizației spre capitalismul modern, cu ale sale, bune și rele.

Cele bune se cunosc, cele ale marilor descoperiri geografice, cele ale recreării unei civilizații și culturi noi, dar și cele ale setei de înavuțire ale celor ce i-au înrobit pe cei descoperiți în noile teritorii, fără puterea de a se apăra.

Se creează astfel premisele lumii de azi, cea a civilizației tehnice, cea a consumului nestăvilat de resurse ale Pământului, cea a competiției fără istov într-o posesiune de bunuri materiale. Cea a amenințărilor și a otrăvirii efective a Planetei.

Aici se întorc înapoi, cuvintele, către sinele brav, ancorat în sus, al omului rătăcit în cornul abundenței.

Pentru că acest om este creația acestei minuni suspendate în spațiul infinit, care este Pământul, iar existența lui e dată sănătatea acestui spațiu vital.

Altminteri Planeta, cu omul însuși, pot să se autodistrugă. Iar cuvintele puterii pot să se risipească doar în spațiile interstelare.

Avem motive să credem că marile cuvinte ale dragostei și înțelepciunii ne vor salva și de la această cădere în sus?

Să luăm două exemple ale istoriei recente care au mutilat ființa umană – credeau unii - iremediabil. Utopia rasei pure promovată de Germania lui Hitler în deceniul patru al veacului trecut și cea a clasei muncitoare privilegiate impuse de Iosif Visarionovici Stalin, în mod mecanic, țărilor din Estul Europei după cel de-al doilea război mondial. În afară de distrugerile războiului, incalculabile, acești doi tirani (și acoliții lor) și-au propus să intervină chirurgical în structura umanului, să creeze rasa ariană pură, ucigând celelalte rase (începând cu evreii, însă pe listele naziștilor mai erau și alte neamuri) sau să creeze omul obedient, supus reflexelor condiționate ale birocrăției bolșevice.

Desigur că acești monștri au săvârșit, fiecare la rândul lui, răul cel mai mare omenirii. Pentru că, acolo unde au luat puterea, au creat un imens aparat de coerciție și de mutilare a ființei individuale și sociale, pe baza unor erori elementare de viziune și interpretare a omului.

Pictorul ratat, caporalul austriac din armata germană din primul război mondial, Adolf Hitler, a căzut în capcana utopiei arianismului biruitor, el fiind o persoană complexată fizic, neavând nimic din atributele rasei pe care o promova atât de violent. Cu toate acestea, a pus la punct o mașină a distrugerii uriașă, cu o eficiență a morții inegalabilă. Pentru că mintea caporalului era puțină, iar puterea sistemului impus germanilor era colosală. Cuvintele propagandei sale erau, la fel, înșelătoare și sărace. Pentru că erau în contra esenței și varietății umanului.

Pe de cealaltă parte, Stalin a impus în URSS un imens regim concentraționar în care și-a propus să-i educe pe cei ce nu erau de acord cu mutilarea ființei umane și doreau libertatea. Sistemul educativ era cel →

GEO CONSTANTINESCU

al reflexelor condiționate, după ce ființa era redusă la instinctele elementare de supraviețuire. Același lucru a impus în țările subjugate după cel de-al doilea război mondial, inclusiv în România. Adversarii politici, apoi elitele intelectuale ce nu admiteau erorile și duritatea regimului au cunoscut detenția, izolarea, muncile înrobitoare la canalul (abandonat până la urmă) sau în minele de cărbune, de metale neferoase și de sare.

Și toate acestea, cu grija de a nu fi cunoscute în esența lor. Pentru că... faptele acuză! Importantă rămânea utopia, credința oarbă într-un viitor de aur al rasei pure germanice, sau, de cealaltă parte, într-un paradis al "celor ce muncesc". Pentru aceasta s-au creat lagărele de concentrare și de exterminare a celorlalte națiuni, care nu-și mai aveau locul sub soarele arianismului, sau, imediat după aceea, celebrele gulaguri staliniste, în care dușmanii acelei societăți trebuiau să muncească, să se educe în acest spirit visător, în condiții de muncă inumane, de sclavie modernă, până la epuizare, în aglomerări infernale, sub imperiul acutei subnutriții și în elementară lipsă de asistență medicală. Pentru că aceasta era prima treaptă a construcției acelei societăți. Iar cine supraviețuia acelui iad organizat de vestitorii noii lumi trebuia să tacă. Să se mulțumească cu condiția de paria în vacarmul acelei inginerii utopice de transformare a omului într-un animal dresat să răspundă mereu prezent comenzilor sociale, oricât de absurde ar fi putut fi. Pentru că acești criminali aveau, totuși, teamă de repercursiuni, dacă victoria nu va fi fost în totalitate a lor. Atunci s-a pus accentul pe intimidarea perpetuă a celor ce au supraviețuit încercărilor, iar infernul stalinist se declanșa periodic, chiar asupra celor ce organizaseră acest sistem, cu ani înainte. Asta tocmai pentru a-l absolvi de culpă pe cel ce întruchipa, în vârful piramidei, pe cel ce dăduse chip faimoasei utopii, la un moment dat. Indiferent că acesta se numea: Lenin, Troțki, Stalin, Ana Pauker sau Gheorghe Gheorghiu Dej.

Ceea ce-i preocupa pe acești oameni era izolarea membrilor săi de cealaltă umanitate care își continua devenirea liberă, nu fără dificultăți, dar toate acestea fiind învinse cu propria capacitate a societății de a canaliza energiile individuale spre scopuri, până la urmă, comune. Realitatea îi

speria pe acești utopiști, și, mai ales, realitatea cealaltă, a societăților formate din oameni liberi, care puneau în umbră ceea ce încercau ei să facă, distrugând tocmai energiile creatoare din oameni.

Astfel, românii de naționalitate germană sechestrați de sovietici în România ocupată după 23 august 1944 și închiși pentru ani lungi în lagărele de muncă în întinsa Rusie nici nu puteau comunica cu localnicii așa ziși liberi, dar cu condițiile de viață asemănătoare cu cele din lagăre. Aceștia se temeau de poliția politică sovietică care îi suspecta că vor putea fi informați despre condițiile de viață ale lumii libere. În anii 1937-1938, Stalin a executat cea mai mare parte din liderii Cominternului, format din partidele comuniste europene care nădăjduiau să construiască în țara lor "paradisuri muncitorești". Tocmai pentru că aceștia cunoșteau și societățile libere din care proveneau și începuseră să se îndoiască de fericirea pur propagandistică pe care o construiau cu cerbicie liderii bolșevici. Iar pentru a menține vii doar ideile lor organizau celebrele tribunale ale poporului și, pe baza unor învinuiri inventate, continuau măcelurile nesfârșite. În acest context, amintim apelul lui Iosif Stalin din 1937 la eradicarea nu doar a dușmanilor poporului, ci și a "cunoștințelor și rudelor acestora". Scopul proceselor spectacole staliniste, spune politologul american de origine română, Vladimir Tismăneanu, era de "a crea un consens național în jurul elitei comuniste conducătoare și de a menține o stare de panică în rândul populației". Iată adevărurile pe care le evita această societate care a impus acest gen de epurări și în țările satelite: Laszlo Rajk (1949), Slansky (1951), Ana Pauker (1952).

Prin urmare, cuvintele puterii totalitare sunt puține și sărace. Ele trebuia să acopere, nu să releve o societate în plină dezvoltare. Pentru că acea societate nu era decât în mintea criminalilor care credeau că aceasta e singura cale spre devenirea utopiei. Astfel, literatura trebuia falsificată pe temeiul realismului socialist, care însemna de fapt o propagandă deșănțată și falsă în sprijinul edificării unui viitor edenic, publicațiile media erau menite să înfățișeze la unison același lucru, iar

Mihai Bandac • Octombrie la munte

printre clasici s-a făcut ordine, reținând doar criticile lor, întemeiate, la societățile în care au viețuit. Scriitorii și poeții români au făcut eforturi deosebite pentru a se reîntâlni cu adevăratele probleme ale umanului, când realismul socialist s-a prăbușit de la sine.

S-a realizat o literatură europeană prin vârfurile creatoare în domeniul prozei scurte, al romanului și al poeziei. Nume precum Marin Preda, Eugen Barbu, Constantin Țoiu, Fănuș Neagu etc. rămân pe panoplia marilor creatori ai prozei, sau poeți precum Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag au ridicat verbul românesc pe cele mai înalte culmi ale expresiei.

Dar adevărata literatură a experiențelor umane limită din lagărele de claustrare sau de muncă "educativă" comunistă au apărut după 1989, iar cei care au scris-o nu au fost neapărat profesioniști ai scrisului, însă au înțeles valoarea cuvântului în prezervarea omenescului chiar când acesta este abolit de societate în mod programatic și – credeau ei – absolut. Generația de politicieni democrați, de militari români patrioți scoși din rândurile armiei unde au câștigat gloria, savanți, scriitori dar și de oameni simpli ce credeau în alte valori a lăsat în cuvintele scrise toată bogăția morală de care cei mai mulți au fost privați în societatea pretins egalitaristă.

Amintim doar câteva nume, aparținând diferiților memorialiști, din diferite medii sociale și forme de activitate: Radu Mărculescu, Demostene Andronescu, Annie Benteoiu, Petre Pandrea, Adrian Marino, Nicolae Balotă etc.

Dar scrierile lor constituie deja postamentul ideatic al redevinerii poporului român cu demnitate și mândrie în adevărate condiții de libertate, contextul celorlalte popoare europene.

Eseu

Identitatea ca barem de existență

(III)

Întreaga avalanșă de fapte – care schimbă chiar percepția individului despre el însuși ca entitate și despre el ca apartenent la un grup (de profesie, educație, ideologie, regiune, etnicitate, familie, națiune), adică, în esență la un standard identitar - trebuie corelată cu marile modificări ale registrelor social-economice și politice ale veacului XX. Dacă punem între paranteze ceea ce a însemnat continuare și dezvoltare a parametrilor culturali ai veacului precedent, trebuie să observăm că aceste modificări de registru socio-economic și politic țin de la primul război mondial și până la mișcările care au dus la dispariția lagărului socialist. Adică proiectează în ochii noștri „un veac mai scurt” decât o sută de ani. Acest perimetru de timp e definit prin asemănări care fac din drumurile și sensurile lui de mers o coeziune vizibilă prin oceanul analizei, ca și când o lovitură de gong primită pe un sens de mers și-ar împrăști ecoul pretutindeni, pe toate celelalte sensuri. O întâmplare sau un accident de parcurs se repercutează asupra întregului. Tot veacul vibrează consonant, în toate civilizațiile națiunilor, la exploziile izbucnite undeva, pe un drum lăaturalnic. Umanitatea, civilizația și cultura veacului XX au caracteristicile unui întreg, chiar dacă uriaș și destul de greu de definit. Dar care sunt parametrii acestui întreg?

Primul și poate cel mai însemnat parametru, deși nu tocmai vizibil fără oceanul puternic al analizei de fond, pare să fie modificarea principiului fundamental după care funcționează relațiile dintre state. Dacă principiul echilibrului de forțe, afirmat de Franța și impus în Europa încă din veacul al XVII-lea, mai ales legat de conflictul continental al creștinilor cu Islamul (precedat în timp de avatarurile Bizanțului și de cele patru cruciade creștine), materializat în principal prin relația cu Imperiul Otoman, dar și prin stăpânirea punctelor de control ale planetei (drumuri comerciale, strâmtoări, porți, trecători, pasuri montane, cursuri de apă) a generat apariția imperiilor coloniale (Franța, Rusia, Olanda, Belgia, Spania, Portugalia, Italia, Germania), nu înseamnă că el mai e acceptat în veacul XX. Țările, popoarele

(din Africa, Americi, Asia cu Extremul Orient cu tot, India, Australia, Pacific) incluse în aceste imperii se trezesc la conștiința de sine, își descoperă identitatea și-și realizează starea de subordonare (economică, politică, dar și culturală – adică, în fapt, identitară). Pe scurt, în raport cu presiunea „de la centru” a forțelor coloniale (Puterile Europei dominau o treime din suprafața planetei), apare lupta de independență „de la margini” a acestor popoare, în principal pentru apărarea identității de neam, dar și a folosirii chiar de către respectivele popoare a resurselor naturale din spațiile proprii, fabricarea și vânzarea produselor rezultate din ele. Drumul cu sens unic al civilizației omenеști, care ducea de la centru spre margine, se aprinde de flăcările numeroase ale industriilor. Marginalii vor și ei să atingă centrul, să trăiască la fel și explorează acest nou sens de mers, dinspre margine spre centru. Traficul câștigă în intensitate: nu doar misionarii (catolici și protestanți, dar și ortodocși) merg în alte țări spre a impune binefacerile religiei în locul credințelor care făceau identitatea multiseclară a acelor popoare (iar mase mari de oameni din Europa năvălesc spre noile spații pentru a-și putea face viața lor proprie – până la primul război mondial 50 de milioane de europeni au plecat de pe continent, adică aproximativ de două ori și jumătate cât populația României de azi), ci și peisajul Europei se colorează cu africani, indieni, amerindieni, oameni din Extremul Orient veniți să experimenteze pe cont propriu modul de viață al centrului european. Numeric vorbind, marile migrații ale istoriei au fost expresii firave ale circulației umane planetare în comparație cu ceea ce s-a întâmplat în secolul XX. Și asta pe fondul unor conflicte cu mare putere de generalizare, care fac din acest secol perioada cea mai dramatică a

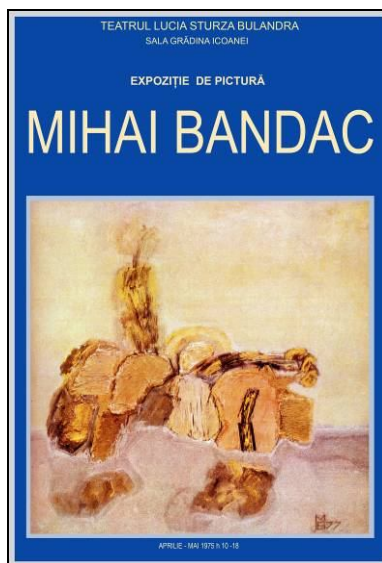
omenirii și cu pierderile de vieți omenеști cele mai numeroase din toată istoria umanității. Astfel, înainte de primul război mondial, au fost războaiele balcanice (1912-1913), o tentativă regională de desenare a granițelor dintre state, la care România și românii au fost parte, inclusiv prin voci și acțiuni ale unor aparținători la dialectele sudice ale limbii române. Aceste acțiuni s-au desfășurat pe ruinele Imperiului Otoman, pentru formarea și mărirea statelor balcanice, în condițiile în care Junii Turci și mișcarea generată de Atatürk – nota bene, aromân din Salonic după mamă, așa cum Ioannis Kapodistria, președintele fondator al Republicii Elene, aparținea unei familii de origine istriotă) luptau pentru modernizarea în stil european chiar a țării lor, fostul Imperiu Otoman. Efectul acestor lupte între părți, care s-a soldat cu un sfert de milion de morți, a fost declanșarea primului război mondial, deoarece Austro-Ungaria, Rusia, dar și celelalte puteri europene, nu doreau state solide în sud-estul Europei, capabile să-și controleze singure destinul. Serbia a fost atacată de Imperiul Austro-Ungar în 1914. Conflictul se generalizează astfel: Rusia cere mobilizarea generală pentru a-i sprijini pe sârbi; Germania, aliata Austro-Ungariei, atacă Rusia în solidar cu Austro-Ungaria; Serbia declară război Germaniei, iar Franța și Anglia Austro-Ungariei; Japonia declară război Germaniei (și astfel războiul devine din european, mondial), Turcia intră în conflict contra Franței, Marii Britanii și Rusiei (Antanta sau Tripla Înțelegere), iar SUA contra Germaniei, Austro-Ungariei și Turciei (Puterile Centrale). Acest război a redus populația planetei cu zece milioane de oameni. În urma lui, patru imperii devin istorie: Otoman, German, Austro-Ungar și Rus (unde minarea puterii politice a fost forțată de marile nemulțumiri interne, soldate cu revoluția din octombrie 1917, condusă de V. I. Lenin). Nu mai numărăm aici starea de război civil evidențiată în numeroase state pe fondul acestui conflict (genocidul armean e cel mai pregnant), dar trebuie să observăm că ideologiile îmbracă forme accentuate, care împart și justifică parcursul unor întregi →

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ

colectivității într-un sens ori altul al marelui drum al istoriei. Cel mai evident pentru această exacerbare a fost războiul civil din Spania (1936-1939). În principal, el s-a datorat ascensiunii forțelor de stânga la putere, mai ales că imperiul colonial spaniol dispăruse. Reforma agrară din 1933, care dădea pământ celor săraci, inițiată de republicani și socialiști, a trezit reacția tuturor forțelor conservatoare. Conflictul deschis declarat în 1936 s-a internaționalizat, brigăzi din mai multe țări europene, dar și din SUA, au luptat atât de partea stângii, cât și a dreptei. Acest război, soldat cu victoria drepte, dar și cu 300.000 de victime, a adus pentru prima oară în lumea europeană ideea de conflict ideologic (după ce tipul acesta de conflict fusese promovat la nivel național de revoluția rusă), a împărțit lumea între republicani și regaliști. Ideea de manipulare a mulțimilor de către actanții politici devine fundamentul politicilor interne, externe și al relațiilor dintre state. Cei care-și spun de stânga vor înclina balanța spre comuniști, iar cei care-și spun de dreapta o înclină spre fascism. Ambele brațe ale acestei balanțe au funcționat, practic, la fiecare mișcare, ca niște praștii uriașe, ale căror proiectile s-au împlântat în spațiul civilizației și culturii țărilor europene. Știința, tehnologia, dar nu în ultimul rând artele devin ținte ale acestor proiectile ideatice. Participanții la marele trafic al culturii și civilizației, din toate țările, dar, mai cu seamă, din acelea prinse direct în conflict, devin ținte predilecte. Controlul lor după metodele veacului trecut este un scop pe care politicienii și ideologii îl împlinesc prin crearea unor instituții de forță, dar și, inclusiv, grație mass media, cinematografului și spectacolelor, care încearcă astfel, folosindu-i adesea pe oamenii de cultură drept vedete, să manipuleze marile mulțimi, devenite incontrollable din cauza numărului mare de căi posibile pe care le oferă contextul socio-economic și diversitatea națiunilor. La orizontul veacului se ridică un val uriaș de nemulțumiri cu privire la tentativele de manipulare încercate de arealul politic și financiar asupra mulțimilor, inclusiv folosind pârgăhiile culturale (identitare) și economice ale și asupra statelor.

Am ajuns astfel la al doilea parametru important al analizei identitare: falia apărută în secolul al

XX-lea între ideologiile de stânga și de dreapta, mai ales în perioada războiului rece, când marele întreg planetar rămâne unul de interes marginal pentru cele două blocuri sistemice ale modelului de țară, implicit ale modelului identitar. Subtextual trebuie să înțelegem că această scindare este rezultatul luptei pentru păstrarea puterii ori pentru accesul la ea. Pe de o parte, fostele imperii, pe de alta, ideea de Europă a Națiunilor, pe de o parte, tentativa de restaurare a granițelor și zonelor de influență asupra fostelor colonii, pe de alta, numărul uriaș de opțiuni, vocații, descoperiri, tot ceea ce a schimbat stilul de trai și mentalitatea marilor mase de oameni de pretutindeni, în ciuda tentativelor exprese de manipulare a lor, totul deci se situează într-o stare conflictuală din ce în ce mai evidentă. Pe scurt, este vorba în continuare despre anularea ori păstrarea efectelor pe care le adusese lumii Revoluția Franceză de la 1789... Ca urmare, în termeni generali, revoluția se definește în continuare prin ceea ce duce lumea de la dreapta spre stânga ideologică, produce coeziunea nemulțumirii marilor mulțimi contra celor care-i manipulează, adică a deținătorilor Puterii (citește averii) națiunilor, iar contrarevoluția prin ceea ce o duce de la stânga la dreapta ideologică, adică la restabilirea efectelor vechilor acorduri invocate în 1815 prin Congresul de la Viena (și care încercau anularea urmărilor Revoluției Franceze de la 1789).

Expo Teatrul "Bulandra", 1975

Catrene de toamnă

E toamnă iar și se risipă floarea,
Lumina-n munți se trece spre amurg
Și tot ce am se face întristare
Și toate în uitarea lumii curg...

Cade lin, lin, lin o frunză,
Prin văzduh se-aud suspine
Sufletul meu, bietul, oare-i,
Lepădat, Doamne, de tine?...

O, vai verdele cum moare!
De-acum doar urātu-n floare
De mi-i jale și mă doare
Că prea-s toate pieritoare!...

Iar e toamnă. Amar plâng
Codrii-n vânturi și se frâng
Și cu ei mă frâng și eu
Povărat de-al lumii greu.

Cădeau frunzele, - aurii
Din înalturi, mii de mii,
Obosite, temătoare,
Parcă stropi desprinși din soare...

O, ce amar, o ce amar
În mine toamna plânge iar!
Parcă prin lumi pustii, departe,
S-ar tângu bătrâna moarte...

Și-i cădea codrului frunza
Și cu el stam și jeleam
Că și eu o biată frunză
Îi eram pe-un veșted ram..

Cade frunza! Cade frunza!
Ni-s viețile? Ni-s anii?
Undeva în ceruri suse
Sfinți părinți cetesc cazanii?...

Pe văi frunze – miriade,
Văi în munți de ele-s pline -
Doamne, visuri de-ale mele-s?
Ori de-a Tale-adânci suspine?

Căzu o frunză din slavă -
Șoapta Ta fuse, suavă?
Oftă vântu-n păduri, linul -
Îți fuse, Doamne, suspinul?...

TEOFIL RĂCHIȚEANU

Două vechi istorii literare românești în limba germană:

Wilhelm Rudow (1892) și Gheorghe Alexici (1906) și literatura și cultura română
(VII)

Astfel, tabloul complet al poeziei populare românești e mult mai bogat decât la alți autori anteriori. Faptul nu e de mirare, pentru că Alexici a tradus chiar basme populare românești în limba maghiară (nu "povestiri" cum se menționează în Dicționarul General al Literaturii Române), a cules folclor românesc din Transilvania, a scris în multe rânduri despre literatura populară românească. După capitolul despre folclorul românesc (p. 20-48) urmează unul despre literatura dialectală (p. 48-58), din care se remarcă prezentarea literaturii macedo-române, a zicătorilor din sudul Dunării,

În arealul istoriei literare, ar intra așadar toate regiunile locuite de români, la nord și la sud de Dunăre, iar fiecare regiune ar prezenta un specific aparte. Alexici, care ține cont de continuitatea unor tradiții literare regionale e, în acest caz, un deschizător de drumuri.

Referitor la periodizare, așa cum am spus, Alexici introduce evenimente politice ca bază pentru o delimitare a etapelor de evoluție literară, iar dacă cele două repere (1821, 1866) nu sunt prea bine alese, acest lucru nu ne împiedică să acceptăm importanța evenimentelor directe și pentru dezvoltarea culturii și chiar a literaturii (de ex. 1848 sau 1877). Criterii intraliterare lipsesc la Alexici, dar poate ar fi prematur să i se fi cerut așa ceva la cea dată. O particularitate, și ea însă însoțită de erori, atrage și astăzi atenția: e vorba de abordarea comparativă a fenomenului literar. Preluând de la Mozes Gaster ideea că literatura română are, în diversele ei perioade, evoluții paralele cu alte literaturi din sud-estul Europei sau din Europa occidentală (Gaster se referise numai la literatura română veche), Alexici stabilește trei direcții de dezvoltare, amintite mai sus (impulsurile transilvane, cele moldo-slave sau cele greco-franceze în Țara Românească).

Dar comparația nu se oprește numai la aspecte generale, ci se referă concret la autori sau la opere izolate,

în parte preluate de la Rudow. Gheorghe Șincai tratează, așa crede Alexici, istoria românilor comparând-o cu istoria popoarelor din estul Europei. Costache Negruzzi este prezentat ca un discipol al lui Pușkin, Al. Donici ca un imitator al lui Krilov. Budai-Deleanu cu a sa *Die Zigeuneriade* (*Țiganiada*, p. 72) s-ar fi inspirat dintr-o parodie a lui Blumauer, când a compus. La Negruzzi mai descoperă ecouri ale lecturilor din Byron, dar și ale lui Horațiu sau Ovidiu (la fel cum a afirmat și Rudow). Nuvelele lui Slavici (mai ales *Popa Tanda*) sunt comparate cu cele ale elvețianului Gottfried Keller din volumul *Die Leute von Seldwyla*, iar la Sadoveanu se susține că romanul lui *Die Falken* (probabil *Neamul Șoimăreștilor*) ar fi fost influențat consistent de *Taras Bulba* al lui Gogol. Desigur, multe din aceste trimiteri la alți autori sau la alte literaturi ca modele sau ca termen de comparație au fost și rămân subiective, dar principiul este valabil: prezentarea comparată a literaturilor vecine, a autorilor și operelor ar trebui să fie făcută sistematic, ținând cont de specificul local, al timpului și specificului individual al autorilor cercetați.

Când îl prezintă pe Vasile Alecsandri, Alexici descoperă diferitele etape ale operei și le prezintă în mai multe locuri, insistând însă mai ales asupra talentului liric al poetului. Teatrul lui Alecsandri este prezentat ca o simplă imitație a comediilor franceze. La Eminescu aflăm că ar fi parcurs patru etape de dezvoltare: 1. una romantică, 2. alta melancolică, 3. una satirică și a patra pesimistă (p. 137). Subiectivismul lui Alexici are proporții chiar surprinzătoare: «Din poezia lui Eminescu se ridică miresme puternice de flori, cum ar fi cele de crin sau iasmin. Dacă miresmele devin prea puternice nu te îmbată sau te recomfortează, ci te ameteșc, ba chiar teucid, în cele din urmă»¹. Asemenea impresii sunt desuete, chiar și pentru timpul când a scris Alexici. Azi se poate doar aprecia strădania istoricianului literar de a

¹ Alexici, Georg: Geschichte der rumänischen Literatur. Leipzig 1906, p.143. („Wie starker Blumenduft steigt es aus Eminescus Dichtung auf, wie Duft von Lilien und Jasmin. Aber wenn dieser zu intensiv wird, belebt und erquickt er nicht, sondern betäubt und tötet schließlich“).

descoperi evoluții în cadrul operei unor poeți sau scriitori izolați.

Se poate spune că istoria literară a lui Alexici conține unele sugestii metodice (periodizarea, principiile acesteia, importanța literaturii regionale), dintre ele cea mai importantă rămânând investigarea tradițiilor naționale, încadrate în tradiții europene. Dar microportretele scriitorilor nu se pot reține azi. Interesante rămân doar procedeele de caracterizare a genurilor literare, cele mai stângace putându-se constata în cazul poeziei lirice.

Concluzii provizorii

Am prezentat doi autori străini, cercetători ai culturii și literaturii române, ale căror istorii literare nu au fost cercetate în amănunt sau cunoscute până azi. La 1892 (Rudow) periodizarea literaturii române s-a făcut după criterii pur subiective, doar pentru perioada *Junimii*, pentru care Rudow a menționat și pe adversarii ei (socialiștii, latiniștii, revista lui Hasdeu), există o caracterizare pe baza unor principii estetice și specific literare. Nici urmărirea literaturii după genuri literare, criteriul de ordine al lui Rudow, nu aduce efectul scontat, adică descoperirea unor filoane evolutive ale literaturii române. Inexplicabil este că Rudow, care din 1886 s-a ocupat de poezia populară, nu o încadrează în ansamblul literaturii române.

După el, Alexici a încercat să găsească criterii de delimitare a perioadelor literare. În două cazuri a găsit evenimente politice, pe care le considera importante și pentru scrisul românesc: răscoala lui Tudor Vladimirescu (1821) și instaurarea dinastiei Hohenzollern-Sigmaringen (1866). →

HORST FASSEL

Legături dintre evenimentele politice și dezvoltarea literaturii s-au stabilit și după Alexici (perioada pașoptistă, Marea Unire sau perioada interbelică, 1989). Alexici însă se arată inconsecvent când urmărește evoluția literară ba ca o simplă înșirare de autori, ba pe genuri literare. Poezia populară, pe larg și convingător înfățișată, își are locul ei în istoria literară, înaintea literaturii culte.

Ambii istoricieni literari, Rudow și Alexici, încearcă să introducă metoda comparată în aprecierea valorilor literaturii naționale. Rudow nu are criterii bine precizate, dar se străduie prin numeroase traduceri să integreze scrisul românesc în ambianța poeziei universale (mai cu seama în antologia sa din 1891), mulțumindu-se însă cu comparații izolate ale unor opere sau scriitori cu autori cunoscuți pe plan european. Alexici caută asemănări și paralelisme pe plan regional, reluând sugestia lui Mozes Gaster de a trata literatura veche din Moldova paralel cu literatura slavă veche, cea din Țara Românească cu literatura greacă sau franceză, cea transilvană cu cea germană sau maghiară. În acest sistem lipsește însă precizarea care ar fi atunci caracterul unitar și național al literaturii române. Dar convingerea că metoda istorico-comparativă ar ajuta la o mai bună încadrare a literaturii românești în ansamblul scrisului european rămâne valabilă.

Se poate vedea bine că Alexici, ale cărui scrieri (mai cu seama cele despre folclor) au fost bine cunoscute specialiștilor români), căuta criterii de evaluare științifică adecvate epocii. Rudow a urmărit, în primul rând, popularizarea culturii și literaturii române prin exemple, adică prin traduceri. În același timp, a insistat asupra romanității limbii române și a dat exemple pentru capacitatea ei de a exprima și cele mai poetice intenții.

Prin ansamblul operelor lor, cei doi au contribuit la cunoașterea României în spațiul de limbă germană, unul prin scrieri în această limbă (Rudow), celălalt prin scrieri în limba română sau maghiară (Alexici), acestea fiind traduse în germană.

Cercetarea operei lui Rudow și a lui Alexici va putea să mai ajute la înțelegerea exegezei de la sfârșitul secolului al XIX-lea și la clarificarea unor amănunte de evoluție regională a literaturii române și a unor autori aparte.

Mi-e dragă toamna...

Mi-e dragă toamna și din toamnă sunt
Îndrăgostit de-a pururi de cuvânt,
Martori mi-au fost izvoarele și sfinții
Că prea destul mi-au îndurat părinții

Tăceri însângerate-acolo-n Munți
Când umblau pe brumă, triști,
desculți,
Copil fiind, înlăcrimat din Dor
Eu nu le-nțelegeam durerea lor

Și din Copilăria mea frumoasă
Nu bănuiam ce gânduri îi apasă,
Din tot ce adunau, nutrețuri, grâne,
Cât pentru iarnă lor le mai rămâne;

Când sub acele nesfârșite zări
Tot auzeam de cote și de dări,
De-un Horia înveșnicit pe roată,
Așteptându-l să mai vin'odată,

De un Iancu fulgerând pe cal,
S-alunge tot amarul din Ardeal,
Un tulinic încă murmură pe creste
Dumnezeiască, tragică poveste...

Mi-e dragă toamna, tare-i
cumsecade!
Frunza ei, ce murmură și cade,
O să vină din adâncuri iară
În fiecare an, la primăvară,

Și ierburile, tot mai fără coasă,
De unde pleacă vin mereu acasă,
Iar noi, iubito...când o fi să fie
Ne vom întoarce-aici, în Poezie...

Toamna de acasă...

Nu-i nicăieri în lume mai frumoasă
Precum e toamna, toamna mea de-
Acasă,
Pe Dealul răzimat de veșnicie
Am scris acolo întâia poezie;

Plecase tata dincolo de stele,
Abia citise versurile mele,

Plecase tata, Doamne, dintre noi,
Îl tot aștept să vină înapoi,

S-a dus pe urmă și sărmana mamă,
Cu văduvia strânsă în năframă,
Și era toamnă când mi-a spus și ea -
„Ai de grijă, Nicule, de viața ta!”

Acolo, pe un Crâng de rai anume,
Părinții mei mi-au dat să port un
nume,
Un nume poruncit de Dumnezeu
Și-l voi purta în umbra lor mereu

Ca pe o sfântă, vrednică merinde,
Ce liniște înaltă mă cuprinde!
Nu-i nicăieri în lume mai frumoasă
Precum e toamna, toamna mea de-
Acasă!

Și-atâtea amintiri de ea mă leagă,
Că îmi ajung o veșnicie întregă!
Când va fi vremea-n cerul ei rotund
Aș vrea din nou copil să mă
ascund...

Lumină fecundă...

Se-auzea lumina dintre ei fecundă,
Închide-mă în dragostea inimii tale,
Cum se-nchide rodul între petale,
De totul ce ești sunt atât de
flămândă!

Nu poate nimeni ce simt să-nțelegă!
Și-acolo în liniștea sfântă și înaltă,
Legați de iubire, pedepsiți laolaltă,
Aș vrea să trăim o vecie întregă;

Din cer picurau în auz osanale,
Gemea lumina dintre ei flămândă,
Închide-mă în dragostea inimii tale,
Făptura mea toată să mi-o pătrundă...

Îngerul și poezia...

Adormisem și parcă cerul s-a
deschis,
Vreau să m-odihnesc în versul tău,
Mi-a spus azi-noapte îngerul din vis
Și dimineață n-o să-ți pară rău...

Curgea în mine din înalt izvorul,
Nici nu mai știu ce i-am răspuns în
pripă
Și-acum când scriu sub tâmpile simt
florul
Ce m-a cuprins cu dulcea lui aripă!

Când m-am trezit, în jur era lumină
Și îngerul plecase înapoi,
Vă dau și vouă pacea lui deplină,
De-a pururi să rămână între voi...

NICOLAE NICOARĂ-HORIA

În tot ce s-a scris de mai bine de o sută de ani încoace în privința poeziei lui Coșbuc este în măsură să confirme ideea potrivit căreia idila coșbuciană, remarcabilă prin urmărirea naturii umane, are puncte comune cu poezia noastră populară, tocmai prin modul în care, inspirată aproape exclusiv dintr-un univers natural plin de lumină și de viață, proiectează asupra acestuia o gamă largă de sentimente gravitând în jurul erosului. „Nici Eminescu, era de părere Șerban Cioculescu în acest sens, nu contează atât prin ideile lui filosofice, care sunt împrumutate și neagă voința de a trăi, cât prin magia forțelor vitale: iubirea și natura, simțite cu intensitate și de către Coșbuc, chiar dacă poetul a obiectivizat-o pe cea dintâi, privind-o exclusiv în tânăra pereche nășădeană.” Dragostea este înfățișată monografic de la primele înmuguriri ale ei la fata tânără din *La oglindă*, trecând prin jocurile sublimite din *Spinul* și *Scara* până la spectacolul nupțial din *Nunta Zamfirei*. „Eroi” sunt figuri tipice ale universului rural, încât și aici, ca în balade și pasteluri, se poate vorbi de un lirism obiectiv, exponențial. Mai mult decât atât, reținând caracterul scenic al multora dintre creațiile poetice de această factură, G. Călinescu invoca prezența unui „lirism reprezentabil”, o formă de „ilustrare dramatizată a unui conținut pasional, cu valoare de ritual, pe un fundal de peisaj sătesc”, după cum, peste ani, va completa Mircea Tomuș. Realizate dramatic, aceste idile iau forma unor „scenete” populare în care gesturile și limbajul perechii fac parte din sfera citadinului, a terestrității, a firescului uman. Fata din *La oglindă*, ca și Florica din *Zburătorul* lui Heliade Rădulescu este în fața primelor manifestări ale instinctului erotic, care-i creează o stare de confuzie și de mister: „Iată-mă! Tot eu, cea veche! / Ochii: hai, ce mai pereche! / Și ce cap frumos răsare! / Nu-i al meu? Al meu e oare? / dar al cui? Și la ureche, / Uite-o floare.” În idila coșbuciană, proiectat în acest prezent cotidian, erosul își destramă visurile, intrând tot mai mult în relație cu socialul. Într-adevăr, desfășurându-se realist, erosul este încadrat anecdoticului, situațiilor tipice. Orele iubirii bat în ritmul biologic al perechii populare la adolescență și orice încercare de neîncadrare în legile firii aduc necazul: „Așa cum e săracă ea, / Aș vrea s-o știu nevasta mea, / Dar oameni răi

din lumea rea / Îmi tot închid cărarea.” (*Numai una!*) Din același sentiment se naște și poezia *Dușmancele*, după cum în *Nu te-ai priceput*, fata își strigă în disperare necazul, fără reținere stingându-și focul de la inimă. Interesant rămâne modul în care fiecare idilă reproduce o altă stare sufletească, alte relații între partenerii dialogului imaginat. De la sentimental apăsător al deznădejdiei, trăit cu o atât de mare intensitate în *Fata morarului*, dacă am cita pur și simplu la întâmplare, se trece la năzuința la fericire prin dragoste sugerată în *Numai una!* sau la izbucnirea violentă a pasiunii în *Recrutul*. În aceeași formă, stările sufletești juvenile, pline de candoare, din *Subțirica din vecini*, alternează cu erosul îndurerat și descumpănirea lăuntrică din *Cântecul fusului*. Identificăm portretul fetei surprins în puritatea gesturilor (*Rada*), manifestarea spontană a instinctului erotic (*La pârau*), simularea inocenței și cochetăria învăluite de ambiguitate și umor sau viclenia șăgalnică din monologul plin de atâta candoare din *Rea de plată*.

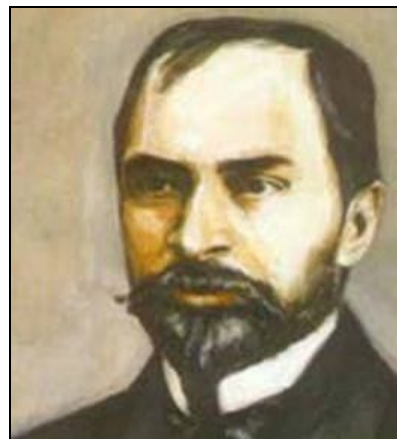
De cele mai multe ori, idilele se defășoară monologic, cu rare intervenții pline de ingenuitate ale partenerului. Amânarea sărutului sau păcăleala nu provoacă tragedii, ci o supărare superficială, mai mult de efect, după cum multe poezii, refăcând procesele tipice ale erosului rustic, impresionează prin materialul psihologic și concretețea gesturilor (*Numai una!*).

Naturalitatea gestului și a vorbirii devin elementele fundamentale într-o „poezie teatrală”: „Eu plec cu sacu-n spate / La calea jumătate / Cer plată, trei săruturi. / Dar uite felul ei: / Stă-n drum și se socoate, / Și-mi spune câte-toate, / Că-s scump, că ea nu poate, / Că prea sunt multe trei.” (*Rea de plată*)

Tonul șăgalnic, de hârjoană, instituie o stare de bună dispoziție: „Tu să fi-nceput iubitul Că-i făceam eu isprăvitul / Tu cu pâinea și cuțitul / Mori flământ, nepriceputul.”

Aflat în postura rapsodului popular, Coșbuc selectează ceea ce se potrivește sufletului său înseninat și echilibrat de clasic, universul său erotic detașându-se însă de un oarecare pitoresc excesiv al creației populare, păstrând din aceasta numai spiritul, îngemănat însă armonios cu optimismul său robust.

De aici sentimentul că idila de sorginte clasică îl prinde cel mai bine. Erotica sa nu provoacă migrene, nu are nimic tenebros, ci se desfășoară sub semnul setei de viață și al încrederii în perpetuarea speței. În acest spirit,

Dumitru Micu evidențiază unele caracteristici ale idilei coșbuciene: „Alta e natura emoției pe care o încercăm. Emoția vine din revelație. În cutare flăcău sau fată descoperim o lume, o umanitate. Lumea sănătoasă, robustă – înfiorata bucurie a descoperirii, a cunoașterii – aceasta e starea lirică. George Coșbuc este creatorul unui lirism revelatoriu.” Coșbuc folosește cuvântul popular, de largă circulație, dialogul umoristic și o tonifiantă jovialitate. Rareori, și atunci poezia sa este de un inefabil surprinzător, se cântă dragostea nenorocoasă, cu efect tragic.

În *Cântecul fusului*, poezia de factura eresurilor populare și cu un cadru natural plin de vrajă, cu acele „corespondențe” dintre stările sufletești și descrierile naturale, ne întâmpină cântecul tânguitor al fetei care-și blestemă norocul, rămânându-i numai dorul pustiitor. „Eu mi-am făcut un cântec / Stând singură-n iatac. / Eu mi-am făcut un cântec / Și n-aș fi vrut să-l fac. / Dar fusul e de vină / Că se-nvârtea mereu, / Și ce-mi cânta-nainte / Cântam pe urmă eu.” Depănarea firului de pe fus este „spunerea” poveștii de dragoste-credință străveche. Spre deosebire de „idilele” anecdotice în care gesturile dezvăluie o întreagă mentalitate populară, *Cântecul fusului* are o „atmosferă”, elementele natural asociindu-și „vocea” fetei care-și exprimă durerea: „Și-am mers pe malul apei, / În valuri să-mi îngrop / Și cântecul, și-amarul. Dar a-nceput un plop / Să cânte, și toți plopii Cântau duios în vânt, / Și m-am trezit deodată / Că plâng și eu și cânt.” Idee des întâlnită și în alte creații ale sale, cu deosebire în celebra *Doină*, cântecul rămâne ca o amintire. Fără îndoială că mișcările etnografice și sufletești sunt „sempiternice”, cum spune Călinescu, dar de această dată lirismul biruie gestica „personajului”, dramaticul.

MARIN IANCU

ION CREANGĂ

LA STAȚIUNEA SLĂNIC MOLDOVA

(I)

„Cu încetul boala de care suferea sapă trupul și mintea lui Creangă și face din el neom. La mai puțin de cincizeci de ani, povestitorul era un om îmbătrânit. Se puhădise și se ceruise la față și ochi-i căpătaseră o căutătură ameițită de mort cu ochi deschiși.”, notează G. Călinescu. Constantin Creangă se arată foarte neliniștit de starea sănătății tatălui, care făcea crize în timpul nopții.

Sfătuit de către fiul său, Ion Creangă se hotărăște să meargă pentru cură la Slănicul Moldovei. Întețit de atacuri, Creangă ceru bilet gratuit de băi de la Epitropia Spiridoniei și în iulie pleacă la Slănic. Știm precis că scriitorul a ajuns la Slănic pe 14 iunie 1884, așa cum reiese dintr-o scrisoare adresată fratelui său Zahei Creangă. „Miercuri, 13 a curentei (iunie) seara am ajuns la Târgul Ocna și joi, în 14, pe la două după-amiază am ajuns la Slănic.” Din scrisoare, rezultă că starea sănătății scriitorului era precară, deoarece pe drum și la Slănic a avut amețeli, iar sâmbătă noaptea, în 16 iunie i-a fost foarte rău, își pierduse cunoștința. Doctorul Aronovici îi veni în ajutor și se trezi. Apoi făcând băi se simți ceva mai bine. Până la 11 iulie, făcuse abia 19 feredee și băuse puțină apă din cauza ploilor neconținute. În 2 iulie spre 3, noaptea, a avut un atac grav.

Redăm conținutul scrisorii expediată din Slănic lui Zahei Creangă. „Domnului Zahei Creangă la debitul de tutun Ion Creangă din Strada Bancei. Miercuri, în 13 a curentei, sara, am mas în Târgul Ocna și joi, în 14, pe la două după-amează, am ajuns la Slănic. Pe drum și la Slănic vro câteva zile am avut amețele; ér (iar) mai ales Sâmbătă noaptea spre Duminică (în 16) mi-a fost foarte rău; pierdusem chiar cunoștința. Însă Dr. Aronovici grabnic mi-a dat ajutorul convenit și mi-am venit în bine. De ape am fost oprit a be până astăzi în 24 și băi calde numai 3 am făcut până acum; după care mă simt mai bine și amețele nu mai am de vro 4 zile. Sper că mă voi face bine cu ajutorul lui D-zeu. Am primit amândouă scrisorile tale cea din broșură și asta din 22 și-ți mulțumesc din tot sufletul.

Ion Creangă alături de A. C. Cuza (stânga) și N. A. Bogdan (dreapta), Slănic Moldova, 1885

V-am scris și eu o carte de poștă, dar se vede că s-a rătăcit! Pe aici au fost ploi și un pohoiu grozav care a făcut mare stricăciune băilor și stighireală nouă tuturor. Vă salut cu drag. I. Creangă (semnătura). Vă doresc sănătate, bucurie la toți. (pe marginea de sus, scris invers)”

În stațiunea Slănic Moldova, Ion Creangă a făcut cură cu ape minerale și băi calde. Din păcate, a nimerit un timp neprielnic, ploile abundente inundaseră izvoarele, așa cum reiese și din scrisoarea adresată Tincăi Vârtic. „Pe aici plouă neconținut; potop nu altă ceva. Nu prea pot be nici apele, nici face băile în regulă. Doctorul chiar mă întrerupe din când în când. Astăzi de abia am împlinit 19 feredee.” Și în această scrisoare către Tincă Vârtic, scriitorul se plânge de crize. Spre 17 iunie și spre 3 iulie noaptea, pe la două ceasuri (și întâi și a doua oară) mi-a fost foarte rău! (amețele) Dar D.rul mi-a dat ajutorul convenit și mi-am venit în bine. Acum sunt mai bine, mulțumesc lui D-zeu.”

În vara anului 1885, atacurile bolii și crizele începuseră cu violență. Aceasta îl determină pe Ion Creangă să ceară pe vară bilet gratuit din nou la Epitropia Spiridoniei și pleacă iarăși la Slănic. De astă dată fu însoțit de prietenul său, un tânăr poet și publicist N. A. Bogdan, care-i fusese cu douăzeci de ani înainte școlar. Grație memoriilor sale, aflăm toate amănunțele legate de șederea lui Creangă la Slănic Moldova. Ne sunt inserate amănunte despre

călătoria celor doi, cărora le-a fost dat să trăiască împreună episoade hazlii care ne pun în lumină caracterul lui Creangă, pus mereu pe șotii și glume, ironic și poznaș. Este remarcabilă capacitatea de evocare a lui N. A. Bogdan pe un ton direct. „În vagon eram numai noi doi bărbați, o cucoană cam în vârstă și trei fete ale ei. O bucată de drum tăcusem toți ca piticii. De la o vreme, Creangă, care era cât se poate de guraliv, rupse tăcerea, adresându-se la doamna cea în vârstă.

– Încotro călătoriți cuconiță? Cuconița se uită cu un ochi măsurător, din cap până-n picioare, la Creangă, și întorcându-și capul la loc nu răspunde nicio iotă. Vremea era frumoasă și ne plăcea să privim la priveliștile din lungul Moldovei, prin care treceam. Deodată, mă trezesc din visarea mea poetică cu un pachet mare peste cap. Mă uit; picase o cutie cu pălării, ghemuri și alte mărunțișuri ce se împrăștiară de pe polița de sus a vagonului. Doamna cea cu fetele sări din loc, îmi aruncă o privire groasnică și se puse să-și strângă mărunțișurile de pe jos fără a murmura un singur cuvânt.

De la o vreme, Creangă se apucă să-mi spuie un șir de anecdote frumoase, fel de fel, și toate mă făceau să râd de mi se încărcea stomacul. Niciun zâmbet pe fața cucoanei și-a fetelor ei. Erau niște adevărate n-aude, nu vede. Lui Creangă asta-i făcea rău. La Bacău, mă invită să ne schimbăm vagonul. După ce intrarăm într-altul, unde eram numai noi doi, începurăm să ne întrebăm unul pe altul că cine vor fi momăile cele cu care călătorisem până acum?

– Or fi mute, bre Bogdanaș?

– Dar și surde.

– Mai ști păcatul.

– Or fi străine?

– Or fi englezoaice?

– Or fi aristocrate?

– Ba mai degrabă niște ochincărițe înfolite ce nu se mai înjosesc să vorbească cu alde de noi, zise Creangă.”

După ce cei doi călători ajung la Târgul Ocna, înainte de a lua trăsuri spre stațiune, au tras la birtul gării pentru a mânca ceva. Din felul în care s-a înfruptat la Târgul Ocna și →

PAMFL BILȚIU

Slănic reiese că Ion Creangă era un gurmand veritabil.

„Veni chelnerul și ne aduse o listă. Eu cerui un bulion ș-o friptură. Creangă stătu vro zece minute ca să aleagă dintre cele șase feluri de bucate, ce erau pe listă. La urmă văzând că chelnerul își pierduse răbdarea, îi dădu lista în mână îndărăpt și-i zise:

– Mie să-mi dai de toate, numai cată să fie porțiile cum se cade, nu numai unse farfuriile.”

Datorită însemnărilor lui N. A. Bogdan aflăm ce-a consumat Ion Creangă la birtul gării, în drum spre Slănic. „Un bulion, un borș de pui, un eigemacht, costiță cu mazăre, friptură la tigaie, friptură de frigărui. Toate fură udate de o garafă ceva mai puțin de o jumătate de oca de vin vechișor.

Mă uitam cu jind cum înghițise cu o plăcere și cu un gust nespus una după alta, borșul după bulion, friptura românească după cea nemțească și-l invidiam că nu sunt în stare să fac și eu ca dânsul. De la masă se sculă și pare că e mai ușurel decât cum era când se pusesese.”

De la gara din Târgu Ocna scriitorul, însoțit de fostul său elev, iau trăsura spre Slănic. „Pe drum Creangă îl oprî pe vizitiu la o crâsmă și ceru apă. A fost servit dintr-o cupă din cele „de moși” plină cu apă de fântână, rece. El o pune la gură și când o lasă jos cofița era aproape deșartă. Dădu fetei un gologan. Când fata indica mirarea și Creangă o ghici îi zise tânărului mirat:

– Ehe, băiete dragă, așa mănâncă și bea românașul adevărat, cel născut și crescut la coarnele plugului, nu ca firlipușii de pe la târguri crescuți în bumbac - care parcă numai tot bumbac mănâncă și bumbac se trezesc într-o bună zi în loc de carne și oase.”

La Slănic, Ion Creangă stă în aceeași odaie cu prietenul său. Din însemnările lui N. A. Bogdan, aflăm unele amănunte privind programul și tratamentul scriitorului în stațiune. Se sculau cu noaptea-n cap, adică „pe la trei ceasuri, mult trei jumătate”, se îmbrăcau în grabă ca să fie cei dintâi la izvorul 3, pentru a-și face cura obișnuită.

Scriitorul nu a avut parte de un tratament așa cum și-ar fi dorit. Apa, fiind captată iar consumatorii puțini, avea un gust neplăcut, după cum notează N.A. Bogdan. „Paharele de

apă clocită le înghițeam mai mult în silă decât de bunăvoie.”

Dintr-o scrisoare, expedită de N.A. Bogdan, la Iași, aflăm și alte date și amănunte despre cura scriitorului, efectuată la Slănic Moldova. Aflăm că, seara, povestitorul și fostul său elev N.A. Bogdan făceau băi în aceeași cabină. Ion Creangă a fost favorizat, față de ceilalți pacienți, întrucât i s-a repartizat cadă de zinc în locul celei de lemn.

Memoriile lui N.A. Bogdan rămân importante și pentru modul cum ne furnizează amănunte legate de statutul fizic al lui Ion Creangă. „Era un om masiv, greoi și cântărește 105-110 kg., fără cortel și fără pălărie. Cântarul pârâie sub sfinția sa. Creangă era așa de greu încât podețul de lemn de peste pârâul Slănic trosnea sub el, când îl trecea. Medicul de la Slănic care îi dădea sfaturile referitoare la tratament a încercat să-l determine să mai slăbească, pentru a face mai puțin ofensive atacurile bolii incurabile de care suferea. L-a asigurat că urmând cu stăruința băile și sfaturile sale, în decurs de două săptămâni va scădea din greutate și va ajunge la 80 de kilograme. Cât despre rezultat, la întoarcerea la Iași, scriitorul cântărea în loc de 110, 115 kg.

În cea de-a doua venire la Slănic, starea sănătății povestitorului se înrăutățise. Așa cum notează în memoriile sale N.A. Bogdan, noaptea „era un chin să stai în tovărășia lui, căci boala sa, mai totdeauna, îl apuca când ți-i somnul mai dulce și trebuia să sar din pat spre a-i da ajutoarele trebuitoare”.

Însemnările lui N.A. Bogdan sunt prețioase și pe linia furnizării de date legate de repertoriul de snoave, pe care Creangă, ca om din popor, le depozitase în memoria lui deosebită și pe care le nara cu ta-

Imagine panoramică a stațiunii Slănic Moldova, din anii când Ion Creangă a beneficiat de tratament

lentul său inegalabil de povestitor ori de câte ori i se ivea ocazia. „Între paharele cu apă clocită nu mai înceta cu frumoasele sale snoave, glume, istorii poznașe, încât trecea timpul cu ele că nici nu băgai de seamă.”

Potrivit acelorași însemnări, ni se dezvăluie un Ion Creangă depozitar al unui repertoriu uimitor de bogat în versuri sau piese în proză, din folclor, pe care, de asemenea, le avea depozitate în memoria sa și pe care le împărtășea cu plăcere. Dintre sute de mii de versuri, pe care le-a spus Creangă spre a alunga plictisul în timpul șederii la Slănic, N.A. Bogdan a reținut doar două, pe care le-a și publicat în revista *Familia*, fără a indica că le auzise de la prietenul său.

„Frunză verde și-un salău,
Șapte mori is pe-un pârâu,
Toate macină la grâu,
Dar la moara ce din jos,
O turnat puicuța-n coș
Și-o turnat grâu și sacară,
Ca să facă-o azimioară,
Frământată-n lăcirmioare
Și coaptă la fătășoare,
S-o dea puului să moară.”

„Frunză verde siminoc,
Purcesei într-un noroc,
Pe-ntunericu' de foc.
Nimerii la altă casă,
Cu nevasta mai frumoasă
Și bărbatu-i nătărău,
Acolo să fiu și eu.”

N.A. Bogdan mai amintește de unele basme de mare întindere, pe care Creangă i le povestea la Slănic, cu talentul care îl caracteriza, precum „Hărăpoaica cu buză de nouă oca, care ne-a ținut sub un fag pletos trei ceasuri neclintit”. La vremea mesei sau când cei doi se duceau seara, la mulsul caprelor, la capătul satului, humuleșteanul nu ezita să depene „alte povești mărunțele cu scene foarte deochiete”. Prietenul său, la Slănic, i-a spus multe basme, snoave, povești și povestioare cu pilde, o dovadă a repertoriului folcloric bogat, pe care îl deținea. Ni se amintește de piesa „Spicul cel drept și spicul cel strâmb”, istorisită cu ocazia venirii la Slănic a unui tânăr capitalist chipeș, care umbla țațoș ca o lumânare de Paști și privea pe ceilalți muritori simpli de la înălțimea nasului său.

Poetul și poezia

Sunt, am senzația, unul dintre din ce în ce mai puținii care mai citesc poezie și unul dintre milioanele care scriu poezie. De ce am această anacronică preocupare? Poate, dintr-o deformare profesională, în ceea ce privește citiul, și plăcere estetică în nebunia cenușie a cotidianului în care trăiesc, în ceea ce privește scrisul.

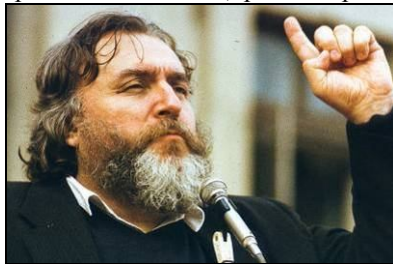
De fapt, nici prin gând nu mi-a trecut să fac teoria poetului și a poeziei. Ceea ce m-a determinat să scriu ceea ce scriu este existența unui soi de dezbatere anemică - bine că, totuși, a început -, ceva mai aplicată și mai lipsită de adrenalina oportuniștilor lipsiți de alte calități în afară de aceea de a se posta pe un loc, despre poetul Adrian Păunescu.

Mi s-a întâmplat să-l cunosc destul de bine, martor fiind la jurămintele făcute Constanței; să-i fim gazdă, în camera noastră de cămin, când nu avea unde pune capul; să-l vizitez - obligat fiind, la casa aproape gata de la Breaza, pe care i-au construit-o meșteșugarii, printre care am fost amestecat -, căci marele poet, aflate cu uimire, nu știu cum, că filologul de mine sunt simbriaș la meșteșugari și i-a ordonat, în stilul său, șefului meu să mă aducă; apoi l-am întâlnit, am schimbat propoziții, el de la înălțimea lui, când venea în orașul în care am locuit și locuiesc, cu emisiuni TV, grandioase spectacole, unul care l-a pus la pământ, întâlniri cu cititorii care îl adorau. Am spus toate acestea ca să se cunoască faptul că știu despre ce vorbesc. N-am fost prieteni, nici dușmani. Poetul și omul Adrian Păunescu sunt două entități cu totul diterite. Ele se întâlnesc, probabil, undeva. Omul are nemăsurate orgolii, se iubește în exclusivitate pe sine, are grandilocvența înăscută. Poetul este unul de primă mărime al literaturii române. Omul este greu de acceptat, cu prieteni mai degeabă interesați, chiar dacă declara că ar avea mulți. Poetul, adulat, pe bună dreptate.

Am încercat această umbră de portret ca să ajung la poezie. Poezia lui Adrian Păunescu și poezia scrisă în zilele noastre.

Daniel Cristea-Enache, cel mai bine cotate critic literar al momentului, are „curajul” să abordeze spinoasa „problemă Adrian Păunescu”. De ce

spinoasă? Pentru că, pe de o parte,

orice critic literar de valoare comensurabilă și cu gena curajului în sânge, sunt excluși diletanții oportuniști, cunosc valoarea operei lui Adrian Păunescu, iar pe de altă parte nu i se iartă nici azi „contribuția consistentă la cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu, naționalismul exacerbat și cu tușe grotești prin care înșira voievozii neamului în spatele „celui mai iubit fiu al poporului”, vanitatea de a fi pe o scenă supraînălțată și de a agita „patriotic” mase de oameni transformați de regimul totalitar în niște cobai ai socialismului real.”

Daniel Cristea-Enache acceptă reproșurile criticii: că poezia lui Adrian Păunescu s-a transformat „în simplă versificare, substituirea artei propriu-zise printr-un mesaj social ori național tot mai plat și mai schematic figurat, renunțarea la plurisemantismul neomodernismului în favoarea accesibilității unor texte recitate și cântate pe stadioane, confuzia tot mai vădită între poetic și publicistic...”

Este drept că nu continuă, propunând discreditarea și scoaterea din literatura română a lui Octavian Goga, George Coșbuc și alții asemenea lor. Nici detractorii care-și caută loc îmbrâncind nu au interesul, poate nici puțină s-o facă...

Dar mă depărtez de absurd și comentez poezia actuală, nu cea care apare pe rețele de socializare, în reviste obscure sau în volume apărute pe cheltuiala poetilor, ci aceea care apare în reviste de prestigiu, precum *România literară*. Cine o citește? Cine participă la lansări, la întâlniri cu poeții? Ei înșiși, prietenii lor. Chiar „Cronica-rul” de la *România literară* constată că „poezia și cei care o practică se pare că au intrat pe un drum care se înfundă. Cu fiecare zi, cititorii adevărați de poezie se împuținează [...] și cu cât sunt mai părăsiți de cititori și cu cât poezia devine pentru omul de rând o îndeletnicire de

neînțeles, ca un soi de cuvinte încrucișate ciudat rău, poeții parcă mânați de o forță autodestructivă...” continuă să scrie în acest mod.

Versurile de la pagina 8 a revistei îl confirmă: „bastarzii umplu văzduhul țâțele clonelor/nu mai știu pe cine și când să alăpteze/nostalgia vaginului degradează/sperma masculilor închisă etanș în eprubete...”, ca și poemul săptămânii dintr-un alt număr al aceleiași prestigioase reviste: „nu pot fi trubadurul tău/tu nu ești religia mea/nu vin cu tine în night club/cu inși emasculați,/băutori de licori, să se vindece de ejaculări premature,/nu vreau trupul tău și roind de priviri băloase/... religia mea e geamătul tău...”

În această situație, ce să facă oportuniștii denigratori ai celor care ocupă un loc? Să-l înjure și pentru rele și pentru bune, la grămadă pe cel care umplea stadioane și scria: „Sărăcia noastră ne omoară./De atâta marș ne doare splina./Cine iese ultimul din țară/E rugat să stingă și lumina.” Sau: „Cum treci acum și apa e-n ruine,/Și-ți este bine și îmi este bine,/Aș vrea să-ți spun, iubito, că în tine/E vie vreaa ambelor destine.”

Dar nu numai poezia și Adrian Păunescu sun tratați în acest fel. „Dacă în anii proletcultismului revisionismul era practicat cu înverșunare de adepții real socialismului, în zilele noastre epurările simbolice, lapidările publice, excluderile, campaniile de compromitere sau tăcerea, boicotul – adică un alt tip de valorizare – sunt puse în scena realității de un grup de intelectuali de dreapta” (Aura Cristî). Pentru demolatori, scriitorii de mare prestigiu ai literaturii române, precum D. R. Popoescu, Augustin Buzura, Nicolae Breban, dar și floarea cea vestită a limbii române, Eminescu, Blaga, Arghezi, nu mai reprezintă nimic, ba mai mult, strică cititorilor din zilele pe care le trăim. Nu i-aș pune la zid pe acești denigratori, care, neplătiți – măcar asta le-ar putea atenua vinile-, dar interesați să ocupe poziții vizibile, dau cu pietre, dacă ar veni să înlocuiască ceea ce susțin că este depășit/aservit ideologiei comuniste cu ceva care să fie de folos culturii române, dar și aceasta, ca și poporul care i-a dat naștere sunt înjurați fără scrupule și fără rușine.

IOAN GROȘESCU

O PARALELĂ POSIBILĂ:
TEOLOGIE, FILOSOFIE ȘI
ARTĂ LITERARĂ
**LA HERMANN HESSE
ȘI MIHAIL DIACONESCU**

(III)

- Modalitatea de integrare în text (în dramaturgia literară) a unor tehnici de construcție, elemente de logică și creativitate interioară, cu variate valențe semantic-estetice, intens ramificate – vizând domeniile psihologiei, filosofiei, religiei, muzicii, esteticii etc. – reprezintă zona de intersecție în care se regăsesc argumentele capabile să certifice justetea paralelismului literar Hermann Hesse – Mihail Diaconescu. Aceasta tocmai datorită corespondențelor de intenții ale autorilor și de structură arhitecturală și de expresie, sens și spirit ale operelor prin care ei s-au afirmat. Dar doamna Monica Dușan a depășit pragul nuanțelor contextuale când a scris despre acest paralelism. Ipoteza conform căreia corespondențele de intenții ale autorilor și de structură ale operelor au cauze biografice asemănătoare vă este agreabilă? Eu știu că și Hermann Hesse, și Mihail Diaconescu, vin din familii marcate profund și în variate moduri de preocupările lor religioase.

Familia în care s-a născut Hermann Hesse trăia cu ardoare principiile, rigorile, tradițiile și valorile pietismului luteran german.

Știu, de asemenea, că romanțierul Mihail Diaconescu s-a interesat în mod deosebit de pietism în perioada când, în calitate de *Gastdozent* la Universitatea Humboldt-Berlin, a ținut cursuri și a condus seminarii pentru studenții și doctoranzii care se specializau în românică. Vă rog, domnule Mihail Diaconescu, să încercați să conturați succint importanța pietismului în evoluția culturii și spiritualității germane!

- Îmi cereți un lucru dificil, pentru că pietismul este o tendință de mare amploare, care a marcat definitiv istoria vieții religioase și a culturii germane. E greu să conturezi succint importanța lui. Voi încerca, totuși...

În istoria luteranismului și a culturii germane, pietismul s-a impus prin rigorism, prin implicarea laicilor

în viața bisericească, prin inițiative și acțiuni filantropice consecvente, prin latura confesivă și instructivă, respectiv didactică, a mărturisirilor de credință, prin absolutizarea trăirilor subiective în actele religioase. Nu întâmplător, ilustre personalități pietiste din secolul al XVII-lea, ca Philipp Jakob Spener și August Hermann Francke, se numără printre strămoșii spirituali ai unor mari filosofi precum iluministul Immanuel Kant și romanticii Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling, care a scris despre esența libertății umane și despre sistemul idealismului transcendental, și Friederich Ernst Daniel Schleiermacher... Mă refer în special la Friederich Ernst Daniel Schleiermacher, pentru că a fost un teolog deosebit de activ, dar și teoreticianul idealismului absolut și al hermeneuticii, „*Noul Origen*”, cum i s-a spus... Și Johann Gottlieb Fichte, mare naționalist, autorul celebrei *Cuvântări către națiunea germană*, vine din medii pietiste... Și Georg Wilhelm Friedrich Hegel, autorul monumentalei *Fenomenologii a spiritului* și al *Prelegerilor de estetică*... Și alții...

- În plus, aș adăuga eu, după ce am citit câteva biografii literare, Johann Hesse, tatăl romanțierului și nuvelistului de mai târziu Hermann Hesse, a fost un produs intelectual tipic al așa-numitului *pietism șvabi-an*. Am aflat că într-o anumită perioadă a vieții sale, Johann Hesse a fost predicator luteran în India colonială britanică, sub auspiciile *Misiunii Evanghelice din Basel (Elveția)*.

Și Marie Hesse, mama lui Hermann Hesse, născută Gundert, venea dintr-o familie de misionari, tot în India. Bunicul Mariei, Ludwig Gundert, străbunicul pe linie maternă al scriitorului Hermann Hesse, a

fondat la Stuttgart un grup de tineri pietiști, iar în 1912 s-a numărat printre inițiatorii *Societății Biblice* din Württemberg.

În diverse biografii dedicate lui Hermann Hesse, am citit că mulți alți înaintași ai săi pe linie paternă au trăit în atmosfera unui pietism activ.

- Vă felicit și vă admir! Observ că sunteți bine introdusă în biografia lui Hermann Hesse...

- Oarecum!... Eu am amintit însă aceste date biografice pentru că doresc să nuanțez ideea paralelismului literar Hermann Hesse – Mihail Diaconescu, care mă preocupă și pe mine. Vă rog, așadar, să evocați în continuare unele aspecte ale preocupărilor religioase din casa preotului și învățătorului de țară Aurelian Diaconescu de la Vulturești, tatăl Domniei Voastre!

- O fac cu mare bucurie, pentru că tata este cel mai înalt model uman și moral de care am avut parte în viață. Deși am cunoscut mulți oameni minunați, altul mai bun ca el n-am găsit. Și în familia noastră, principiile, valorile și normele de viață religioase au fost puternice și dominante. Au fost trăite firesc.

Tatăl meu, bunul Dumnezeu să-l odihnească în cetele Sfinților!, a fost un devotat slujitor la altar, un cărturar cu preocupări intelectuale de o mare varietate, îndeosebi în domeniul teologiei dogmatice și teologiei liturgice, dar mai ales un autentic trăitor al învățaturii creștine. A avut și spirit practic, organizatoric. La un moment dat, a ajuns președintele Asociației Învățătorilor de pe Valea Argeșului. Această asociație organiza, când la o școală, când la alta, întâlniri regulate, o dată pe lună, cu referate scrise de tata sau de colegii săi, pe teme psihologice, pedagogice și didactice, cu lecții model, cu debateri exigente pe marginea lor, urmate totdeauna de agape pline de voie bună. Deduc din aceasta că tata, președintele Asociației, se bucura de prestigiu în rândul colegilor săi. Ei l-au ales președinte, în mod democratic!

Misiunea lui n-a fost însă numai pastorală și didactică, ci și socială și culturală.

La un moment dat, revista →

Convorbire notată de conf. univ.

dr. TANȚA ROTĂRESCU,
muzicolog

Apostolul, Curierul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din București, An. XV, Nr. 8-9-10, din 15-30 mai 1938, a inclus la pagina 122 articolul intitulat *Exemple de preoți activi. Din activitatea preotului paroh Aurelian Diaconescu (Vulturești – Muscel)*. Articolul elogia activitatea pastorală (preotul era și învățător), socială și educativă a preotului Aurelian, care prin inițativele, îndemnul, sfaturile, predicile, exemplele și insistențele sale a fost principalul factor al ridicării sociale, economice și culturale a satului Vulturești.

Păstrez în biblioteca mea de la Vulturești, pe care o moștenesc de la tata, acest număr de revistă.

Puțin mai târziu, cotidianul *Universul*, care apărea tot la București, respectiv numărul 168 din ziua de marți, 21 iunie 1938, include la rubrica *Știri din țară*, la pagina 4, relatarea despre conferința *Educația religioasă morală a tineretului școlar și legătura cu educația integrală a tineretului*, susținută la Câmpulung Muscel de preotul Aurelian N. Diaconescu-Vulturești, în cadrul conferințelor preoțești județene.

Așa cum mi-l amintesc eu, tata a fost un orator strălucit, impus prin temele culturale, instructiv-educative și, îndeosebi, religios-morale, pe care le prezenta în cuvântările sale publice, în special în predici.

Tatăl meu era, de altfel, profund convins de justetea principiilor afirmate de marele matematician, sociolog și om politic Spiru Haret, care a vorbit despre relația firească și atotputernică dintre Biserică și Școală în viața poporului român și îndeosebi a satelor noastre, ca păstrătoare ale tradițiilor și valorilor istorice, naționale și religioase moștenite de la înaintași.

Ca preot, Aurelian Diaconescu, Părintele Aurel, cum i se spunea tatălui meu, a renovat cele trei biserici la care a oficiat – la Vultureștii de Jos, la Bătiești și la Vultureștii de Sus. La parohia Vultureștii de Jos, a ridicat un frumos turn clopotniță. Pentru acest turn a cumpărat, cu ajutorul enoriașilor săi, care au făcut donații, clopote noi. La Bătiești, un cătun al satului Vultureștii de Jos, în locul vechii școli, atestate documentar în primii ani ai secolului al XIX-lea, tata a ridicat, tot cu ajutorul enoriașilor săi, o școală nouă – *Izvor de lumină* – păstrată până azi și transformată în muzeu etnografic și istoric.

Pe timpul acela, tata era și director al școlii din Vultureștii de Jos. În această școală, am frecventat eu primele șapte clase.

În casa preotului Aurelian de la Vulturești, rugăciunea a fost pâine sufletească zilnică. Atunci când erau acasă împreună, toți membrii familiei participau la rugăciunile dimineții, la cele de la masa de prânz, pregătită de mama, de bunica și de surorile mele, și la rugăciunile serii. Tata ne învăța să ne rugăm din adâncul inimii. Pentru că Dumnezeu, Părintele nostru iubitor Care este în ceruri, ne ascultă.

Rugăciunile tatălui meu și ale tuturor celor din familia noastră erau mai stăruitoare și mai profunde în momentele pline de tensiune tragică și de neliniște chinuitoare din anii de după ultimul război mondial, când preotul Aurelian, trecut abuziv la categoria socială chiaburi, deși averea noastră era neînsemnată, aștepta să fie arestat, pentru că în casa lui cu cinci copii și nouă suflete de hrănit, de trei ori pe zi, dimineața, la prânz și seara, nu reușea să adune și să predea la timp cotele obligatorii pretinse de autoritățile comuniste și de Armata Roșie de ocupație. Pe deasupra, avea și un cumnat, din partea mamei, condamnat la ani grei de temniță, după ce îi ajutase pe cei ce luptau în munți contra regimului impus la noi de agenții criminali ai Moscovei.

Amintirea acestor rugăciuni n-a pierit niciodată din sufletul meu. Ele mă înfioară și acum.

Mai presus de toate, preotul Aurelian, tatăl meu drag, a fost un om blând și înțelept, bun la suflet cu copiii și enoriașii săi, pentru care, de fapt, a trăit. Și din acest motiv spun că tata este pentru mine cel mai înalt model uman și spiritual de care am avut parte în viață.

Mihai Bandac • Sfârșit de august

Învățăm

Învățăm să te iubesc,
Să-mi curgi ca viața mea, prin sânge,
Să mă sfârâm, să mă topesc,
La pieptul tău, când mă vei strânge.
Învățăm să te cuprind
Precum oceanele, pământul,
Să trec prin tine tremurând,
Ca plopii, când îi bate vântul.
Și să te strâng la pieptul meu
Ușor, cu mâinile-amândouă,
Dând pace sufletului tău,
Ca ierbii, boabele de rouă.
Învățăm din trandafiri
Să-mi prindă viață iarăși lutul
Și cu scânteia din priviri,
De foc să mi se-aprindă trupul.
Învățăm să izvorăsc
Din dorul tău, ca o lumină,
În orice floare să-nfloresc,
Învățăm să-ți fiu grădină.
Când fluture îmi ești prin ea
Și mi te-așezi peste petale,
Învățăm să pot vibra
Prin toate gândurile tale.

EMILIA AMARIEI

În ciuda greutăților de tot felul, în casa preotului Aurelian de la Vulturești, lecturile au fost pentru toți o preocupare constantă. *Biblia, Viețile Sfinților*, Eminescu, pe care mama îl recita cu vocea înfiorată, Iorga, pentru care tata avea un adevărat cult, părintele Gala Galaction, autorii din cercul revistei *Gândirea* – Crainic, mai ales Crainic, pe care tata nu înceta să-l laude, Pillat, Vasile Voiculescu, Gib I. Mihăescu, despre care eu am scris mai târziu teza mea de doctorat, Cezar Petrescu – apoi Mircea Eliade și alții, revistele de teologie și pedagogie, care-l ajutau pe tata să-și scrie referatele metodice și să organizeze reuniunile și dezbaterile didactice ale colegilor săi învățători, romanele altor autori interbelici, traducerile din literaturile străine erau citite și comentate. Mama a fost toată viața o cititoare împătimită. Când ieșea de la lucrul ei între cei peste 80 de stupi ai casei, care ne-au ajutat să ne ducem viața completând veniturile mai mult decât modeste ale tatei, mama se odihnea citind. Cu ea, mai mult decât cu tata, am discutat unele dintre capitolele romanelor mele, în perioadele când încercam să le dau forma dorită...

Farmecul amintirii

Cred că magia similarității stă la rădăcina amintirii, prin contagiune, dacă intri în contact cu trecutul îl retrăiești, căci ceea ce a existat odată un contact între om și natură va continua să acționeze, fie la distanță în timp, fie la diferență în spațiu, mai ales prin valoarea imitativă a cuvintelor. Vrăjile presupun că, între cauze și efecte sunt strânse relații și la acestea voi face apel, când gramaticul Gheorghe C. Moldoveanu, ieșean și sucevean, coleg și exeget al crâmpeiilor lingvistice referitoare la formele limbii române contemporane, la toponimia din Valea Milcovului, la onomastica Bucovinei ori la relația dintre limba română și aceea latină cu accentul pus pe creația lui Aron Pumnul și Octavian Goga îmi trimite cu o dedicație elegantă, cu reverențe de demult, un volum intitulat *Izvorul Tămăduirii*, (Editura Pim, 2014), cu o zâmbitoare fotografie. Este o cântăciună de amintiri cu siluete de magie, pitite în fiecare licăr din povestea personajului Luță și a mătușilor, care plutesc în gândurile despre schit și fraza de concluzie: „omul cât trăiește, învață.”

De fapt, ciudata cântăciună sugerează că „lumea norocului” rămâne lumea termenilor și călătoria printre vorbe, spuse, scrise și interpretate de profesori, un spațiu care încearcă să reînvie solicitările de demult, realizate ca miracol la sfârșitul drumului prin teorie cu reîntoarcere către izvorul văii reprezentate de vremile copilăriei și ale tinereții; toate regăsite în scurte narațiuni despre tine însuși și despre arborele vieții sugerat, de agudul copilăriei. Colega ne-recunoscătoare, care trimite spre acest volum, s-a oprit la micile și ușor arhaicele povestiri, care au recreat o lume trecută și reluată doar ca șiruri de propoziții dragi, de cufundare în tinerețea de altădată, cu flori câmpenești, acum devenite grădini, ori...TĂMĂDUIRI

conf. univ. dr. NOEMI BOMHER
Universitatea „Alexandru Ioan
Cuza”, Iași

PROFESORUL UITUC

Uită să îmbătrânească! Nu uită că îmbătrânește, acesta e un păcat de care suferă multă lume, și sînt destul de numeroși cei care nu uită să i-l aducă aminte, ci el uită să îmbătrânească. Luîndu-se cu treburile, care au legătură cu orice, numai ci bătrînețea nu, uită să îmbătrânească. Nu are nici relevanță, nici importanță faptul că, trecut de 45 de ani, este gratulat de unii învățăcei și unii dintre părinții acestora cu apelativul *moșu'* sau, pentru corespondentul feminin, *baba*, iar unii dintre colegii tineri îl privesc cu superioritatea vârstei și fal-să înțelegere, compătîmindu-l parcă.

În fiecare septembrie, profesorul ia locul lui Sisif. Alți discipoli și din nou alții (sau aceiași?!) îl așteaptă să-i învețe, să-i antreneze să urce muntele pînă acolo unde urcușul devine zbor. Se gîndește mereu la greșelile de la urcușul anterior, dar asta nu-l va scuti de alte greșeli, căci traseul este de fiecare dată schimbat, în căutarea altuia, mai lipsit de dificultăți, mai direct, dar și mai frumos. În fiecare an dorește să-și ducă ucenicii tot mai sus. Și uneori chiar reușește. Mai ales cînd, în timpul urcușului, nu se uită înapoi. Uitatul înapoi este permis doar în pauzele dintre etapele urcușului, la întinericul nopții, ca să nu-l ia amețeala.

Se înrudește, prin ceea ce face, cu actorii, numai că în teatru munca e totdeauna în echipă mai largă, mai cuprinzătoare; e un textier, e un scenograf, e un regizor... Profesorii formează altfel de echipă; conștient și cum vor face, dar fiecare, valorificînd efortul celorlalți, e singur

Mihai Bandac • Dimineață de toamnă

și, din această cauză, nevoia de a forma echipă cu ucenicii e mai acută decît a actorilor de a face echipă cu spectatori. Singur își face textul, pe o idee de..., singur își face scenografia, singur – regia, pe care tot el, actor, trebuie să le adapteze din mers condițiilor momentului. Este o minunată ipostaziere a ceea ce un poet, care nu prea își mai găsește locul în programele școlare, spunea cîndva: *Cel care a decis și a schimbat,/ Și viselor le-a dat puteri și viață./ Tot eu eram, de mine oglindit./ Tot eu - mulțimea adunată-n piață.* În această veșnică adaptare și readaptare, construcția lui, temeinic gîndită, trebuie să aibă puterea apei curgătoare, nici prea domol curgînd la vale și nici să devină vreun pericol. Odată, unui profesor i s-a cerut să compună imnul școlii unde lucra, iar el a racordat orga la sufletul cîte unui copil din fiecare clasă. Ați auzit vreodată sunetele bătilor inimii pe care medicul le ascultă la aparate performante?! Ce e dincolo de zgomotul ce pare a-ți sparge urechile?! Alt profesor a primit sarcină să realizeze o compoziție statuară care să-i reprezinte pe cei de a căror formare se ocupă și el și-a așezat materia prelucrată în curenții de aer numiți apa Morgana. Apa Morgana, nu fata Morgana, căci efectul e de fata Morgana, dar efectul, ca percepție a realității, este produsul schimburilor dintre straturile superioare ale aerului cu cele inferioare, asemănătoare deformărilor petrecute cu obiectele așezate în vadul unei ape curgătoare.

Greșelile, căci și acestea trebuie să fie luate în calcul, nu le poate pune pe seama altcuiva, fie că e vorba despre greșeli firești (cineva și-a scrîntit un picior, altul a făcut indigestie, altul, împins de curiozitate, s-a abătut de la traseu, pîrîndu-i că a descoperit o scurtătură, și chiar ar putea fi, neobservată de profesor, iar atunci greșeala devine opusul ei), fie că e vorba despre greșeli de natură să pună în pericol atingerea înălțimii visate, proiectate. Iar atunci va face tot ce-i stă în putință să le preîntîmpine și, în nici un caz să nu le repete.

Vîrstnicii privesc mereu în urmă; acolo e partea lor de certitudine, împlinirea. Nu e de mirare că privesc cu bucurie la urcușul parcurs și cu teamă la ceea ce urmează, cu teama că puterile nu-i vor ajuta pînă la capăt. →

V. MOLODEANU

Pentru tineri împlinirea, nevoia de certitudine, e înainte, în față. Pentru ei porțiunea parcursă e doar o etapă, a cărei importanță nu e totdeauna clară; nu totdeauna sînt dispuși să acorde timp pentru analize.

Preocupat de proiectarea unui alt urcuș, apoi a altuia, profesorul uită să îmbătrînească. Devine mai atent la analiza etapelor parcurse anterior pentru proiectarea noului urcuș, cu examinarea factorilor implicați în remodelarea urcușului, parcă tot mai mulți și mai virulenți de fiecare dată, dar știe, dorința e mai puternică decît știința, că puterile trebuie să-l țină și vîrfurile trebuie atins. Îndoiala își are locul și rostul numai în privința alegerii traseului, căci totdeauna sînt posibile alte trasee, fiecare cu avantajele și dezavantajele lui, dar nu în privința reușitei. Credința este partea cea mai rezistentă a proiectelor lui. Credința în ceea ce a proiectat, credința în cei cu care formează echipă, credința că aceștia nu se vor opri din urcuș dacă, dintr-un motiv sau altul, el, profesorul, nu va mai participa la urcuș. Important e ca echipa să ajungă.

Și deodată află că a îmbătrînit. Nu mai este creditat cu capacitatea de a face proiecte viabile sau că poate asigura urcușul echipei. Este scos la pensie. Iar fără echipă urcușul nu are rost. O viață întreagă urcase pentru a-i învăța pe alții tehnica urcușului, deprinsă de la alți profesori și perfecționată cu fiecare nou urcuș, bucuria de a urca. De cîte ori au auzit de la el răspunsul unui alpinist la întrebarea de ce a ținut să urce Everestul: *Pentru că există!* Această bucurie e superioară celei din vîrfurile muntelui, dominată de frumuseți exterioare; incluzînd bucuria victoriei finale, bucuria urcării se manifestă prin retrăirea întregului urcuș, cu toate ale lui. Bucuria care cultivă nevoia de a urca. Privirea lui către înainte nu mai întîlnește certitudinea, iar fără certitudine cum să trăiești?!

Din ce în ce mai des, nevoia de certitudine îl obligă să-și îndrepte privirile către ce a fost; în loc de certitudini își face loc însă tot mai des îndoiala, certitudinile mai vechi devin îndoieli.

Pe vremea mea devine constatare umbrită de incertitudini. Realul a devenit părelnic, potențialul – dubiu. Și dictonul cartezian se rează: *sum, ergo dubito.*

Puritani și... puritani

Că Luminile sunt încă un curent de covârșitoare importanță prin impactul lor asupra mentalității populare sau ideilor elitelor este un fapt evident. Că ar fi vreo legătură între Lumini și evoluția Islamului pare, cel puțin la prima vedere, o afirmație hazardată, deși la originea Luminilor stă și efortul puritanilor (englezi și nu numai), al reformatoarelor de a ne întoarce la o puritate a originilor, la cuvîntul curat, neamestecat al Mîntuitorului care este și întruchiparea cea mai strălucită a Rațiunii divine. Iar wahabismul, varianta severă a Islamului, este tot o reîntoarcere la un soi de puritate originară.

Toate religiile au, de altfel, această obsesie a reîntoarcerii la cuvîntul autentic al Întemeietorului, a curățării de balastul influențelor dăunătoare, pervertitoare care vin din tradiții, în cel mai bun caz, concurente, de nu chiar adversare.

Începuturile acestui curent de purificare a Islamului se leagă de șeicul Mohamed ibn Saud (?-1765) din Peninsula Arabică și de predicatorul Mohamed ibn Abd al-Wahhab (1703-1766).

Cel de-al doilea s-a născut într-o familie credincioasă din deșertul Nadj. Tatăl său remarcă inteligența și aplecarea spre studiu a fiului și îl trimite la Medina pentru a studia cu învățatul Wali Allah care tocmai pornise o campanie ideologică împotriva uimitoarei și pernicioase diversități introduse în Islamul dinspre șiiți sau misticii sufiți.

După Medina, a urmat o perioadă pe care tânărul Mohamed ibn Abd al-Wahhab o petrece la Basra. Aici se convinge și el de eflorescența, judecată primejdioasă și superstițioasă, a Islamului. Era nevoie, în opinia lui, de o reîntoarcere la originile curate ale Islamului, la cuvîntul Profetului. Abd al-Wahhab declară că “nu există alt Dumnezeu decît Dumnezeu” (242, refuză orice act devoțional consacrat altei entități religioase, intermedierea de orice tip între credincios și Dumnezeu și propovăduiește o morală extrem de strictă și riguroasă.

După ce sunt alungați dintr-o altă oază unde Wahhab omorâse cu pietre o femeie care păcătuse, noul profet și admiratorii lui ajung și în oaza Dariyah, unde șeicul Mohamed ibn Saud le oferă adăpost și protecție. Abd al-Wahhab propune un tîrg. Saud trebuie să jure că va lupta contra tuturor non-wahhabiților, în schimb Saud va fi liderul tuturor musulmanilor, iar el, Abd al-Wahhab, va fi liderul religios al noii formate comunități.

Cu alte cuvinte, puterea politică în schimb monopolului religios. Inteligentul șeic Mohamed ibn Saud reali-

zează potențialul politic pe care îl poate câștiga cu ajutorul lui Abd al-Wahhab.

Războinicii wahhabiți cuceresc Mecca și Medina, jefuiesc tezaurul de la moscheea Profetului din Medina, ard orice altă carte în afară de Coran. Interzic muzica și florile din orașele sfinte, obligă bărbații să poarte barbă, iar femeile să se acopere și să nu iasă în public (Cf. Aslan, 243-244).

Pedeapsa pentru încălcarea acestor ordine era moartea.

Nu mai blânzi erau protestanții europeni în timpul războaielor religioase din secolul al XVII-lea.

Iar puritanii lui Oliver Cromwell care nu numai că au interzis teatrul, dar pedepseau cel puțin cu o amendă pipărată, de nu mai rău, înjurăturile, vorbele deocheate, amorul nelegitim sau orice formă de concupiscentă între cei de același sex.

Wahhabiții ajung în elanul lor cruciat până în Kerbala, în Irakul de astăzi, unde se răzbuună pe mormântul Fatimei, fiica Profetului, al soțului ei, Ali, și a fiului lor Husein, venerați de credincioșii șiiți.

Se întinseseră, însă, mai mult decît era acceptabil. Vice-regele Egiptului, Mohamed Ali (1769-1849) intervine și restabilește ordinea, adică puterea otomană. Wahabiții trebuie să se retragă în Peninsula Arabică, Mecca și Medina revin sub control otoman. Între timp, lumea intrase în secolul al XIX-lea. Era anul 1818. Trebuia să se aștepte alt moment prielnic. Și el va veni...

În momentul în care Iluminismul European cercetează alteritatea din Asia, Africa sau Lumea Nouă, delimitându-se orgolios de alte culturi sub semnul rațiunii, wahhabismul este o primă retragere orgolioasă a Islamului în confruntarea cu modernitatea. Precum protestantismul și puritanismul european și creștin au luptat la sânge pentru recunoașterea dreptului individului de a-și defini credința, așa cum o vede el, și nu neapărat cum o vedea o instituție trans-națională, precum Biserica Catolică, tot așa wahhabismul încearcă procesul invers, îngrădirea individului într-o împrejmuire de interdicții determinate de un individ care pretinde a fi înțeles cel mai bine pe Întemeietorul religiei. Și acest proces paralel continuă și azi. Iluminismul încă nu și-a epuizat atractivitatea, iar wahhabismul nu s-a compromis încă pe deplin. Se mai speră încă la luminile pure ale începuturilor.

MIHAELA MUDURE

Bibliografie:

Aslan, Reza. *No god but God. The Origins, Evolution, and Future of Islam.* New York: Random House, [2005] 2006.

MOTIVUL IUBITEI MOARTE ÎN LIRICA ROMÂNEASCĂ

(I)

Dispărând prematur, iubitele unor poeți au generat, de-a lungul timpului, un motiv literar care subsumează opere de referință ale literaturii române. Seria începe chiar cu doi dintre primii noștri lirici-*Ienăchiță Văcărescu și Costache Conachi. Ea atinge punctul culminant prin Mihai Eminescu („Mortua est”), dar un merit aparte îl are, în această enumerare, Eugen Jebeleanu, autorul a zeci de pagini de „legii pentru floarea secerată”.*

Primul poet român care scrie o elegie prilejuită de moartea femeii iubite este **Ienăchiță Văcărescu**. Punctul de plecare al poeziei *Amărâtă turturea* este, probabil, culegerea de versuri grecești a lui Athanasios Psalidas, apărută la Viena, în 1972, și intitulată *Efectele amorului*. Tema turturelei rămase stinghere prin moartea soaței sale este foarte veche în literatura română, ea fiind întâlnită în *Învățăturile lui Neagoe Basarab* și în *Cazania* lui Varlaam (1643). Motivul e studiat pe larg de B.P. Hasdeu în *Cuvente din bătrâni*, volumul al doilea, găsindu-l răspândit la popoarele mediteraneene (greci, italieni, spanioli).

Petrarca, jelind-o pe Laura, înlocuiește însă turturica cu o privighetoare.

Prin ușurința cu care versifică, fluența discursului liric și o anumită expresivitate, poetul depășește vizibil nivelul poeziei populare. Strofe precum cele pe care le vom cita mai jos, în care apar câteva epitețe surprinzătoare pentru vremea aceea („dumbrav-adâncă”, „apa rea”, „naltă fire”) înobilează debutul liricii românești. Nu întâmplător, B. Whyte o dădea ca exemplu de limbă românească în *Histoire des langues romanes* (1814):

„Amărâtă turturea/
Când rămâne singurea./
Căci soția și-a răpus./
Jalea ei nu e de spus./
Cât trăiește tot jălește./
Și nu se mai însoțește!/
Trece prin flori, prin livede./
Nu să uită, nici nu vede./
Trece prin pădurea verde/
Și să duce de să pierde./
Zboară până de tot cade./
Dar pre lemn verde nu șade./
Și când șade câteodată/
Tot pe ramură uscată/
Umblă prin dumbrav-

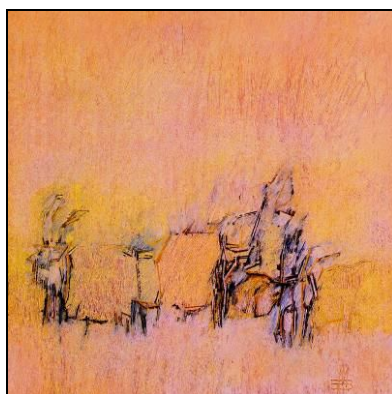
adâncă./
Nici nu bea, nici nu mănâncă./
Unde vede apă rece/
Ea o turbură și trece./
Unde e apa mai rea./
O mai turbură și bea./
Unde vede vânătorul/
Acolo o duce dorul./
Ca s-o vază, s-o lovească./
Să nu se mai pedepsească...”

Versificând în stil popular, *Ienăchiță Văcărescu* a realizat o compunere tipică pentru simbolismul erotic universal.

G. Călinescu remarcă acest aspect, sesizând că „poetul intervine doar cu anumite comentarii”²: „Dar eu om de naltă fire/
Decât ea mai cu simțire/
Cum poate să-mi fie bine/
Oh, amar și vai de mine!”

Smaranda Conachi, o logofeteasă născută Donici, este, în poeziile lui **Costache Conachi**, *Zulnia*. Aceasta a fost mama fraților Negri (Costache și Elena, aceasta din urmă devenind „Steluța” lui V. Alecsandri.). C. Conachi o cunoscuse în 1812, la Iași. Cei doi s-au reîntâlnit în 1819, la băi, la Slănic, și, în *Jaloba mea*, îi declară dragostea lui fierbinte.

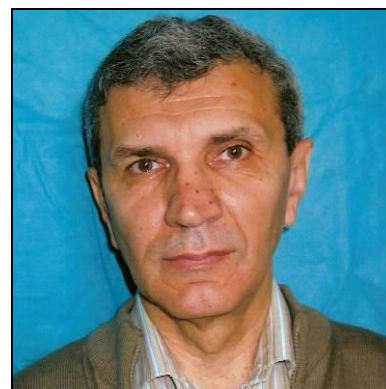
La 50 de ani, poetul se însoară cu văduva Smaranda și îi dedică acesteia versuri „arhaice, desigur, dar cu o tresărire eminesciană, iubita fiind *dulce lumină*.”³: „Ah, te-ai dus, dulce lumină,
din zarea ochilor mei./
Unde-i viața, unde-i mila ce izvora dintr-ai tăi!/
Toate s-au sfârșit cu moarte,
furul cel neadormit./
Fără milă, fără veste
chiar din brață-mi te-au răpit.”

Mihai Bandac • Primăvară la Portița

²G. Călinescu. [1941]. (1982). *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ediție și prefață de Al. Piru. București: Editura Minerva, p. 67

³ Ion Rotaru. (1994). *O istorie a literaturii române. Volumul II. De la Epoca luminilor până la Junimea*. Galați: Editura Porto-Franco, p.99

El își zicea – anagramat - Icanok, ei i se spunea *Zulnia*. Amorul lor s-a născut „din prieteșug” și era veșnic: „În zadar mai pun silința cu vrun gând de răutate/
Cine-o iubit pe *Zulnia*, a iubi alta nu poate”. Despărțirea de femeia iubită duce la concluzii triste: „Așadar, dragă *Zulnio*, despărțit de-a tale brață/
Am agiuns într-acea stare unde sunt mort cu viață”. Nimic nu-l mai satisface pe poet: „Toate par acum schimbate,
toate-mi par a fi urâte./
De desfătărilor lumii poftele mele lipsite./
Nu mai am nicio plăcere,
nu mai am nicio pornire./
De păcate nu am frică,
c-am rămas fără simțire” (*Scrisoare către Zulnia*).

G. Călinescu vede și el cum C. Conachi „eminescianizează” și „convertește Erosul profan într-un Amor divin (de notat terținele!), nu fără părere de rău.”⁴

Asemănările dintre Petrarca și Conachi au fost sesizate de toți criticii literari care au studiat opera poetului moldovean. Pentru G. Călinescu, „Conachi este un Petrarca ras în cap, cu chip de faun oriental, cu ișlic, antereu și iminei.”⁵ Al. Piru dezvoltă subiectul și, prin deducție, afirmă: „Petrarchismul, confidența lirică într-o singură femeie, nu exclude pluralitatea experiențelor erotice, fiind tocmai exercitarea lor pe toată durata existenței. Poetul de tip petrarchist cultivă Erosul până în faza decreptitudinii, căutând prototipul, care e nemuritor, mult după decesul fizic al ființei iubite.”⁶ Istili, iubita de la bătrânețe a lui C. Conachi, nu a reușit să o înlocuiască pe *Zulnia* în povestea de dragoste a poetului.

IOAN GHEORGHIUȘOR

⁴ Op. cit., p. 90

⁵ Ibidem, p. 91

⁶ Al. Piru. (1977). *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, p.631

AMURGUL IUBIRII

(XXVI)

Am putea crede, la o primă vedere, că iubirea romantică, complicitatea sentimental-erotic-apetitivă a subiecților vine să rezolve în aceste condiții problema comunității evanescente a persoanelor.

Părțile contractante își imaginează că și după ce vor face contractul, după ce se vor căsători, situația caracteristică economiei darului va continua.

Dar ea nu poate continua, pentru că raporturile se schimbă, pentru că în familie este altceva de făcut. Am spus mai înainte că banalitatea cuplului este salvată mereu de cel de-al treilea, copilul sau amantul.

Contractul matrimonial, căsătoria, care se face pe spezele sentimentale ale iubirii, se face în favoarea copilului.

Societatea rezolvă prin sistemul familiei probleme economice și educative pe care foarte dificil le-ar putea rezolva altfel: este imposibil să crești copii în manieră "industrială", fără a-i supune pericolului unui handicap emoțional, este imposibil să rezolvi imensa diversitate a individualităților și gusturilor pentru a le aduce la standarde sociale acceptabile ș. a.m.d. Specia face mai întâi să existe cuplul pentru a putea crește copilul (ca investiție necesară în promovarea propriilor gene); apoi societatea este cea care, pentru același scop, susține familia: sexualitatea susține păcăleala speciei, cum spune Schopenhauer, iar iubirea romantică susține păcăleala societății burgheze moderne la adresa individului raționalist-contractualist. Sistemul contractual al instituției matrimoniale funcționează în favoarea celui de-al treilea, a copilului, pentru că și aici apare o relație contractuală,

numai că intergenerațională: o generație o susține pe alta, aflată în perioada de creștere, pentru a fi susținută la rîndul ei în perioada vârstei a treia. Dar să nu ne iluzionăm nici măcar în ceea ce privește schimbul contractual: mereu el lasă sau poate lăsa subiecților individuali senzația furtului. Familia apare foarte adesea ca un sistem în care toți pierd și nimeni nu câștigă...

De altfel, după cum spuneam, nu există contract care să se facă în vederea fericirii, în vederea unei economii a darului: numai schimbul are nevoie de contracte. Scopul pentru care modernitatea a inventat schimbul reglementat prin contracte cu durată nelimitată este numai rezolvarea unor probleme, nu pentru fericirea subiecților individuali, care sunt parteneri în aceste relații sau în relațiile cu instituțiile. Nu există contracte între cei care se iubesc în afara sau alături de căsătorie, iar contractul matrimonial implicit sau explicit nu este destinat fericirii, ci rezolvării unor probleme care apar inevitabil cu timpul, fiind în acest sens chiar anticiparea nefericirii: este conceput pentru părțile și evenimentele neplăcute ale vieții în doi. Îndată ce partenerii constată că economia darului, care îi avea în centru pe ei - pe fiecare dintre ei! -, nu mai funcționează, recurg la ceea ce modernitatea a inventat pentru a rezolva unele frustrări radicale, la rezilierea unilaterală sau bilaterală a contractului, la desfacerea cuplului, la divorț. Această corectură a folosirii economiei darului pentru a amorsa economia schimbului este dusă mai departe de modernitatea târzie, de post-modernitate, care tinde să transforme toate contractele cu durată principial nelimitată în contracte cu durată limitată. Modernitatea târzie merge astfel împotriva raționalismului contractualist al modernității și ne putem imagina o situație juridică viitoare în care orice contract - în primul rând cele matrimoniale - vor avea obligatoriu și din start o durată limitată. Parcă și putem prevedea, într-un spirit mai mult sau mai puțin științifico-fantastic, existența unui tip de contracte matrimoniale limitate la câțiva ani (doi sau patru), care la scadență sunt invalidate oficial și automat și care pentru a putea fi continuate, pentru a fi reînnoite, vor

necesita cereri exprese și convin-gătoare în acest sens...

E adevărat însă că darul nu poate avea durată limitată și în acest fel o economie a schimbului ar câștiga asupra economiei darului.

Felul în care societățile arhaice și cele tradiționale, premoderne construiesc o familie este mult diferit. Și ele încep cu problema schimbului, numai că nu cu aceea a schimburilor neechivalente de activități din interiorul familiilor, ci cu aceea a relațiilor de înrudire care permit constituirea familiilor și formarea țesutului social.

Levi-Strauss este antropologul care observă că orice organizare socială se bazează pe legăturile de rudenie, adică pe codificarea schimburilor sexuale.

Totul începe cu prohibiția incestului, regulă universală în societățile omenești, care nu este motivată atât genetic, cât și social.

Dacă traducem în efecte pozitive această interdicție universală, constatăm că urmarea ei este cerința ca femeile aparținând unei familii extinse - de tipul celei prin care Freud definește "hoarda primitivă" a antropozilor, adică un mascul adult însoțit de mai multe femele și de progeniturile lor - să se căsătorească numai cu bărbați aparținând unei alte familii extinse.

Finalitatea ei este de a deschide familiile unele spre altele și realizează țesătura primă a relațiilor sociale prin schimbul celor mai prețioase bunuri de care dispuneau în lumea arhaică bărbații, al celor mai prețioase valori ale acestor societăți: femeile.

Sistemul înruderii, care este versantul pozitiv al prohibiției incestului, fundamentează sistemul schimburilor sociale și, în consecință, sistemul totemic al constituirii primelor unități sociale mai ample decât familia, dar bazate, la fel ca ea, pe relații de înrudire.

Conform structurii universale a relațiilor de înrudire, există mereu un bărbat - pentru multe din sistemele de înrudire, unchiul dinspre mamă - care dăruiește altui bărbat femeia care-i va deveni soție, iar acesta, în contrapartidă, își asumă un set de obligații față de familia din care îi provine soția.

AUREL CODOBAN

Cronica literară

Barcagiul iubirii

„Rostogol, / tot rostogol, / vieții / dăm mereu ogoi“, pare a fi deviza lui **Leonid Iacob**, poetul *bântuit de furtuni* și obligat, „Azi, ca și ieri“ să facă slalom printre „porțile-capcană / întinse de nu știm cine și de ce“.

Trăitor *lâng-o margine de lume*, nu departe de albia Troțușului și de Palatul Ghica, singurele repere mai acătării ale orașului în care își caută încă „lecția de supraviețuire“ printre florile „săpate în stânci“, nisipurile „spălate de valuri“ și zâmbetul senin al cerului, trasând „drumuri / spre răstigniri și temeri, / sau spre lumina / ce se cerne / din aura sfinților“ ori construind din „hârtia cuvintelor“ păsări cu „aripi firave“, „căprioare / cu ochi verzui de căprui sau albaștri“ și alte minunății izvorâte din sufletul său „mereu călător“, mereu însetat de-atâta așteptare.

Măcinat de doruri și iubiri ce s-au „pierdut / în aspra încheștare de răstimpuri“, de „cumplitul dor nemângâiat“ și de lupta perpetuă cu timpul care-i dă, oră de oră, „vestirea lui vicleană“, încearcă, „trudit“, să afle misterul „clipelor ce pleacă / rostogol“, însă primele taine aflate sunt dezamăgitoare: *N-are timpul, timpul n-are / nici iubire nici picioare / și nici ochi pentr-o secundă, / că-i secund și-n nori s-afundă. / Și tot trece ostășește / și pe noi ne nimerește. / Tu secunda cea frumoasă, / viață vie, luminoasă, / eu secundul, / timp uscat / ce-a trecut și s-a secat. // N-are timpul, / timpul n-are / vise, doruri călătoare / și nici ochi / ca să pătrundă-n / frumusețe / de secundă, / stă în colțul de iatac / și tot bate / tic și tac / și privește ziua toată / cu privirea lui / netoată / cum sub umbră de copac / tu faci tic / și eu fac tac.*

Rămas „numai cu dorul“, sufletul său nu dezarmează, ci își croiește, încet-încet, „rădăcini / pentru timpul ce vine“, dar cum nu a scăpat complet de „praful amintirilor grele“, se metamorfozează instantaneu, decis mai mult ca oricând să grăbească procesul (*Cu timpul azi mă fac Ivan / și-l leg să steie în turbincă, / că-l știu că este prea avan / și-n glas e cață-caterincă. // Și chem să-mi vină primăveri / să-mi dea din verdele lor pur: / un timp de ieri, un timp de azi,*

/ pe cel de mâine o să-l fur.).

Îmbrăcat „cu-odăjdiile firii“, e preotul ce oficiază „din pravila iubirii / același vechi și tânăr ritual“, dăltuind din vis o „altă casă de iubit, / cu zid de piatră diafană / în care iar te voi zidi, femeie-ană“, dar, concomitent, și „soldatul de plumb“ ori „sentinela ultimului cânt“, deposedat de propria cetate, însă gata să aștearnă noi însemne pe răbojul vremii (*Sunt sentinela ultimului cânt, / sub vămile de fum ale tăcerii, / uitat de flori cu trupul frânt, / mai las un ceas pe marginea-nserării. // Cetatea mea de mult e cotropită / și-n turnu-i orologiu grav tot bate, / pe când un murg cu stele sub copită / nechează îndelung cu gluga nopții-n spate. // Și-n golul orb prin turlele visării / pe-o pagină de suflet tot mai scriu / un cânt de plumb pe colțurile zării / când bate iarna codrul a târziu. // Sunt sentinela ultimului cânt, / Cetatea mea de mult e cotropită, / Iar pagina cu vise zboară-n vânt / Prin gluga nopții în păduri pitiță.*).

Convins că numai „iubirile / cad în ispite“, scrie iubitei „peste trup poeme / din cer, din apă și cuvânt“, sfătuind-o, ca și pe noi, de altfel, să asculte muzica vieții și să nu se oprească, întrucât „mai sunt de trăit și de scris idealuri“, dar „Oasele cuvintelor / au început să trosnească“ și literele să strige, obligându-l să se scrie pe sine: *Strigă literele toate / de ieri, azi și mai departe / și măntoarce, / mă desface / într-un fir / țesut de Parce. // Strigă literele toate / de iubiri și de păcate / și s-adună / pe sub lună / și mă pasc fără să-mi spună. // Și când trec prin ochi de stele / mă petrec până la ele / și mă scriu pe filă-n vreme / în poem, între poeme. // Strigă literele iară / și pe umeri pun povară, pun povara scrisului / pe aripa vântului /*

Mihai Bandac • Sfârșit de vară

ochiului, descântului, / dorului, pământului. // Și le pun în palma ta / să le scrii cu inima / Să le scrii cu inima...

Adunate în cea de-a cincea carte de poezie – **Strajă cuvintelor** (Editura PIM, Iași, 2015), poemele dau seamă de zbaterile sale și ale eului ce „moare / în izvoare / tot ducând cu el caline / vise cu culori de soare“, de singurătați și tristeți ce-i dau, totuși, șansa să rescrie din „doruri triste alte stanțe“, de sondaje în adâncul ființei și de întrebările chinuitoare, de căutările și agonia sufletului „golit de izvor“, de încercări, speranțe și iluminări, de patimi și iubiri rebele, de sensuri și nonsensuri și de tot amalgamul existențial, pe care, ca un Sisif, îl urcă din greu, pentru a se răstigni, aidoma lui Hristos, pe „crucea dăltuirilor de tihnă“.

Cu degetele „arse / de necântec“ și cu „penița / muiată-n ger“, acest barcajiu al iubirii e ca „apa ce curge prin maluri proscrise“, plutind în „deriva / corăbiei-dor“, de unde, privind în „oglindea apelor / și a cerului“, zărește nu doar propriul chip, ci și imaginea noastră, „suflete firave, / sorbind sufletul cuvintelor / pentru a naște alte cuvinte“. Și cum în fiecare zi „murim printre cuvinte“, nu ne rămâne decât să le așteptăm pe cele viitoare, întrucât, stăpân deplin pe uneltele sale, înzestratul poet comăneștean scrie ca în transă (*Și tot scriu / și iarăși scriu / și de mine / nu mai știu... / și de mine nu mai știu.*), așteptând un „tren deștept“, care a pornit deja, „fluierând / cu toamna-n plete“.

CORNEL GALBEN

Sălbăticiuni și umbre

Cu *Sălbăticiuni și umbre*, mai mult decât în oricare alt volum anterior, poeta Flavia Cosma îmbină unicitatea stării sale sufletești, trecută prin cote aparent imprezvizibile, cu spontaneitatea transcrierii ei în versuri. Dând frâu liber imaginației, poeta unește visul cu realitatea cu o asemenea forță încât, parcă, de undeva, de Sus, simțim cum ne privește ochiul eternității.

Într-un comentariu anterior, făcut pe marginea volumului *Zgârieturi pe fața oglinzii*, am scris: "Ajunsă la destinația pe care noi am putea s-o interpretăm ca fiind *punctul terminus*, autoarea nu se eliberează cu ușurință de hainele vitregiilor vremii, nu ne transportă, așa cum ne-am fi așteptat, pe un pământ al unui alt început. Cu poemele încărcate încă de presimțiri, ea încearcă să atingă, tangențial, transcendentul: "*Sub soarele blând / Moartea se îmbracă în veșminte de aur / Dându-mi târcoale / Pentru a căta oară?*" (*Calea spre neființă*). În volumul de față, atât cât ne lasă să înțelegem, se pare nu numai că a încercat, dar că era și foarte aproape să-l atingă: "*De frigul morții ziua se răcește, / Norii cu pumnii strânși mă apasă pe piept, / Pe drumul cenușiu orbecăi fără țel, / Florile toate, albinele, păsările, / Fug care-notro speriate. / Rămâne răsul fără trup, isteric, / Străbătând încăperile mari, / Urcând trepte înalte, coborând / Lovindu-mă în trecere cu răsuflarea-i usturătoare, / Invadând ungherele inimii.*" (*Calea iubirii*)

Autoarea a numeroase volume de poezie, este normal ca poeta să se simtă în largul ei atunci când decide să-și aștearnă, spre descătușare, pe o simplă foaie de hârtie, sentimentele. Numai că, în cazul de față, neliniștea care o cuprinde, tragismul interpretării evenimentelor, modalitatea de transferare a unei experiențe unice de viață, depășesc raporturile de exprimare cu care ne obișnuise.

Conștientă de efemeritatea existenței noastre, Flavia Cosma dă poeziei sale acel aspect de "prezent gnomic", acea încărcătură de maxime și sentințe, necesară introducerii în universul ei poetic: "*Căutăm înfrigați ceva ce va reține / Acest prezent nealterat / În veșnicie. / Brațul tău mă strânge cu putere la piept / Mâna pe care strălucește alt inel / Îmi tremură pe față. / Soarele sălbatic ne încuie dulce / În capcane rotunde. // Oprește-te! Strigă mulțimea / Urmărindu-mi din depărtare / Zborul vertiginos înspre hăuri.*" (*Dragoste în*

miezul zilei).

Neliniștea, ca și tensiunea exacerbată de suferință, aduc realitatea, prin extensie, la limita imaginarului. Aproape că nu știi ce să crezi. Nu poți să te desprinzi de ea, dar nici nu poți accepta, cu ușurință, absurditatea suferinței fizice.

Legile universale sunt fără equivoc. Noi, acele "mușunoaie de furnici", după expresia eminesciană, nu avem altceva de făcut decât să ne supunem lor.

În poezia *Pe un pat de spital*, ca un refuz de a accepta cu ușurință inevitabilul, poeta îmbrățișează speranța: "Visez cu ochii deschiși la pâinea aurie din cuptor / La scrisorile încă nescrise, la doruri, / La omul acela care mi-a uitat adresa și nu știe unde să mă mai caute / Sau nu vrea sau nu poate."

Prin tot ceea ce scrie, autoarea ni se confesează, dându-ne a înțelege că vitalitatea de care dă dovadă nu face casă bună cu echilibrul static, anacronic al lucrurilor. Dar legile sunt legi! Și atunci, măcar pentru satisfacerea propriei sale credințe, se folosește de un subterfugiu: "*Cum toate poverile duc mai devreme / Sau mai târziu în neființă, / Singura reușită, singurul mare succes / În viață / Este să păcălim timpul.*" (*Răspunsuri*)

Pentru Flavia Cosma, a "păcăli timpul" înseamnă a scrie, chiar dacă spațiul o constrânge, anesteziindu-i simțurile. Traversarea lungului travaliu o face cu luciditate, convinsă fiind că totul este într-o continuă mișcare și devenire: "*Toți așteaptă sorocul, ziua în care altcineva / Va lăsa lumina să pătrundă-n odăi, / Va curăța pereții coșcoviți, / Va înfrâna vegetația dementă / Va înlocui durerea veche, uscată, cu alta / Amară și dulce. / Noii locatari vor mătura trecutul / Cu gestul îndrăzneț, nesocotit, / Menit să*

oprească zborul păsărilor / În migrația lor ireversibilă." (*Neliniști*)

Poezia, după opinia lui Ion Biberi, "înseamnă stabilirea de punți de legătură între subconștientul uman și vibrațiile armonice ale faptelor din afară" - este, exact, ceea ce face și simte poeta. Relația dintre gândire și subconștient, în cazul de față, intră într-o vibrație care transcende capacitatea normală de percepere. Încărcătura emoțională, ajunsă la acest punct, își iese din matcă: "*În livezile visate / Unde strugurii atârnă / În șiruri ordonate, / Vocea rațiunii / Vestește sfârșitul.*" (*Vocea rațiunii*)

Tonul sobru, incisiv, poartă cu el o greutate aparte, augmentând capacitatea de comprehensiune. Fiorul de care suntem pătrunși se leagă direct de mesajul transmis de "vocea rațiunii". Dar numai până la un punct! Modalitatea prin care autoarea schimbă ordinea firească vine pe neașteptate: "*Cuprinsă de-o teamă străină / Mă zvârcolesc în întuneric / Ascultând păsările ciocnind / Cum bat darabana cu ciocul în piatra balconului. // Încet, încet, / Simt că mă vindec.*" (*Teamă străină*)

Acest "simt că mă vindec", această reîntoarcere la **acceptarea a ceea ce suntem** - ca element opus **renunțării** - reflectă puterea de necontestat a autosugestiei, a revenirii la normal, la abandonarea balansului imprecizibil dintre cele **două lumi**, cea reală și cea transcendentă. Și pentru a ne da de înțeles că lumea reală și-a reintrat în drepturi, cu bunele și cu relele ei, poeta ni se destăinuie: "*La ora deșteptării îngerilor / Corpul se lasă greu la pământ, / Copleșit de fantome vrăjmașe / Ce-l vizitează fără oprire. / Îndemnându-l să săvârșească / Nemaîntâlnite, / Dulci păcate.*" (*Statuile durerii*)

Lirică prin excelență, manipulând cu dexteritate simbolurile, pentru Flavia Cosma, întoarsă la masa de lucru, întreaga **odisee** devine o sursă de inspirație.

Și ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ca și cum totul n-ar fi fost decât un vis, poeta continuă, netulburată, să scrie, păstrând pentru sine secretul: "*Întâmplarea face ca până la urmă / Misterul să le învăluie pe toate / Cu vălu-i transparent, unduitor. // Amestecate, ele devin / Nespus de frumoase, ca ceața.*" (*În largul mării*)

Și ca o axiomă, într-o altă poezie, autoarea conchide: "*Așa-i toamna / Unora le dă / Altora le cere.*" (*Flori de toamnă*)

ADRIAN ERBICEANU

Iarna ucide vipere albe

Deși titlul nostru nu este (încă) reținut ca atare pe vreo carte, el trimite cu siguranță cel puțin la una din ideile care străbat volumul bilingv de versuri *Amurguri/Sunsets* al Dorinei Brândușa Ladèn (Ed. Călăuza, Deva și Destine Literare, Montreal, 2015).

Mă opresc asupra acestui volum, fiindcă face categoric o notă aparte în lirica feminină actuală de la noi prin trăiri de un rafinament special, dată fiind nu numai pendularea emoțională între polaritățile spiritului, nu numai percepția unui ținut și a unor oameni din preajma Cercului Polar, ci și asumarea acestora ca o „mulțime copleșitoare/ cu aerele și automobilele ei/ oameni ca promoroaca/ și versiunea lor despre umanitate” (p.129).

Poeta Dorina Brândușa Landèn își proclamă identitatea literară cu volumul de poezie *Vânătorul de imagini* (Ed. Călăuza, Deva, 2010), mult după debutul ei, cu reportaj, într-un volum colectiv din 1986 (*Călătorie spre izvoare*, Ed. Eminescu, București), însă se va face și mai vizibilă cititorilor cu cea de a doua carte, *La nord de sufletele voastre* (apărut tot la Deva, în 2011), apoi cu *Judecata apei*, din 2012 (Ed. DaniMar, Deva) pentru a cărei lansare se întoarce acasă din Suedia. Amintesc acest amănunt pentru că poeta este rezidentă în ținuturile baltice unde face reușite traduceri de poezie în suedeză: *Biblick tystna // Tăcere biblică*, volum semnat de poetul Ramiz Kuqi (2012), culegerea de poezie *Under manen sover tiderna// Sub lună dorm timpurile*, semnată de Hans Erik Förlag (2012), apoi *Den vita tiden//Timp alb*, al aceluiși Hans Erik Förlag (2013) etc. Recentul volum de versuri era firesc să se intituleze astfel nu numai pentru poezia rece, adesea decrepită a simbolicului moment diurn pe care oricine se naște la o altă latitudine îl găsește în ținutul boreal cu un conotativ mai intens decât în altă parte. În plus, *Amurgurile* Dorinei Brândușa Landèn fac o și mai intensă explorare a latitudinilor spiritului în latura lui emoțională cu decantări în rațional. Avertismentul discret din

Motto ar putea fi scăpat din vedere, însă revenirea după prima lectură a cărții la început îl reconsideră cum se cuvine: „Încă dinaintea nașterii/ s-a întâmplat tot ce se putea întâmpla/ în chilia sângelui meu...” și de aceea „mi-e frică/ să nu-mi fie frică de nimic” (*Motto*).

Tot la fel nu pot fi nesocotite *notele biografice*: „... în noaptea aceea/ plângea mama/ Eu nu mă născusem încă/ și moartea înota lângă mine...” (p.7).

De fapt, în aceeași idee, alte jaloane biografice în timp (*Iunie 1963, Iunie 1972, Decembrie 1987, Noiembrie 1988*) preced *Exilul*, așa cum este percepută plecarea spre o lume necunoscută și care o face pe autoare să se întrebe: „am eu mânia tăria trufia/ călare pe calul meu negru neînșeuat/ să continui solitară călătoria/ prin negativul existenței...” (p.45).

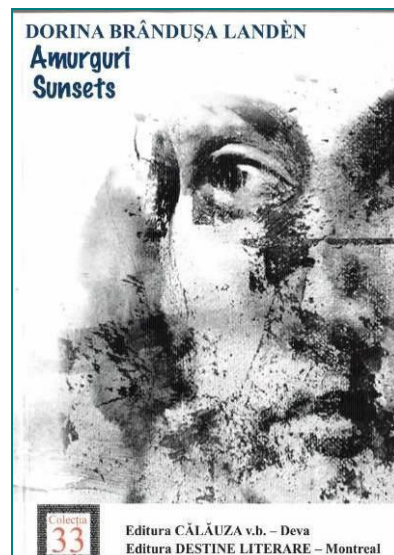
Că tocmai despre un negativ al existenței este vorba mai apoi: *Insomnia, Diferența, Trecerea la anotimpul rece, Iarna, Umbre* etc.

Fiindcă, luând în seamă avertismentul din *Motto*, datul este implacabil într-un decor ostil și călătorește spre deziluzii cu metamorfoza multor aspirații: „Nu există nicio cale de întoarcere/ mergi înainte străino/ fără să-ți imaginezi nimic altceva/ decât podul care duce dincolo de râu” (p.191).

Consecvențele emoționale din atitudinea ce își declină contradicțiile între acceptările și respingerile structurale ale ființei, în mod evident, dau o altă coerență volumului de versuri, încât nici dragostea nu mai are fiorul cu care suntem obișnuiți pe altă latitudine: „Eu m-am născut în plin soare/ iarna aceasta ucide/ pulbera de aur risipită în

Mihai Bandac • Seară geroasă de iarnă la Vidraru

mine/ Omul de lângă mine/ este iarna aceasta/ brațele-i sunt ghețuri/ ce mă cuprind...” (p.91).

Dezolată, femeia constată că „Aici nu e iubire/ nu-i bucurie/ doar un bine abstract...” (p.108).

Și atunci, neîndoielnic, în ținutul acela asimilabil unei lumi în amurg, peste ale cărei răni cad prea târziu incantații trandafirii de iubire, un iluzoriu numărător de vise, într-o depozitare de identitate, vede cum vipere albe suflete fără osatură/ monștri de carne/ își încălzesc sângele la ființa lui/ într-o nuntă ciudată...” (p.108).

O lectură fragmentară a cărții ar putea scăpa spectrele coerenței, ale întregului, discret intenționate de poetă, și nu ar prilejui asocieri, supoziții, deschideri entimematice cu toate că ordonarea titlurilor conduce subtil către diacroniile contradictoriului, către unitarul complex al vieții insului și al lumii.

Dorina Brândușa Landèn reușește, din această direcție, translarea mundanului nu prin ambiguități semantice, nici prin mecanismele figurative, ci prin identificarea globală (adesea globalizantă) a generalului în particular: „Crime iubiri revoluții/ se chinuie să se nască/ magnați asudând de prostie/ ne învață cum să izgonim bucuria/ să înecăm libertatea individuală/ în voluptatea tăcerii...” (p.95).

Alternanțele de la general la particular și invers sunt o permanentă raportare a insului la ceilalți, suficient cât să motiveze protestul, desolidarizarea: →

IULIAN CHIVU

„...de teamă s-au adunat/ au învățat să iubească să urască/ să cumpere și să vândă/ domesticiți îngroziți/ refugiați în pielea lor și-n imaginație/ liberi dar mai singuri...(p.171).

O libertate care se contestă, o libertate care subsistă doar în concept, în esență, și își banalizează factualul în singurătate, la periferia lumii: „Ah ce iarnă lungă/ ce țară tristă/ la fiecare pas zăpadă/ întuneric singurătate ninsoare[...] Vezi peste tot libertate/ în mare nici urmă de valuri nicio undă./ Cetățeni/ rupeți rândurile!” (p.159).

Așadar e firesc să te întrebi: „Dar cum poți să fii liber/ când te pomenești/ față în față/ cerc în cerc/ cu moartea?”(p.133).

Drama insului, relevantă poetei ca epifanie difuză, strălucește rece deasupra celei a lumii prin moartea ca disoluție și poate mai puțin ca suferință: „Bătrâni și bolnavi/ se scufundă ca bărci putrezite/ pe plaje părăsite de vară/ închiși în instituții comunale...”(p.147).

Or, în fiorul rece al iminențelor, alergare năucă într-un maraton inevitabil: „...a sosit clipa adevărului fără niciun preambul/ moartea este aproape/ viitorul este împărăția ei/ learcă de asudare/ în mijlocul mormanelor de citostatice...”(p.119).

Suficient cât rațiunea să vadă cum „liturghia verii desfrunzește arbori” (p.132) și poeta să se regăsească „înstrăinată/ prinsă în propria-i plasă/ gândind la capitulare” (p.143) sau, depășind orice vanitate (*Vanitas vanitatum*, p.113), să se întoarcă din negativul existenței, din binele abstract, din iarna care ucide vipere albe în amurg, după cum mai observam: „...eu m-am născut în plin soare/ iarna aceasta ucide/ pulberea de aur risipită în mine.”

Așadar, cartea Doreinei Brândușa Landèn, cu tulburătorul ei mesaj, este în definitiv o evadare din amurg (*Sunsets*), o confruntare a rațiunii cu argumentul, o reflecție rece care induce fiorul într-un fericit acord al ilustrației unui grafician inspirat (Cristina Șandor) și cu transpuneri la fel de inspirate în limba engleză: „*I can't forget the mornings/ half dream half awake/ the sun was rising in a frenzy red/ the universe was bubbling/ how sublime...*” (Sunrise).

„Îmblânzitoarea de dumnezei”

Născută în anul 1982, la Târgu-Mureș, absolventă a Facultății de Psihologie și Științe ale Educației din cadrul Universității Babeș-Bolyai Cluj Napoca, **Armina Flavia Adam** a reușit, în ultimii ani, să se impună și să-și câștige un loc binemeritat în plutonul tinerilor poeți răsfațați de prestigioasele reviste literare ce apar în țara noastră.

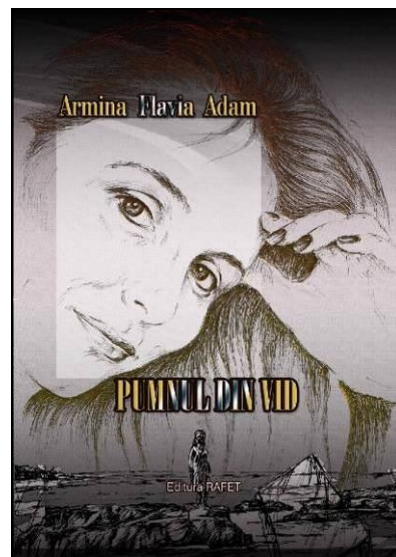
Am avut privilegiul să primesc, cu autograf, două recente volume de versuri, semnate de talentata poetă care se declară a fi „îmblânzitoarea de dumnezei”. În cele ce urmează, voi face scurte referiri la poeziile grupate în volumul intitulat „**Pumnul din vid**”, Editura RAFET, Râmnicu-Sărat, 2015.

Citind și recitind versurile grupate în acest volum, am rămas impresionat de stăruința autoarei de a convinge cititorii că „**la început a fost poetul, / apoi Dumnezeu s-a făcut om / și a luat forma mâinilor sale, // ... // Dumnezeu și poetul s-au așezat pe o bancă, / au rupt pâinea în două / și i-au mulțumit cerului / pentru ea.**” (*când Dumnezeu și poetul împart pâinea – p.15*).

Convinsă fiind că „**orbirea nu poate fi un defect / într-o pădure unde toți copacii sunt roșii...**” (*pag.72*) tinerei poete îi place să hoinărească pe o stradă „**unde toți copacii suferă de tristețe**” într-o „**zi numai bună / de învelit iubirea în ziare**” (*pag.76*).

Fără a fi îngrădită de rigorile unei construcții lirice și fără a pune stavilă unei spontaneități ce dă frâu liber imaginației, Armina Flavia Adam are harul de a versifica pe orice temă, cu o dezinvoltură ce captivează pur și simplu: „**în cochilia spartă zac de-o vreme, / m-a ajuns din urmă moartea, / mi-a pieptănat părul, / iar eu i-am probat încălțările**” (*a unsprezecea poruncă – pag. 60*) sau: „**scriu la masa mea de brad, / copiii aleargă de se cutremură casa, / răsul lor magic mă aruncă în viitor / ca pe-o rachetă / cu destinație impacisă.**” (*fragmente din viitor – pag.98*).

Străduindu-se să evite locurile comune, poeta reușește ca printr-un șir de metafore să-și contureze un univers liric în care să se „miște” în

voie, asemenea unui pește în apa unui râu cu apă dulce: „**cum ar fi să ne iubim pe nevăzute / o viață, / eu apă în sângele tău, / tu zbor însetat de lumină?**” (*zână în tabloul unui necunoscut – pag.78*) sau: „**întinde-ți năvoadele, Dreptule, / acoperă-mi mâinile cu sărutările tale, / îndestulată să mă trezesc dimineața / de liniștea ta**” (*când Dumnezeu pictează – pag.56*).

Invocat destul de des în poeziile sale, Dumnezeu pare a fi un călăuzitor, un bun sfetnic și un părinte ce-i veghează fiecare pas, fiecare bucurie, fiecare necaz: „**Dumnezeu mă iubește / numai din dragoste poți fi înghițit de un pește**” (*de mână cu Iona – pag.10*) sau: „**Dumnezeu îmi puneă comprese pe piept - / nu mai știu dacă tu erai valul sau eu, / pescărușii se aruncau în noi cu foame ne bună, / ne sfâșiau scâncetul de copii nenăscuți...**” (*o clipă de moarte – pag.46*).

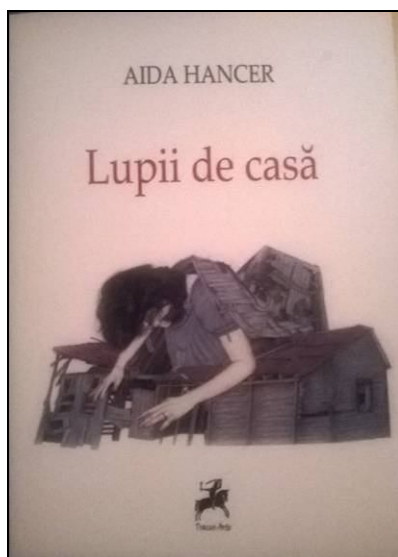
Sinceritatea mesajului transmis iubitorului de poezie, o virtuozitate ușor perceptibilă a unor expresii capabile să trădeze stările sufletești ale poetei și nu în ultimul rând o anume ușurință a versificației și o stăpânire a limbajului poetic, iată doar câteva dintre caracteristicile ce dau „culoare” și frumusețe poeziilor semnate de Armina Flavia Adam.

Cu siguranță că drumul pe care abia a pornit nu este ușor, dar talentul său incontestabil constituie o garanție a reușitelor sale viitoare. Așteptăm cu interes următoarele cărți și sunt convins că nu va dezamăgi, ba dimpotrivă.

IOAN VASIU

Poezia imposibilității domesticului

Pe cât de discretă uman, pe atât de constantă cu sine în interiorul consistenței poeziei, Aida Hancer publică cel de-al treilea volum, *Lupii de casă*, la Editura Tracus Arte din București. Poezia acestui volum nu e foarte diferită de cea a precedentelor, dar se pot evidenția niște tușe cromatice nu doar mai mature, ci și mai organice asimilate de coerența textuală. E o veche aporie de cauționare a raporturilor în poezia generației 2000, din a doua promoție din care Aida Hancer face parte. Și anume o masculinizare forțată în poezia din, să zicem, volumul *europa. zece cîntece funerare* al Elenei Vlădăreanu și poezia mai puțin incisivă (dar mai percutantă interior) a Andrei Rotaru. Între aceste extreme, Aida Hancer are un loc al ei, coerent cu sine, de la volum la volum. Nu e puțin lucru continuitatea într-o mare de cărți experimentale, chiar și atunci când volumele vin rar, ca niște didascalii pentru că actul dramatic pur și simplu se frânge fără ele. Volumul deține o stilistică al cărei legatar e un raport imposibil între *sălbatic* și *domestic*. Nu în sens conceptual, ci mai degrabă în sensul naturalist exersat. Până și forțările simbolice au la Aida Hancer o linie naturalistă. Fără ea, fără aceste reflexe incantatorii, uneori de colind, alteori de testament (Vechiul) poezia tinde să se personalizeze limitrof, fără o anumită gravitate devenită între timp clasică, pe care Aida Hancer, spre deosebire de mulți congeneri ai ei, o stăpânește foarte bine. De exemplu „*dar în ultima vreme/ stătea întinsă femeie/ ca un hamac între nucă și nuc/ neagră și cu laptele tare ca iodul/ lingea cu tot corpul laptele/ când și-l vărsa irodul*” (*Katalena*). Clasică e cromatica, orală e repetiția cuvântului *lapte*. Aceste două ramuri, una care pare literară și alta care are un oarecare hazard voluntar, îi dau poeziei o dimenisune *ludică fără ludic*. Dar această frustrare funciară nu împiedică niciodată un substrat de erotică impresionistă, cu dublă valoare: „*apocalipsa e/ când s-a scurs tot zahărul/ din merele coapte*.” (*Poem femeie. II*) Apocalipsa e a unui tragic artificial, zahărul fiind un adaos stilistic inclusiv în realismul rețetei culinare. Din această construcție, derulând imaginea sânilor, constatăm clasicitatea în sine și inventarea tragicului. E o procedură, în fond, realistă, pe altă lungime de undă decât chiar a mizerabilismului tardiv al generației. Poezia e feminină, fără a fi feministă, fapt care e un mare câștig pentru maturitatea generației noastre și a poeziei în general. Texte din acest volum

pot sta fără probleme laolaltă (ca echilibrul de construcție și ca valoare) cu poeme ale Ilenei Mălăncioiu (*Pasărea tăiată*) sau ale Constanței Buzea (*Cină bogată în viscol*). Aida Hancer aduce un câștig neverosimil (și de o natură uuitoare): devine originală fără să nege continuitățile firești, mai ales într-o generație orbită de tupeul gratuit de a nu fi avut modele (și mai ales nu românești). Acest fapt frapează printr-o linie personală care o prinde foarte bine, iar poeziei sale îi conferă greutate și credit. O dialectică specială se întrevide nu în cuplul pe care îl formează *Poemul femeie. I, II* și *Poemul bărbat* (care rămân o simetrie a construcției și nimic mai mult) ci, în cadrul *Poemului femeie I*, care în titlu nu conține cratimă (așadar nu un cuvânt compus) în raport tocmai cu apariția cratimei în compusul *pământ-bărbat*. Raportul de diacriză e grăitor. Spre deosebire de generația 80, nu textul e unul genetic, ci relația personală a indivizilor, violentă și cu o ușoară misandrie benignă. Umanul nu e etică, umanul e uman. Cu alte cuvinte, *pământ-bărbat*, dar nu *poem-femeie*. Existența cratimei ca *parti-pris* stabilește raportul pe care îl are în cuplu apariția celulei-ou: *asigură*. De aceea poezia e profund feminină, pentru că e o revanșă, nu o egalizare de statut. Nici nu mai contează dacă apocalipsa e frugală sau clasică, acel demers nu e decât unul de parcurs însă funcția e de a sincroniza poezia feminină tardiv douămiistă la cultura de care părea că s-a îndepărtat. Sincronizarea la ceva trecut nu e o întoarcere, ci o solidă propensiune spre realism, inclusiv spre o conștiință literară, nu eseistică, nu dogmatică, ci practică pur și simplu. *Ludicul care nu e ludic* face parte dintre acele paradoxuri ale autoarei care au o relevanță personală mai mult decât una estetică în sine, amalgamând estetica prin indivi-

dual. Ele nu se pot disocia tehnic, dar se pot identifica vizual. E cazul finalurilor, uneori *coda* are o suficientă ușurătate încât să placă spectatorului, dar și desul bun-simț cât să nu strice construcția: „*dimineața nu mă pot ridica în picioare/ cred că am făcut/ rouă la genunchi*” (*respirația mea e urmarea*) În aceasta constă forța fiziologică a acestei poezii: dacă treci de masca absolut defensivă (și defensatoare, printr-un patetism de extracție nobilă) se întrevide o intrigă aproape atavică, nicidecum lirism. Poeziile închid în sine un substrat polemic și chiar o autosatiră greu de observat de ochii unui neofit. Seria de interludii *Fratele (meu) siamez* acordă ritmicitate construcției de ansamblu și îi asigură o necesară ambiguitate a erotismului. Iar dacă un întreg spațiu polemic își găsește canal spre niște individualități domestice, el este deopotrivă o rafinare semantică și un *clin d'oeil*. Acesta din urmă evidențiază și mai mult un teatru de tonuri la *commedia dell'arte* imbinat cu paradoxul căldurii casnice, a focului din sobă, mediu, potrivit. Tușele groase au meritul de a *deveni* (și ele) medii, dar mai ales obligația de a *semnifica* la fel ca înainte. Fapt care înseamnă că funcțiile lor sunt preluate de ansamblu, de acel lirism de suprafață menit să ascundă cât mai bine *năravul* din lupi atunci când sunt domesticiți, chiar și foarte mici fiind. Dacă *Pastelurile* lui Alexandri sunt de interior, cum susținea N. Manolescu în *Teme* (III) – domestice adică -, domesticul din *Lupii de casă* îi fură lumii tocmai ipocrizia numită *pastel* mutând agora în intim. În occident, așa ceva ar fi putut fi considerat cândva un gest atentator la adresa spiritului burghez. În lumea românească se cauterizează, însă, un înțeles mult mai profund: nimic anarhic, ci doar polemic. Aș spune chiar *temperamental*, întrucât lupii sunt dotați cu *instinct* (cele două, chiar și în contradicție, concură!) După cum am văzut, totul e dublu în poezia Aidei Hancer, dar dublul e mereu pe altă frecvență. De aici autarhia unei identități, de aici unitatea și coerența volumului, cel mai bine construit de până acum al autoarei. Iată cum, în toată simplitatea complexă, devine dificilă poezia feminină (și Aida Hancer reușește foarte bine această dozare a limfei) - și anume că forța nu se produce printr-o mutație în masculin, ci printr-o precizie și minuție a echilibrului, prin *legato*. Începând de acum, Aida Hancer e o poetă matură. Când Eva e a cuiva. A construcției cărții cuplului *pars pro toto*. De poezie.

DARIE DUCAN

Paris, 2 octombrie 2015

Aripi de ploaie

Cartea de versuri a poetului Nicolai Tăicuțu (**Aripi de ploaie** Buzău, Editura Editgraph, 2014) are, la început, o poezie dedicată intelectualilor din zonă pe care autorul îi prețuiește, intitulată „Prietenii (a se citi la feminin plural)”. Jocul livresc presupune interpunerea câte unui prieten atunci când poetul scrie ori transcrie versuri, însă, până la urmă, unii dintre aceștia pleacă în altă lume. Scriitorul utilizează pastă de pix de diferite culori, a căror simbolistică e bine cunoscută. După ce îi numește pe dispăruții dintre noi Fănuș Neagu, Ștefan Bănuțescu, pe scriitorii contemporani Ion Gheorghe, Gheorghe Istrate, Lucian Mănăilescu și pe un enigmatic Ioanid (cu apariție frecventă în poeziile următoare), constată că a rămas în singurătate. Sentimentul declanșat de aceste versuri e de nostalgie, de regret față de împuținarea oamenilor de cultură, pe de altă parte, de solidaritate literară, poemul transcris fiind unul și același, un poem al prieteniei, pe care inclusiv o prietenă, nenumită, îl transcrie sau îl interpune. Singurătatea este una aparte, ca o părere deasupra unui lucru de apă – masa de scris a poetului.

Volumul este structurat în capitolele „Însemnele ploii”, „Cursul apei” și „Acalmii de toamnă”, înșeși aceste titluri sugerând o anumită atmosferă lirică și un anumit orizont literar.

Un motto al primului ciclu asocial-ză aripi ploii cu aripi îngerului, ca „perdea difuză/ lăsată ca un surâs pe zare”.

Poezia „Vama” aduce în prim-plan un personaj nenumit, poate poetul, poate un mag, pentru care se roagă să fie lăsat să treacă atât corul sclavilor, cât și corul poezilor, deznodământul fiind retragerea ploii („să poată pași pe val de lumină curată”) și o dimineată dinamică, în care se deschide larg, somptuos, orizontul câmpiei.

În „Despletirea apelor și greblarea zorilor”, poet al câmpiei, Nicolai Tăicuțu sugerează dăinuirea tradițiilor și a țăranelor prin păstrarea unor obiceiuri ancestrale, între care separarea, într-o noapte de aprilie, cu binecuvântarea preotului, a apelor trecătoare de cele subterane, statornice.

Universul poetic este compus din numeroase elemente ale vieții rurale

din câmpie: ploaia curată de vară, salcâmi, iepurele, grădina, roua, ploaia, cărările, vântul, izvoarele, aburul, insectele numite „vaca Domnului”, știuleții, firul de iarbă, praful drumului, însoțite, dirijate sau comentate de un personaj, Ioanid, despre care poetul ne încredințează: „și jur pe onoarea mea sau pe cuvântul/ de rugă la Domnul, că Ioanid/ le cunoaște pe toate în sat, încă/ de la prima oră a dimineții - / la bustul gol și în izmene fiind” („La prima oră”).

Autorul este fermecat de zborul unei păsări și de legănarea ei pe o trestie („Poem”), de cireada de vite și turma de oi coborând către apă („Cobiliță”), este extaziat de efectul rouă și brumei, ca primăvara și toamna, asupra trupului femeii iubite („Cai verzi”).

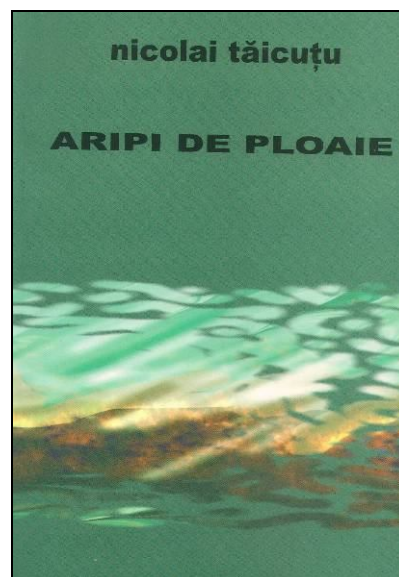
Poetul este închipuit ca un avocat al apărării luminii în fața forțelor răului, reprezentate de noapte. El nu este nici ovaționat, nici bârfit („și nu sunt urale/ dar nici șușoteli nu sunt”). Este caracterizat printr-o frumoasă imagine în mișcare: „umbra poetului, în trecere prin culoarele nopții/ senfripă-n adiere de vânt/ atât cât poemul, în fluturarea sa lentă/ să se prindă de coama zorilor/ într-o călărire ușoară/ să îmblânzească balaurul nopții” („Rouă de seară”).

Poetic este sugerat momentul înserării în câmpie, când tăcerea și încetarea vântului sunt subliniate de urcarea luminii către nevăzut („Lumina de sub aripi ploii de toamnă”). Interesantă este asocierea explorării poetice cu săpatul real, material al unei fântâni în grădină, privirea neputând pătrunde sensul adânc, iar Ioanid, chemat în ajutor, orbind după această încercare („Izbuc”).

Din ciclul „Cursul apei”, având un motto care așază în paralel cursul zilei, sau viața și moartea, poezia „Carevasăzică” evocă figura scriitorului dispărut Gheorghe Ene, un personaj caustic, ironic, în ipostaza poetului care spune că numai prin vânzarea pepenilor poate să-și finanțeze cărțile, ca destul de mulți alții.

O frumoasă poezie de dragoste este „Substituție”, în care mirosurile de pâine caldă și de flori ale câmpiei sunt reunite, după ploaie, în trupul femeii iubite, care se bucură de dimineața de iunie, în mijlocul grădinii.

Trecerea inexorabilă a anilor, însoțită de uitarea celor din sat, este

sugerată în poezia „Un punct”. Doar femeia surdo-mută îi pune un mănunchi de ierburi și flori de câmp în brațe, închipuind un copil. Înstrăinarea este subliniată de imaginea vecinului de la fântână, care „se face că nu vede”, de indiferența femeii, străină unei mame, și de starea poetului, „nespecifică morții”.

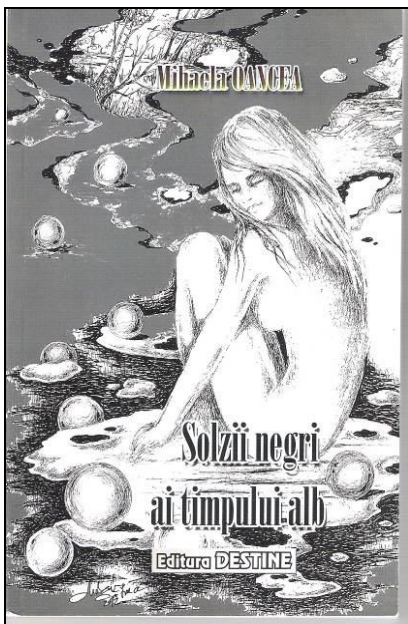
Sunt piese care denumesc concret locuri, ape sau evenimente din zona Buzăului și Râmnicului Sărat, specifică pentru secetă și prețuirea pământului roditor al Bărăganului („Lata-Sărată”, „O undă de freatic”, „Secetă”). Poezia „Despre boli de câmpie” este rezultatul reflecției autorului asupra caracteristicilor câmpiei: râul de mare (valurile de holde), râul de înălțime (depărtarea înaltului cerului), râul de adâncime (privind o groapă săpată geometric), nicidecum claustrofobia, pe întinderile imense ale pământurilor din câmpie.

Poemul este ceva magic, de aceea autorul îi dedică o zi anumită, când se deschid porțile și va intra zborul, iar „timpurile amiezii se vor buluci/ se vor condensa într-o sferă/ cu irizații multicolore/ ce va îngloba nucul/ la umbra căruia/ petrec eu”, în intimitate („De ziua lui”).

Al treilea grupaj de poezii păstrează preocuparea pentru toposul curburii Carpaților, unde inclusiv soarta orașelor a fost supusă intereselor politice, sociale și economice, dispărând instituții, clădiri („Regăsiri”), ca și pentru destinul și rolul poetului și literaturii în general, inclusiv de a perpetua valorile și a le apăra de kitsch, vulgarizare și impostură →

CORNELIU VASILE

„Orice vindecare e o lecție de viață“

Am primit, într-un interval scurt de timp, două volume de poezii, semnate de una dintre cele mai cunoscute și mai apreciate poete din generația tânără.

Mă refer la volumul „**Armonia Contrariilor**“, Editura Armonii Culturale, Adjud, 2014 și volumul „**Solzii negri ai timpului alb**“, Editura Destine, București, 2015.

Două adevărate cărți de vizită, care oglindesc deopotrivă sensibilitatea deosebită a poetei **Mihaela Oancea**, un nume care se impune tot

mai mult în paginile unor reviste literare.

De data aceasta, încerc să fac o scurtă „radiografie“ a celui de-al doilea volum.

Interesant, emoționant, captivant adeseori și deloc anost, discursul liric al poetei Mihaela Oancea se remarcă în primul rând prin metaforele care dau o „culoare“ frumoasă fiecărei poezii în parte: „**dorul e cunună / de maci însângerați**.“ (*Amprintare - pag.27*) sau: „**pentru tine / timpul ținea apăsată / pedala de frână**“ (*De unde-ncepe veșnicia? - pag.37*).

Scrise cu nerv, cu vervă și cu o evidentă prospețime în expresie, versurile grupate în acest volum trădează un condei iscusit, capabil să ne convingă că: „**Clovnii lumii părăsite / au buzunarele pline de senzori / din care clădesc / incomode întrebări**“ (*Vox clamantis - pag.41*) sau: „**iubirea, / a dansat pe spinarea vremii / îmbobocind sub genele tale**!“ (*Respirând nemurire - pag.21*).

Fără îndoială că numai o poetă înzestrată cu un talent incontestabil poate să ne facă să înțelegem că: „**lumina... devine dureroasă ca o arsură /... / se strecoară pe volutele gândurilor, / prin pâlnia incertitudinilor mustinde, / netulburată nici de legiunea îngerilor întârziți, / nici de hohotul cuvintelor nerostite / și poartă-n zbor de albatroși / iubirea-amforă plâpândă**.“ (*Autoscopie - pag.46*).

Convinsă fiind că „**dorul e cunună / de maci însângerați**“, iar „**cheia care deschide cerul / e-al omului surâs**!“¹, Mihaela Oancea nu se sfiște să afirme că visele sunt niște „**ferestre-naripate / spre orizontul altor lumi**“.

Neîngrădită de rigorile poeziei clasice, tânără poetă este vădit preocupată de originalitatea expresiei poetice, pe de-o parte și de abordarea unor teme care-i permit să „izbucnească“ asemeni unui vulcan.

Discursul său se remarcă prin nota afectivă, prin remarcabila stăruință de a evita locurile comune, prin șirul de metafore care plac iubitorilor de poezie: „**în răcoarea / serilor autumnale, / urmele se întrupează / într-o colecție / de anamorfoze**“ (*Colecție de anamorfoze - pag.15*) sau: „**o stea își admira / reticulara privire / în apele repezi / și zâmbetul ei / făcea glia să dănțuiască**.“ (*Când a mai rodit așa ceasul? - pag.47*).

Stăpânirea regulilor gramaticale ale limbii române, retorica ce trădează un suflet sensibil, muzicalitatea interioară, abia perceptibilă a versurilor, fără a recurge la ritm și rimă, dar și disponibilitatea de a scrie poezii frumoase, chiar și atunci când abordează o temă minoră, toate acestea mă determină să afirm că despre poeta Mihaela Oancea se va mai auzi vorbindu-se mult timp de acum înainte.

IOAN VASIU

ARIPI DE PLOAIE

→(„O expoziție imaginară la oraș“).

În poeziile „Ei, și!?” și „Liber“, apare motivul uitării: poetul caută ora exactă la telefonul mobil, dar imediat o uită sau uită anotimpul în care se află și adresa la care locuiește.

În alte poezii, reiterează sentimentul singurătății: aflat la un restaurant, i se trimit căni de vin de la diferiți cunoscuți, pentru a se trezi în final singur, așteptând „să vină câmpia/ și,-mpăciuitoare, să-mi zâmbescă/ să mă mângâie pe frunte cu un sărut/ apoi să mă ia în brațe/ să mă strângă la sân/...“ („Adaos“).

Singur și neajutorat se află autorul într-o sală de spectacole, de unde vrea să iasă, derulându-i-se prin fața ochilor scene din romanele „Mi-

treă Cocor” și „Desfășurarea” („De parcă eu nu aș fi fost atunci de față“).

În poezia „Zădărnicie“, sunt numiți mai mulți scriitori originari sau activi în zona Buzău-Vrancea: Ion Panait, Tică Ghiniță, Florin Paraschiv, Puiu Siru, Liviu Ioan Stoiciu, cu prilejul nefericit al morții lui Mircea Dinutz.

Mihai Bandac • Seară peste câpițe

Alte două poezii sunt dedicate lui Petru Ursache și Ion Stanciu, personalități legate de arealul menționat anterior.

Poetul reflectează, asociindu-și elemente concrete ale naturii, asupra semnului timpului încrustate în făptura sa, câmpia și apele fiind prezente în toate meditațiile poetice („Până la urmă“, „Rimam“).

Nicolai Tăicuțu este un autentic poet al câmpiei, al ethosului românesc, al solidarității culturale, dar și al singurătății și simte cu acuitate trecerea timpului, devenirea oamenilor și locurilor, versurile insinuând regretul față de o anumită degradare a interesului societății față de ceea ce dispare fără a lăsa elemente de continuitate, față de dispariția unor intelectuali importanți pe care i-a dat zona sud-estică a României.

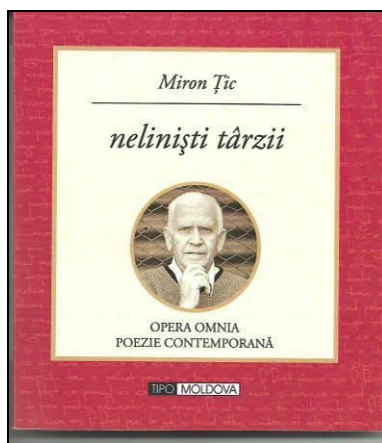
CARTEA NELINIȘTILOR TÂRZII

Printre scriitorii hunedoreni, Miron Țic ocupă un loc aparte. Senior al versului, lirica domniei sale este, prin excelență, una a iubirii și a naturii, pătrunsă, în același timp, de un sentiment al plenitudinii existențiale, al unei vieți trăite în cumințenie și în bucurie, înfiorată discret, pe alocuri, de misterul morții. Ca să-l surprind, ar trebui să recurg la cuvintele lui K. D. Djübran, care spunea că Poetul e un singuratic, îmbrăcăminte la fiind simplitate, iar hrana sa, delicatețea. Pentru că acestea sunt și notele definitorii ale creației lui Miron Țic, la care am putea adăuga, desigur, sinceritatea și modestia.

O selecție a poemelor sale a apărut, recent, în antologia de autor *Neliniști târzii*, la Editura Tipografia Moldova, Iași. Lucrarea reunește, în peste două sute de pagini, poeme publicate pe parcursul a patru decenii în principalele volume ale autorului: *Miracolul zăpezilor* (1979), *Invitație la dragoste* (1993), *Regina nopții* (2000), *Planeta iubirii* (2005), *Funigei luați de vânt* (2007), *Poeme de șapte zile* (2008), respectiv, *Neliniștea înfloririi* (2010) și *Când ne ucide floarea de crin* (2012).

Universul poemelor este cel al satului transilvan contemporan, care își păstrează însă elementele sale tradiționale: casa și fântâna, băutura și grădina, râul și cerul. E un sat așezat într-o „vale a colinelor” unde „experimentăm metafore nepereche/ și facem semnul crucii/ fără să cerem daruri.” Aparent, viața e tihnită în acest colț de rai în care herghelii de cai albi se ivesc la „poarta câmpiei”, „mieii calzi și cruzi/ sunt purtați în brațe”, „iarba doarme sub sânul de rouă” și miroase „a cântec de privighetori”. Aici se sapă grădina și se scriu poeme, așteptându-se să se întâmple lucruri minunate; e o lume nescutită însă de întrebări, neliniști și chiar ispite, căci „înainte de miera/ ce o vom putea-o pune pe pâine – mărturisește poetul – ne sunt servite/ tenebroasele întrebări:/ avide/ reci/ inegale”, ispitele ieșind „ca dintr-o piatră seacă”.

Există câteva constante ale universului liric al lui Miron Țic: este vorba de cer („primul care ne

recunoaște” când ne deschidem ochii), de râu (care, având „o înțelegere cu malurile”, își alege din când în când morții), dar și de zăpezile care se metamorfozează uneori în „păsări albe” ori „îngeri întorși în ziua de ieri”, alături așezându-se peste somnul încărcat de semințe al copacilor sau dispărând (așa cum o fac femeile „în oglinzile dimineților frumoase”). Poemele naturiste depășesc însă statutul unor pasteluri, percepția elementelor universului înconjurător fiind însoțită în permanență de fine note existențiale, de gânduri frumoase despre nevoia de dragoste ori considerații vizând geneza și devenirea creației.

Observația e fină, punctuală, Miron Țic nefiind un adept al încifrării sensurilor, poetul reinventând metafore de dragul metaforizării, mizând, în schimb, pe o subtilă implicare afectivă: „Nici cerul nu e la fel”, ne spune într-un poem, „uneori e mai/ înalt. Alteori coboară până aproape de cuvintele/ noastre. El simte aburul ce țâșnește din dorințele/ abia respirate” (*Poezia din vis*), într-un alt poem, intitulat *Trezire*, sub același cer (pe care îl putem atinge doar în vis) gândul său încălzindu-se „cu sângele cuvintelor.”

În paralel cu resemnarea cu care poetul acceptă scurgerea timpului („lumea curge în voia ei/ durerea se apropie de trupurile noastre”), revine, pregnant, corespondența dintre momentele zilei și anotimpurile vieții, ca în poemul *Funigei luați de vânt* („În zori, stau între doi arbori/ și iedera urcă peste/ jumătatea mea de viață”) sau *Portrete* („Tata/ trecut dincolo de amiază/ intrat în seară/ spre noapte/ cu o haină roasă pe margini/ de nesomn și gânduri”).

De altfel, imaginea părinților (pe ale căror chipuri „ard cercurile

anilor”) va reveni constant, cu dragoste și cu smerenie. În timp ce mama e „o pânză albă de corabie/ peste care s-a prăbușit/ vântul” (*Portrete*), mâinile ei părăd „flăcări albe/ deasupra umerilor” poetului (*Cântec*), palmele neodihnite ale tatălui devin „pâinea cuvintelor din poeme” (*Ard cercurile anilor*), secvențe întregi constituindu-se în rememorarea celor doi, aduceri-aminte înfiorate de lumina blândă a nostalgiei. „Ce gândește mama?” – se întrebă poetul în *Purificare* – „ce face cu oala aceea de pământ/ înconjurând băutura casei/ așa de dimineată?/ Mama descântă curtea/ purificând urmele pașilor mei”, în acest timp tatăl privindu-și umbra „lungă cât un țarmure”, purtând în spate „o desagă de ani”, iar „umerii-i miros a frunze uscate/ nu mai țin la povară./ prea mult a coborât peste ei/ cerul de vară” (*Cerul de vară*).

Tatăl continuă, chiar și „de dincolo de lume”, să ia parte la activitățile din gospodărie: „În fiecare toamnă trebuie/ să bat fără milă nucul/ plantat de ziua nașterii mele./ Tata/ stă cu ochii închiși/ și la fiecare batere a nucului/ se întristează/ de dincolo de lume;/ nu mai simte funigiei toamnei/ plutind în aer/ peste veacul eliberat de uitare” (*Sentimente*).

Poeme frumoase și cuminți, ivite parcă din sufletul unui copil adult pentru care fiecare nouă zi e o sărbătoare, prilej de reflecție, dar și privilegiu de celebrare a iubirii: „Azi e ziua Ta!/ O sărbătoare cu tort și lumânări./ Și Eu și Tu ne vom bucura/ în ochi nu e loc de întrebări” (*Ziua ta*). Imaginea iubitei e angelică, e ca un răgaz de bucurie sinceră, revigorantă. Pentru bărbatul matur clipa de dragoste e, prin excelență, clipa de tandrețe, un răstimp al fericirii împăcate: „O văd cum își bea cafeaua pe terasă/ de acolo îmi face semn cu mâna ei angelică/ buzele ei se adâncesc în liniștea zăului/ și în inima mea” (*O văd cum își bea cafeaua*), existând o legătură indisolubilă între El și Ea, ca în aceste versuri din poemul *Căutând frânturile clipelor*: „ochii tăi/ ca izvorul limpede/ îmi spun/ ce se întâmplă cu sufletul meu” sau „cât rămâi în brațele mele/ șoapta aceea blândă întinerește în mine” (*Vreme prielnică*). →

LADISLAU DARADICI

Pentru Miron Țic, orele sunt „cântare ale vieții/ așezate uneori/ pe o nicovală de sifid” (*Orele*), iar cuvintele, „râuri/ trezite din marile vise/ ce se-ntorc spre locul/ unde-mi tăgăduiești/ fericirea” (*Bărbați și femei*); copilăria este o „urmă pe nisipul dus de ape” (*Copilărie*), iar sărutul, „momentul începutului/ fiecărui gând” (*Sărutul*).

Poemele sunt grijulii, aproape fragile în alcătuirea lor. Seamănă cu florile spre care poetul are o aplecare constantă, lucru reieșit și din titlurile unor volume ca *Regina nopții*, *Când ne ucide floarea de crin* sau *Neliniștea înfloririi*. Însă imaginile, pe cât de delicate, pe atât sunt de semnificative: „Mă văd în copilărie/ în mijlocul pădurii de salcâmi”, spune poetul, „eram ca într-o biserică bine-cuvântată” (*Copilărie*) sau „În buzunarul unei haine vechi/ am uitat câteva cuvinte/ dintr-o rugăciune” (*Poem*).

Miron Țic e și un poet al interogațiilor (existențiale), prezente mai ales în finalurile poemelor sale. Astfel, în locul certitudinilor, el preferă întrebările deschise, acest retorism liric, neostentativ, înfrumusețând discursul și imprimându-i valențe semantice neașteptate: „Doamne, cât ne mai poți îndura/ să furăm din cerul albastru?” (*Apele-s tulburi*); „Numărăm anii, îi vedem cum dispar,/ nu acordăm nimănui vreo amânare,/ peste urmele noastre alte urme apar/ oare depărtarea are cu noi suficiență răbdare?” (*Oare depărtarea*);

• „Vom ști vreodată/ câtă iarbă ne intră în privire,/ și câte nopți au vrut să îți fure/ trupul de abur subțire?” (*Vom ști vreodată*); „Ne-a uimit ultima stea căzută/ undeva nu prea departe de noi./ de prea multă liniște cineva tot uită/ să ne întrebe: când se înserează, privim înapoi?” (*Când vom însera*).

Printre delicatele sale versuri, poetul ne oferă, adesea, și adevărate vorbe de înțelepciune. De la Miron Țic aflăm, astfel, că despre viață se poate vorbi și fără cuvinte, că „există în fiecare zi spațiu suficient în care/ să ne împărțim cuvintele, să le dăm/ forma și lumina pe care, uneori, o provoacă/ singurătatea” (*Poveste de dragoste*) sau că viața omului este precum un ghem care se deșiră și care trebuie refăcut din zile, neliniști și umbre, iar din când în când, refăcând ghemul, „umbra trupului își

reîncepe călătoria/ spre alte zile salvate din boli maligne” (*Divinizare*).

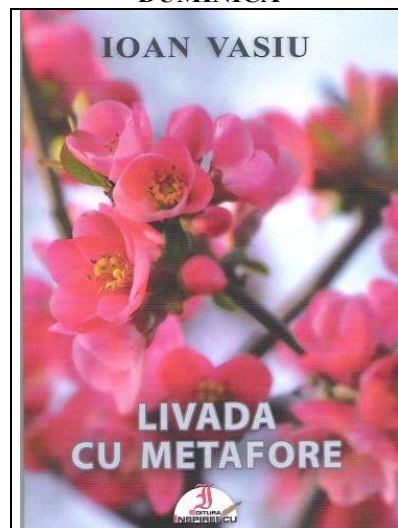
Acesta este un posibil portret al lui Miron Țic, așa cum se relevă pe parcursul celor patru decenii de trudă și credință în puterea și frumusețea cuvântului, un poet egal cu sine, mereu atent cu cei din jurul său.

Închei cu două imagini frumoase, spicuite din *Neliniști târzii*, antologia de autor care, dincolo de stângăciile de redactare (inadmisibile pentru o editură care se respectă) rămâne reprezentativă pentru parcursul liric al unui destin de om: „De la o vreme/ mi se face tot mai mult teamă/ că marginile de unde ne privim/ se tot îndepărtează/ și n-am să te mai găsesc”, respectiv, „într-o vreme, devenim triști/ ca și când nu am mai trăi”.

Sunt adevăruri care ne înfrumusețază sufletele și care îmi amintesc de cuvintele aceluiși K. D. Djübran despre care am pomenit în debutul acestei încercări: „Poetul privește un trandafir veștejit și vede în el tragedia veacurilor; privește un copil fugind după un fluture și găsește în acesta tainele universului”.

Pentru mine, acest poet nu poate fi altul decât Miron Țic.

LIVADA CU METAFORE SAU A POEZIEI CU MIROS DE DUMINICĂ

Poetul Ioan VasIU ne bucură sufletul cu o nouă și elegantă carte de poezie, intitulată, atât de grăitor, „Livada cu metafore” sau, am completa noi, a poeziei cu miros de duminică.

Nu e o dorință mai mare de exprimare ca această dăruire a poetului Ioan VasIU, de a ne pune sub privirile ochilor, o carte de buzunar,

concret scrisă și nuanțată cu iubire și dragoste. Poetul, ne surprinde cu o serie de titluri cum ar fi: *Poem nescris*, *Mireasă fără peșitor*, *Eșarfă albastră*, *Sătul de iarnă*, *Oază fără nori*, *Cuibar de vise*, *Romanță tristă*, *Lacrimi de rouă* etc.

Poetul Ioan VasIU impresionează de la prima poezie prin modul cum privește poezia de dragoste, acordându-i toată atenția și talentul său.

E un prilej deosebit de a ne putea da întreaga simpatie și întreaga recunoaștere că autorul a reușit să scrie o carte deosebită, de la prima la ultima pagină. Nu putem să nu apreciem simplitatea poetului, cu care privește poezia, dându-ne dintr-o răsuflare o poezie adevărată, de artă poetică.

Deși, toate poeziile sunt de 6 și 8 versuri, autorul prin inteligența sa, ne dă o lecție de poezie demnă de a o citi cu tot dragul sufletului, cu toată plăcerea ce ne domină și ne surprinde, cu sinceritatea și gingășia pe care o trăiește poetul. Am putea spune, fără să greșim, că autorul se situează la polul de poezie exprimată prin inteligență și dăruire lirică.

Gândindu-ne la trăirile poetului, nu putem să nu spunem că, lumina cu care scrie este o lumină plină de frumusețe, ce ne-o dăruiește, și prin acest poem: „**voi scrie un poem / pe-o frunză de stejar / voi scrie un poem / pe-o floare de mușcată / voi scrie un poem / pe un trandafir amar / voi scrie un poem / pe un pom cu frunză lată**”. Poemele din cartea *Livada cu metafore*, rămân ca un acord pe strune de vioară, ca o melodie dulce rămasă în urma alaiului de nuntași, cu imagini convingătoare în desfășurarea întârziată în simțire și dezlănțuită în frumoasa sa poezie.

Din dragoste și iubire, ne asociem cu poezia lui Ioan VasIU, care ne-a cucerit sufletul și trăim cu gândul la explozia de sinceritate pe care o trăiește poetul, prin ceea ce scrie, acordând fiecărui cititor dreptul de a se considera un autor fericit din toate punctele de vedere.

Această carte se poate citi într-o stare de liniște sufletească, „privind printr-un geam deschis”. Poezia lui Ioan VasIU este încununată de atâta duioșie și liniște, încât poate să cânte iubirea, ca pe cea mai curată și blândă dimineață peste care au căzut zorii celești.

MIRON ȚIC

Semn de aer

După ce anul acesta pictorița Aurelia Stoie Mărginean și-a bucurat admiratorii cu cea de-a 52-a expoziție a sa, RETRO – 75, al cărei vernisaj a avut loc la Brașov, iat-o acum prezentă cu o carte la care de mult timp visa și pe care doar modestia și sfiala ce-o caracterizează au făcut s-o păstreze neștiută până acum.

„Semn de aer” este o carte specială, în care „parfum, culoare, sunet se-ngână și-și răspund” (Baudelaire – „Corespunderi”). O carte de poezie, însoțită de imagini picturale, „o carte spectacol”, cum o definește Nora Luga, în prefața volumului. Poeziile fiind datate, senzația este și aceea a unui jurnal inedit, născut din amintirile copilei din Șcheii Brașovului, pășind desculță sau dănțuind îmbătată de frumusețile firii; după cum și din impresiile directe și trăirile din taberele de creație naționale și internaționale, din nenumăratele călătorii, în locuri de la cele apropiate, până în cele mai depărtate: Japonia, China, America, Laponia. În paginile acestui jurnal se derulează o viață de om! Pe care și-a pus pecetea nevăzută o întâmplare reală, cu conotații simbolice, evocată de autoare în versuri și în P. S.-ul ce le însoțește: Era în primăvara lui 1946. Fetița obișnuia să iasă în fața casei, să deseneze și să scrie cu pietre culese din râu, să danseze pe asfaltul șoselei dintre Brașov și Predeal. Iată însă că, într-o zi, tânărul pe atunci, viitor rege Mihai, coboară din automobilul cu care trecea în viteză, o ia de mână pe fetița care, de data aceasta i se ivise în drum cu trotineta ei sărăcuță, silindu-l să frâneze puternic și o duce în curtea părinților ei... „Între cei doi/ Copil anonim/ Și cap încoronat/Distanță mare e/ Sunt drumuri paralele/ Cu roți de automobil/ Și îngeri de destin...” – consemnează autoarea, care n-a uitat niciodată urma neagră-neagră lăsată de frâna mașinii... Întâmplarea a șters distanța dintre cele două destine iar Timpul le-a făcut să se asemene: tânărul de atunci a devenit și a rămas pentru noi Regele, cunoscut în lumea toată. Fetița a devenit Regina propriului ei regat de culori, cunoscută și ea în lumea toată...

Mi-o amintesc pe Aurelia Stoie Mărginean din studenție: cu un trup statuar, frumoasă ca o zeiță, înzestrată cu o vitalitate molipsitoare, era o ființă a luminii, a exuberanței, a bucuriei. Autoportretul din acest volum, la care mărturisește că a lucrat îndelung, reflectă fidel ceea ce am vrut eu să exprim prin cuvinte. Era îndrăgostită nu doar de pictură, ci și de poezie. Îmi amintesc cu nostalgie cum, în atelierul studentesc din bătrânul parc al Clujului, în timp ce lucra, îmi recita, ca într-o incantație, versurile lui Rafael Alberti (cel născut în „Cadizul de argint”) dedicate albului: „Eu dărui soare, limpezesc și tulbur/ și diluez, fac totul străveziu/ spăl, estompez, evapor/ Manet, / Sisley, Monet/ Pissaro și Renoir...); iar eu, vrăjită, continuam în gând: „Să v-amintiți că sunt și eu o roză.”

În desenele și picturile Aureliei Stoie Mărginean, albul se vedește a fi „fericit... sângele/ fără de care n-ar putea fi dreapta/ luminii limpezire de culori.” (Rafael Alberti – „Alb”) Iar culorile respiră, șoptesc, vibrează, cântă, dansează, plutesc, dezvăluind ochilor un univers mirific, fie că înfățișează o modestă scoică adusă la mal de valurile mării, fie o umilă floare de scaiet, fie Casa Mandarinului din Shanghai, fie zgârie-norii de pe Broadway. ..

Din preaplinul inimii pictoriței, din bucuria ei de a trăi și a contempla minunile ce-o înconjoară, din permanenta meditație asupra lumii și vieții, s-a născut dorința irepresibilă de a se exprima și prin cuvinte, chiar dacă simte dureros că „Atâtea stări, atâtea culori,/ Nu au cuvinte surori.” („Prea puține cuvintele”)

Versurile, de o simplitate deconcertantă și de o puritate genuină, în același timp mustind de înțelepciune, unele concentrând în

**Pictură
de Aurelia Stoie Mărginean**

ele înțelepciunea unor maxime, ne mișcă sufletul și, intrând cu inimă curată în jocul de cuvinte al Aureliei Stoie Mărginean, ne uimim asemenea unor copii care descoperă „lucrurile” lumii, echilibrul și armonia Universului: „Greoaie mări și continente/ Pământul își rotește/ Eu caut Himera/ pe Sanctificata Terra/ Cu pas săltat/ Aproape levitat/ Drumul mă cheamă...” („Sanctificata Terra”)

Totul e atât de pur și sărbătoresc, de parcă ni s-ar permite să asistăm la nașterea și „botezarea” Terrei, la ivirea din valuri a zeiței frumuseții.

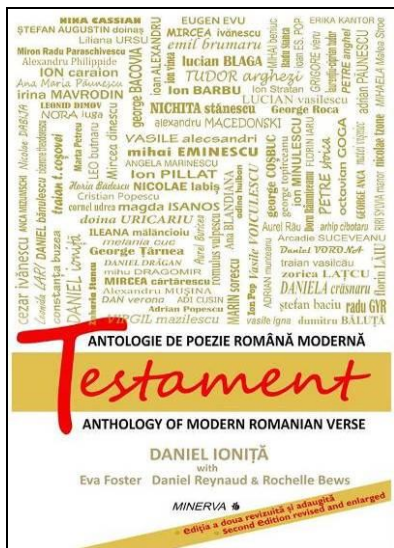
Aurelia Stoie Mărginean nu și-a scris versurile pentru profesorii/ profesoarele de română, nici pentru criticii literari. Dar, poate, cei care le vor citi vor înțelege un lucru: doar dintr-un asemenea ochi curat, din sufletul gânditor și cântător în versuri al acestei poete „naive” s-au putut ivi minunatele picturi, călătoare prin întreaga lume, multe dintre ele împodobind muzee, colecții de stat, colecții particulare din țară și din străinătate.

Încă emoționată de această neconvențională ieșire în lume, pictorița-poetă creează: „Timpul, timpul și pensula/ Mâna și pensula/ Ochiul cu privirea/ Culoarea și lumina./ E grabă, e grabă/ Urmează plecarea/ Pictează, pictează/ Insula, Insula.” („Insula”)

SÂNZIANA BATIȘTE

* Aurelia Stoie Mărginean, „Semn de aer”, Transilvania Expres, Brașov, 2015.

TESTAMENT

Aflat la a II-a ediție, volumul colectiv de poezie, un proiect editorial amplu realizat de scriitorul Daniel Ioniță, secondat de Eva Foster, Daniel Reynaud și Rochelle Bews, a apărut în condiții grafice deosebite, la Editura „Minerva” din București, în cursul anului 2014. Eveniment cultural meritoriu și care adună în peste 400 pagini de carte, poezie românească de calitate din ultimii 100, și mai bine, de ani.

Lucrarea, bilingvă, în limba română și engleză, se adresează cititorului de limba română dar și iubitorilor de poezie vorbitori de limba engleză. Este o fereastră de lirică românească deschisă spre lume, un demers pentru care scriitorul Daniel Ioniță a lucrat neîntrerupt ani la rând. Daniel Ioniță nu reprezintă o instituție, este un Om care a învins inerția neoașă, ne-a demonstrat că aveam valori naționale certe cu care ne putem așeza la masa țărilor cu tradiții culturale dinamice și recunoscute ca având un rol clar în civilizația Europeană, a lumii. Ambasador de credință al culturii române, Daniel Ioniță a gândit volumul de față ca pe un document național pe care să-l facă cunoscut și dincolo de fruntariile țării.

Daniel Ioniță locuiește în Australia de mulți ani, dar a rămas cu inima și cu mintea ancorate în spațiul cultural al locului din care își trage rădăcinile, România. După cum domnia sa mărturisea, a adunat și a tradus din poezii moderni din țara-i natală, inițial, pentru a-și ajuta

propriii săi copii să cunoască și să iubească poezia țării din care a plecat tatăl lor. Proiectul a luat avânt, cercetarea s-a extins și cu mare grijă de selecție a adăugat numele altor și altor poeți din spațiul vorbitor de limba română. Traducător, poet, scriitor cu experiență, Daniel Ioniță a ales cu atenție numele poezilor ale căror poezii formează această carte. Așezarea în pagini este în ordine cronologică, începând cu Vasile Alecsandri (1821-1890) și încheind cu Ana Maria Păunescu (1990). Ca un exercițiu de penitență în fața Poeziei, autorul, poetul Daniel Ioniță, a ales ca numele său să figureze ultimul pe „listă”, astfel că textelor lirice din volum li se pune punct, cu poezia semnată de Daniel Ioniță însuși.

Înainte de orice, cartea (colectivă) gândită și realizată sub bagheta scriitorului Daniel Ioniță, este, după cum citim chiar în nota de prezentare: „tributul pe care îl datorează țării în care s-a născut și s-a format atât cultural, cât și ca om și, de asemenea, un testament pe care arta românească îl dăruiește culturii universale”.

Azi, „Testament-ul”, face posibilă trecerea Poeziei românești dincolo de granițele convenționale, și îi înlesnește cititorului de limbă engleză să pătrundă în tainele rostirii literare din România modernă. Cred că niciun poet important din sfera românească nu lipsește din carte, sau dacă există vreo lacună în acest sens, autorul „Testamentului” și-a propus să meargă mai departe, în ediția următoare a cărții (revizuită și adăugită) și să vină cu completările de rigoare, să așeze la locul potrivit detaliile lirice ale acestui puzzle fascinant, care este Poezia din

Mihai Bandac • Noiembrie pe valea Lupului

România.

Cu accente profesioniste certe, cu dexteritate în mânuirea sintagmelor, traducător/poet, Daniel Ioniță, a reușit să scoată la lumina tiparului, să ducă în librăriile și bibliotecile lumii, o carte cu adevărat valoroasă pentru noi ca neam. Este un alfel de mod de-a face imagine Țării, și în condițiile date, echipa care l-a susținut necondiționat, pe Daniel Ioniță în demersul său, merită, și ea, toate mulțumirile noastre.

Daniel Ioniță, prin coagularea textelor în volum, prin așezarea numelor unor poezii notorii lângă altele abia cunoscute, nu intenționează să facă departajări pe școli sau pe grupări literare, nu face o selecție academică, dar face ceea ce este cu mult mai important pentru cititorul iubitor de Poezie, pune pe piața de carte mondială un eșantion din bogăția spirituală românească.

Cartea în sine implică un volum de muncă uriaș, și un merit în acest sens îl are și Editura Minerva, care, prin profesioniștii săi de top, i-a conferit volumului o ținută grafică elegantă, i-a dat tușe de carte ce are cu adevărat valoare testamentară.

120 de poezii, importanți pentru cultura modernă națională, sunt cuprinși în paginile volumului.

O radiografie a stării la zi a Poeziei noastre se poate face, foarte bine, fie și doar răsfoind paginile, dar, odată ce ți-a stârnit curiozitatea, cartea aceasta se citește cu sufletul la gură.

Descoperi că, indiferent de generație, poezii români au fost și sunt un miracol, prin perenitate, prin libertatea și originalitatea exprimării. Fiecare poet este un univers, sau (păstrând proporțiile între geniu și poetul de rând) fie ea și numai o galaxie în care sintagmele sunt ceea ce sunt stelele pe cerul care ne cuprinde egal pe toți pământeni.

„TESTAMENT - Antologie română de poezie modernă (Antology of modern romanian vers)” ne relevă și frumusețea interioară a unui intelectual care, departe de locurile natale fiind, a știut cum să-și exprime dragostea pentru tot ceea ce Țara sa, România, i-a așezat în ranița cu vise ce au devenit posibile.

Mulțumim, Daniel Ioniță!
Mulțumim, Editura Minerva!

MELANIA CUC

Zori de amurg

Sub titlul paradoxal „Zori de amurg”, George Echim încărțuiește o carte densă, cuprinzătoare, de sonete în care respectă cu strășnicie sfântul endecasilab.

Lirismul este mereu placat pe realitate, uneori chiar cu un grăunte de umor ca în suava, copilăroasă cu dragoste având-o ca protagonistă pe văcuța Viola.

Rigoarea, intransigența intelectuală și formală consună cu aceea morală și fac din carte o creație rezistentă și atractivă.

Apetitul și talentul muzical cu care este înzestrat poetul se reflectă neștirbite în vers, iar sonetele care se încheie aforistic sau apoteotic (printr-un vers puternic) pot face cinste oricărei antologii.

Majoritatea sonetelor sunt rânduite cuminte și gospodărește – atenție, cuvântul este pur administrativ – ca o casă curată și bine luminată.

Chiar nuanțate ludic ori de-a binelea scaldate în elementul jucăuș, cum sunt cele dedicate nepoțelei, copiilor în general, ele au un sentiment ori idee generatoare temeinice.

Calmul și generozitatea umană a textelor nu depigmentate de tonul, din loc în loc, polemic.

Poeziile de dragoste reușesc să comunice emoția trăitului proaspăt; unele ar merita puse pe note.

Cine știe în afara autorului? Poate au fost concepute ca niște lieduri, dar pătimește, des dezlipite de romantism (literar și muzical vorbind), mai aproape de teluric. În „Zori de amurg” atitudinile sunt limpezi și clare și stilistic vorbind. Mi-l evocă pe Ronsard, pe care îl consider, sonetistic vorbind, egalul lui Shakespeare și Michelangelo. Așa se cuvine să fie sonetele: directe, tranșante. Aceasta conferă caracterul lor lizibil. Ambiguitățile gongoristice, cu tot farmecul lor și strălucirea lor à la Velasquez, au apus pentru nevoia de comunicare rapidă a vremurilor noastre.

În acest oraș pe care îl iubesc necondiționat există și sonetiști foarte buni printre care îl consider și pe George Echim.

Sonetul este un prizonierat. Are puterea unei armuri. Pentru femei, un corset. Este un exil în azur. Câteodată este cu siguranță Fecioara de Fier. Pentru poeții cu mare dexteritate, un metronom sentimental. Până și Alexandru Mușina, adept al tuturor libertăților textuale, a încercat, în mod concurențial, fără doar și poate, sonetul – fără rezultate excepționale, însă cu inventivitatea, uneori facilă, obișnuită.

Prea multe poeme – cearceaf se scriu acum, prea multă lălăială încearcă (dă, mai bine) să ia locul muzicii. Se scrie prea multă „proză pe verticală”, spune George Echim.

În această situație, constrângerea formelor fixe, între care sonetul este rege încoronat, nu mai apare ca masochism textual, devine o eliberare.

Și în cazuri ca al cărții lui George Echim, sentimentul, senzația libertății sunt dăruite și cititorului.

Am evitat programatic citatele. Textul meu poate fi ocolit. Citiți cartea.

Inflexibil, autorul a rezistat la multele insistențe ale corectorului de a știrbi vreun endecasilab. Și bine a făcut.

A reușit să nu sacrifice sensul de amorul literei, nici arta de dragul sonorității, în fond doar un element al calității formei, pal și evanescent în fața sensului.

Sonetul impune o calitate uitată a stilului, concizia, așadar ne oprim deocamdată aici.

MIRCEA DOREANU

Sculptorul tăcerii

Cu a cincea carte de versuri (după volumele „Anotimpuri”, „Din colț de suflet”, „Dor” și „Risipa de petale”), Dorian Marcoci își extinde paleta inefabilă a destăinuirilor lirice pe teme de-acum predilecte: copilăria, dragostea, natura, stările emoționale...

În volumul „Sculptorul tăcerii”, nu vom găsi texte convenționale, simboluri încifrate sau expresii voit încărcate de ermetism (cum mai fac, ostentativ, unii contemporani), ci piese merituoase, tradiționaliste, de evidentă seninătate lirică și solemnitate discursivă.

Prin mijloacele sensibile ale poeziei, poetul ne oferă și de această dată armonie, muzicalitate și trăiri de care avem nevoie fiecare pentru starea de bine.

Dorian Marcoci e un poet veridic și interesant, cu o evoluție sigură și discretă, un imagist cu vocație al universurilor cromatice despre care se va mai scrie și se va mai auzi.

IULIAN PATCA

În urmă

Răsfărântă toamnă-a vieții
În toamna boreală,
Gânduri încarcă norii,
Păstrând încă cerneală

Pentru o nouă noapte
Mănată din pustie
Sau din a Mării parte
Ce Dunărea o știe.

Se-aud doar valuri grele,
Vestigii de furtună,
Asprind vânturi rebele
În seara fără lună...

Absent, introvertit,
Pașii mă poartă singuri
Prin satul liniștit,
Prin scurse anotimpuri...

Imagini succesive
Cu stuf, case bătrâne,
Se șterg mereu, pasive,
În depănări străine.

Și-ajuns în depărtare,
La margine de sat,
M-am rezezat de zare
Privind la ce-am lăsat.

DORIAN MARCOCI

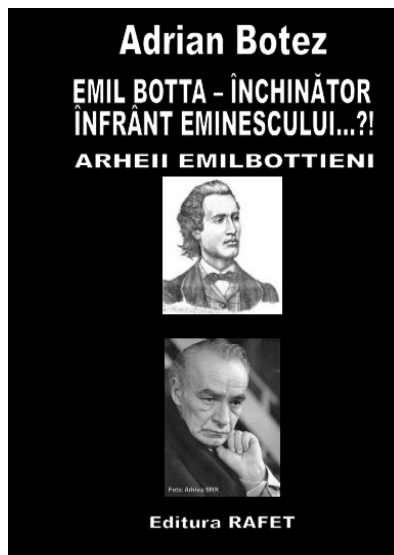
MONOGRAF AL POETULUI EMIL BOTTA

Cunoscutul cărturar adjudean, Adrian Botez, din claustrarea sa de provincial sortit anonimatului, ne scutură, iar, din amorțire, cu o carte care ar trebui să complexeze scrobota cercetare românească, cu ifosele ei direcționare. Suntem în postmodernism, iar pe steagul său este înscris, printre altele, și postulatul unui asalt al periferiei și provinciei asupra unui presupus centru autocrat.

Sigur, autorul nu se încolonează sub faldurile acestui drapel, nu se războiește cu nimeni și nu asaltează vreun centru cu pretenții dispecerale, dar reabilitează provincia, reabilitează cercetările de geografie culturală posibilitățile intelectualilor ei de a se angaja în cercetări fundamentale, și de a optimiza lucru bun și temeinic așezat, ceea ce decomplexează lumea cărturărească disipată prin țară, în condiții mai puțin prielnice cercetărilor serioase. Noul său volum *Emil Botta – închinător înfrânt Eminescului...?!* (Ed. Rafet, Rm. Sărat, 2015) e, mărturiseste într-o succintă notație, *cadoul autorului făcut municipiului Adjud redându-i-l astfel, din punct de vedere spiritual pe poetul său emblematic*.

Adevărul este că poetul Emil Botta era scăpat din atenția criticii literare, că opera lui, în linii generale a rămas fixată în ediții princeps, de restrânsă circulație și puțini critici s-au mai aplecat asupra vieții și operei lui – amândouă fabuloase și de o originalitate sui generis. Dacă-i adevărat, și e cu siguranță, că importanța unei localități este direct proporțională cu numărul și importanța personalităților pe care le-a furnizat societății și istoriei, atunci Emil Botta împreună cu fratele său, actorul și eseistul Dan Botta, reprezintă - are dreptate Adrian Botez - *personalitățile emblematice*, reperele locului și mândria fiecărui adjudean. Sigur, ulterior, numărul oamenilor de cultură legați prin rădăcini sau prin alte fire ombilicale de ținutul Adjudului se va îmbogăți cu alte nume importante, dar frații Botta rămân stâlpitorii spiritului adjudean și mă bucur sincer că s-a găsit, în sfârșit, cineva care să se aplece asupra lor, să-i supună unui demers hermeneutic și să-i readucă în atenția publică.

Deși nu e un om al locului, profesorul Adrian Botez s-a identificat cu toposul adjudean și-a ridicat, atât cât îi stă în posibilitate unui om, nivelul vieții spirituale locale, implicându-se sporitor, ca profesor și ca redactor al revistei *Contraatac*, în toate problemele culturale ale locului - fapt recu-

noscut deja de comunitate, care l-a declarat cetățean de onoare al Adjudului. Ultima sa ispravă livrescă, monografia poetului Emil Botta, e nu doar un cald omagiu adus poetului uitat și puțin cunoscut, dar și o patetică recunoaștere a integrării autorului în viața spirituală a comunității, în tradiția și în fondul de simțire al adjudenilor. Spre cinstea sa, administrația locală a recunoscut efortul autorului și-a găsit resursele necesare pentru editarea acestei lucrări, care nu-l reprezintă doar pe autor, ci legitimează însăși dispoziția spirituală a localnicilor și contribuția lor la constituirea patrimoniului național de valori.

Cartea e, înainte de toate, o hermeneutică a poeziei lui Emil Botta, dar o hermeneutică hărăzită și laborioasă, cu mari descinderi bibliografice și cu un simț acut al percepției esenței. Cu ceva timp în urmă, autorul a publicat o monografie consacrată Mitropolitului Dosoftei, carte fundamentală pentru înțelegerea începutului literaturii noastre și a locului ocupat de cinstitul părinte în devenirea culturii românești. Am remarcat atunci, în cronică ce i-am consacrat-o că autorul a luat creația eminesciană ca paradigmă și ca reper pentru înțelegerea psalmilor lui Dosoftei. Este una din convingerile lui Adrian Botez că toată cultura românească trebuie raportată la Eminescu, iar Dosoftei n-a fost decât un precursor și un *vestitor* al omului deplin din cultura românească.

Nu încape îndoială că, situându-se într-un azimut așa de înalt, autorul monografiei despre care ne-am propus să vorbim în aceste rânduri, nu putea să greșească nici în hermeneutizarea hipersensibilului poet, Emil Botta. Tot din această perspectivă generoasă este privit și Emil Botta, mai exact din perspectiva *arheică* plăsmuită de autorul *Luceafărului* pentru înțelegerea lu-

mii. Ce e Arheul? Eminescu nu dezvoltă ideea în toate articulațiile ei epistemice, dar oferă suficiente indicii pentru a-i conferi funcție de concept esențial și paradigmatic pentru procesarea logică a mecanicii existenței. Într-un fel, lumea arheică e o altă lume a ideilor pure din care Platon deriva pluralitatea ontologică. Tot ceea ce alcătuiește lumea sublunară descinde din această presupusă lume arheică și reprezintă întruchipări sau întrupări ale acesteia. Arheul, mai precizează Eminescu, trăiește în povești, în plâmurile oamenilor

Operând cu acest concept, în hermeneutizarea poeziei lui Emil Botta, autorul îl consideră deja un succes al lui Eminescu. În linii generale, Adrian Botez conservă sensul original și semnificația consacrată despre arheu, dar îl complințește și cu alte nuanțe noi, arhetipale extrase din cultul tragic, ceea ce îi conferă valoare prototipală și *expresie de duh* pentru neamul românesc. *Opinia noastră*, mărturiseste și autorul, *este că și Emil Botta (ca și fratele său Dan) își datorează acest prima movens al Poeziei sale lui MIHAI EMINESCU (p. 22)*. Cei doi poeți adjudeni circumscriu aceeași ontologie eminesciană, doar că e împregnată, copios cu *valențe apotropice* preluate din istoria veche și medievală a românilor, și din fondul nostru de credințe străbune. *Să nu uităm*, precizează și Adrian Botez, *că orice cultură a fost, mai întâi CULT și orice act artistic trăiește tocmai prin suspendarea timpului istoric. (p.31)*.

Nu se poate separa cultura națională de SPIRITUL NAȚIONAL – *acea structură inefabilă*, prototipată într-un Arhanghel al neamului, *care imprimă caracteristicile de simțire, gândire, comportament etc (p.33)*. Or, la noi, la români, funcția aceasta de Arhanghel al neamului revine lui Mihai Eminescu, așa cum spiritul englez e prototipat de Shakespeare, iar cel german de Goethe, dublat de Bethoven. Există însă, precizează autorul, și etnii, precum Franța, la care *spiritul național* nu derivă și nu s-a întrupat într-un model existențial prototipal, cu prelungiri transcendente, ci se dispersează într-o pluralitate de acte și acțiuni care nu se revendică dintr-un punct central protoistoric, cu valoare indicativă și de îndreptar pentru întreaga ei devenire spirituală.

Eminescu este Orfeul românilor, e *Orfeul hristic* care a dat un sens și un rost devenirii românești – în istorie și în lume și din înălțimea acestui punct trebuie privită și poezia fraților Botta.

IONEL NECULA

Ioan Alexandru: satul, cultura universală și valorile naționale...

Întoarcerea lui Ioan Alexandru, Antologie de Nicolae Băciuț (Târgu-Mureș, Editura Vatra veche, 2015), pune problema reîntoarcerii poetului la poezie. O carte de suflet în care Nicolae Băciuț, poet și el, redactor de reviste, scriitor cunoscut, realizează un portret al poetului în vremuri aride. Antologia readuce în memoria cititorului și a iubitorului de literatură viața poetului, cărțile sale, cuvintele puse în poeme și-n dialogurile purtate cu oamenii vremii sale.

Ioan Alexandru a fost uitat pe nedrept de o parte a criticii literare preocupate cu un ritual narcisist pretins original. Opera sa este un argument pentru perenitate. Poet creștin, îndrăzneț, călător în labirintul luminii și al lumii, a lăsat un semn puternic privind legătura omului cu Dumnezeu în logica frumosului... Poetul a fost dedicat, constant în creația sa, poezia sa fiind rodul unei revelații particulare. Poetul nu poate fi confundat cu nimeni, este unic prin operă, viață, suferință.

Antologia ne prezintă întâlnirile scriitorilor contemporani cu Ioan Alexandru, vremea în care a trăit, impactul produs de imnele sale asupra cititorului pasionat. Sunt reținute câteva teme preferate ale poetului: iubirea deschisă, lauda lui Dumnezeu, legătura cu pământul pe care s-a născut, semnele pe care poezia le pune între paginile eternității, lumina care mângâie oamenii, iluminarea necesară, poetul și pustia față în față, jertfa martirilor pentru credința creștină, trăirile artistului autentic în epoca modernă afectată de iluzia eternității pusă în mintea oamenilor de curentul postmodernist.

Cartea ne prezintă o scurtă fișă biobibliografică, datele sunt necesare, viața unui poet are impact în vremea vremii sale.

Nicolae Băciuț reține: „Prin Ioan Alexandru, imnul a fost reînscris în circuitul de valori ale artei și credinței noastre. Imnul, spune Ioan Alexandru, într-un

interviu realizat de Constantin Coroiu (*Dialoguri literare*, Junimea, 1976): «nu te lasă pe drum, nu te lasă suspendat, se face punte pentru a-ți putea continua călătoria» (p.9).

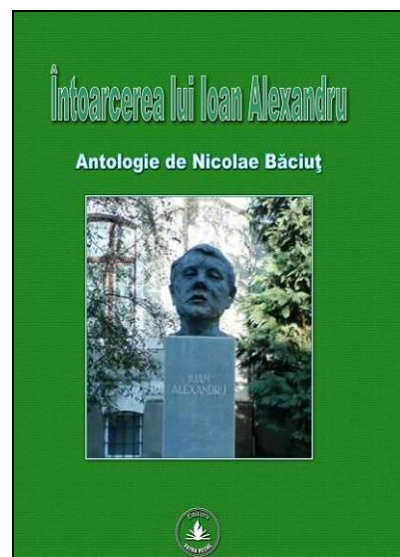
Ana Blandiana reface scena unei întâlniri magice, într-o chilie, cu poetul: „Scena se petrece în partea cu fereastra, Alexandru stă pe fotoliu și citește de pe o foaie A4 acoperită cu poeme scrise mărunt, în timp ce noi îl ascultăm înghesuți în celălalt fotoliu. Scrierul este aproape ilizibil din cauza creionului decolorat și a hârtiei proaste și mototolite (ne-a spus că a înghesuit totul pe o foaie pentru că a fost singura hârtie pe care o avea), dar poeziile erau neobișnuite, nu semănau cu nimic, păreau să trăiască în sine, ardente, încrâncenate, explozive. Cred că pe acea coală ministerială (cum se numea pe atunci hârtia albă A4) se afla aproape tot volumul *Infernul discutabil*” (p.11).

Ioan Alexandru a fost un cărturar român discret și important, cultivat, preocupat de marile fapte ale oamenilor în istorie, cunoscător al limbilor vechi (ebraica și greaca), cu acces direct la textele sacre, a reușit să prindă fiorul unic al revelației autentice, netrucate de teologi sau literați la modă. A avut curajul să ducă semnele creștine în piața publică, în parlament, în locuri mai puțin obișnuite, să-i confrunte pe oameni cu Dumnezeu, direct, simplu, energic.

Răspunzând unei întrebări puse de Nicolae Băciuț în anul 1982, Ioan Alexandru definește imnul ca un semn al unei spiritualități profunde: „A scrie imne înseamnă a te înscrie într-o tradiție multă vreme ignorată. Acum se manifestă un interes apar-

Mihai Bandac • Mormanul de stof

te pentru cultura bizantină, pentru cultura Răsăritului, pentru felul răsăritean de a gândi. Acum, la universități din diverse locuri se descoperă dimensiuni noi ale acestei spiritualități. A te ocupa la noi de imne este un lucru firesc. Aici e spațiul convingerii că omul ține de eternitate. Pentru noi există credința că spiritul e veșnic” (p.21).

Pentru a arăta calea unui poet autentic, vom reda din cuvintele poetului așa cum apar ele în dialogul purtat cu reporterul Nicolae Băciuț, tot în anul 1982: „Sunt fericit că m-am născut la țară, într-un sat, în Transilvania. Contactul cu cosmosul, cu stelele, cu pământul, cu iarba și în plus o copilărie în toată splendoarea ei – toate acestea într-un sat intact, în toată frumusețea lui.

Momentele fundamentale ale formării mele ar fi întâlnirea cu satul, cultura universală și valorile naționale” (p.25).

Titlurile cărților sale sunt exemplare, redau esența poeziei: *Cum să vă spun, Viața, deocamdată, Infernul discutabil, Vămile Pustiei, Poeme, Imnele Bucuriei, Imnele Transilvaniei, „Imnele Moldovei, Imnele Țării Românești...* Toate vestesc o luptă cu arta experimentală și distanțarea de „arta urâtului” practică în ultimii ani în România, un fel de revoltă injustă a scriitorilor cu lumea, cu Dumnezeu, cu oamenii, o revoltă fără ieșire pe ușa de serviciu a istoriei.

Citind poezia lui Ioan Alexandru, redescoperi candoarea începutului de lume, pământul ca o vibrație inițială, ca răspuns la cuvintele →

CONSTANTIN STANCU

Creatorului, starea de imn, unică și irepetabilă, legătura cu marii artiști: Eminescu, Enescu, Blaga, Brâncuși...

Iată un răspuns dat poeților de astăzi: „Numai cel pătruns de focul sacru al limbii și al iubirii de neam. Numai un mare poet convins că, în scrierea cu sine, dragostea înseamnă și «stingere de sine», în 1973 și-a ales ca temă a tezei de doctorat: Patria la Pindar și la Eminescu” (p.30, Lazăr Lădăriu).

Putem concluziona cu versurile poetului: „N-a mai rămas din toate câte sunt/ Decât iubirea devenind Cuvânt...” (*Imnul întoarcerii*) (p. 73).

Iubirea dinamizează istoria și noi devenim mai aproape de arhetipul ce îl avem ca tipar întru dumnezeire.

Câteva date: Ioan Alexandru (n. Ion Șandor), născut la 25 decembrie 1941, la Topa Mică, județul Cluj - d. 16 septembrie 2000, Bonn, Germania...

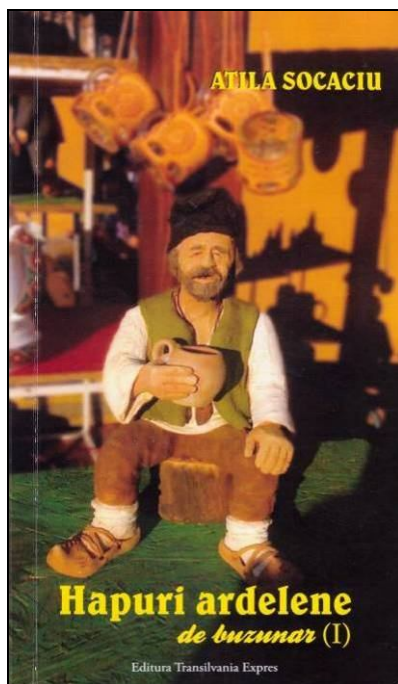
E mult, e puțin? Timpul rămâne cu sinele său și ne redă poezia din cele create...

Din anul 1969, Ioan Alexandru a fost membru al Uniunii Scriitorilor din România, a susținut seminarii de poezie comparată și cursuri – de limba și civilizație ebraică veche la Universitatea din București și de spiritualitate bizantină la Institutul de arte plastice "Nicolae Grigorescu", dovedind că un scriitor poate dinamiza lumea prin Logos...

Antologia lui Nicolae Băciuț face parte din Colecția „Marea Unire – 100”, un eveniment important pentru istoria românilor, când imnele devin rugă și pământul radiază eternitate cu iarba care apare victorioasă oriunde în țară.

În carte sunt anexe, fotografii, poetul are o aură greu de egalat, mai ales prin franchețea viziunii sale, una corectă: „Singurii poeți care au rămas sunt poeții creștini, spunea Ioan Alexandru, în 1991, (într-o conferință publică susținută la Brăila, la primul Festival Național de Poezie Creștină „La început a fost Cuvântul”), pentru că au obiect! Poezia modernă nu mai are obiect. Nemaivestind Învierea lui Christos, ce să mai vestești, ce să mai spui? (p.9)”

PROZE ALTFEL

Atila Socaciu este, după priceperea mea, aidoma marelui său model, I.L.Caragiale, un creator de spețe literare, aci în genul prozastic.

Dacă inițiatorul comedigrafiei esențiale la români va ivi în secol, ispitit de satiră și umor, adică de scrutarea critică a lumii, *momentul* și *moftul*, maestrul de azi al prozei transilvănene, venerabilul Atila Socaciu, cunoscut, de ani mulți, din jurnalismul de foileton, va inventa *hapurile ardelen*, adunând din acestea, în volume, zeci de duzine.

Ce caracterizează mai întâi *hapul* e (cum am mai spus și altădată) umorul – un umor care nu e însă veselirea, desfătarea zadarnică, el poate fi și o lucrare consistentă, precum aceea pe care spiritul francez o va pune, de exemplu, în sarcina *moralistului*: pavază la provocarea și agresiunea insanității, a smintelii.

A avea umor și a examina cu umor ademenirile ori destrăbălările lumii înseamnă și a le revoca sau suprima; înseamnă a ne scoate semenii și pe noi înșine de sub șubrezenii și precarități, de sub vitregiile vremurilor. Insul înzestrat cu umor e un om liber. Dar umorul – așa cum ni se înfățișează această dimensiune morală în scrierile lui Atila Socaciu – e (fiind mereu întovărășit de satiră)

umor critic; aparține va să zică inteligenței, rațiunii critice: unei mentalități și conduite neconținut polemice – va îndemna astfel (cu fiecare *hap*), prin conștientizarea slăbiciunilor sau a păcatelor, mai exact prin ștergerea lor, la (cum am observat și cu alt prilej) refacerea traiectelor umane blocate, pe urmă la redeschiderea de proiecte în viață.

Cu cartea de față (**Hapuri ardelen de buzunar**, vol. 1 și 2, Editura Transilvania Expres, Brașov 2014), *hapul* lui Socaciu își desăvârșește definiția: derivând din schiță, trebuia să-i respecte aceleia poruncile, miza, pariul cu esența lucrurilor, a realului – nu zicea oare (să ne reamintim) poetul și gânditorul cunoscut că lumea se perfecționează mai degrabă prin contracție iar nu lăundu-se, adică pierzând din substanță, din tăria miezului? (Schița e, va enunța Lucian Blaga într-un impresionant poem, locul în care înființările lumii se desăvârșesc făcând „un pas și încă unul înapoi...” spre o matrice care le-a dat și le-o menține în veșnicii înfățișarea.) Tot astfel în cazul noilor hapuri ale lui Socaciu, numite (un număr de douăzeci și șase) *hapuri de buzunar*. Sunt, adică, foiletoane lapidare, însă – invers proporțional, ca să zic așa - cu semnificația mărită – lovesc mai iute și pătrunzător. În *hapul de buzunar* se relevă încă o calitate a speciei socaciene, anume lectura caracterologică a persoanei, analiza scurtă și bine ținută a portretului interior al omului mediu, al insului comun. *Hapurile* lui Atila Socaciu (acum indiferent de dimensiune) evidențiază un semiolog remarcabil, în stare a fixa și sintetiza, în fișe irevocabile, semnele efectelor în moravuri ale defectelor semenelui nostru, nu în aultimul rând ale comunității împrejmuitoare; autorul având așadar ochiul penetrant, capacitatea de a dezgropa semnificații lizibile din cotidianul tulbure și inert, îndemnarea de a viza, în rutinele și istovirile noastre, miezul încă viu, expresiv. Din toate însă – fie acestea fișe de diagnostic sau hapuri, ca să rămânem în universul nosologic al autorului – se articulează, cum ar spune criticul Virgil Borcan, o memorabilă frescă socială.

A.I.BRUMARU

EUGEN SECELEANU

UN SCRITOR UMORIST PE NEDREPT IGNORAT

Rămân la convingerea că, atunci când vorbim despre literatura satirico-umoristică din România anilor '70 și trecând puțin peste 1980, avem obligația, cel puțin morală, să-l pomenim și pe **Eugen Seceleanu** în rând cu Valentin Silvestru, Theodor Mazilu, Ion Băieșu, Vlad Mușatescu și încă vreo câțiva. Nu mulți! În acei ani, se știe, era cu mult mai greu și mai complicat de intrat în literatură, iar debutul în volum însemna o adevărată aventură, cenzura evoluând spectaculos spre deplinătatea forțelor sale malefice, fiind, adesea, reprezentată de activiști de partid fără pricepere într-ale creației literare.

Problema lor, implicit a cenzurii era de a depista abaterile de la ideologia de partid nicicum valoarea literar-artistică a operei.

„Specialitatea casei” era cititul printre rânduri și găsirea semnificațiilor numite „șopârle” sau/și șopârlițe... Cu atât mai dificilă era calea pătrunderii în literatură atunci când autorul avea și neșansa să fie și umorist. Din acest punct de vedere, Eugen Seceleanu a fost o excepție, un autor de forță și de talent viguros, calități demonstrate mai în tot ce a scris. Dar, apropo de publicare în volum: după cum bine se știe, sau cel puțin așa se presupune, primul său roman intitulat *Strada democrației* predat editurii Cartea Românească a dispărut fără urmă în mâna Securității din motive lesne de înțeles, dar fără să i se mai cunoască soarta. De-aceia, adevăratul debut, recunoscut oficial, este cu romanul *Eternitate locală*, Editura Cartea Românească, 1973. Din informațiile pe care le am, romanul *Strada democrației* nu numai că ar fi fost sustras de Securitate, dar a și dispărut, fiind ars – aceasta ar fi o variantă luată în calcul de către unii cercetători literari.

Dar, la urma urmelor, cine e scriitorul despre care vorbim în rândurile de față? Acum, când cititul cărților a devenit o ocupație aproape bizară – iubitorul de literă scrisă este privit cu suspiciune, acum când informațiile trebuincioase pentru rezolvarea cutărei probleme se pot afla în câteva zeci de secunde cu ajutorul... *Google*-lui, a pierde ore

întregi pentru o documentare, constituie un demers nu tocmai la modă. Din nefericire, nici măcar celebrul și atotștiutorul *Google* nu face totdeauna față unei solicitări. Și-atunci? Ne întoarcem spășiți, dar încredători, la clasică literă tipărită a cărții. Fără a mai intra în alte detalii și cu dorința de a reda circuitului literar, sau măcar istoriei literare, pe unul dintre extrem de puținii pe-atunci (anii '70) scriitori harghiteni, mă voi referi în cele ce urmează la scriitorul, publicistul și jurnalistul EUGEN SECELEANU, pe nedrept omis de critica literară, de cercetători, de istoria literară, de realizatorii de dicționare în domeniu. Astfel, mă miră că *Dicționarul Scriitorilor Români* (DSR) – altfel destul de complet –, realizat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu, nu amintește despre Eugen Seceleanu nici măcar în treacăt, având în vedere că au fost incluși o seamă de autori/care nu și-au demonstrat prin timp valoarea creației și nici perenitatea în literatură – dar aceasta e o altă poveste... Adevărul este că, pe măsură ce trec anii, tot mai puțini sunt cei care și-l mai amintesc pe reporterul-scriitor din Gheorgheni, unul dintre *stâlpii* redacției revistei *Flacăra* pe vremea când aceasta se afla sub conducerea lui Adrian Păunescu, respectiv începând cu 1 februarie 1973...

Din puținele date pe care le am la îndemână, se știe că Eugen Seceleanu s-a născut la Gheorgheni, actualul județ Harghita, în 18 mai 1940, și a murit în București(?) la 16 noiembrie 1982), o altă variantă a

morții sale adusă în discuție fiind 18 noiembrie 1979, și îngropat în Cimitirul Făgăraș.

A fost absolvent al Facultății de Filozofie – Universitatea din București – promoția 1963. Între anii 1964-1966 funcționează ca educator la o școală cu profil special (de surdo-muți), iar în perioada 1966-1972 face parte din redacția publicației *Paza contra incendiilor* și colaborează cu Studioul Cinematografic „Al. Sahia” din București.

Începând cu anul 1973, când la conducerea revistei „*Flacăra*” ajunsese Adrian Păunescu, este angajat ca redactor la revista respectivă, unde va funcționa ca jurnalist și reporter, apoi ca Șef al Secției Reportaj, membrii căreia se numeau Horia Pătrașcu, Dorin Tudoran, Adrian Dohotaru, Iulian Neașu, jurnaliști evoluând între timp ca scriitori importanți în literatura română contemporană... Ca amănunt simpatic: între colegi și prieteni lui Eugen Seceleanu i se spunea și „*Taica Sece*”... Ca șef de rubrică a funcționat la revista *Flacăra* până în anul 1982, anul prematurului său deces, la numai 42 de ani.

Debutul literar și-l face cu proză în revista „*Astra*” din Brașov, în anul 1967, iar prima carte, microromanul *Eternitate locală*, îi apare în 1973, la prestigioasa Editură Cartea Românească, al cărui director era Marin Preda.

Într-un interviu acordat redactorului șef al revistei „*Convorbiri literare*”, Cassian Maria Spiridon, Dorin Tudoran comentează despre fostul său coleg de redacție de la revista *Flacăra*:

„*Mă întreb, de mult, dacă nu există astăzi un editor interesat să strângă într-un volum paginile extraordinare de gazetărie ale regretatului Eugen Seceleanu. Ca să nu mai spun de fulminantul său roman satiric Eternitate locală. Eugen a fost un extraordinar prozator și publicist peste care s-a așezat o uitare totală. Să fie doar o chestiune de... destin?*”

Parcurgând paginile romanului *Eternitate locală*, trebuie să-i dăm dreptate lui Dorin Tudoran, pentru că descoperim în Seceleanu un scriitor și un constructor de personaje în care satira și umorul se întrepătrund formând un tot ce ne poate impresiona având în vedere acele vremuri în →

DUMITRU HURUBĂ

care literatura, eliberată cât de cât de un proletcultism acerb, plătea tribut, totuși, ideologiei de partid comunist înrudită profund cu cenzura. Cu talentul său viguros, cu bogată experiență profesională într-ale scrisului jurnalist, înzestrat cu volubilitate și cu talent viguros în ceea ce privește spiritul de observație, Eugen Seceleanu se desprinde de colegii săi de generație nu atât prin valoarea creației, cât – între altele – în ceea ce privește exploatarea unui limbaj al eroilor romanului numai bun pentru ca opera în sine să se circumscrie perfect literaturii satirico-umoristice. Astfel, autorul reușește performanța de a converti, subtil, dar semnificativ-concret, realitatea imediată, sobră și infestată cu politicianism, într-un hilar irezistibil. Fenomenul se petrece atât apropo de romanul *Eternitate locală*, cât și apărutul postum, din păcate, *Solfegiul biruinței* (Editura *Scrisul Românesc*, Craiova, 1983), roman scris în colaborare cu Oprea Georgescu. Din fericire, așa zice, spiritul de comedie de situații, de intercomunicare umană și nu în ultimul rând ridiculizarea în diferite nuanțări a pe drept numitului „limbaj lemn” specific „anilor-lumină” din perioada ceaușistă, se păstrează și în acest roman. Nu voi intra în alte amănunte și nici nu vreau ca acest comentariu să devină o cronică literară, ci mi se pare mai normală aducerea în prim plan a tandemului om-operă, interoperabilitatea și intercondiționarea dintre cele două entități ducând în final la un întreg indestructibil finalizat în reflectarea individualității scriitorului harghitean. Spun aceasta, deși o incursiune în lumea și atmosfera romanelor este extrem de atrăgătoare, fie că vorbim despre social, la modul cel mai general cu puțință, fie că este vorba despre... administrativ, erotic, economic și politic – de ce nu? – totul purtând amprenta inconfundabilă a unui talent autentic, a potențialului creativ și a unei personalități puternice în ceea ce privește satira și umorul românesc.

În romanul *Solfegiul biruinței*, se demonstrează pregnanț aceste lucruri, respectiv, forme diverse ale satirei și umorului de calitate, ca și, pe alte coordonate, dar cu același rost și efect comic urmând filiera banal-penibil-ridicol, inclusiv atunci când este vorba de a face caz, atâta, cât se putea, de „puterea” și aplicarea politicii de

partid, referindu-mă la volumele: *Martori oculari*, scris în colaborare cu Dorin Tudoran și publicat în 1976, precum și *Evenimente mari, evenimente mici* (1982). Ca să concretizez situația și cronologic vorbind, opera sa, individuală sau în colaborare, este compusă următoarele 4 apariții editoriale: *Eternitate locală*, roman, Editura Cartea Românească, București, 1973; *Martori oculari*, Reportaje Colecția „Reporter XX” (în colaborare cu Dorin Tudoran), Editura Junimea, Iași, 1976; *Evenimente mari, evenimente mici*, Editura Eminescu, București, 1982; *Solfegiul biruinței*, roman (în colaborare cu Oprea Georgescu), Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1983.

Ar mai fi de adăugat și romanul „*Strada Democrației*”, după la aceeași Editură Cartea Românească, dar făcut dispărut, de fosta Securitate!? Poate chiar ars...

Există și o ipoteză, puțin plauzibilă însă, conform căreia romanul *Strada Democrației* să fi fost, de fapt, *Eternitate locală*. Inclusiv foștii colegi de redacție ai scriitorului (de la *Flacăra*) au îndoiești în acest sens (v. și Ion Predoșanu). Incertitudinea asupra acestei creații a scriitorului harghitean din Gheorgheni persistă până în zilele noastre, deoarece se pare că Eugen Seceleanu, ca scriitor, nu a suscitât suficient interes pentru elucidarea situației nici criticilor literari, nici celor care i-au fost aproape (colegi, prieteni, rude...) și, mai ales, istoricilor literari. Așa, dintr-o pornire în spirit de patriotism local, așa cuteza să spun că zona geo-

grafică în cauză, adică Gheorgheni-Toplița-Miercurea Ciuc-Odorhei, implicat întregul județ Harghita nu colcăia de scriitori, în special de limbă română. În context, celebrul CNSAS ar trebui să știe ceva-ceva...

Comentariul de față nu este altceva decât o pledoarie în favoarea reabilitării cât de cât a unuia dintre scriitorii-jurnaliști importanți din anii '70, un scriitor-umorist valoros născut pe meleaguri harghitene, la Gheorgheni. Și-ar fi nedrept să nu amintesc încă un nume de scriitor, tot umorist, Cornel Udrea, de fapt, cred, cel mai important autor satirico-umorist născut – oarecum interesant – tot la Gheorgheni, actualmente stabilit la Cluj și autor a peste o sută de cărți – proză scurtă, romane, teatru, versuri... Nu mă îndoiesc, iar viața și istoria literară mi-ar fi dat dreptate, sunt convins, Eugen Seceleanu i-ar fi ținut tovărășie în creația de gen...

Din păcate, n-a fost să fie.

Din nefericire, a părăsit lumea și creația când abia-abia intrase în literatură, dar viguros, pe deplin format ca jurnalist și ca prozator...

De-aceia, acest comentariu este și un omagiu, dar, înainte de toate, un semnal pentru reabilitarea sa. Nu doar pe plan local.

Și cred că ar fi potrivit ca o bibliotecă, o stradă, o alee măcar, să-i poarte numele având în vedere că multe străzi și chiar instituții de cultură au fost botezate cu nume de persoane de care n-a prea auzit lumea, sau care n-au avut vreo legătură cu locul, instituția sau strada în cauză...

Întoarcerea berzelor

Când a pus pe masa cititorilor cea de-a zecea sa carte, "Brăduțul din Cer" (2012), maestrul cuvintelor și al prozei scurte și foarte scurte, Decebal-Alexandru Seul, mi-a mărturisit: "Asta-i ultima mea carte. Gata! Mai las stiloul să se odihnească. Mie mi-ajunge cât am scris."

Pur și simplu am considerat că afirmația sa este hazardată și-o să motivez de ce. Atunci, pe loc, mi-a stârnit un zâmbet și chiar un râs destul de tare, încât acesta mi-a replicat: "Ce, nu credeți? Din păcate, nu mai am subiecte."

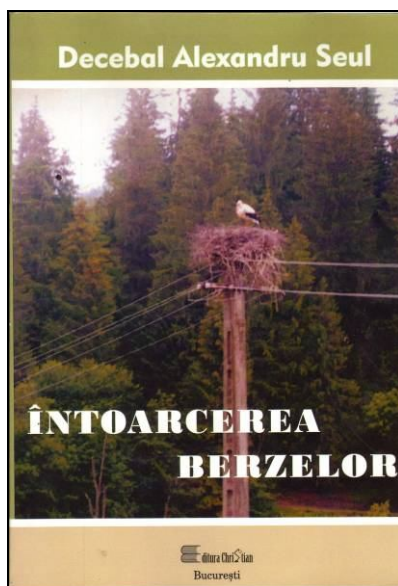
"Bine, bine, i-am răspuns ferm. Subiecte veți mai găsi la tot pasul, pentru că vi le oferă satul cu dărnicie. N-așteptați să vină la Dvs. Căutați-le! Și-apoi nu cred acest lucru pentru că, de-ndată ce v-ați infectat cu microbul scrisului, nu puteți renunța." Așa a și fost. A continuat să ne-ncânte cu prozele sale scurte și foarte scurte, uneori simple informații, subiecte a găsit berechet, continuând să scrie în "Crai nou", "Curierul ucrainean", "Vatra veche", "Flacăra lui Păunescu" și "Monitorul de Suceava."

Iată că-n trei ani ne-a pus pe masă încă cinci volume. Și, după cum îl știu, va continua să se lamenteze din lipsă de subiecte, dar va continua să scrie mai vârtos ca înainte. Așa este dânsul. Cred c-a uitat când mi-a mărturisit la telefon, într-o seară, târziu, că n-are astâmpăr până nu prinde capătul unui nou subiect. Umblă fără astâmpăr după ele.

-Ai uitat, maestre! Eu însă n-am uitat.

"Întoarcerea berzelor", căci acesta este titlul celui de-al cincisprezecilea volum, nu este de mare întindere, așa cum îi este obiceiul. Are doar 112 pagini. Dar ce densitate de informații! Cândva, cu ceva timp în urmă, mi-a mărturisit că urmărește de mulți ani viața acestor vietăți, pe care le consideră miraculoase și, ce este mai important, foarte apropiate omului.

Volumul este împărțit în patru capitole. "Peisaje și întâmplări din așezarea dintre obcini", "Treizeci de ani pe cărări de munte", "Secvențe de serviciu" și "Întoarcerea berzelor".

Într-un scurt "Cuvânt înainte" autorul motivează de ce-a abordat acest subiect. Face o comparație, foarte reușită, între peisajul din Bărăgan, unde a stat în domiciliu forțat, fixat de comuniști, când era copil, și cel mirific al "satului dintre obcini, Izvoarele Sucevei, mai precis satul Bobeica".

Afirmația că localitatea Izvoarele Sucevei este o localitate mirifică este întărită și de aprecierile oaspeților francezi din comuna Saint-Nauphary, care este înfrățită cu comuna sa, care "au afirmat la un grătar pe dâmbul din apropierea bisericiuței din deal, că un asemenea peisaj, impresionând prin obcinele bucovinene ca niște talazuri uriașe ale unui ocean, împădurite cu păduri de conifere, n-au mai întâlnit nicăieri în Europa!" Superbă afirmație!

Luându-mă după titlul primului capitol, credeam că va vorbi despre cum s-a îndrăgostit de viitoarea lui soție. Dar maestrul ne povestește cum s-a îndrăgostit de plaiurile comunei natale și, mai ales, de animalele care populează pădurea din jur. Și-aici și-a dezvoltat latura sa romantică, sentimentală, cu inima îmbătățită, frântă și îmbătățită de frumusețile naturii înconjurătoare. Meseria nu și-a făcut-o numai în cele opt ore obligatorii, funcționărește, cu inima insensibilă la durerile oamenilor. A admirat tot ce-a văzut pe locurile pe care le-a călcat cu piciorul, călare pe cal sau cu șareta dispensarului, deplasându-se la bolnavii "de pe moșia sa".

La prima vedere, credeam că va

descrie sec activitatea sa din teren, dar maestrul cuvintelor ne-a delectat cu frumusețile neegalate ale naturii, cu căprioarele, cerbii, vulpile și iepurii, cărora le observa mișcările, deplasarea lor în teren, iar uneori se întrista când nu le vedea un timp. Nu suporta braconierii, care ucideau animalele pădurii, nu pentru a se hrăni, ci pentru a câștiga bani. Nici lupii, din cauza apucăturilor lor de ucigași nu-i erau pe plac.

A avut grijă să ne descrie și viața "slipacilor" (șerpi veninoși, foarte mici, negricioși) și a cârțițelor. L-a pomenit aici, destul de des, pe Știrban, "care le venea de hac cârțițelor, cum nu se pricepea nimeni în sat și nici prin împrejurimi".

În capitolul următor, evocă activitatea sa de la dispensarul comunal, unde-a muncit timp de 35 de ani. Este mândru c-a reușit în acest timp să aibă grijă de sănătatea oamenilor din 3 sate și 20 de cătune, acestea din urmă fiind răsfirate pe văile și înălțimile munților, satul fiind izolat de lumea dezlănțuită".

Foarte frumos povestește despre unele întâmplări petrecute cât a muncit cu cei 9 medici, dar și cu Moșulea, vizitiul dispensarului.

Iar întâmplarea cu bunica Rahila va smulge hohote de râs cititorului. Emoționantă este reîntâlnirea cu medicul Kun Csaba, după 18 ani de la plecarea acestuia din sat.

Ultimul capitol, "Întoarcerea berzelor", dă și titlul volumului și se deschide c-o superbă fotografie, la fel ca toate celelalte, care reprezintă o barză stand țanțoșă, în cuibul ei situat destul de sus de la pământ, în vârful unui stâlp de înaltă tensiune. În cuprinsul acestui capitol, vom mai întâlni 4 fotografii cu berze.

Din acest capitol, în care povestește întâmplări cu berze, mai aflăm și revolta autorului față de acel individ care a reclamat o barză până la minister, pentru că-și făcuse cuib în apropierea casei sale și-l deranja cu clămpănitul. Autorul l-a caracterizat succint: "...dus de-acasă cu oile."

Cartea este scrisă cu mult talent. Cuvintele curg asemenea apei unui izvor limpede, iar susurul apei îți gădilă frumos urechile, fermecându-te. Peste tot întâlnim epitețe, →

Prof. GH. DOLINSKI,
secretar al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina

comparații și metafore, care transformă aceste texte în adevărată poezie. La toate acestea se adaugă descrierile de natură, în diferite anotimpuri, care sunt superbe. Pur și simplu, la fel ca altă dată, m-am entuziasmat în fața acestor proze.

În cuprinsul cărții autorul, "presară" 24 de fotografii, format mare, la dimensiunea cărții, color. Sunt puse cu mare chibzuință, fiecare la locul ei. N-a greșit nici măcar c-o fotografie. Meritul lui este cu atât mai mare, cu cât el este și autorul fotografiilor. Mare talent și-n arta fotografiei! În aceste fotografii, autorul vrea să-i demonstreze cititorului că descrierile lui din natură sunt exacte, natură mirifică, așa cum este la Izvoarele Sucevei, nu se găsește nicăieri. Dar așa-i toată România! Fotografiile prezintă aspecte din sat, luate în cele 4 anotimpuri ale anului. S-ar părea că pâlcurile de case, care sunt prezente în fotografiile, ar compune întregul sat.

Un elogiu aduc și tipografiei, care ne-a dat această bijuterie de carte. Hârtie foarte bună, literă standard, întreaga lucrare fiind îngrijită. Ei i se potrivesc foarte bine cele spuse de Tudor Arghezi pe care, bineînțeles, le adaptez: "Carte frumoasă, cinstite cui te-a... tipărit!" Așa să fie!

Ținând cont de cele arătate mai sus, recomand cu mare căldură cititorilor să studieze această carte pentru ca, măcar pentru câteva ore, să se transpună în sufletul autorului, ca să-și dea seama că, tot ce-am scris despre autor și cartea lui, este perfect adevărat. Iar, dacă veți avea curiozitatea să vă convingeți la fața locului de cele descrise de autor, acesta vă invită cu mare căldură să pășiți pe meleagurile de legendă ale satului său dintre obcini.

Poate așa veți descoperi și mai multe lucruri pe care autorul n-a avut încă timp să ni le prezinte. Dar mai știi...

Mihai Bandac • Toamna printre fagi

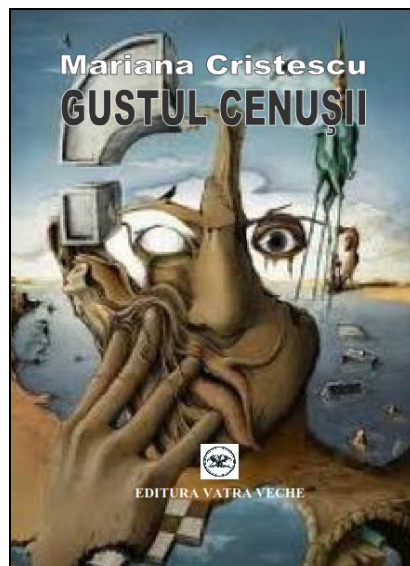
GUSTUL CENUȘII

Cândva Perpessicius spunea că, mai ales ca scriitor, „nu te poți opri la contemplare”. Iar noi am mai continua, adăugând la aceste spuse sintagma: nu poți „fără implicare”. Citind noua carte de publicistică a Marianei Cristescu, descoperim tocmai acest adevăr fundamental al scrisului nostru: implicarea, căreia îi adăugăm și acea aparte trăire și profesionalismul în această breaslă a răspunderilor. Pagină după pagină, descoperim acele surprinzătoare „respirații ale invizibilului” creator, ca afirmare a conștiinței scriitoricești, mai ales în vremurile din urmă, care, fără să ne dăm seama, ne-au creat tot felul de dependențe într-o societate cu perceptibilele, tot mai evidente, ale unor malformații ale unei societăți tot mai bântuite de neliniște, cu martorii ei, unii mincinoși, alții dăruiți adevărului incontestabil. Mai ales în goana asta nebună, nebună, după „știri calde”, unele contrafăcute, scoase, nu de puține ori, din degetul mic.

Descoperim, cu ușurință, acest adevăr, în editorialul „A înnebunit lupul? Care inimă? Cine nu ne amenință?”, care deschide cartea de publicistică „Gustul cenușii”. Un semnal de alarmă, că focul este la granița noastră, că pe țarul Putin, cel care probabil n-a auzit încă de generalul din armata americană George Pomuț, cu rădăcini în Șcheii Brașovului. După anexarea Crimeei, poate i-ar trece prin cap, ca Alaska să fie alipită Rusiei. Probabil, el, țarul Putin, habar nu are că generalul Pomuț a fost consul general al SUA la Sankt Petersburg, după acel război, implicat puternic în negocierile pentru Alaska, cedată americanilor, de către țarul Rusiei, pentru 7,2 milioane de dolari, probabil, chiar la un joc de cărți. Probabil că el încă n-a aflat nici faptul că acest mare bărbat român, generalul Pomuț, a rămas și a murit sărac lipit, în Rusia, la 1882, îngropat la Smolensk, de unde, după revoluția proletară, din 1917, a fost evacuat.

A fost evocat, în schimb, de președintele american Bill Clinton, în anul 1997, cu ocazia vizitei în România.

Participăm, zi de zi, la degradarea acestei lumi tot mai bulversate, tot mai amenințate, a unor părți ale

ei, în care-i mare nevoie, iar Mariana Cristescu, atrage atenția asupra acestui aspect important, să spunem nu refuzului comunicării, tocmai prin implicarea amintită, împotriva certărilor cu lumea, inși înspăimântători, împotriva celor cu inimi rătăcite în praful indiferenței, adepți ai morții minții și a sufletului, privilegiați de soartă și total nepăsători.

Cu pas definitiv spre uitarea răului, cu implicații majore în destinul colectiv, se implică dr. Mihai Târnoveanu, sărind în ajutorul semenilor, a acelei mâini de români din Doboi și din alte localități harghitene, căruia, Mariana Cristescu, în câteva creionări lirice, îi face portretul: „Fiu de preot, cu hăulitul codrilor pulsându-i în artere (...), simte țărâna durută a acestui neam”. Potrivite sunt cuvintele despre scriitorul Claudiu Iordache și nevoia rescrierii „Spațiului Mioritic” în această actuală „asurzitoare tăcere”. Așa că valoarea și oamenii ei fac mai mult decât Baza Deveselu.

Asistăm, parcurgând cartea de publicistică „Gustul cenușii”, a Marianei Cristescu, la fapte și întâmplări parcă dintr-o suprarealitate, parcă neverosimile, cu implicații în acel destin colectiv, al unei lumi „aruncate în amurguri de viață”. Să ne gândim doar la alt mare român, cu rădăcini la Moscopole, oraș aromân, Emanoil Gojdu, statuia căruia a fost evacuată din centrul Oradei (la Ștrandul Ioșia, aici, cum spunea cineva, „să facă baie, că-i bătrân!”). De ce nu-i evacuat, după capul sec și dorința unora, și din →

LAZĂR LĂDARIU

istorie? Poate s-au gândit și la scoaterea lui din istorie unii, care nu i-au citit vreodată, nici măcar un rând din Testamentul lăsat: „Ca fiu credincios al Bisericii mele, laud Dumnezeu, căci m-a făcut român; iubirea ce am către Națiunea mea mă îmboldește a stăruii în fapta că, încă, și după moarte, să erump de sub gliile mormântului, spre a putea fi pururea în sânul Națiunii”. Numai că, regretabil, la urechile domnilor Călin Popescu Tăriceanu, fost premier, și ale lui Mihai Răzvan Ungureanu, ministru de Externe, aceste rânduri ale Testamentului n-au ajuns, vânzându-i, fără rușine, vecinei Ungarii, întreaga „Moștenire Gojdu”. Cel care, prin testament, a lăsat burse pentru Traian Vuia, Octavian Goga, Constantin Daicoviciu, Petru Groza, Victor Babeș și alți studenți deveniți personalități ale românimii, a ajuns bătaia de joc a unora! A unor nemernici vânđuți. Ce păcat!

Nu sunt uitați nici poezii, în acea nevoie „de flăcări în tandem”, prin acele rânduri dedicate poetei Viorica Feierdan, atunci când „cuvântul universal de ordine este - Iubire”. Un loc aparte este dedicat cărții „Magia secunde”, a talentatei scriitoare Mihaela Rașcu, precum și expoziției extraordinarului pictor și sculptor sirian Ammar Alnahhas, prezent la Târgu-Mureș cu expoziția „Mozaic de Mesopotamia”, căruia îi sunt dedicate rânduri convenite talentului, voinței și inspirației.

Dar atunci când lumea cade sub buldozerele sfidării și disperării, când fibra neputinței cedează aroganței și virulenței agresive, prezentarea prezentului alarmant este pusă sub nevoia salvării de nepăsare și neimplicare, totul așezat sub spusele „Cine uită nu merită”. Iar dacă vrei pace, se spune, pregătește-te de război! Parcă tot mai mult începe să ne hărțuiască această stare. Momentele grele din istoria Armeniei, anul 1915, când Turcia, acuzată azi de genocid, a ucis milioane de suflete, cele ale anexării Basarabiei și a nordului Bucovinei, ale bătăliei românilor din Serbia, ale precucernicului părinte Boian Alexandrovici, de pe Valea Timocului, devin emoționante, prin forța lor și implicare, cu referiri la acel mereu „cap plecat”, al trădărilor, care ar trebui tăiat de fiecare dată.

Se spune că un călău, un tăietor de capete, în Arabia Saudită este retribuit cu 1.000 de dolari. Întrebarea este: „Dar o trădare de țară cât face?”. Scriind despre afacerea lui Timis Frank, de la minele de aur de la Roșia Montană, nu poți să nu simți marea lehamite și „dreptul la greață”.

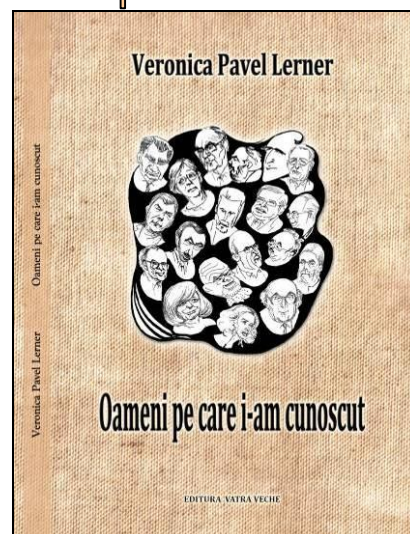
Călătorind „peste apele timpului”, parcurgem, prin cartea „Gustul cenușii”, o realitate ca un sfârșit îngrijorător de spectacol al lumii. Cădere, din când în când oprită de fluturarea unei ii românești, ambasadoare românească în lume, mai prețuită aiurea decât pe la noi. Nu-i de mirare azi, în aceste timpuri antibiblice, „când energiile negative macină totul”. Încât nu putem decât să ne întrebăm împreună cu Mariana Cristescu: „Ce religie va avea secolul 21?”, mai ales în fața atâtor atacuri ale Statului islamic.

Din când în când, prin aceste vremuri ale perplexității, în această „dimensiune a procesului de malformație a prezentului”, răsare acel „Albastru din gorgane”, cu referire la cartea lui Al. Florin Țene, cu acele motive, de când lumea, care fac parte din Triunghiul Magic de pe vremurile dacilor: Sarmizegetusa, cetatea Pietra Roșie, Sanctuarul de la Racoș, templul de la Șinca Veche, Vârful Omul și Piramidele de la Șona. Încât nu poți să nu te întrebi: oare e doar o legendă și n-a existat acel uriaș schelet dacic, hiperborean, din rândurile uriașilor Daciei, în Patria Gigantilor, descoperit la Roșia Montană, aflat azi, acolo unde ne este blocat Tezaurul furat, tot la Moscova?

„O lume nebună, nebună, nebună!”, exclamă Mariana Cristescu, întorcând ultimele pagini ale cărții „Gustul cenușii”, convingându-ne că, într-adevăr, „limpede nu vezi decât cu inima”. O carte a diagnozei prevăzătoare, pe alocuri ducând, parcă, la niște pagini de jurnal, Mariana Cristescu fiind „nu un martor al secunde, ci acționar total implicat, cu mintea și cu condeul”.

Pagini scrise cu talent jurnalistic și cu inspirație literară, dublate de gândul că, până la urmă, poți ieși învingător, cu aceea logică curată, cu mintea trează, cu sufletul și cu gândul cel bun!

Oameni pe care i-am cunoscut

Din totdeauna am considerat că oamenii care au amintiri sunt oameni bogați, fiindcă amintirile sunt niște certitudini pe care memoria le-a prins și le ține strâns să nu cadă în marea masă a uitării. Tipul, felul și intensitatea amintirilor, atunci când le avem, sunt ceea ce suntem noi, până la urmă. Ele se pliază felului nostru de a fi, crezului și credinței noastre. Uităm ce trebuie să uităm și reținem ceea ce ne dictează eul că trebuie să reținem. S-ar putea spune și așa: Spune-mi ce îți amintești, ca să-ți spun cine ești. Atunci când aceste amintiri au, pe lângă tenta personală, și una care poate recrea noi dimensiuni, atunci când se referă la personalități de referință din viața unei culturi, ele pot avea și o latură de istorie culturală. În definitiv, amănuntele însumate sunt cele care relevă întregul. În cazul nostru, „amănuntele” d-nei **Veronica Pavel Lerner** întregesc informațiile despre personalități cu care aceasta și-a intersectat viața, dând acestora noi perspective de cunoaștere și abordare. „**Oameni pe care i-am cunoscut**”, de **Veronica Pavel Lerner**, Ed. Vatra Veche, 2015, este un aport al autoarei la întregirea unor portrete, unde tușele personale reliefează mai pregnant liniile de expresie, îndepărtând umbre, mărind perimetrul „părții luminate”.

Ioana Pavelescu, Nicolae Băciuț și Veronica Pavel Lerner au cuvinte introductive analitice →

RĂZVAN DUCAN

sau justificative, după caz, unele intrând în "bucătăria" modului cum aceste articole evocatoare au devenit carte. Toate probează iubiri și preocupări comune.

Cartea este dedicată „mamei, la centenarul nașterii „...”, după cum spune autoarea, adică Ameliei Pavel (1915-2003), cunoscut critic de artă.

Ioana Pavelescu dă cărții carate de prețiozitate văzând la Veronica Pavel Lerner „generozitatea privirii și a aprecierii, plierea pe model „fără pusee voluntariste” și lipsa prejudecăților”, iar Nicolae Băciuț, intersectându-se cu aceasta „în afinități electiv în același orizont”, remarcă, la rândul-i, „contribuțiile importante la recuperarea memoriei noastre culturale”. După găzduirea cu generozitate de către Nicolae Băciuț, în ultimii 3 ani, în paginile revistei „Vatra veche”, a acestor amintiri, acestea, însumate, au devenit carte, grație aceluiași N.B., scriitor și editor, față de care Veronica face, de acolo din Toronto (Canada), o reverență de recunoștință.

Startul figurilor evocate este dat de „Nicu, prietenul familiei”, alias **Nicolae Steinhardt** (1912-1989), care de altfel este iubirea culturală comună care i-a apropiat pe Veronica Pavel Lerner și pe Nicolae Băciuț, autorul „Jurnalului fericirii” de mai târziu fiind prieteni de familie cu părinții acesteia: „Uneori era invitat la noi la masă. De cum intra, pătrundea în casă bucurie și exuberanță. Avea întotdeauna o carte în mână». În prelungirea acestei evocări este și articolul "N. Steinhardt cu timp și fără de timp - lecturi critice, evocări" - carte de Nicolae Băciuț, recenzie», unde, pe lângă concluzia fără echivoc, "această carte remarcabilă" autoarea remarcă «interesanta coincidență de nume (ambii sunt Nicolae - n.m.). Ba mai mult, interesantă coincidență de vervă și talent, de respect pentru literatură și artă, de iubire pentru locurile natale”.

Despre actorul **Mircea Șepțilici** (1912-1989), pe care l-a cunoscut la București, prin anii '70, și cu care a purtat o corespondență "presărată cu desene și caligrafii", întâlnindu-l ulterior la Montreal, unde acesta a trăit ultimii ani de viață, punctează calitățile revelatoare ale acestuia: "eleganță, noblețe, talent”.

Pe **Theodor Bălan** (1912-1976) și-l amintește din perioada bucureșteană ca "pianist, pictor și profesor", fermecată fiind de interpretarea la pian de către acesta a "Lieder ohne Worte" de Mendelssohn Bartholdy, dar și dintr-o discuție savantă despre... "baklavale" cu N. Steinhardt, "cu care era prieten”.

"La Casa de Creație de la Bran, unde petreceam uneori vacanțele cu

mama, pe atunci membră a Uniunii Artiștilor Plastici, i-am cunoscut, prin anii '60, pe regizorul **George Rafael** și pe soția lui, pe care o admiram grozav, actrița **Ileana Predescu**. Tot acolo am cunoscut-o și pe legendara actriță **Marioara Voiculescu**, care atunci era deja foarte în vârstă.”, care sunt de asemenea evocați în articolul "Un regizor și o actriță - **George Rafael** (1920-1984), **Ileana Predescu** (1929-1996)”.

Cu poetul **Ștefan Augustin Doinaș** (1922-2002) și soția sa, balerina **Irinel Liciu** (1928-2002) are amintiri de prin „prin anii '60, când mă duceam cu fratele și un grup de scriitori vara la mare în localitatea "2 mai"... În mai 2002, Doinaș a plecat din lumea noastră și a doua zi Irinel l-a urmat”.

Epigramistul, actorul și regizorul **Ion Lucian** (1924-2012) este amintit ca "prieten al copiilor", deoarece i-a încântat autoarei, și un numai acesteia, "copilăria și adolescența". Este amintit cu o evocare din 2002, "când actorul, care avea atunci 78 de ani, a venit în Canada cu piesa "Băieții de aur" de Neil Simon", ca

apoi în anul 2006, la București, să fie primită, alături de graficiana **Ade-laida Mateescu**, la el acasă, undeva prin Piața Romană.

«...ca omagiu adus prietenei mele din tinerețe **Doti**, cea datorită căreia l-am cunoscut și iubit pe dramaturgul, poetul și scriitorul **Radu Stanca**» autoarea scrie evocarea despre **Dorina Stanca** (n. 1927), soția lui Radu Stanca, în materialul "Cu Doti, la Cluj”.

Veronica Pavel Lerner a fost gazdă primitoare și lui **Octavian Sava** (1920-2013), "autor de scenarii radiofonice, de televiziune, de piese, de cuplete pentru teatrul de revistă și, spre sfârșitul carierei, autor a două romane”, pe care la cunoscut prin anii '70, prin intermediul scriitorului **Octav Pancu Iași**, și pe care soarta a făcut să-l "plimbe" prin Toronto, în anul 2000 "când el își vizita, cam la 2-3 ani, familia din Canada”, plimbări repetate și în alți ani, prilej bun de a afla, "cu zâmbetul pe buze" despre viața acestuia. L-a reîntâlnit ulterior la București, trăind aceeași fascinație din anii de tinerețe. "Eu văzusem "celebra lui piesă "Nota Zero la purtare", știam și de emisiunile de la TV, îi urmărisem ani de zile cupletele de la Revelioanele TV scrise de el și serialul pe care mulți l-au urmărit și admirat, "Căpitanul Val Vârtej””.

Pe **Octav Pancu Iași** (1929-1975), "autorul îndrăgit de copii" l-a cunoscut în anul 1971, la Casa de Creației Mogoșoaia, unde era cu mama sa în vacanța de primăvară. Așa a avut parte să-l cunoască pe cel care a scris "Marea bătălie de la Iazul Mic”, pe cel căruia îi erau versurile, la radio, făcute cântece de către Titi Acs și cântate la emisiunile pentru copii de "simpatica Silvia Chicoș”.

Pasionată (și) de muzică, apropierea de **Alfred Hoffman** (1929-1995), muzicolog, caracterizat prin "sensibilitate și blândețe”, cu articole de critică muzicală în presa vremii, a fost una firească, mai ales că acesta "era un om deschis și dornic de comunicare”, iar ea era pasionată de muzică, "dornică să învețe ceva de la un profesionist ca el”.

Pe scriitorul **Teodor Mazilu** (1930-1980) l-a cunoscut prin anii '70, la Mogoșoaia. Prieten cu pictorul și graficianul **Florin Pucă**, →

Teodor Mazilu *“rostea cuvintele în șoaptă și tot ce spunea erau ironii. Avea un puternic simț al umorului și ridiculiza orice urmă de prostie, ignoranță sau "limbaj de lemn" pe care le observa”*. Pentru concludența spuselor privind umorul acestuia, autoarea redă și un dialog din piesa „Proștii sub clar de lună”.

Aurel Stroe (1932-2008) a fost compozitor și profesor, *“unul dintre primii muzicieni care au utilizat mijloace cibernetice în tehnica compoziției”*. Amintirile sunt legate de lecțiile *“de armonie și compoziție la începutul anilor '60, când mă pregăteam simultan pentru examenul de admitere la două facultăți: chimie și conservator”*. Titlul materialului evocator, *“Quartetul de Debussy”*, este legat de dicteul muzical primit din partea profesorului Aurel Stroe, dicteu care i-a dat mari bătaii de cap, și care era un exercițiu dificil necesar pregătirii unei probe de admitere.

Iosif Sava (1933-1998) a fost *„un om deosebit de cultivat, absolvent a două facultăți - Muzică și Filosofie - (care) avea niște idei de comunicat”*. A făcut-o de prin anii '70 la radio, în emisiunea „Invitațiile Eutherpei” și, ulterior, din 1980, la TV în „Serate muzicale TV”. Autoarea l-a cunoscut la Sinaia prin anii '70, dând în fața acestuia „proba” unor cunoștințe muzicale consistente, fapt pentru care a intrat în grațiile profesionale ale maestrului. Din amintiri se desprinde aceeași reverență pentru valoare și pentru muzica...bună.

Întâlnirea cu marele actor **George Constantin** (1933-1994) a fost ca urmare a viziunii în 1962, la Teatrul Nottara din București, a piesei lui Dostoievski, „Frații Karamazov”, unde acesta avea rolul lui Dimitri, *“fratele cel mare, dar și pe tatăl celor trei frați”*, iar Grușenka era interpretată de actrița Liliana Tomescu. Latura umană și mai ales caracterul marelui actor rezultă din povestirea acestei întâlniri.

Un scriitor pe care l-a cunoscut încă din adolescență (fiind prieten bun cu fratele ei, de asemenea scriitor) a fost **Matei Călinescu** (1934-2009), care i-a atras ulterior atenția *“cu cartea "Viața și opiniile lui Zaharias Lichter", apărută la Editura pentru Literatură în 1969. Cartea a obținut premiul Uniunii Scriitorilor pentru ficțiune în 1969, a fost tradusă în câteva limbi și*

reeditată în România...”. Expatrierea amândorora, el în S.U.A. în 1973 și autoarea în Canada în 1982, a oprit comunicarea, reluată ulterior prin E-mail, iar apoi prin întâlniri sporadice la București.

De-a dreptul superb este eseuul *“Concursul de pian”*, despre destinul unui mare pianist din China comunistă, **Li Min Cean** (n.1936), cel care a câștigat premiul întâi la pian la "Festivalul Internațional George Enescu, Septembrie 1958". Întâlnindu-se cu acesta peste ani, la Montreal, a aflat că a fost în anii '60 victimă a Revoluției Culturale a lui Mao, din China, refugiindu-se apoi în California, S.U.A., după evenimentele din Piața Tienanmen, ca apoi să ajungă la Hong Kong, ca apoi să ajungă la Hong Kong, ca profesor universitar și membru în diverse jurii la concursuri internaționale de pian, fără însă a mai putea cânta vreodată. Spune autoarea : *« În timpul revoluției, a fost detașat la munca câmpului. A fost torturat? Da, a fost torturat. Cum? Nu mi-a dat amănunte. Mi-a marturisit că, pe de o parte, i s-a interzis să cânte la pian câțiva ani, pe de alta, i s-au dat munci destinate distrugerii dexterității degetelor. Și, i s-a distrus? Da, în mare parte...”*. Povestirea sub numele de “Pianistul” a trezit mare interes în lume, inclusiv în China, ea fiind republicată și tradusă. *“Am primit mesaje din toată lumea și ceea ce a urmat a fost atât de fascinant, încât am hotărât să scriu continuarea”*. În carte sunt ambele părți, inclusiv partea a II-a, unde autoarea, la fel de emoționant povestește cum grație articolelor s-au găsit sponsori în China “redeschisă spre lume”, să redea de pe vinil pe C.D. interpretări la pian ale lui Li Min Quing, printre

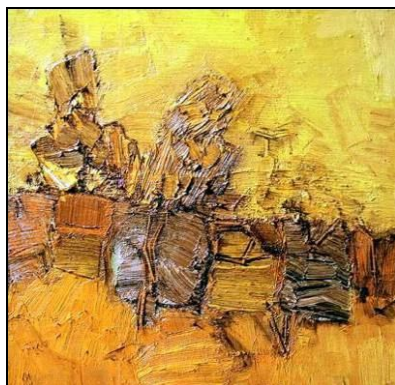
care și muzica lui George Enescu.

Verdictul indiscutabil dat de mama sa, criticul de artă Amelia Pavel, despre **Nicăpetre**, alias **Petre Bălănică** (1934-2008), adică *“sigur e un sculptor de talie universală”*, a venit să întărească autoarei prezentelor amintiri impresia deosebită pe care a avut-o *“la Câmpul Românesc de la Hamilton, în august 2000, când Ion Caramitru, pe atunci Ministrul Culturii, i-a înmănat artistului medalia "Mihai Eminescu", pentru bustul lui Eminescu. Auzisem de numele Nicăpetre, dar mi-era puțin cunoscut. Frumusețea sculpturilor de la Hamilton m-a impresionat”*. Tulburătoare este pasiunea sculptorului Nicăpetre pentru Eminescu, prin citatul din cartea sa "DownTown Brăița via '89", redat de autoare: *“... Eminescul meu a fost cioplit de un om care citește și iubește ce a dat acest poet lumii.... Dar în primul rând eu am sculptat nevoia noastră de Eminescu”*. L-a întâlnit apoi în 2000, în atelierul acestuia din Scarborough (Canada), iar apoi în 2001.

Grigore Constantinescu (1938) este un alt muzicolog, profesor universitar, pe care l-a cunoscut prin anii '60 și care a avut o carieră prestigioasă. Sunt descrise întâlniri și discuții avute în diverse împrejurări sub spectrul Eutherpei! Subscriu titlului: *“Muzica, o lume aparte”*.

Mihai Zamfir (1940) *“este un nume important în cultura românească”, profesor la Facultatea de Litere a Universității București, autor a cinci romane și al volumului "Scurtă Istorie. Panorama alternativă a literaturii române”*. Prietenia cu Mihai Zamfir s-a cimentat, în contextul apariției și lansării la București a mai multor cărți ale d-nei Veronica Pavel Leren. O întâlnire de neuitat cu Matei Călinescu, dar și Mihai Zamfir la București, în 2006, *“când am luat împreună un prânz”* a fost descrisă în rândurile rezervate celui dintâi.

“Convinsă că arta și știința converg și că, în orice știință, este întotdeauna prezentă și arta”, autoarea dă informații despre **Bruce Wallis**, un savant britanic, plin de modestie, pe care l-a cunoscut la o Conferință Internațională de Chimie Analitică din Statele Unite. Au păstrat legătura, făcându-și invitații de vizitare, dăruind cărți, totul în limbaj de →

Mihai Bandac • Amintiri din Țara Oașului

oameni civilizați, care se respectă și se prețuiesc reciproc.

În anii '60 poeta **Ana Blandiana** (1942) avea o rubrică permanentă în "Contemporanul", intitulată "Anti-jurnal" în care, citind-o număr de număr, Veronica Paver Lerner – după cum a menționat - a început să se regăsească. O scrisoare la redacție, un număr personal de telefon și apoi un telefon "întors" de la Ana Blandiana, cu o propunere de întâlnire în Cișmigiu (era imediat după cutremurul din 77), "când am vorbit despre multe lucruri", a marcat-o la modul pozitiv. După zeci de ani, s-a întâlnit cu Ana Blandiana în paginile revistei "Vatra veche". "Mulțumim pentru găzduire, domnule N. Băciu!", spune în finalul acestei amintiri.

Legătura cu pianistul **Dan Grigore** (1943) este una din adolescență și prima tinerețe. Spune autoarea: "Ce prietenie simpatică a fost între noi - fratele meu cu mine - și Dan Grigore! Ce petreceri de tinerețe cu cântat la pian de cântece de inimă albastră (cântecul rusesc "Oci Ciornîie" - "Ochi negri"- și multe altele), ce amuzante combinații improviza Dan Grigore și cum ne amuzam toți cu ele!

Toate acestea se petreceau cu mulți ani în urmă, când aveam 14-15 ani și îl întâlneam pe Dan Grigore la Bran și la Sinaia ...".

"Un prânz la Paris", prin anii '90 ("Timpul petrecut atunci cu el mi-a lăsat impresia unui om foarte inteligent și cu mult umor ».) și apoi o corespondență pe e-mail, au fost legăturile cu scriitorul **Mircea Iorgulescu** (1943-2009).

Un articol destul de amplu este despre o prietenă din copilărie, **Alina Diaconu** (1945), care la 15 ani a plecat, împreună cu familia, în Argentina, devenind scriitoare, fiind laureată cu mai multe premii de prestigiu, și asta în pofida unui talent la... desen și pictură. Conchide autoarea la sfârșitul materialului evocator: "Prietenia mea cu Alina Diaconu e cea mai veche și a rămas, cred, cea mai puternică din viața mea".

Despre criticul de artă **Maria-Magdalena Crișan** (1946-2010), "prietena mamei", vorbește din perspectiva ambelor posturi, cea de om de cultură cu un bagaj serios de cunoștințe în domeniu și cu un

"ochi avizat" și de prietenă devotată, care a stat lângă mama sa până în ultimile clipe.

Pe scriitoarea și criticul literar **Adriana Bittel** (1946) o vede mereu "printre cărți", cunoscând-o în 1999, cu ocazia lansării la București a primei sale cărți de povestiri scurte "Miniaturi de dincolo de Ocean" (Editura Arhaeus, 1999). „Adriana urma să facă prezentarea cărții și am întâlnit-o în ziua lansării. Imediat am detectat un ceva la această doamnă a literaturii, care m-a atras ireversibil”.

De aici a început povestea întâlnirilor, a schimbului de cărți cu autograf și al prieteniei literare.

Pe cântăreața de jazz **Aura Urziceanu** (1946) o știa (auzind-o) din țară, dar a cunoscut-o doar "în Canada, la Toronto, la cenaclul "Nicăpetre" de pe lângă ziarul "Observatorul", unde Dumitru Puiu Popescu, directorul ziarului și al cenaclului, a invitat-o.

Am cunoscut atunci nu numai o artistă, dar și un om modest și prietenos, cu un zâmbet fermecător”.

Despre scriitorul, filosoful, jurnalistul, eseistul și criticul de artă **Andrei Pleșu** (1948) spune simplu "de ce îl iubim". Chiar "de ce îl iubim"? Eu știu de ce, urmând ca cititorii articolului să afle argumentele autoarei.

"Recent, lucrând la finalizarea cărții "Oameni pe care i-am cunoscut", mi s-a părut potrivit s-o închei cu un interviu luat poetului, scriitorului, redactorului și editorului **Nicolae Băciuț**, inițiatorul proiectului acestui volum", spune autoarea în materialul evocator "Interviu cu un poet", **Nicolae Băciuț** (1956). Redau din amplul interviu un scurt pasaj, care îl definește pe Nicolae Băciuț, din perspectiva poetului: "Poezia m-a salvat, mi-a dat încredere în mine,

Mihai Bandac • Dealul uscat

Mihai Bandac • Toamnă târzie la munte

m-a ajutat să mă cunosc, să-i cunosc pe ceilalți. Am trăit, scriind poezie, cele mai sublime clipe ale vieții mele.

Poezia e drogul meu, îmi asigură tot confortul nevoii mele de a visa, de a plânge, de a iubi.

Poezia m-a dezvoltat de ură, de singurăta-te. Prin poezie am ajuns să cunosc marile spirite ale literaturii române contemporane, am reușit să intru în dialog cu ele, de la Nichita Stănescu la Marin Sorescu, de la Ana Blandiana la Ioan Alexandru, la colegii mei de generație”.

Cartea este presărată benefic cu fotografii ale personalităților pe care le-a cunoscut, fotografii de la lansări de carte, de la cenacluri, spectacole, excursii, vizite etc., cu fotografii ale cărților primite cu autograf, ale autografelor propriu-zise de pe "pagini de gardă", cu înscrisuri olograf de pe cărți poștale și vederi, cu fotografii după coperte de cărți muzicale, fotografii după sculpturi și picturi reprezentative ale celor menționați etc., care nu fac decât să întărească materialele evocatoare, să le facă mai relevante și mai convingătoare. Cartea se citește ușor, stărnind, prin informație și frazare, interesul, arătând și o rezistență prin cultură, de dinainte de '89, o rezistență tacită dar plină de forță și adâncime, o lume care în pofida aparențelor nu a încetat să viseze frumos.

Legăturile cu "lumea liberă" antedecembriste au prins forță după "marele deranj" din '89, fapt care mă face să cred că personalitățile creionate prin amintiri, au fost, însumate, "pionierii" libertății culturale prezente, cei pe umerii cărora stau acum toți cei care vor să vadă departe.

MEZUL DE PÂINE AL UNEI REFLECȚII...

Motto:

Pe cel ce mă va mărturisi pe Mine în fața oamenilor, îl voi mărturisi și Eu în fața Tatălui Meu care este în ceruri.

Se desfășurau la Târgu-Mureș „Punțile de lumină” ale scriitoarei Mariana Cristescu, iscusită și caldă reuniune culturală, când deschizând o carte apărută la Editura *Vatra veche* (editor Nicolae Băciuț), primită din partea Preacucernicului Părinte Gheorghe Nicolae Șincan, mă rețin cuvintele: *Viața nu înseamnă să aștepti ca furtunile să treacă. Răscolitoare vocabule cărora, desigur, frământările ființei și înțelepciunea le-au fost act de naștere.*

Am citat reflecția Părintelui la „Punțile de lumină”. Revin la miezul ei de pâine. Căci...

Cărțile Părintelui Protopop dr. **Gheorghe Nicolae Șincan** sunt *liturghii de după liturghii*.

Cuvântul de învățătură din desfășurarea liturgică este reluat în pagină de carte, în miride scrise, devenind permanență spirituală. Rostirea și apoi scrierea învățaturii duhovnicești limpezeste gândul și simțirea, mărturisindu-L pe Cel Atotputernic fără de oprire.

Astfel, omului i se deschide cale spre a afla, a înțelege și a se bucura; spre a fi *ALTFEL*. „Pentru minte și inimă”, mărturisește Părintele, sunt rostuite în slova cărții meditații, omilii, cuvântări, pilde, parabole și povestiri cu tâlc., după ce au fost spuse în fața Sfântului Altar.

Preotul și scriitorul știu câtă nevoie este de merinde euharistică și de înnoire dumnezeiască, spre îndreptare, vindecare și mântuire.

În această idee semnează o nouă carte, **Dumnezeu aude tăcerile noastre**; întru povățuirea și înălțarea celui care are Pământul dar își dorește și Cerul; întru deslușirea jertfei de pe Cruce.

De ce o nouă carte de pilde? Pentru că hlamida adevărului hristic trebuie purtată neîncetat, în lacrimă sau surâs, în urcușurile și coborâșurile vieții, în firescul cotidianului și sublimul sărbătorilor: *Să fim noi cei care-L reprezentăm în lume, cu inima noastră, cu mâinile și picioarele noastre, să fim noi cei ce mărturisim*

iubirea Sa, evanghelia Sa... (din Să ne îngrijim de zilele veșniciei).

Ne întâlnim, din nou, cu un titlu *captatio benevolentiae*, de sorginte poetică, așa cum ne-a obișnuit distinsul autor, înscriindu-și în biografia literară: *Rugăciunea atinge veșnicia, Ferestre către cer și lume, Aș râde dar nu pot de plâns, La Poarta Raiului nu se stă la rând, Mi-e dor de tine, Doamne, Mi-a băut Domnul la poartă, Aștept să înflorească ruga mea ș.a.m.d.*

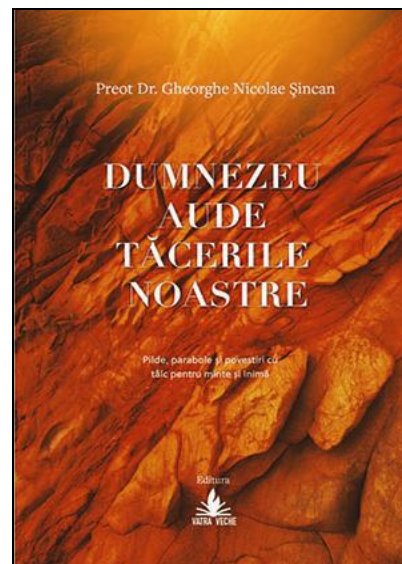
Cum fiecare carte a Părintelui este și un dicționar de morală creștină, și **Dumnezeu aude tăcerile noastre** își așează pildele, parabolele și povestirile cu tâlc în cinstiri și propovăduiri ale adevărului creștin. Devin *chei-sol* în portativele învățăturilor duhovnicești: nemurirea, lumina, smerenia, curajul, sânguința, ale puterea credinței, apărând *cetatea sufletului* de ispită, răzbunare, ipocrizie, nepăsare, bănuială, iluzia deșartă.

Dintre cele o sută de pilde, parabole și povestiri cu tâlc ale cărții multe poartă, prin nume, încărcătura de semnificație a maximelor, sporind atractivitatea spre o agreabilă și mult-folositoare lectură: *Nu uita, nu trăiește în locul tău nimenea; Acolo unde Dumnezeu nu are biserică, își face dracul capelă; Cine vrea minuni să-și întărească credința; Drumul vieții nu are cale de întoarcere; Ca să ajungi la suflet, trebuie să treci de trup; Ispita ne arată cum suntem; Credința, o haină de fiecare zi; Răbdarea este atunci când se termină răbdarea.*

Pildele, parabolele și povestirile cu tâlc din volumul **Dumnezeu aude tăcerile noastre** sunt sublimări ale răului. „Trăim într-o lume egoistă și indiferentă”, consemnează autorul în

Mihai Bandac • Sfârșit de august

incipitul parabolei *O lecție de viață*, o lume a primejdiei păcatului, purtând, în același timp, șansa eliberării din cingile diavolești, prin evlavie și vestirea neîncetată a Minunii Învierii.

Pentru aceasta, „*Luați aminte, privegheați...!*” este îndemnul autorului; ca prin vrednicia rugăciunii, omul să primescă apărare și milă cerească în veacul de acum și în ziua judecării și să simtă că Dumnezeu a pus în inima lui veșnicie.

Astfel, învățăturile din **Dumnezeu aude tăcerile noastre** în cum-pătarea lor și curgerea lor lină, surprinzându-l pe cititor de fiecare dată plăcut și așezându-l pe acesta în unghi reflexiv, invocă o *fire nouă* a ființei umane menite să poarte bucuria sfântă a împlinirii binelui și cerul speranței, cu valoare de unicitate: *Se spune că o persoană poate trăi patruzeci de zile fără mâncare, patru zile fără apă, patru minute fără aer și doar patru secunde fără speranță* (v. *Eu rămân cu speranța*).

Pildele din carte - sugestiv numite de autor și *chemări* (v. *Ieri era prea devreme, astăzi e prea târziu*) - se cer citite și recitite, poate învățate pe de rost, pentru ca, la rândul lor, cititorii să le răspândească în numele binelui, a dreptei socotințe, parcurgând trepte ale desăvârșirii și ajungând la „șinta alergării”.

Cu atât mai mult cu cât ne sunt date, emoționant, cu grijă duhovnicească și părintească: *Aveți grijă de voi și de persoanele dragi vouă, atât vă rog!*

VALENTIN MARICA

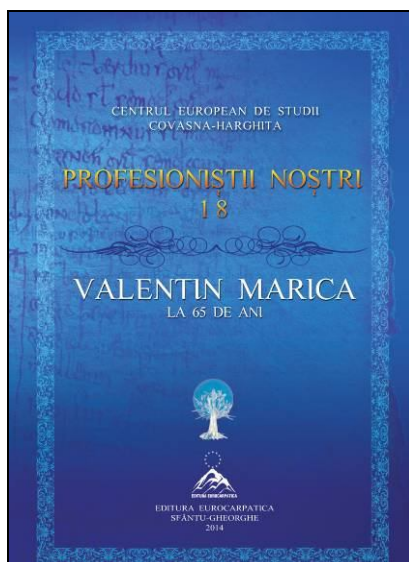

Al 18-lea strigăt al "Ingerului"

La Editura Eurocarpatica din Sf. Gheorghe, în cadrul colecției „Profesioniștii noștri”, a apărut recent volumul „Profesioniștii noștri 18. Valentin Marica la 65 de ani”, ediție îngrijită de Ioan Lăcătușu și Ligia - Dalila Ghinea. Înainte de prezentarea succintă a volumului menționat, se impun câteva precizări referitoare la colecția în care acesta a apărut.

Astfel, în anul 2010, *Centrul European de Studii Covasna-Harghita*, împreună cu Centrul Ecleziastic de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan”, sub patronajul Înaltpreasfințitului Arhiepiscop al Covasnei și Harghitei, IOAN SELEJAN, azi Mitropolit al Banatului, și-a propus să cinstească acele personalități care au desfășurat o rodnică activitate pe tărâmul istoriei și al culturii naționale, nutrind ca, în felul acesta, să pună în valoare modele profesionale autentice, pentru generațiile actuale și cele viitoare. Acesta este adevăratul scop pentru care, în cadrul Editurii Eurocarpatica, s-a născut ideea de a realiza o colecție care să poarte generic titlul: *Profesioniștii noștri*.

Așa cum rezultă din programul inițiatorilor, noua colecție își propune să fie „o publicație care trebuie să dăinuie”, având și alte obiective generoase precum: circumscrierea într-un proiect coerent și consecvent a unui grup profesional preocupat de problematica atât de complexă a românilor din Transilvania și, în mod deosebit, a celor din Arcul Intracarpatic; promovarea elitelor profesionale cu performanțe deosebite în sfera cultural-științifică, obținute prin cercetarea istoriei și a culturii românești din Transilvania și valorificarea editorială sau prin mass-media a acestora; propunerea de modele profesionale de urmat pentru cercetătorii din tânăra generație, prin prezentarea de secvențe semnificative din viața și activitatea celor pe care urmează să-i înlocuiască în timp. Privind dintr-o altă perspectivă, acest proiect editorial se dorește a fi o dovadă de aleasă și sinceră prețuire a valorilor autentice, „pentru ca întâlnirea cu normalitatea să nu se lase prea mult așteptată.”

În cei cinci ani, de la apariția primului volum dedicat distinsei cercetătoare sibiene, Ana Grama, în colecția *Profesioniștii noștri* au apărut următoarele volume dedicate unor personalități importante **din jud. Mureș**: veteranilor arhivisticii românești, dr. Ioan Ranca și dr. Liviu Boar, precum și publicistului și cărturarului patriot Lazăr Lădăriu; **din jud. Harghita**: silvicultorului, cinegeticianului și conf. universitar Ion Micu, jurnalistului și scriitorului Ilie Șandru, iar până la sfârșitul anului curent, urmează să apară volumele dedicate juristului și omului politic Valer Dorneanu, născut în Bilbor, și prof. Doina Doboreanu, din Subcetate; **din jud. Covasna**: profesorului, publicistului și esperantistului Mihai Trifoi și profesorului universitar, jurnalistului și poetului Ioan Ciurea-Weidner (stabilit în Germania); **din jud. Alba**: profesorului și arhivistului Ioan Pleșa; **din jud. Bacău**, profesorului și arhivistului Dumitru Zaharia, în curs de editare aflându-se volumul dedicat arhivistului și istoricului Vilică Munteanu; **din jud. Brașov**, regretatului cercetător, etnomuzicolog și compozitor Constantin Catrina; **din jud. Cluj**: cunoscutului cercetător dr. Gelu Neamțu, de la Institutul de Istorie “George Barițiu”; **din București**: prof. univ. dr. Corneliu Mihail Lungu, fost director general al Arhivelor Naționale, prof. ing. Nicolae Noica, fost ministru al Amenajării Teritoriului, în pregătire aflându-se volumul dedicat cunoscutului istoric Alexandru Porțeanu.

Însumând, rezultă că, în cei cinci ani de la înființare, în cadrul colecției

Profesioniștii noștri vor apărea peste 20 de volume, ceea ce vorbește de la sine despre valoarea proiectului nostru. Aceste volume și cele pe care sperăm că le vom edita în anii viitori, parafrazându-l pe Nicolae Iorga, vor vorbi, peste ani, “că am fost și cum am fost”.

Un asemenea volum îl dedicăm acum, la împlinirea a 65 de ani, distinsului poet, publicist și profesor, omului de cultură și spirit românesc, **Valentin Marica**, personalitate binecunoscută și apreciată în Transilvania și în întreg spațiul românesc, pentru prestația sa de înaltă ținută intelectuală și pentru implicarea benefică în promovarea culturii și a spiritualității românești.

Cartea dedicată Domniei Sale reprezintă un gest ce exprimă grațitudinea și respectul pentru profesorul, publicistul, poetul, editorul și omul de cultură, **Valentin Marica**, la acest ceas de frumos bilanț al vieții sale.

Prin condeiuul unor cunoscuți intelectuali din întreaga țară, scriitori, critici literari, publiciști, profesori, preoți, foști colegi și colaboratori, este prezentat portretul profesional și moral al distinsului cărturar, a cărui personalitate complexă rezultă din numărul și conținutul referințelor, mesajelor și cuvintelor de apreciere cuprinse în volum.

Trebuie să mărturisim faptul că, atunci când i-am adresat domnului Valentin Marica propunerea de a-i dedica volumul de față, răspunsul afirmativ s-a lăsat așteptat mult timp. Până la urmă, la insistențele noastre, domnul Valentin Marica a fost de acord să pornim la drum, propunându-ne propria-i viziune privind structura și conținutul volumului.

Primul semnal încurajator, l-am primit atunci când am transmis adresele prin care solicitam unor distinși intelectuali, prieteni și colaboratori ai cărturarului Valentin Marica, colaborarea la redactarea volumului, și când, ne-au impresionat răspunsurile prompte și deosebit de expresive primite, adeviziunea totală și entuziastă față de necesitatea apariției unui volum omagial dedicat profesionistului și omului Valentin Marica la împlinirea vârstei de 65 de ani. Pentru exemplificare, →

**Prof. LIGIA DALILA GHINEA,
Dr. IOAN LĂCĂTUȘU**

câteva dintre acestea răspunsuri, le-am reprodus în *Cuvintele lămuritoare* ale cărții.

Volumul de față păstrează structura întregii colecții, dar cuprinde și aspecte specifice care își propun să surprindă selectiv din tezaurul de înțelepciune și spirit românesc acumulat, de-a lungul anilor, de Valentin Marica, în interviurile realizate cu mari personalități ale culturii românești sau în subiecte predilecte de cercetare literară.

În capitolul întâi, intitulat *Mesa-je, cuvinte de apreciere și evocări*, sunt redată peste 40 de mărturii, care vorbesc despre personalitatea unui om de cultură de o distincție intelectuală aparte, dar și despre omul de înaltă noblețe sufletească, care a inspirat generații de intelectuali.

Valentin Marica este, într-adevăr, un model prin atitudinea sa de Om vertical al Cetății, pe care te poți bizui, la bine și la greu, prin caracterul său integru și alesele trăsături ce ies în evidență pregnant, omenia, cinstea, generozitatea, modestia și marea sa iubire față de semeni, față de limba și cultura română.

De remarcă, valoarea intelectuală, profesională și umană a semnatărilor acestor mărturisiri, ceea ce reprezintă o mare bogăție a omului și familiei Valentin Marica, acumulată într-o viață de om.

Capitolul II, intitulat *Scritorul și opera* este cel mai extins și consistent, reprezentând peste trei sferturi, din întreaga carte.

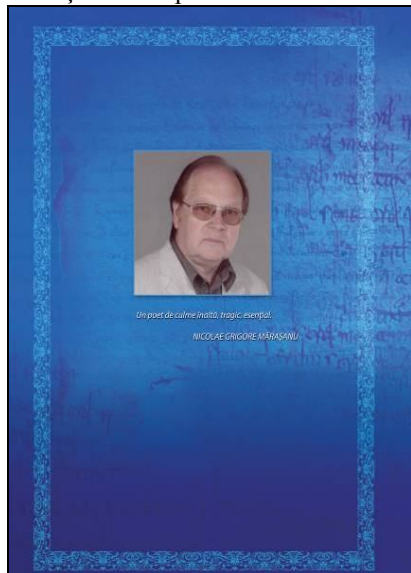
Și în acest caz, îngrijitorii volumului au primit un sprijin deosebit din partea celui omagiat.

O primă dificultate a reprezentat-o selectarea și cuprinderea textelor ce au apărut în prezentul volum, dintr-o cantitate impresionantă de materiale de cea mai bună calitate; stabilirea unui raport echilibrat, între textele scrise de Valentin Marica și cele despre Valentin Marica, renunțarea la editarea unui C.D. cuprinzând crâmpie din emisiunile realizate de Valentin Marica, în decursul anilor, existente în fonoteca Radio Tg. Mureș.

Parcursul biografiei, bibliografiei, referințelor, fragmentelor epistolare ale autorului omagiat ne îndreptățește să afirmăm, cu toată convingerea, că expresia “**o viață de om dedicată culturii românești**”,

este pe deplin îndreptățită în cazul de față.

Ne aflăm în fața unui cărturar român care a străbătut, în lung și în lat, toată Țara Românească și mai ales Transilvania; a înregistrat mărturii sonore despre evenimente importante și personalități reprezentative ale culturii, științei și vieții publice românești contemporane.

În acest context, remarcăm valoarea documentară a fotografiilor redată în volum și cea umană, de o sensibilitate și o înțelepciune aparte, a scrisorilor mamei celui omagiat, inspirat redată în facsimile, în paginile cărții.

Volumul prezintă biografia unui cărturar autentic a cărui operă este formată din mii de pagini, note, comentarii, eseuri, însemnări, reportaje, interviuri, dezbateri, unele cuprinse în volumele sale de publicistică, eseuri, critică literară și de poezie, atât de bine primite de publicul iubitor de cultură și recompensate cu numeroase premii.

În capitolul III, sunt redată *studii de istorie și cultură românească*, purtând semnătura unor cercetători recunoscuți pentru profesionalismul lor.

La împlinirea a 65 de ani de viață, *Valentin Marica* prezintă cititorilor un bilanț rodnic, moștenirea sa spirituală fiind formată din lucrări perene, care ocupă un loc distinct în zestrea culturală românească și în patrimoniul literaturii contemporane. Alături de opera scrisă, va rămâne, în fonoteca de aur a Societății Române de Radiodifuziune, respectiv a

Studioului Regional de Radio Târgu-Mureș, vocea sa inconfundabilă, în dialog cu tot ceea ce a avut mai reprezentativ cultura românească, în această perioadă, mărturii peste timp ale dăinuirii românești, în vremuri de mari frământări și schimbări sociale.

Așa cum s-a subliniat în paginile volumului, Valentin Marica s-a realizat plenar și multilateral și datorită soției sale, Emilia, caracterul puternic, statornic și jertfelnic din dreapta sa, care l-a sprijinit cu încredere, cu dăruire și cu pasiune, în tot ceea ce a realizat, inclusiv pentru depășirea marilor încercări ale vieții.

De un real folos, în redactare, ne-au fost numerele din revista „Vatra veche” dedicate poetului, publicistului și omului de cultură Valentin Marica, la împlinirea vârstei de 60, respectiv 65 de ani, apărute prin grija distinsului poet, publicist și editor Nicolae Băciuț, prietenul de o viață al lui Valentin Marica și al familiei sale, materialele apărute în “Cuvântul liber”, publicație care promovează, de atâția zeci de ani, istoria și identitatea românească, avându-l la “carmă” pe cunoscutul și apreciatul jurnalist și patriot român, Lazăr Lădăriu, un alt prieten statornic al lui Valentin Marica, celelalte reviste de cultură din întreaga țară, la care Valentin Marica a colaborat.

Îngrijitorii volumului mulțumesc, totodată, celor care, cu generozitate și cu o admirabilă disponibilitate sufletească, au contribuit la editarea acestei frumoase și valoroase cărți, care însumează peste 800 de pagini, dedicată omagierii Omului și Profesionistului Valentin Marica, la împlinirea vârstei de 65 de ani.

În numele îngrijitorilor volumului, îi dorim domnului Valentin Marica, din toată inima: *La mulți ani!* Multă sănătate și multe împliniri alături de minunata sa familie și de numeroșii prieteni, multă putere de muncă și inspirație, pentru a putea continua, în noua etapă a vieții, realizarea tuturor proiectelor generoase, aflate în laboratorul de cercetare asiduă și de creație literară.

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

NAȚIUNEA ÎN STARE DE VEGHE

NOTE ȘI COMENTARIILE SOCIOLOGICE LA ROMANUL MARI UNIRI

(IX)

10. PATRIOTISMUL SAU IUBIREA DE PATRIE

Patria română unită, liberă și independentă, este idealul sacru al personajelor principale din romanul *Sacrificiul*. Mihail Diaconescu a realizat în *Sacrificiul* o ipostază epică și simbolică a sentimentului patriotic al românilor de pretutindeni.

Tot despre patria română unită, liberă și independentă, vorbesc și cele mai importante personaje dintr-un alt roman semnat de Mihail Diaconescu și intitulat *Speranța*. Acesta este romanul unirii Principatelor Române la 1859.

Așadar, romancierul este consecvent în atitudinile sale literare, civice și morale.

Ca sentiment de dragoste și devotament față de țară și națiune, afirmat puternic în faptele fiecărui român demn de acest nume, dar afirmat și la scara întregii națiuni, patriotismul este trăit de eroii literari diaconescieni în mod firesc, într-o mare varietate de situații concrete și manifestări. Unele dintre aceste situații sunt de un dramatism cutremurător.

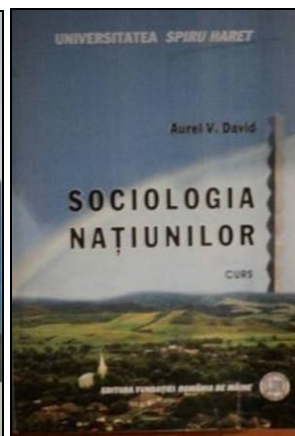
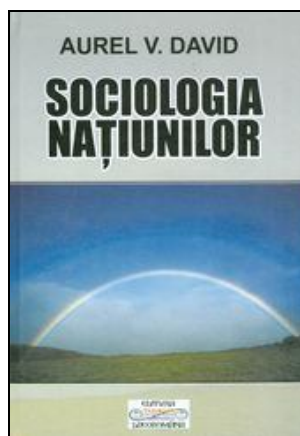
Faptul că *Sacrificiul* evocă în pagini epice de neuitat martiriul unor eroi români patrioți este semnificativ pentru convingerile lui Mihail Diaconescu, dar și pentru actuala evoluție a literaturii române. Mihail Diaconescu este un scriitor patriot susținut în creație de înalte idealuri civice, artistice și morale.

În Cugetările postume ale filosofului Vasile Conta, găsim o afirmație care se potrivește perfect sentimentelor patriotice trăite de eroii literari diaconescieni. Filosoful spune că patriotismul este „fundamentul moral al unui popor... Fără el nu putem concepe o viață, dar încă un stat”.

Credem că patriotismul sau iubirea de patrie, componentă principală a dimensiunii artistice a romanului *Sacrificiul*, impune în exegeza noastră de tip sociologic o atenție aparte.

Experiența amară în lupta cu construcțiile politice mecanice – feude și imperii – au determinat adesea națiunile europene supuse și dominate să apeleze la „rasă” pentru a-și afirma „specificul național”, ca rezultat al „pecetei” istoriei și culturii și nu ca „fond biologic”. Unii ideologi au preluat în forme violente ideea cu „fondul biologic”, pe suportul căruia au argumentat, în mod fals, că toate grupurile umane emergente din alt „etnic fondator” imigrate în spațiul național constituie elemente de disoluțiune, sunt „antinaționale” și au declanșat acțiuni politice destinate așa-numitei „purificări etnice”.

În plin război mondial, sinistrul conte Istvan Tisza a inițiat măsuri drastice de purificare etnică antiromânească

în județele din sudul Ardealului în care Armata Română eliberatoare a fost primită cu flori, cântece și cu mari revărsări de bucurie generală.

În locul satelor românești, în sudul Ardealului trebuia instituită o așa numită „zonă culturală maghiară”. Primii care au căzut victime măsurilor criminale luate de Tisza au fost preoții români și cei din familiile lor considerați instigatori deosebit de periculoși. Arestați, trimiși în lagăre, bătuți, batjocoriți, mulți au sfârșit în chinuri inimaginabile. Preoții români, preotesele și copiii lor care au murit în aceste lagăre sunt eroi ai neamului nostru.

Purificarea etnică, în anumite conjuncturi socio-politice, a slăbit capacitatea de reproducere a națiunilor și a dus la confruntări sângeroase între state. Aceste suferințe create națiunilor de forțe antinaționale n-au slăbit însă sentimentul de iubire de patrie (țară), ci l-au întărit.

Patriotismul sau iubirea de patrie exprimă capacitatea de satisfacere a nevoii de sociabilitate a oamenilor, programați genetic pentru a trăi în comuniune și a fi toleranți cu semenii („selecția de rudenie”). Acesta definește „starea de spirit” care întreține veșnica legătură a oamenilor, ca „ființe sociale” cu patria (țara) în care trăiesc, unde realizează, după cum se exprima istoricul român A.D. Xenopol, „producții materiale și spirituale”, și pe care o amenajează ca „spațiu social”.

„Patriotismul” este rezultatul capacității oamenilor de a întreține conexiunile organice dintre procesele de socializare generate de grupul socio-uman nuclear – familia, precum și de către organizațiile cu finalități integratoare, în primul rând, școala și Biserica națională. Este și expresia manifestării libertății sociale.

Între națiune și libertate există o legătură organică. „Iubind libertatea – spunea la vremea sa C. A. Rosetti –, am înțeles că numai prin ea se poate dezvolta, întări și prospera o națiune. Iubind libertatea, a trebuit să iubesc omenirea și, iubind omenirea, este natural să-mi iubesc familia, să iubesc națiunea”.

Tocmai această legătură de nezdruccinat între patriotism și libertatea socială și națională susține acțiunile civice și politice în care se angajează evolutiv personajele personajele romanului *Sacrificiul*.

Mihail Diaconescu estetizează trăiri sufletești, intense și variate, determinate de angajarea totală în lupta politică a acestor personaje. Faptul că sute de țărani de prin satele și orașele bihorene, îndeosebi din cele de pe Valea Crișului Negru, în frunte cu conducătorii lor, →

AUREL V. DAVID

dr. Ioan Ciurdariu-Ciordas și dr. Nicolae Bolcaș, plătesc cu viața angajarea lor în luptă este transfigurat epic în *Sacrificiul*, în pagini pline de gravitate și de insistente reflecții existențiale.

„Patriotismul” nu poate fi clădit pe suport ideologic, ci pe „spiritul” națiunilor. De aceea, la timpul său, Mihai Eminescu era convins că „Naționalitatea trebuie simțită cu inima și nu vorbită numai cu gura. Ceea ce se simte și respectă adânc, se pronunță arareori. Hebreii cei vechi n-aveau voie să pronunțe numele Dumnezeului lor! Iubesc poporul românesc fără a iubi pe semidoctii și superficialitățile sale”. El afirma că „Nu-i nevoie de manifestații de uliță și nici de fraze”, întrucât „nația trebuie iubită așa cum e, cum ne-a lăsat-o Dumnezeu”.

Sunt afirmații care au și astăzi, mai ales astăzi, o înaltă valoare civică, politică și morală. Actualitatea cugetătorului politolog și filosof al culturii Mihai Eminescu este mai mult decât evidentă. De aceea, intelectualii români de azi conștienți de misiunea lor revin la opera eminesciană ca la un puternic izvor de apă vie.

Pornind de la convingerile civice, morale, religioase și artistice care susțin romanul *Sacrificiul*, dar și de la concepțiile unor personalități ca Vasile Conta, C. A. Rosetti și Mihai Eminescu, putem constata că patriotismul nu dezvoltă tendințe expansioniste și nici atitudini de izolare a națiunilor, așa cum afirmă azi în mod profund eronat câțiva ideologi ai unei anumite formule socio-politice a construcției identității europene. Adepții săi văd în tratatul de la Maastricht o „uniune de state-bunker” – creată pentru a distruge naționalitățile și popoarele care construiesc spațiul european sau un „super-stat centralizat” – unde politica va fi decisă de către o birocratie nealeasă sau auto-impusă, deci nereprezentând „puterea poporului” (democrația).

Pentru că nu-l înțeleg, ideologii „super-statului” european, cei care strigă că e nevoie de „mai multă Europă”, se arată mirați de faptul că începutul procesului de „unificare europeană” a deschis cutia Pandorei pentru „naționalisme”. Acestea apără „patria” de tendințele globalizante ale ideologiilor antinaționale care astăzi stigmatizează și fragilizează statul național, numit de ideologi „stat-națiune” și considerat osatura „societății politice” actuale.

„Patriotismul” exprimă capacitatea de satisfacere a nevoii de identitate și de suveranitate asupra spațiului de viațuire, deci nu poate fi asimilat cu așa-numitul „naționalism excesiv”, emanat de mințile ideologilor pentru a domina și anexa teritoriul națiunilor considerate „slabe” sau „incapabile” să se integreze în „noua ordine europeană” ori pentru a le fărâmița.

În condițiile presiunilor fără precedent și ale agresiunilor la adresa națiunilor și a statelor naționale, create pentru a apăra națiunile împotriva imperiilor, patriotismul poate fi penetrat de unele ideologii auto-proclamate „pro-naționale”, generând un fals naționalism. Sub standardul acestuia, mișcările socio-politice vizând declarativ refacerea „patriei originare”, generează situații conflictuale cu consecințe distructive în plan integrator.

Iată, deci, că pornim de la interpretarea sociologică și axiologică a romanului *Sacrificiul* și ajungem la dezbaterile consacrate unor probleme civice, politice și juridice actuale. Este un fapt care demonstrează

actualitatea romanului istoric *Sacrificiul*. Valoarea sa literară susține această actualitate.

„Patriotismul” este asimilat astăzi de unii ideologi cu așa-numitul „naționalism excesiv” și interpretat ca „atitudine anti-europeană”. Este un punct de vedere fals.

Patriotismul nu generează reacții ostile față de ideea „Europei unite”, cu condiția recunoașterii de către arhitecții ei a identității națiunilor. Credem că astfel trebuie interpretate acțiunile socio-politice vizând năzuințele culturale și identitare ale bascilor, corsicanilor, irlandezilor, românilor basarabeni. Dorința conaționalilor noștri de pretutindeni ca Basarabia să revină la patria mamă România este firească. Crima imprescriptibilă comisă de Hitler și Stalin contra națiunii române și a României ca stat unitar nu trebuie să mai fie prelungită.

În unele state europene s-au constituit partide și mișcări naționale, care militează pentru o Europă Unită, „a patriilor federate” – deci pentru o formulă socio-politică „non-hegemonică”, care îi stigmatizează însă pe „euristocrați” întrucât văd în ei pe reprezentanții „oligarhiei internaționale cosmopolite”.

„Patriotismul” nu generează concurență pentru hegemonia statelor naționale și pentru accentuarea divergențelor între națiunile situate în același spațiu de civilizație, ci procese sociale care susțin rolul culturii și educației, precum și al specificului național și a al spiritului națiunilor organice în „reformarea” Europei și reconstruirea acesteia pe baze sociale.

Pentru românii nativi, conștienți de propriul destin, Europa unită, ca „patrie comună”, este o „Europă juridică și procedurală”, ce facilitează emergența organizațiilor și instituțiilor gestionare pe suportul „dreptului ginților”, care exprimă identitatea națiunilor, precum și dreptul acestora la existență, informare (cunoaștere) și protecție.

Patriotismul este veritabilul adversar al „comunitarismului” – traducerea franceză a „comunalismului” (după modelul „Comunei din Paris”) folosit mai ales în vocabularul socio-politic anglo-saxon. Termenul „comunalism” este aplicabil grupurilor cultural-politice numite de ideologi „grupuri multi-culturale” care nu reprezintă entități semnificative în statul național unitar român. De aceea, așa-numiții „europeiști” le folosesc pentru construcția mecanică a Europei, mizând pe faptul că integrarea lor în statele naționale este relativă, iar pe de altă parte, grupurile respective nu pot evolua spre o formă de „naționalism etnic” și nu sunt capabile să formuleze revendicări de independență.

„Comunalismul” impus în orice formă este atașat unei ideologii vecină cu „anarhia”, deși este o construcție socio-politică cu pretenții de modernitate. Este o construcție aflată în raporturi de subordonare față de tendințele de reformare sau de transformare a statului național unitar pe baze pur ideologice. Este subordonat și așa zisului „internaționalism proletar” marxist-leninist și troțkist proclamat de Moscova sovietică și de ideologia kominternistă.

Este paradoxal faptul că, în timp ce „comuniștii” agrează conștient fundamentele organice ale națiunii, în primul rând religia noastră ortodoxă și strămoșească, fac totuși apel la națiunea română pentru a-și legitima aspirațiile.

Adepții comunitarismului europeanist susțin că la →

români „patriotismul” este expresia exacerbării „specificului național”, adică a trăsăturilor de caracter sau profilului psihologic al națiunii române, individualizate prin limbaj, artă, mituri și obiceiuri.

Într-adevăr, specificul național constituie un complex de determinante etno-spirituale, o sinteză a calității culturii și o expresie a patrimoniului său cultural, prin care se menține capacitatea națiunii române de a se raporta la „etnicul fondator” prin succesiune de generații. De aceea numeroși artiști, savanți, sociologi și filosofi ai culturii au vorbit de specificul național românesc în opere nemuritoare.

Realitatea profundă, cuprinzătoare, multiformă și inepuizabilă a specificului național este interpretată epic și în romanul *Sacrificiul* din perspective de o mare varietate. Ea susține acțiunile în care eroii romanului se angajează definitiv.

Sacrificiul lor poate fi explicat, între multe altele, prin raportare la acest specific național. Nu întâmplător s-a spus că românii sunt un neam de eroi și martiri.

Unii ideologi de azi confundă „specificul național românesc” – premisa și consecința patriotismului românesc (cu așa-numitul „principiu național”) care generează „doctrina” pe baza căreia statul național unitar român se manifestă în practica vieții socio-politice. Aceștia nu țin seama că națiunea română este unitatea socială „care își ajunge sieși”, fiind capabilă să-și creeze o lume proprie de valori, să-și stabilească un scop în sine și să-și afle mijloacele de îndeplinire, adică forța de organizare și propășire în propria sa alcătuire. Afirmăm aceasta în condițiile în care știm bine că fiecare națiune din lumea de azi comunică tot mai intens și în variate moduri cu toate celelalte națiuni ale lumii. Știm, de asemenea, că unitatea în varietate susține frumusețea lumii de azi.

„Specificul național”, ca suport al „patriotismului”, este identificat cu „firea neamului românesc”, fiind, într-adevăr, generatorul virtuților care mențin filonul matricilor etno-spirituale ancestrale pe care nicio forță mecanică – de tipul feudelor sau imperiilor, cum a fost putredul și vremelnicul, opresivul, Imperiu Austro-ungar –, nu le poate distruge.

Prin specificul său, națiunea română participă la toate experiențele culturale și de civilizație ale omenirii, aducând în aceste experiențe așa-numitul „coeficient etnic”. Specificul național este consecința capacității de afirmare a zestrei genetice proprii națiunii române.

Specificul național – generatorul și consecința patriotismului – nu e un „dat” care „se capătă cu vremea” sau un „dar” al ideologiilor sau construcțiilor politice mecanice, nu se împrumută și nici „nu se pierde cu vremea”.

Acesta se regăsește mai cu seamă în caracterul etno-cultural al națiunii române, fiind identificabil în limbă, în drept, în morală, în literatură, în valorile patrimoniale și simbolice, în mituri, în tradiții și în artele frumoase. Însă, nu toate ramurile culturii naționale poartă semnele patriotismului și specificului național.

Istoria scrisă a românilor demonstrează că națiunea română nu-și pierde „specificul” nici chiar în condițiile în care este agresată și supusă prin violență timp îndelungat sau dominată de politicianism, pături superpuse și demagogie.

Mihai Bandac • Toamnă la munte

De-a lungul mileniilor, de câte ori s-a născut o nouă națiune, undeva prin apropiere s-au ivit semnele construirii, de către forțe neclare definite, a unui imperiu care a râvnit la resursele existențiale ale acesteia.

Construirea patriei și amenajarea socială a spațiului existențial al acesteia au presupus și impus eforturi care au depășit închipuirile omenești, iar uneori au necesitat mari sacrificii. Nu întâmplător romanul pe care-l comentăm în aceste rânduri are titlul *Sacrificiul*. Este un titlu simbolic. El exprimă o concepție cuprinzătoare, riguros afirmată, despre construirea patriei și despre modul cum a fost realizată Marea Unire a românilor.

Oamenii conștienți de rostul patriei au muncit neconținut și au luptat cu forțele răului pentru protejarea și apărarea ei, animați de dragostea de patrie. În ochii semenilor, aceștia au devenit patrioți, apoi, după trecerea în eternitate, simboluri și repere de patriotism.

Acest sentiment profund, care a înnobilit sufletul generațiilor de români în succesiunea lor istorică, a fost atent radiografiat de Mihail Diaconescu în romanul istoric *Sacrificiul*.

Personajele colective ale romanului, de la neamuri, cancelarii și guverne, până la ambasade și armate sunt descrise prin raportare la esența patriei din care se revendică, precum și la identitatea națiunii din care provin.

Printre „tenebrele” Imperiului Austro-ungar, autorul distinge chipuri, spirite și suflete alese, pătrunse de un patriotism românesc peren, care n-avea nevoie să fie strigat nici în Viena, nici în Budapesta, nici în Praga – cele trei simboluri imperiale.

Patriotismul românilor aflați sub opresiunea austro-ungară era trăit, dovedit și exprimat prin faptele care au condus la înlăturarea „tenebrei” și ieșirea la lumină a celui mai vechi neam al Europei, dar și cel mai năpăstuit de o robie multiseclară.

Romanul *Sacrificiul* confirmă faptul că patriotismul unui neam ținut în întunericul unui imperiu generează energii atât de puternice, încât nici o forță imperială nu este capabilă să-i reziste.

Ioan al Banatului

„Toți ne-am împărtășit din logos, din cuvântul lui Dumnezeu.”

(1)

L. C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, am remarcat că începeți fiecare cuvânt de învățătură binecuvântând pe bunul nostru Dumnezeu. Într-o predică de început de an, îl binecuvântați pe Dumnezeu, spunând că și în acea zi, în mod deosebit, ne-a chemat la ... cina sa.

Î.P.S. Ioan: Dumnezeu ne pregătește în fiecare zi de sfântă sărbătoare cină pentru care, iarăși și iarăși, și-a adus pe Fiul Său, să ne împărtășim din Hristos. Auziți la ce cină sfântă ne cheamă Dumnezeu, în fiecare sărbătoare sfântă, când în sfintele noastre altare, cu smerenie, slujește lui Dumnezeu și credincioșilor smeritul preot! Poate atunci când vă în-toarceți de la sfânta biserică vă în-treabă frații dumneavoastră: de unde vii, frate? De unde vii, soră? Să le răspundeți: am fost la cina pregătită de Dumnezeu. Am cinat cu Dumne-zeu. Așa că noi, cei ce în Sfânta Treime credem, nu mergem în zilele de sărbătoare să cinăm în altă parte, ci cinăm cu Dumnezeu. Îi binecuvintez pe cei ce răspund chemării îngerilor lui Dumnezeu și în zorii dimineții de sfântă sărbătoare vin să cinez cu El.

Vă vor întreba iarăși frații care au rămas acasă: dar ce-ai cinat? Ce ți s-a pus pe masă? Să le spuneți: pe masă a fost însuși trupul și sângele Fiului lui Dumnezeu, cea mai scumpă și sfântă hrană pe care poate s-o dea Cerul unui pământean: trupul și sângele lui Hristos.

L.C.: Dar, Înaltpreasfințite Părinte, poate se vor auzi comentarii că nu toți credincioșii prezenți la biserică vor primi sfânta împărtășanie.

Î.P.S. Ioan: La o asemenea întrebare, dacă toți s-au împărtășit, să le răspundeți: nu toți ne-am împărtășit, dar **toți ne-am împărtășit din logos, din cuvântul lui Dumnezeu.** Pentru aceea în bisericile noastre se citește din cartea *Faptele Apostolilor*, și din *Epistolele Sfinților*, și din *Sfânta Evanghelie*, ca nimeni să nu treacă dincolo de pragul bisericii, fără să nu se împărtășească din cuvântul lui Dumnezeu.

L.C.: În predica pe care ați ținut-o în duminica dinaintea Botezului Domnului a anului 2015, Înaltpreasfinția Voastră ați realizat o foarte strânsă legătură între cuvintele Sfântului Apostol Pavel către Timotei (2 Timotei 4, 5-8), citite la *Apostol* și *Sfânta Evanghelie* din acea zi (Marcu 1, 1-8). Pentru clara edificare a cititorilor, redau versetele la care ați făcut referire: „*Tu fii treaz în toate, suferă răul, fă lucru de evanghelist, slujba ta fă-o deplin! Că eu de-acum mă jertfesc și vremea despărțirii mele s-a apropiat.*” (2 Timotei 4, 5-6).

Î.P.S. Ioan: Vedeți cum, la Apostol, îi spune Sfântul Pavel lui Timotei să facă „*lucru de evanghelist*” și iată ajungem tot la *Evanghelie*, în primul verset de la *Sfânta Evanghelie* după Marcu: „*Începutul Evangheliei lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu!*” (Marcu 1, 1)

L.C.: Îmi amintesc, Înaltpreasfințite Părinte, cum, odată, într-un cuvânt de învățătură, ați întreat

credincioșii câte evanghelii avem în *Sfânta Scriptură*. Bineînțeles că s-a răspuns, aproape în cor, că sunt patru. Vă rog să comentați ...

Î.P.S. Ioan: Cuvântul „*evanghelie*” este de origine greacă, după cum știți, „*ev*” înseamnă bun și „*anghelos*” înseamnă veste, veste bună. Deci când auziți și roștiți cuvântul „*evanghelie*”, de acum să știți că mesajul acesta este că se îndreaptă spre inimile fraților voastre o veste bună. Au scris patru autori sfinți despre aceeași veste bună. În fiecare *Sfântă Evanghelie*, după Matei, Marcu, Luca și Ioan, se vorbește despre aceeași veste bună. Fiecare, sub inspirația Duhului Sfânt, scrie despre vestea cea bună, unică. **Care este vestea cea bună din toată Evanghelia?** Marele adevăr, **vestea cea bună, se numește Hristos.** El este vestea cea bună din tot ceea ce înseamnă *Sfânta Scriptură*. Hristos este subiectul *Evangheliei*. Iată ce înseamnă *Evanghelia!* Iată cine este, ce înseamnă vestea cea bună! Este subiect, persoană treimică.

Oare n-ați auzit de atâtea ori spunând că Hristos-Pruncul este darul Tatălui făcut nouă? Ce dar primim noi, prin împărtășanie, dacă nu vestea cea bună? Darul-Hristos. Iar Sfântul Apostol Marcu, după cum am văzut mai înainte, spune: „*Începutul Evangheliei lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu!*”, (Marcu 1, 1), apoi dă două citate din *Vechiul Testament*: „*voi trimite îngerul meu înaintea feței Tale, care va pregăti calea Ta!*” (Marcu 1, 2) și „*Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui!*” (Marcu 1, 3).

Deci, încă din *Vechiul Testament*, profetii, sub inspirația Duhului Sfânt, anunțau poporul lui Israel că va veni timpul mesianic, că va veni Mesia, care se traduce în limba română „*uns*”.

Mesia din ebraică în română se traduce „*uns*”. Mesia a fost tradus în limba greacă „*Hristos*” și „*Hristos*” se traduce, în limba română, „*uns*”. Creștinii sunt unși cu harul lui Dumnezeu.

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

Fotografiile sunt de la Mănăstirea Izvorul lui Miron - Românești, jud. Timiș

Felicia Dumas

„Părintele Placide Deseille: lumină a spiritualității ortodoxe în Franța”

(II)

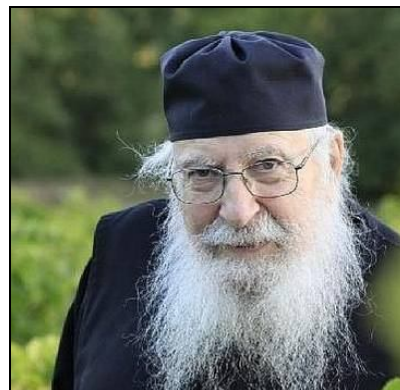
-Dat fiind faptul că dvs. ați tradus o parte din cărțile Părintelui Placide Deseille, vă rog să îmi spuneți care a fost impactul pe care acestea l-au avut în mediul teologic ortodox din România.

-Pot să vă spun cu certitudine ce impact a avut această activitate de traducere asupra mea: de transformare lăuntrică profundă după modelul trăirii duhovnicești prezent în lucrările traduse, în direcția manifestării Bucuriei de a trăi în Biserica Mântuitorului Hristos, a doxologiei, smereniei și buneii cuviințe în împlinirea tuturor celor ale vieții pământești, sociale, și a mărturisirii permanente, în fiecare gest și faptă de iubire față de aproapele, a credinței celei adevărate și a filiației duhovnicești față de părintele arhimandrit. În privința impactului avut asupra mediului teologic ortodox din țara noastră, nu pot să fac decât o serie de aprecieri mai degrabă subiective. Predau limba franceză și la Facultatea de Teologie Ortodoxă «Dumitru Stăniloae» din Iași, unde am avut bucuria să descopăr acum doi ani printre studenții mei un tânăr francez devenit ortodox, care locuiește în Belgia. Lucrând mult cu studenții teologi pe scrierile părintelui Placide, acesta a fost interesat, spre propriul folos duhovnicesc, de o întâlnire concretă cu părintele și nu mică mi-a fost bucuria când l-am întâlnit anul trecut în curtea mănăstirii Sfântul Antonie cel Mare, înainte de slujba privegherii pentru praznicul Adormirii Maicii Domnului. Firește, cred că înainte de toate, studenții teologi sunt interesați de elementul acesta inedit, de noutate aproape exotică, a existenței unui monahism ortodox trăit în Franța după tipicul Sfântului Munte. Treptat, însă, observ că sunt impresionați de profunzimea gândirii și trăirii duhovnicești a părintelui arhimandrit. Profesorii lor de la Iași (și mai ales părințele decan), ierarhi ai Bisericii noastre sau alți teologi din țară îmi vorbesc cu plăcută bucurie despre lectura cărților părintelui. Primesc emailuri din diferite colțuri ale țării, ca ecouri ale descoperirii, prin lectura traducerilor, a gândirii părintelui, profund și autentic ancorată în Tradiția Bisericii și în scrierile Sfinților Părinți. Sigur, există

și o curiozitate în culturile tradițional ortodoxe față de fenomenul convertirii la Ortodoxie, de căutările și de personalitățile convertirilor din spațiile occidentale. Scrierile părintelui arhimandrit aduc însă un suflu nou, de prezentare extrem de clară, de riguroasă și de profundă a bucuriei viețuirii în Hristos, a frumuseții copleșitoare a spiritualității ortodoxe, a dogmelor ei cele vii, prin faptul că ele insistă asupra vieții duhovnicești, a bogățiilor spirituale ale Bisericii în care noi românii ne-am născut și pe lângă care trecem de multe ori nepăsători. Am insistat de fiecare dată în prefețele traducerilor mele asupra acestor particularități ale scrisului părintelui arhimandrit, precum și asupra faptului că părintele Placide Deseille reprezintă pentru spațiul francfon ceea ce a însemnat părintele Sofronie Saharov, cu care a fost prieten și a cărui fotografie o păstrează în chilie, pentru spațiul anglofon.

-Considerați că putem vorbi de o unicitate a personalității Părintelui Placide Deseille, și dacă da, cum ați caracteriza această unicitate?

-Profund ancorat într-o smerenie copleșitoare pentru omul contemporan în general și cel occidental în special, părintelui arhimandrit nu i s-ar părea potrivit să vorbim despre o unicitate a sa în sensul unei distincții superlativizante. O poziție singulară îi este conferită cred, de vigoarea mărturisirii sale doxologice de monah athonit de origine franceză, devenit ortodox după mai bine de douăzeci de ani de viață călugărească într-una din cele mai mari și mai « tradiționale » (în sensul păstrării unei reguli de viață monahală riguroasă) abații cisterciene din Franța. Profunzimea și perseverența parcursului său duhovnicesc, pelerinajul său la izvoare cum îi place să numească intrarea în Ortodoxie, povestite pe larg în cartea *Mărturia unui călugăr ortodox* (prima carte a părintelui arhimandrit pe care am tradus-o în limba română la editura Doxologia, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului părinte mitropolit Teofan, al Moldovei și Bucovinei, care se bucură de afecțiunea părintelui Placide), îi conferă poate o notă aparte, de singularitate. Altminteri, prin toate scrierile sale, prin ancorarea profundă și vigoasă a gândirii sale teologice în Tradiția Bisericii și în lucrările Sfinților Părinți, prin autenticitatea viețuirii sale monahale

după rânduielile Sfântului Munte al Athonului, părintele arhimandrit se înscrie cu fermitate în tradiția marilor monahi athoniți, adevărați trăitori-mărturisitori ai Adevărului credinței: gheron Iosif Isihastul, gheron Iosif Vatopedinul (ucenic credincios al celui dintâi), părinții Paisie Aghioritul, Efreim Katunakiotul, Petroniu Tănase – compatriotul nostru cu care părintele Placide a fost bun prieten, sau Gheronda Emilianos Simonopetrul, părintele său duhovnicesc. Părintele arhimandrit Placide Deseille este un monah teolog, asemenea multor monahi teologi din istoria Bisericii, de tradiție și duh athonit și în accepția pe care Evagrie Ponticul o dădea cuvântului *teolog* : « Ești teolog dacă te rogi cu adevărat ».

-Care e sfatul duhovnicesc al Părintelui Placide Deseille care v-a impresionat cel mai mult și pe care l-ați transmite și dvs mai departe celor ce doresc să înțeleagă spiritualitatea ortodoxă în profunzimea ei?

-Să păstrăm nealterată Tradiția Bisericii și nestinsă flacăra credinței. La o primă vedere, poate părea un sfat prea banal sau chiar ușor anacronic, însă dacă ne uităm cu atenție și la ce se întâmplă în Europa occidentală, dar și la noi, ne dăm seamă că nu este vorba în niciun caz de așa ceva.

Toate tentațiile cu care se confruntă omul modern, profund legate de agonisirea bunurilor materiale și de asigurarea unor condiții cât mai confortabile de trai, tind să-i distragă atenția și să-l îndepărteze de la adevăratul scop al vieții sale pământești, care este acela al sporirii în desăvârșire, prin conlucrarea cu darurile Duhului Sfânt, și al dobândirii sfințeniei. Atât părintele Placide, cât și părintele Sofronie Saharov o spun foarte clar în scrierile lor : scopul vieții →

TUDOR PETCU

pământești a creștinului este îndumnezeirea sa. Iar acest lucru nu se poate face decât prin renunțări și strădanii, decât în sânul Bisericii celei Una, Sobornicească și Apostolească, decât prin respectarea duhului Tradiției care se transmite numai prin și în Biserică, prin trăirea unei credințe care se cere din ce în ce mai mult a fi mărturisitoare. Tradiția Bisericii trebuie respectată cu strictețe, în toate privințele, atât cu privire la rânduiala slujbelor Bisericii (care nu trebuie scurtate pentru a fi mai mult pe placul omului contemporan), la administrarea Sfintelor Taine (unirea în taina Cununii doar a persoanelor de sex opus), la rânduielile unei vieți creștinești autentice, ce presupune spre exemplu asceză trupească înainte de căsătorie, împărțășirea mai frecventă dar cu pregătire etc.

- *V-aș ruga, în măsura în care se poate, să vorbiți și despre mănăstirile athonite ale Părintelui Placide Deseille, care se află în Franța, una dintre ele fiind înfrățită cu mănăstirea Simonos Petra din Sfântul Munte.*

-Ambele mănăstiri ctitorite de părintele Placide Deseille în Franța, cea de maici de la Solan, din departamentul Gard, și cea de călugări din masivul muntos Vercors, sunt metocuri ale mănăstirii Simonos Petra din Sfântul Munte, mănăstirea de metanie a părintelui arhimandrit. Episodul îndelungatei căutări a drumului spre Ortodoxie, al închinovierii și tunderii sale în monahism la Simonos Petra este povestit pe larg de Gheronda (cum i se spune în mănăstirile sale și în Sfântul Munte) în lucrarea *Mărturia unui călugăr ortodox*. După intrarea în obștea mănăstirii Simonos Petra, starețul de atunci al acesteia - Gheronda Emilianos Simonopetritul - a considerat că este mult mai folositor ca părintele Placide să se întoarcă în Franța pentru a întemeia acolo metocuri în care viața monahală să se desfășoare în limba franceză, după tipicul athonit. Și așa au luat naștere cele două mănăstiri.

Obștea de maici este una dintre cele mai numeroase din Franța și este alcătuită din șaisprezece viețuitoare de diverse naționalități: franceză, cipriotă (precum maica stareță), braziliană, elvețiană sau estoniană; de câțiva ani este închinoviată acolo și o măicuță de origine română.

Obștea de călugări este mai puțin numeroasă, cuprinzând doar șapte părinți, dintre care șase francezi și unul de origine germană, părintele Denis. Dacă biserica Mănăstirii Acoperământul Maicii Domnului de la Solan este încă în fază de construcție, cea a mănăstirii de călugări din Vercors este o capodoperă de arhitectură bizantină, după modelul aceloră din Sfântul Munte. Pictată în interior de un mare iconograf rus contemporan, absolut benevol, din dragoste față de părintele arhimandrit și de frumusețea trăirii monahale a obștii sale, biserica și dependințele mănăstirești - chiliile, trapeza, stăreția - alcătuiesc un mic Athos francezesc.

Regularitatea slujbelor, rugăciunea neîncetată și respectarea rânduielilor monahale athonite conferă acestei mănăstiri un duh al păcii pe care inima și ochiul launtric îl simt și percep numaidecât.

Predicile pline de vigoare și profunzime duhovnicească ale părintelui arhimandrit, chipul său mereu senin și luminos, privirea-i de o limpezime îngerească de după ochelarii groși, precum și râvna slujitoare a blândului părinte ieromonah Denis – celălalt preot celebrant, alături de Gheronda – alcătuiesc pentru mine imaginea unui colț de rai, de Împărăție ce poate fi pregustată deja încă de aici de pe pământ, de toți cei care calcă cu credință pragul mănăstirii.

Pe lângă frumusețea slujbelor, la care contribuie în mod cu totul decisiv și muzica bizantină, aceste două mănăstiri sunt adevărate oaze de comuniune frățească între credincioșii de diferite jurisdicții care le frecventează, foarte mulți dintre aceștia «convertindu-se» apoi la statutul de prieteni și fii duhovnicești.

Și astfel, mireni și monahi, francezi sau de diferite alte naționalități, înaintează împreună, sub călăuzirea blândă și sigură a părintelui Placide, spre Lumina cea neînserată, străduindu-se fiecare după putere, să pună în aplicare sfaturile duhovnicești ale părintelui arhimandrit de a face «să crească în noi viața divină, harul divin primit la botez, pe care trebuie să îl facem să sporească neîncetat prin dragostea plină de milostivire, prin iubirea de Dumnezeu și de aproapele, prin iubirea față de toată făptura ».

DACĂ AȘ FI ȘTIUT

Dacă aș fi știut
că sunt călător spre nicăieri,
nu i-aș mai fi plătit vamă nașterii.
Dacă aș fi știut că vin în întuneric,
nu aș mai fi cerut îndurare
Rugii mele fără cuvânt...Dar,
în bagajul pregătit de un veac,
Cineva mi-a strecurat, totuși, o
sămânță de nădejde
și ea crește, crește, neștiută de nimeni,
nevăzută de nimeni,
hrănită cu seva
din adâncuri.

AMĂGIRI

Spre mine mă deschid ca o floare.
Mă ninge solemn cu amăgiri
albastre.
Pașii de tină i-am afundat în lumină,
I-am ars cu un gând fugar.
Diminețile mele se deschid în mii de
petale
Și cad, cad, peste mine, zăpezi
nesfârșite, nelămurite.
Și ce dacă geana zării s-a încruntat
îmbufnată?
Pe marginea sufletului i-am dat loc
de popas
Unei păsări albastre.

OBOSIT...

Sunt atât de obosit
Și oasele mi-s atât de grele...
Acum, când noaptea curge tainic
prin ferești,
Tineretea mea golită se topește în
fășii inutile.
Urma-i se întinde peste zări
Departa, departa, și lin, cât mai lin...
Sunt atât de obosit
și galbene, gândurile
se-neacă, disperate, în somn...
O liniște din veacuri se-așterne pe
pleoapele cernite..
Am ars în mine totul: primăvara,
adolescența,
bucuriile... crinii...
dar, sângele învolburat ca marea se
răzvrătește,
strigătul lui risipindu-se în marele
văzduh...
Și oasele mi-s bătrâne, iremediabil
bătrâne...
Cufundate în somn, își revăd, poate,
tineretea...
Sunt atât de obosit...

MAGDALENA HĂRĂBOR

Să facem loc îngerilor

Pentru o lume bolnavă și fără Dumnezeu care fuge de lumină, care preferă egoismul singurătății și al izolării, existența unui „personaj” bun și mereu alături, îngerul, este incomodă, chiar enervantă. Nu-i este înțeleasă nici ființa, nici prezența, nici scopul, și atunci e declarat de unii ca inexistent sau inutil. De fapt, ce se neagă și ce adevăr este respins atunci când sunt refuzați îngerii? Este respins adevărul și mărturia Sfintei Scripturi care ne învață: „**Nici un rău nu te va lovi, nici o nenorocire nu se va apropia de locuința ta, pentru că el va porunci îngerilor săi să te păzească pe toate căile tale. Ei te vor purta pe mâini ca nu cumva să-ți lovești piciorul de piatră**” (Ps 91, 10-12).

Învățătura noastră de credință spune că a fi creștin înseamnă a fi călător, iar călătoria aceasta nu se măsoară cu ceasul sau cu zilele calendarului, pentru că este o călătorie spre Împărăția lui Dumnezeu.

Pentru această călătorie, avem nevoie de însoțitori. Iată ce este îngerul păzitor, ființa care ne ajută să călătorim.

Atunci când a creat Dumnezeu lumea, a creat și îngerii păzitori și, de atunci, omul este călăuzit de înger, care îl ajută în momente de cumpănă sau deznădejde, și nu-l părăsește niciodată.

Până la moarte suntem sub ocrotirea și supravegherea lui. Ne ferește de necunoaștere, ne ajută să nu rătăcim, să nu stăm pe loc, ne îmbogățește. Ne stă în preajmă. Și atât de discret, încât avem impresia că nu ne este alături. Viața și destinul lumii este inseparabil împletit cu lumea îngerilor.

După Tradiția Sfântă a Bisericii noastre, îngerul păzitor se dă omului la Botez. Acest lucru îl înțelegem din rugăciunea de la facerea catehumenului, unde, printre altele, se zice așa: „**Însoțește-i viața lui cu înger de lumină, ca să-l izbăvească pe el de toată bântuiala potrivnicului, de întâmpinarea celui viclean, de demonul cel de amiază și de nălucirile rele**”.

Pe lângă îngerul păzitor, Dumnezeu trimite omului și alți îngeri în viață spre a-l ajuta, a-l îndrepta și a-l

mângâia în ispite și în încercările luptelor duhovnicești prin care trece omul în acest veac.

Despre aceasta vorbește Sfântul Apostol Pavel când zice: „**Au nu sunt toți duhuri slujitoare care se trimit spre slujba pentru cei ce vor să mostenească mântuirea?**” (Evrei 1, 14).

Conform mărturiei Sfintelor Scripturi, nu doar oamenii au un înger păzitor, ci și popoarele: „**Când cel preainalt a împărțit neamurile, când i-a semănat pe fiii lui Adam, a pus hotarele neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu**” (Dt 32,8; cf. Ps 82; 89,7)

Îngerii păzitori ne cunosc foarte bine și se bucură când facem binele și se întristează când facem răul, ba chiar pot fi puși în dificultate de noi.

„Cizmarul și cerșetorul” este o poveste de Crăciun de-a lui Lev Tolstoi. „**Spune povestea că, cizmarul întâlnește pe stradă un amărât în ajunul Crăciunului. Făcându-i-se milă de el îl invită să petreacă sărbătorile cu familia sa. Soției sale nu-i place deloc aceasta și-l privește cu dispreț, servindu-l cu gesturi brutale. De fiecare dată când ea acționa astfel, cerșetorul se micșora. Atunci când cizmarul era atent cu el, creștea din nou...** De fapt, cerșetorul era un înger care creștea odată cu bunătatea și descreștea odată cu răutatea.

Fiecare om se va întâlni cu îngerul său păzitor în ceasul morții. Pentru unii va fi o bucurie, pentru alții va însemna tristețe și muștrări de conștiință. Să-I mulțumim lui Dumnezeu că ne-a dăruit drept apărare și ajutor pe slujitorii Săi cerești, pe îngerii păzitori, pentru ca întâlnirea cu El să ne fie spre bucurie și mângâiere.

Părintele GHEORGHE ȘINCAN, paroh la Târgu-Mureș

Ancheta „Vatra veche”:

Casa Memorială „Tudor Arghezi”

La „Mărțișor”, pe alea cu piatră de râu, străjuită de salcâmi, nuci, tufe de liliac și livada largă cu cireșe, care vară este smălțuită cu maci și margarete oacheșe, la numărul 26, acolo unde altădată era capăt de București, în apropierea a ceea ce odinioară era mănăstirea Văcărești, trecem pragul primei porți. Batem apoi la o altă poartă, a amintirii, cu toaca de fier, un ciocânel și un drug, citind: „**Bateți în toacă! Nu intrați! Câine rău!**” Ai impresia că treci pe sub arcul vreunei mănăstiri din nordul Moldovei, în acest colț al Bucureștiului, plin de vegetație, cu un aer rustic, cu șoaptele „cetății” care se aud ca niște voci ale trecutului.

Dintre tufele de liliac înmiresmat, parcă așteptăm să se ivească „grădinarul” cu bascul și lavaliera, scrutând zarea prin ochelarii cu rama neagră.

Sub ramurile bogate ale unui bătrân nuc care fac boltă cu alți copaci, în dreapta intrării, aproape de trandafirii roșii și roz, aici „acasă”, mai potrivit ca oriunde, sunt mormintele Paraschivei și al lui Tudor Arghezi. Pe lespedea de piatră citim adânciți în vremea când, la Mărțișor, ne întâmpinau, în ceasuri de neuitat, admirabilele gazde: „**Paraschiva T. Arghezi, născută din razeșii Bucovinei la 20.VII.1890, stinsă și înhumată aici, în grădina și prisaca ei, din Mărțișor, la 29.VII.1966.**”

Alături, lăcașul în care s-a strămutat pentru vecie poetul. „**Tudor Arghezi, născut la 21 mai 1880, în București, cu origini părintești în Gorj, stins și înhumat aici, în Mărțișor, la 14.VII.1967.**”

Dragostea lui de viață și de frumos trăiește în opera sa, în mărturisirile lui: „**Vă pizmuiesc, o, omeniri rămase după mine, că o să ascultați vântul pe care nu-l voi mai auzi, că veți călca pământul pe care nu-l voi mai călca, că veți sorbi lumina, care pe mine nu mă va mai atinge, că veți auzi fulgerele, apele, cântecul vântului, suspinul oamenilor, șoapta și mireasma porumbului, parfumul pământului, care va fi numai al vostru**” (30 iunie 1967).

Flori proaspete acoperă mereu mormintele învăluite de umbra copacilor, de ploaia frunzelor târzii, „**prin singurătatea lui brumar.**” →

LUMINIȚA CORNEA

Înaintând în curte, în dreapta, se află tipografia, căci Mărțișorul amintește despre activitatea de meșter a lui Arghezi, după cum atestă brevetul și cartea de muncă pentru meseria de tipograf și culegător. Respectul său pentru această muncă și-l exprimă în repetate rânduri, precum în *Tabletă închinată culegătorului tipograf*.

Ce a însemnat acest loc de creație pentru autor mărturisește el însuși, al cărui chip, plin de zâmbet, ne privește la intrarea în tipografie: „Mărțișorul e patria literaturii mele. De acolo au ieșit „Cuvintele potrivite” și toate scrierile adunate acuma într-o mulțime de volume gândite la o masă dintr-o cameră mică pe care mi-o rezervasem pentru reverie...”

Unelte de stupărit și de tipografie, ediții ale operei argheziene, fotografiile din anii petrecuți în aceste locuri, expuse în vitrine, întregesc imaginea activității literare a poetului, universul său de creație și profilul moral, prin manifestări în diferite ipostaze.

Privim revistele etalate, cotidianul „Bilete de papagal”, un afiș al „Biletelor de papagal”, alt afiș al Așezămintelor „Vremea”, din 27 februarie 1943, anunțând conferința lui Arghezi despre Eminescu, în ciclul „Mari figuri ale neamului”. Toate sunt măturii ale bogatei activități argheziene. Ne închipuim cum a răsunat cuvântul arghezian, rostit clar și din adânc, în acea seară de februarie, în sala *Ateneului român*, cunoscând prețuirea cea mai înaltă pe care i-o acordă: „A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă... Nu poate să ajungă vorba până la el, fără să-i supere tăcerea (...) Într-un fel Eminescu e sfântul preacurat al ghiersului românesc (...) Fiind foarte român, Eminescu e universal”.

Într-o fotografie, vedem cum se înalță casa din preajma livezii, „Casa albă a Mărțișorului”, cu un text al poetului despre satisfacția pe care a avut-o construindu-și casa. Se realizează astfel trecerea în celălalt spațiu, mai intim al universului arghezian.

Intrăm într-un mic hol, din care, în dreapta, urcă o scară vopsită în roșu spre etaj, iar în față și în stânga, se deschid alte încăperi. Aici se află o cameră cu desene, în creion, acuarele, ale poetului și ale Mizurei, precum și ale unor pictori ca Iser, Cornescu, Iosif, Steuer, Palady, Eugen Drăguțescu. Pe măsură ce intrăm în salonașul din stânga, apoi în sufragerie, simțim bunul gust, dragostea pentru arta populară – numeroase străchini smălțuite în verde, sculpturi în lemn, tablouri pe sticlă în

viziuni pastoral-mioritice. Cultivarea frumosului se reflectă în totul, în tablouri, în mobilă, în aranjament. Aici, a trăit cu cei dragi ai săi poetul „Psalmului de taină”, aici, alături de copii și Paraschiva, a înțeles farmecul iubirii adevărate, bucuria vieții de familie și a găsit climatul binecuvântatei puteri de creație.

Un motto din salonaș, notat cu litere mărunte, ne atrage atenția: „Când vii, pășește slobod, râzi și cântă, / Necazul tău îl uită-ntreg pe prag, / Căci neamul trebuie să-ți fie drag / Și casa ta să-ți fie sfântă”.

Cărți se află în toate camerele, reprezentând lucrări de la antologiile orientale, grecești și latine, până la Heine, Champfort, Goethe, Fichte, Kant, Rousseau, Dickens, lângă care stă opera lui Antim Ivireanu, I. Budai deleanu, Adrian Maniu etc.

Atmosfera caldă a interiorului, a căminului, ne face s-o simțim mereu, în ceea ce era tihna, pacea vieții în familia lui Arghezi, pe Paraschiva, mamă și soție. Numeroasele fotografii în livadă, la Mărțișor, ne adâncesc acest sentiment, aducându-ne în minte sugestive imagini din poezia argheziană.

La etaj, în birou, bastonul așteaptă pe călătorul prin București (volumul „Cu bastonul prin București”), alături de bascul, ochelarii, lupa și cele necesare îndeletnicirii scriitoricești. Aici este și camera mică „de reverie” a poetului, din care privea, desigur, apusul care-și întoarce „cirezile prin sânge”.

Ni-l imaginăm pe poet la masa de scris, trudind asupra cuvântului celui mai potrivit, după cum mărturisea: „Talentul meu te farmecă, dar talentul meu e o tortură. De la mintea la condeiul meu e un drum de piedici și de prăpăstii, amenințat la fiecăra cotitură să cad în golul fără fund.

Scrisul e greu și-l sui cu povara mea încet, încet. Dacă ar fi numai o muncă de suprafață, n-aș fi fericit. Trebuie să ar prin buruieni și să le smulg din locul lor zidit cu plugul. (...) Cuvântul îmi vine greu în condei. Îl șterg de zece ori și tot nu l-am găsit. Mă sângeră fraza, mă doare ... Mă lupt de moarte cu ogorul meu din care țâșnește rar o vână de argint; mă duc la ea cu lopata.”

Ce lecție admirabilă de muncă trudnică, de respect pentru îmbogățirea semantică a cuvântului și fixarea lui cu noi forțe expresive!

Izbutit în redarea expresiei meditative argheziene, bustul poetului, realizat de Oscar Han, ne reține, trimițându-ne în latura adâncă, prezentă, dincolo de aparență, în majoritatea poeziilor lui. Îl privim și ni-l închipuim într-un ceas „de vorbă cu sine însuși”, coborând în adâncu-i și creând acel minunat poem intitulat *Incertitudine*: „Îmi atârnă la fereastră / Iarna cerului albastră / Din care, pe mii de fire, / Curg luceferii-n neștire / Sufletul, ca un burete, / Prinde lacrimile-ncete / Ale stelelor pe rând / Sticlând alb și tremurând / Geana tristețelor mele / Se-ncurcă noaptea cu ele, / Genele lui Dumnezeu / Cad în călimarul meu / Deschid cartea: cartea geme, / Caut vremea: nu e vreme / Aș cânta: nu cânt și sunt / Parc-aș fi și nu mai sunt / Gândul meu al cui când este / În ce gând, în ce poveste, / Îmi aduc aminte, poate, / Că făcui parte din toate, / Scriu aici, uituc, plecat / Ascultând glasul ciudat / Al mlaștinii și livezii / Și semnez: / Tudor Arghezi.”

Cu gândul mai aproape de poet, mai aproape de opera sa, în ceasurile petrecute în casa de la Mărțișor, cu noi contururi și reliefuri în definirea versurilor sale, dornici să poposim în universul ei, pentru a găsi sensuri mai bogate, pornim spre aleea pietruită care ne poartă iarăși în tumultul cetății, cu urarea poetului în minte „Când pleci, să te-nsoțească paza bună, / Ca un inel sticlind în dreapta ta. / Nu șovăi, nu te-ndoi, nu te-ntrista. / Purcede drept și biruie-n furtună.”

ASPECTE MORFOLOGICE ÎN ARTA CREȘTINĂ BIZANTINĂ

Compoziția și modul de abordare picturală a unei icoane nu sunt de factură naturalistă, ci plastic-canonice. În mod curent, o icoană sau o compoziție monumentală bizantină, se reconstruiește după principiile specifice acestui tip de demers „figurile lui Panselin, constituie dovada că pictura bizantină e un mare, minunat și sigur sistem plastic sau mai bine zis este un mod de gândire plastic”.⁷

Compoziția bizantină este simplă, din care s-a eliminat tot ce este nefolositor, construită echilibrat, unde legea simetriei primează, dinamismul imaginii fiind redat cu ajutorul ritmului desenului și al construcției. Figurile se încadrează în forme geometrice sau forme stilizate, care dau privitorului senzația de liniște și siguranță. Peisajul, munții și clădirile au un rol însemnat, cu ajutorul lor putându-se spori armonia volumelor sau având rol de echilibrare a compoziției. Ele participă deci, activ la compoziția însăși, în care rolul principal îl joacă personajele sfinte. De-a lungul timpului, s-au creat adevărate prototipuri ale diferitelor compoziții, s-au șlefuit și au evoluat din punct de vedere plastic încât astăzi putem vorbi de tipuri compoziționale de o excepțională realizare. În pictura monumentală, personajele sunt construite cu linii ferme, volume mari și simple, ce dau ansamblului compozițional suptele și acuratețe stilistică.

Geometrizarea formelor și simplificarea lor este absolut binevenită, pentru ca ansamblul monumental să nu sufere, părând încărcat sau greoi. Veșmintele nu îmbracă trupul anatomic, ci sunt create pentru a da vigoare și ritm, pentru a ajuta compoziția să exprime forță, mișcare, echilibru. Desenul este clar și concis, trăiește prin sine, are rolul principal în redarea trăsăturilor personajelor, culoarea fiind un element secundar, dar nu lipsit de importanță. Lumina în pictura bizantină are un rol important și izvorăște tainic din profunzimea proplasmelor, din materia transfigurată a sfinților. Ea ne dezvăluie formele tainice, cu sficiune și pioșenie fiind blândă, transparentă, ireală parcă...

De aceea și formele pictate, elementele de detaliu, trebuie să aibă același caracter sintetic, stilizat, forme realizate pe baza unor structuri clar construite, cu linii armonioase, de o finețe și suplețe remarcabile. Astfel, un personaj pios aplecat devine o linie curbă, un arc de cerc. Proporțiile corpului omenesc au aici o anumită caracteristică ce se bazează pe scheme compoziționale mult studiate. Mișcarea personajelor se înscrie în aceleași arhetipuri compoziționale și răspunde unor nevoi de ordin estetic, stilistic și teologic. Modalitățile de realizare a echilibrului compozițional sunt multe: volumul elementelor, mișcarea, precum și culoarea acestora.

„Ordonarea ritmică a elementelor unei compoziții este o lucrare foarte dificilă și delicată și necesită cunoștințe, experiență, dar și duh, pentru ca ritmul care va rezulta să exprime ethosul și cuminenția Bisericii. Modalitățile de realizare a ritmului sunt nesfârșite și pentru aceasta putem spune că icoana bizantină, din punct de vedere a realizării plastice, este un eveniment deschis iar nu închis sau terminat. Tradiția bizantină, atât de bogată, cu o mare varietate a ritmurilor ei, dă mărturie pentru aceasta.”⁸

Fiecare formă din compoziția bizantină e rezultatul unei analize teologice și artistice.

„Privind mai îndeaproape, observăm imediat că simbolurile și formele folosite de creștini îmbracă un conținut nou, și aceasta pentru că e o artă ce propovăduiește credința.”⁹

Contemplarea Chipului frumuseții este o adevărată obsesie pentru inima omului.

Teofan Cretanul, Scene din viața Mântuitorului. Mănăstirea Stavronikita, Mt. Athos, sec.al XVI-lea

Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil, pictură monumentală - pictor Dorin Macovei

Teofan Zăvorâtul ne spune acest lucru într-o pagină admirabilă: „În partea sensibilă a sufletului, sub acțiunea Duhului, se manifestă dragostea de frumos, atracția unei viziuni ideale. Mintea, cunoscându-L pe Dumnezeu, aspiră în chip firesc la frumusețea dumnezeiască și tinde să nu se mulțumească decât cu ea. Mintea nu poate determina limpede ce este aceasta, dar purtând în sine pecetea nedesăvârșită a acestei frumuseți, știe cu certitudine ceea ce aceasta nu este...”

A contempla și a gusta frumusețea lui Dumnezeu, a fi fermecat de aceasta e o cerință a spiritului omenesc, este viața sa, este paradisul...

Uneori, sufletul se apleacă cu bucurie spre ceea ce, în jurul său, i se pare a fi o oglindire a acestei frumuseți, alteori născocoște și creează lucrări în care nădăduiește să-și înfățișeze imaginea pe care a întrezărit-o.”¹⁰

Năzuința către frumos, către o lume transfigurată, este un deziderat pentru toți creștinii. Tocmai această năzuință, această sete de perfecțiune a contribuit la făurirea unor tipologii morfologice și compoziționale pe măsură. Străduința iconarilor de-a lungul a două milenii nu a rămas fără rezultat.

„Simetria este într-un fel primul și cel mai evident principiu de compoziție. Omul are paradigma acestui principiu în trupul său și în decursul existenței sale l-a putut observa în chip obiectiv pretutindeni în lumea naturală: la plante, la →

Drd. DORIN MACOVEI

⁸ Ibidem, pag.86

⁹ Daniel Rousseau, *Icoana - lumina feței tale*, Editura Sofia, București, 2004, pag.25.

¹⁰ Daniel Rousseau, *Icoana - lumina feței tale*, Editura Sofia, București, 2004, pag.123, apud Teofan Zăvorâtul, *Beauté spirituelle*, în *Ascetes russes*, Namur, 1967, pag.117

⁷ Georgios Kordis, *Ritmul în pictura bizantină*, Editura Bizantină, București, 2008, pag.107.

minerale sau în trupurile animalelor. Din simetrie a emanat întotdeauna o puternică intensitate expresivă, fiind fără îndoială unul dintre mijloacele cele mai pregnante de reprezentare a spațiului, întrucât – simetria pune în mod constant într-o confruntare două entități asemănătoare și în același timp diverse, egale și contrare, teză și antiteză. Într-un cuvânt, simetria reprezintă un proces dialectic al spațiului care denotă logica relațiilor orientării și organizării lucrurilor, conturându-se în același timp ca un proces istoric.”¹¹

Toate elementele unei compoziții artistice de factură bizantină se mișcă și se deschid către privitor, pentru a-l întâlni. Artiștii bizantini au studiat și au preluat din arta greacă elementele pe care le-au considerat valoroase pentru pictura lor.

Georgios Kordis ne semnaleză că: „artiștii bizantini au împrumutat ritmul plasticii antichității grecești și l-au aplicat în pictura lor. Acest ritm se formează astfel – un obiect este supus la două forțe opuse. Astfel, se creează un echilibru dinamic care dă senzația simultană de mișcare și de repaus. Și pentru că, privitorul este cel în funcție de care este apreciată mișcarea, lucrarea de artă intră în relație cu el. Vechii artiști greci nu au dus așa departe înțelesul ritmului precum au făcut-o bizantinii.”¹²

Maniera de lucru a lui Manuil Panselin reprezintă pentru mulți artiști contemporani lui și cei care îi urmează, o adevărată lecție de pictură.

Maniera sa a fost însușită ulterior de mulți pictori, generând o veritabilă școală. Personajele sale (figura de mai jos), par să se rotească spre privitor. Ordonarea ritmică a elementelor și folosirea axelor curbe, care se deschid spre privitor, dau plasticitate deosebită picturilor lui. Imaginea este pe cât de simplă, pe atât de sugestivă. Ea este ordonată simetric, iar ritmul creat de faldurile veșmintelor sau de coamele dealurilor, este unul savant.

Nimic din această compoziție nu este la întâmplare. Sobrietatea, gingășia și expresivitatea formelor ne încântă și ne uimește.

**Sf. Apostol Ioan și ucenicul său Prohor
Manuil Panselin, Mănăstirea Protaton, Athos (sec.al XIV-lea)**

Pictorul iconar

Doamne, iartă-mă!,
se ruga Pictorul,
eu vreau și mă străduiesc, dar nu-
mi iese.
Lucrez de ani de zile la Icoana
Ta,
dar nu pot s-o termin.
Știu că mântuirea ne-a venit prin
Cruce,
dar ce să fac dacă nu sunt în stare
să pictez cuiele-alea
și coroana de spini?
Când mă apropii de pânză, îmi
tremură mâna,
culoarea se împrăștie, mă ia
amețeala
și-mi vine să strig.
Nu sunt în stare, Doamne,
să-Ți privesc răstignirea în ochi.
Darămite să-Ți pun cuiele.
Te-am lăsat așa, nelămurit,
de parcă Te-ai fi urcat singur
acolo,
să Te odihnești oleacă pe Cruce.
Mai stai, mai odihnește-Te puțin,
până când n-o să-mi mai tremure
mâna!
Până când n-o să mai am senzația
că,
odată terminată, pânza se va
despica în două,
precum, atunci, catapeteasma
templului.

Tâlharul

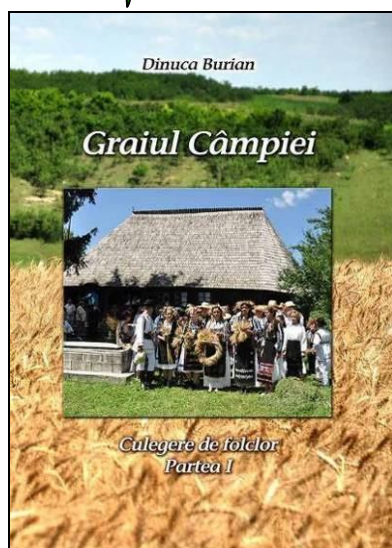
Nu știu, Doamne, care dintre
tâlhari sunt,
aș zice că acela din dreapta;
e ușor să fii ăl din dreapta
după mai bine de două mii de
ani.
Dar nu știu, chiar nu știu,
dacă eram contemporană cu
Tine,
dacă Te vedeam răstignit lângă
mine,
ca pe ultimul bandit,
aș fi văzut? aș fi simțit?
Ți-aș fi cerut eu: "Pomenește-mă,
Doamne!" ?
Nu știu care dintre tâlhari sunt,
da-așa-mi place mie să cred când
mă uit în oglindă
și-mi pare c-aș fi cel din dreapta.
Dar, Doamne, în oglindă,
lucrurile se văd pe dos!

**FLORENTINA LOREDANA
DALIAN**

¹¹ Cornel Ailincăi, *Introducere în gramatica limbajului vizual*, Editura Polirom, Iași, 2010, pag.181.

¹² Georgios Kordis, *Ritmul în pictura bizantină*, Editura bizantină, București, 2008, pag.87

Memoria, ca o ladă de zestre

Recuperarea memoriei e un exercițiu obligatoriu, care mai poate aduna într-o imensă ladă de zestre o moștenire inestimabilă, folclorul, oglinda sufletului unui popor în devenirea sa, cu timp și fără de timp, căci folclorul a ilustrat mereu ritmurile sincronizării cu mersul vremilor.

Câmpia nu seamănă în regăsirea ei cu dealul, fără a se rupe de acesta, ba chiar creând armonia mioritică vale/deal, în care și-a revărsat preaplînul său sufletesc un întreg spațiu geografic și spiritual. „Pe-un picior de plai/ Pe-o gură de rai/ Iată vin în cale./ Se cobor la vale...” – iată argumentul suprem al acestei legături indisolubile, care reface traseul unei întregi istorii.

Folclorul este purtător de identitate, el face diferența specifică în concertul popoarelor. Notele personale care înscriu spațiul românesc sunt mărturia bogăției și diversității unui sentiment care adună între malurile sale toată vibrația sufletească a unui neam întreg.

Unitatea în diversitate a „devenirii întru ființă” (cum ar spune C. Noica) e dată și de numărul impresionant de variante nu ale unei teme numai, ci chiar ale unui singur motiv, dacă invocăm doar cele peste 1500 de variante ale „Mioriței”, cea care, ca mit fundamental al unei literaturi, este și marcă de identitate a poporului român.

Preocuparea pentru culegerea folclorului are în Vasile Alecsandri (*Poesii. Cântece populare. Balade*, 1852) un mare deschizător de

drumuri. De-a lungul anilor însă, marea bibliotecă a „sentimentului românesc al ființei” (C. Noica) a adunat pagini memorabile, într-o cuprinzătoare radiografie a sinelui profund.

Nu știu să existe o culegere amplă a folclorului Câmpiei Transilvane. Au existat însă, de-a lungul timpului, mai multe culegeri, mai mult sau mai puțin rigurose întocmite, rodul unor împătimiți de folclor, conștienți de valoarea acestuia.

Folcloristul T. Podariu poate fi numit un vrednic culegător care, în 1929, în Editura Asociațiunii ASTRA, a publicat volumul *Flori de pe Câmpie. Poezii populare*, poate cel mai amplu demers de acest fel din toată istoria Câmpiei Transilvane, căruia îi urmează Ioan Velcheorean, cu *La mândruța pe câmpie* (1972), Pavel Tornea, cu *Du-te dor, cu dorurile* (1974), *Flori din Bichiș* (1975), *Peste Mureș, peste tău* (1978), Vasile Pop, cu *Pe Mureș și pe Câmpie* (1979), Biro Iosif, cu *Folclor literar-muzical din Gâmbuț*, culegeri ale căror texte au fost selectate și adnotate de Vasile Conțiu, care avea să încheie seria cercetărilor din secolul trecut, cu volumele *Peste Pod, la Stupătură*, culegere de folclor literar-muzical din comuna Râciu (1992), *După Deal, Răsare Luna...* culegere de folclor poetic-muzical din județul Mureș – (1993) și culegerea de colinde – *Florile Dalbe, Flori de Măr* (1996).

Multe dintre monografiile apărute în ultimii 25 de ani au secțiuni dedicate folclorului unor localități sau comune, contribuții importante la o necesară antologie a folclorului mureșean.

Profesorul Ioan Torpan, din Reghin, a sporit și el patrimoniul culegerilor de folclor mureșean în acest secol XXI, cu patru lucrări, *Folclor de pe Valea Mureșului*, Ed. Nico, 2008 (560 p.), *Pe Mureș și pe Gurghiu* (248 p.), în colaborare cu Ilie Frandăș, *Mureș, Mureș, apa ta...* (248 p.), coautor prof. Mihai Covrig, și *Du-te dor, cu dorurile*, Editura Nico, 2014, în colaborare cu prof. Delia Torpan.

Dinuca Burian este cea care ne demonstrează că încă nu trebuie depuse armele, că încă mai e ceva de recuperat, de adus în actualitate, din „graiul Câmpiei”..

Doină de dragoste și dor

Eu doinesc, codrul răsună,
Mândra patru boi adună.
Eu doinesc pădurea toată,
Mândra patru boi adapă.
Nu-i adapă că li-i sete
Că-i adapă că mă vede.
Mână mândră boii bine,
Nu te uita după mine,
Lasă boii să bea apă,
Ca de dorul tău să-mi treacă.

Cântare de dragoste

Bade, de la săcerat
Tot cu vorba m-ai purtat.
Ia că-i vremea de cărat,
Nu-mi dai niciun rezultat.
Ia că-i vremea de cules,
Nu-mi dai niciun înțâles.
Nu știu, toamna a fost prea scurtă,
Ori n-ai avut bani de nuntă.
Bani de nuntă am avut eu,
Dar n-am vrut ca să te ieu,
Că tu-ai fost fată săracă,
Te-am iubit că mi-ai fost dragă.

Plânsul păsării

Câte păsări codrul are,
Cuib cu pui au fiecare.
Câte păsări codrii trec,
Vara-n cântec o petrec.
Numai eu nu poci cânta,
Că n-am unde m-așeza.
C-am avut cuibul la drum,
Sus pe-o creangă de alun.
Câți oameni pe drum treceau
Tot în cuibul meu zvârleau.
Dar eu nu m-am mâniat,
Cuibulețul mi-am mutat
Tocmai în vârful muntelui,
În bătaia vântului,
Unde-i greu dușmanului.
Nici acolo n-am alin,
Nici scăpare de-al meu chin,
Căci brazii să clătina
Și cuibul mi-l legăna.
Vai de pasărea străină,
Numai ea n-are hodină.

Culese de MARIA COPREAN (84 ani), Sărmășel Sat, Mureș

Culegerea de față adună, cred, ultimele mărturii ale unei civilizații arhaice din Câmpia Transilvană, din arealul sărmășean, așa cum se regăsește ea tezaurizată în folclor – în ceea ce se circumscrie „tradițiilor și obiceiurilor populare” ale locului.

NICOLAE BĂCIUȚ

Portret în mișcare

Marian Nencescu

Îmi doresc zile grele și nopți liniștite

(I)

Breviar biografic

Jurnalistul, eseistul și criticul literar Marian Nencescu s-a născut la București, la 17 iulie 1953, într-o familie de muncitori. O parte a copilăriei o petrece în casa bunicii din comuna Hulubești, județul Dâmbovița, cealaltă în preajma Parcului Carol, dar și a mirificei bălți a Cociocului, azi asanată și revendicată la metru de iluzorii proprietari de terase construite ilegal pe malul lacului. Urmează Facultatea de Filologie la Universitatea din București, absolvind-o în 1980, după un scurt și instructiv ocol biblioteconomic. Contactul cu lumea cărții, petrecut în intimitatea depozitelor cu Fonduri speciale ale fostei BCS, azi Biblioteca Națională, dar și ale Rezervei Naționale de Carte, instituție azi dispărută, dar care în epocă deținea unele din cele mai complete fonduri de carte străină din București, oferindu-i un orizont cultural nesperat tânărului filolog, crescut în mediile mahalalei bucureștene. Urmează apoi o altă etapă importantă a formării sale spirituale, încadrarea la Institutul de Istoria Artei, pe un post de execuție inițial, dar care îi deschide calea spre contactul direct și nemijlocit cu vârful intelectualității vremii: filosofi, istorici de artă, teatrologi și artiști plastici - o lume ce îl atrage prin colorit și insolit și care îi va modela ireversibil gusturile și opțiunile intelectuale. Atras de mirajul scrisului, părăsește, în 1986, Institutul pentru a lucra, ca reporter, la un ziar central. Scrie intens, în stilul epocii, reportaje, interviuri, știri și editoriale, exersând-și calitățile publicistice și acumulând o experiență de viață complexă, modelată în condiții extreme, pe șantiere de construcții, în cazărmi ori

în medii defavorizate, printre marginali ai societății socialiste, ajunsă în pragul colapsului. În decembrie 1989, participă la evenimentele sângeroase de la București, rezultatul acestor trăiri personale fiind volumul „Amintiri din zilele Revoluției”, culegere de reportaje apărută în primele luni ale lui 1990, rod al inițiativei unor tineri jurnaliști, dintre care unii au devenit directori de gazete, modele pentru noul val de oameni de presă după Revoluție.

Continuă să scrie în presa cotidiană până în 1993, când, în condițiile degradării extreme a actului publicistic, părăsește sistemul pentru a lucra ca funcționar public în administrația centrală, prilej de a se întoarce cu o altă experiență de viață către domeniul cultural, cu precădere către practica actului cultural-artistic. Timp de peste un deceniu conduce și organizează sistemul local de biblioteci, muzee și centre culturale din cadrul administrației publice centrale, fiind un activ promotor al actului cultural destinat marelui public. Înființează și susține apariția a numeroase publicații departamentale („Monitor cultural-educativ”, „Minerva”, „Meridian” etc.), contribuind cu articole, dar și cu asistență de specialitate, la organizarea unor evenimente culturale de interes național.

Rod al acestor ani de muncă în folosul public sunt volumele „Ghidul bibliotecarului” (2002), „Ghid practic de ambientare a instituțiilor publice” (2003), „Comunicarea prin cultură și identitatea organizațională” (2005).

Această serie de autor, este completată și de alte cărți, cu profil

Mihai Bandac • Seară peste Reazelm

similar, unele scrise în colaborare cu specialiști din varii domenii: logistic, ordine și securitate publică etc., toate fiind destinate, în principal, pregătirii profesionale a personalului cu funcții de conducere. Cea mai importantă lucrare din acest ciclu rămâne „Metanoia. Însemnări despre cultură, educație și comunicare”, apărută în două ediții (2008 și 2009), cea de-a doua substanțial completată și revizuită, în care Marian Nencescu își expune nu doar opțiunile și crezul cultural, dar și principiile călăuzitoare în derularea actului artistic. În acest interval, publică și un număr substanțial de studii și cercetări de specialitate în domeniile științelor umaniste (istorie, filosofie și critică literară), incluse în publicațiile de profil ale unor instituții publice centrale și locale (Revista de filosofie, „Conta”, Analele muzeelor județene din Vaslui, Miercurea-Ciuc, Ploiești, ca și în unele publicații universitare din Sibiu, București și Baia Mare etc.), devenind, cu timpul, o voce ascultată și respectată a mediilor culturale naționale.

În 2008, revine la munca de bibliotecă, ocupând succesiv funcțiile de șef Serviciu patrimoniu cultural bucureștean, apoi cea de redactor-șef al revistei „Biblioteca Bucureștilor” (2010-2013), editată de Biblioteca Metropolitană a Capitalei, atrăgând o serie de colaboratori importați din toate mediile culturale bucureștene și transformând revista de specialitate într-un reper cultural-literar important. Semnificativ este și faptul că între colaboratorii permanenți ai publicației bucureștene s-au aflat și mulți publiciști de la Chișinău, revista având trainice legături spirituale cu publicația omonimă, „Bibliopolis”. În răstimp, susține la Baia Mare teza de doctorat cu titlul „Aspecte al timpului în basmul românesc tradițional” (îndrumător științific, profesor dr. Ion Dur), publicată, în 2013, cu titlul „Timp și mit în basmul tradițional”. Devine, de la înființare, colaborator permanent al revistei de cultură „Curtea de la Argeș”, redactor-șef, acad. Gheorghe Păun, unde susține rubricile „Seniori ai culturii” și „Cronica filosofică” și deține rubrici permanente de eseistică la revistele „Gând Românesc” (Alba Iulia) și →

ROGAC RAIĂ

„Bucureștiul literar și artistic”, dar și la altele cu același profil. Colaborează și la „Literatura și Arta” din Chișinău.

În decembrie 2014 înființează, în parteneriat cu Editura „Detectiv cultural” (editor Firiță Carp), revista literară omonimă, bucurându-se de colaborarea unor condeieri de frunte, din țară și din R. Moldova - Nicolae Dabija, Theodor Codreanu, Ștefan Mitroi, Corneliu Ostahie ș.a. Cel mai recent volum al său, „Cititorul de control” (2014), a provocat un mare interes mediile literare, datorat stilului incisiv al analizelor sale istorico-literare.

Despre cărțile sale au scris, între alții, Theodor Codreanu, acad. Gh. Vlăduțescu, prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu, Ștefan Mitroi, Florentin Popescu, Ionel Necula, Nicolae Rotaru, Dan Gâju ș.a.

***

- *Domnule Marian Nencescu, având în vedere paleta largă a preocupărilor dumneavoastră istorico-filosofico-literare, permiteți-mi să schimb puțin succesiunea logică a întrebărilor și să încep cu cea mai recentă carte de autor Cititorul de control (apărută în decembrie 2014, la Editura Detectiv Cultural), cea care a stârnit, după mulți comentatori, suficient interes încât să vă impună în rândul criticilor literari din prima linie. Cât și în ce măsură v-au „controlat” conștientii critici, cei mai în măsură, în fond, să aprecieze și să evalueze efortul dumneavoastră ?*

- Am presărat în *Cititorul de control*, care nu este decât parțial o carte de critică literară, ci mai degrabă este un document socio-cultural al ultimilor ani, suficiente „semne” și „indicații” de lectură. Cartea în sine este un document intertextualist, un monolog și în egală măsură un dialog (virtual) cu conștientii. Surpriza a intervenit atunci când am primit semnale clare în special dinspre sectorul istorico-filosofic, critica fiind mai degrabă interesată de analiza relațiilor dintre scriitori, decât de aceea a stării literaturii, în general. Faptul nu m-a surprins și nici nu m-a descurajat. Cine trebuia să „citească” ceea ce am presărat pe ici, pe colo, a făcut-o cu prisosință. Am avut parte de aprecieri scrise la modul absolut entuziast

venite din partea unor conștrați, dar și contrareacții la fel de vehemente. Ambele poziții m-au bucurat. Înseamnă că am scris ce trebuia și când trebuia.

În esență, am pornit, în demersul meu, de la câteva principii etice și estetice de la care nu m-am abătut. De aceea nici nu am scris despre toți autorii cu care am venit în contact, păstrându-mi oarecare libertate de opțiune. În fond, sita trebuie să fie suficient de deasă pentru a despărți grâul de neghină. Ce am încercat, în principal, a fost să evit aprecierile pătimase, să mențin o oarecare eleganță a scrisului, și mai ales să nu lezez inutil orgolii sau sensibilități omenești, în fond. Am scris suficient despre scriitori în viață și sunt conștient că o carieră poate fi umbrită ușor de unele aprecieri grăbite. Alteori am scris articole care s-au transformat, fără voia mea, în necrologuri.

Mihai Bandac • Sfârșit de toamnă

- *Această senzație de multe ori retrăit-o și eu. Am avut un interviu cu Adrian Păunescu cu puțin timp înainte de a pleca în nemurire, cine ar fi știut? L-am publicat la „Glasul” pentru prima oară, când a apărut, am fost stupefiată, au fost admise multe greșeli gramaticale, nici măcar nu fusesem invitată să văd textul cules în redacție (așa era moda atunci) înainte de publicare, din care motiv nu i-am trimis autorului revista (o persoană fără voia mea a făcut-o). După moartea lui subită, am publicat interviul corectat în revista „Moldova”, redactorul-șef, fără ca să mă întrebe, a menționat că apariția convorbirii este în premieră. Pentru nimic în lume nu m-aș fi gândit atunci că nu voi avea posibilitate să mai dialoghez cu Adrian Păunescu. Tot așa a fost și în cazul lui Ioan Alexandru, Dumnezeu să-i odihnească în liniștea Lui...*

- *Viața mi-a luat-o înainte și regret că unele texte le-am publicat prea târziu. Într-o evocare a lui Fănuș Neagu îmi pare, chiar am scris despre faptul ce l-a mâhnit cel mai tare pe maestru, care își trăia ultimele clipe de viață, era aprecierea că ar aparține generației expirate.*

Nimic mai degradant decât o astfel de critică impresionistă, lansată în spațiul public cu voită ușurință.

- *Eram la București când, pentru ultima oară, Fănuș Neagu se afla în spital, mă întâlneam cu maestrul Dinu Săraru, care-mi spusese că nimeni din Basarabia nu este interesat să scrie despre el. Mă speria boala de cancer, neiertătoare în multe cazuri, totuși mă hotărâsem să-l vizitez, de câteva ori am luat legătura cu familia, dar de fiecare dată mi se spunea că este prea istovit. De pe partea noastră a Prutului, în celălalt context, un exemplu concludent ar fi cel al lui Grigore Vieru, căruia critica impresionistă, cum o numiți, i-a făcut mult sânge rău în ultimii ani de viață...*

- Schimbând registrul, pot spune că *Cititorul...*, la care faceți referire, cuprinde mai mult decât o oglindă literară a epocii. Este și un eventual punct de vedere, lucrul la care țin cel mai mult. Exprimată elegant, dar ferm și cu argumente suficiente, opinia proprie este cea care ne salvează sufletele și caracterele. În *Jurnalul fericirii*, Nicolae Steinhardt îl evocă pe părintele său, care îl îndemna să meargă mai bine la pușcărie, decât să-și calce principiile. Nu reproduc și vorbele bătrânului evreu Saia Steinhardt, pentru că ele țin de oarecare intimitate. În esență, cel care urmează calea adevărului și a dreptelor principii în viață, mai ales în lumea artistică, are parte de zile grele, dar și de nopți liniștite.

Este exact ce îmi doresc și eu și ce mă îndeamnă să scriu. Modelul meu, dacă îndrăzneala nu e prea mare, rămâne Tudor Vianu, un critic ce a pornit de la filozofie pentru a ajunge la câteva principii estetico-literare imbatabile. În plus, modelul Vianu rămâne pilduitor și pentru ce ar însemna definirea noțiunii de specific românesc, asta în condițiile istorice și politice extreme în care a evoluat profesorul bucureștean.

Exilul românesc

LUCIAN DUMBRAVĂ

- *Domnule Lucian Dumbrovă, intenționez să public o carte despre exilul românesc. Vă invit pe dumneavoastră și pe cei pe care îi cunoașteți și sunt implicați în fenomenul exilului să răspundă la întrebările de mai jos.*

- *Mă simt onorat să particip la construcția unei cărți pe care doriți să o publicați și sper ca acest proiect al dumneavoastră să se desăvârșească. Poate se va reuși, prin acest volum, estomparea unor mituri sau prejudecăți privitoare la exilații români.*

- *Exilul a rupt, geografic, familiei în două – o parte a rămas în țară, cealaltă s-a stabilit peste Ocean. Ce suferințe particulare ale acestei rupturi aduce exilul? Indiferent de motivele lui?*

- *Este adevărat, multe familii s-au înjumătățit, într-un acord impus de motive personale, în principiu de natură materială.*

Personal, nu am experiența unor astfel de sentimente născute din îndepărtarea conjuncturală de familie, dar e ușor de presupus că această despărțire, care întotdeauna se decide a fi provizorie, atrage după sine frângeri dintre cele mai grele, dificil de suturat.

În schimb, am înțeles foarte bine ce înseamnă sentimentul dezrădăcinării, al deștelenirii de pământul din care ai fost creat, am înțeles ce înseamnă să nu mai poți bea din seva pământului în care ți-ai întins pentru întâia oară rădăcinile.

Am crezut că toate acestea sunt un fel de poetizare patriotică, dar nu

este așa. O astfel de sete o simți la nivel organic.

- *Care sunt vămile exilului? Ce praguri sunt mai greu de trecut de către un exilat?*

- *Acomodarea depinde, în primul rând, de felul în care te primește poporul căruia îi ceri găzduire.*

De fapt, de aici pornesc toate. Eu și familia locuim în Portugalia, într-un mic orașel (fost sat de pescari, odată) cu oameni liniștiți, modești, lipsiți de prejudecăți etnice, oameni care dau atmosferei acel puls regulat și calm, ce te-ndeamnă la activități boeme și visare.

Am avut neșansa de a avea unele probleme de sănătate și, în acest context, șansa de a cunoaște starea de umanism a acestor oameni, simpli și idealști. Pragul cel mai dificil de trecut, pentru mine, a fost și rămâne cel al sentimentului expus ca răspuns la întrebarea dumneavoastră anterioară: setea sevei pământului din care am fost creat.

- *E diferit modul de asumare și manifestare a exilului românesc, comparat cu exilanții altor țări europene? Nu doar din perioada comunistă, ci și înainte și după aceasta!*

- *Consider că un exilat trebuie să-și asume, din momentul deciziei de a se exila, că va trebui să accepte cultura și regulile poporului care-l primește.*

Asta nu înseamnă renunțarea la propriile reguli culturale sau de principiu, dar cu certitudine acest bagaj, ideologic să-i spunem, pe care-l aduci din țara ta, nu trebuie impus în societatea nouă pe care ai ales-o. Dacă îți înțelegi statutul de oaspete, vei reacționa în consecință și atitudinile de bun simț vin de la sine.

- *Ce șanse are scriitorul român care pleacă în exil? Dar omul de știință? Dar omul fără pretenții intelectuale, fără mari nevoi culturale?*

- *Șansele unui scriitor de a se afirma în cultura literară a țării de exil este minimă. În primul rând, chiar dacă stăpânește limba țării-gazădă la un nivel decent, scriitorul nu-și poate rupe arta de țara în care s-a născut, de limba în care a exprimat până la nivel de carte.*

Pentru un scriitor, cuvântul este ceva aproape sacralic, iar cuvântul înseamnă patrie, părinți, bunici... A începe să expui, prin arta scrisă,

gânduri, sentimente într-o limbă străină, devine un soi de act de trădare, negarea propriei identități. Desigur, se poate cocheta cu a produce literatură în altă limbă, ca un exercițiu de putință, dar nu poți crea cu adevărat, la nivel de emoții, într-o limbă străină. Ar putea exista traduceri ale operelor create, dar în vremea în care cartea este de interes codaș, e foarte dificil pentru un scriitor să obțină sprijin. Dar aceasta este o situație de care scriitorul se lovește și în propria lui țară. Privitor la oamenii de știință, ei sunt ca și pictorii, sculptorii, muzicienii: creează într-o limbă universală și de interes universal. Diferența dintre ei și artiști este că știința are prioritate în fața artelor, prin urmare, șansele lor de a se afirma sunt mult mai mari. Omul fără pretenții intelectuale? Dacă este grădinar sau zugrav profesionist, satisfacția lui constă în faptul că a reușit să mai pună de-o parte bani pentru un nou rând de țigle pe casa de la țară sau să schimbe gardul casei, din leături de lemn, din satul natal, cu un gard din fier forjat. Este adevărat că pentru aceste idealuri muncește din greu, dar are și satisfacția omului împlinit. În cazul în care lucrurile merg rău și venitul îi este minim, intră în derută și nu mai știe pentru ce muncește, iar de la derută la viciu nu e decât un pas și ceva. Sunt însă și oameni al căror vis este să ofere familiei un trai decent și trimit mult din cât câștigă, familiei (dacă familia i-a rămas în țară) bani cu care se achită facturile pe timp de iarnă, rata la apartament și facultatea copiilor.

- *Cum se poate afirma profesional, social, un exilat?*

- *În primul rând, cum spuneam ceva mai-nainte, ține de felul în care știe să se integreze în noua societate. Dacă lasă o impresie pozitivă, își poate expune calitățile de meseriaș și e apreciat în consecință. În cazul în care e refractar noilor reguli ale unei noi societăți, cu greu va fi lăsat să arate că din punct de vedere profesional are o bună pregătire. Mai ales dacă are o pregătire superioară, pentru că exilatul pornește întotdeauna de la munca de jos, fiind nevoie de timp pentru a dovedi că poate mult mai mult.*

- *Ați resimțit discriminarea, din perspectiva condiției de exilat?→*

NICOLAE BĂCIUȚ

- Da, am simțit atitudine discriminatorie. Dar în înțelesul invers a ceea ce se înțelege, în general, prin termenul „discriminare”. Anume, adesea comportamentul unui funcționar era mai afabil față de mine decât față de compatriotul său. Cunoscut, însă, destule cazuri de discriminări crase, dar nu în Portugalia, ci în alte țări menite exilului.

- *Ce loc ocupă credința în exil? Dar prieteniiile?*

- În general, cel puțin la început, există tendința de a se căuta refugiu în biserică. Asta atrage după sine câteva lucruri care susțin moralul: speranța în Dumnezeu și-n egida acesteia, găsirea de conaționali și, implicit, legarea unor prietenii. Nu în ultimul rând, mai este sentimentul că biserica e parte a patriei tale, găsești o atmosferă familiară pe care o asociezi cu țara din care ai plecat. Aici prieteniiile sunt, în genere, calme și stabile. Orașul fiind relativ mic, majoritatea românilor se cunosc între ei, dar nu au construit o comunitate compactă, un fel de grup cu „toți ai noștri împotriva lor”. Prieteniiile constau în respect reciproc și, dacă e cazul, ajutor, atunci când situația impune, dar totul se face cu discreția bunului simț.

- *Ce perspective are ecumenismul în armonizarea relațiilor dintre exilați și populația țărilor gazdă?*

- Este irefutabil faptul că o omogenizare religioasă ar apropia mai mult popoarele țărilor creștine, atitudinea oamenilor față de oameni ar fi alta. Nu știu însă ce șanse sunt ca această omogenizare să se întâmple, când suntem încă la stadiul în care un preot critică vehement un alt preot sau catolicii sar la gâtul protestanților. Dificil de schimbat mentalități inoculate vreme de mii de ani. Mie acest ecumenism îmi sună cam la fel de utopic precum comunismul lui Marx și Engels.

- *Care e diferența între exilații ideologici și cei economici, ca să-i etichetez așa pe cei care s-au exilat din motive de conștiință, față de cei care s-au exilat din nevoi materiale?*

- Cunoscut o povestioară legată de întrebarea dumneavoastră: o ea venită din Ucraina, din motive pur economice, și un el idealist, plecat din România, cu ceva ani în urmă și care a călătorit prin mai multe țări Europene, preferând vizitarea de locuri noi, țel atins prin banii pe care

îi câștiga muncind pe anumite perioade în țările în care decidea să stea mai mult.

A ajuns în Portugalia, a cunoscut-o pe ea și chiar dacă atunci nu au găsit o limbă comună de comunicare verbală, și-au transmis sentimentele prin gesturi internaționale. Acum au amândoi un ideal comun: de a-și crește cei doi copii și de a le oferi din punct de vedere material, atât cât se poate.

Ce vroiam să subliniez prin această paradigmă este că, indiferent de motivele pentru care ai plecat, sentință ca idealismul și nevoia materială să se întâlnească în același punct. Nu consider că necesitatea materială și idealismul sunt două drepte paralele.

- *Ce-l poate face, cu adevărat, fericit pe un exilat?*

- Este greu de dat un răspuns generalizat. Fericirea vine ca urmare a atingerii țelului propus. Mici fericiri pe parcurs, când vezi că pașii nu sunt făcuți redundant și apoi fericirea apoteotică, pentru atingerea vârfului. Numai că fericire este prin el însuși un termen abstract și discutabil, fiecare înțelegând altceva prin fericire și se pare că indiferent ce am înțelege, nu atingem acel apoteotic de care vorbeam, mai rămân mereu trepte de urcat. Nu neapărat că ar mai fi, dar fericirea care durează prea mult nu mai e fericire și căutăm o altă fericire.

- *Cum se poate pierde identitatea etnică în exil?*

- Din prea mult zel întru integrarea în noua societate.

Poți deveni atât de obsedat de a fi integrat, încât riști să pierzi efectiv, nu numai identitatea națională, ci și identitatea de ființă.

- *E integrarea exilaților o problemă insolvabilă? Cum sunt priviți cei care-și caută o altă patrie?*

- Eu cred că, într-o destul de mare măsură, problema gravă e integrării exilaților a trecut. Poate datorită U.E., care a dat un alt sens imaginii frontierelor. Cum am tot repetat pe parcursul acestui interviu, dacă există disponibilitate la integrare din partea emigrantului, există și disponibilitatea gazdei de a-l integra. Sigur, contează și țara de proveniență. Unde sunt eu, de pildă, dacă spui că ai venit din România, te bat pe umăr înțelegători și-ți urează

noroc. Dacă spui că ești venit din Anglia, se uită cruciș și sunt convingși că ceva nu e-n regulă cu tine. Sigur, e vorba de contextul în care ai venit aici ca să muncești.

- *Care ar putea fi, pentru un exilat, înțelesurile dictonului latin „Ubi bene, ibi patria”?*

- Dintotdeauna am considerat că omul nu aparține efectiv unei patrii, ci Pământului. Oriunde un om se simte bine, acolo este locul lui. Dincolo de reperatele de granițe, rămân totuși, acut, reperatele de neam, de glie. Dacă poți trece granițe fără niciun fel de probleme de conștiință, nu poți depăși granițele propriei firi, a unei ancestralități pe care n-am înțeles-o niciodată dar care, fărăndoială, există și care e-n strânsă legătură cu locul unde te-ai născut și rădăcinile strămoșești.

- *Cum se vede țara natală din exil? Cum se raportează el la țară, la valorile ei, la neîmplinirile ei, la așteptările ei?!*

- Cu nostalgie, în primul rând. Apoi, cu o strângere de inimă, pentru că, din diverse motive, ai fost obligat să pleci dintr-un loc care pentru tine înseamnă mult. Dacă acomodarea într-o nouă țară se poate face relativ ușor, nu te poți obișnui cu motivul pentru care ai plecat din propria țară. Sunt sentimente contradictorii, sentimentele fiului alungat din casa părintească. Firesc, trăiești emoțiile poporului tău ca și cum ai fi acolo, indiferent dacă aceste emoții sunt din momente bune ale țării sau din momente tragice. Este imposibil să nu-ți pese de tot ce se întâmplă și, prin urmare, să nu fii în simbioză cu poporul căruia i se-nțâmplă.

- *Cine, și de ce s-ar reîntoarce un exilat în patria mamă?*

- Probabil că acela care a reușit să-și clădească, prin munca în străinătate, un viitor asigurat în România și care a atins o anumită etate care-i permite retragerea la casa părintească sau unde și-a cumpărat casă din banii câștigați. Cunoscut astfel de cazuri.

Ar mai fi cei dezamăgiți de ce le oferă străinătatea, dar aceștia sunt, cu preponderență, tineri pe care îi așteaptă părinții acasă, gata să-i întrețină în continuare. Tot ce se poate că dacă țara natală ar oferi condiții de trai similare cu ce oferă străinii, ar fi mulți și din toate categoriile, care s-ar reîntoarce.

Jovan Ardeljian-Ulă

Pictor și poet din Voivodina

Vreme de 11 ani la rând, am mers la Belgrad la simpozionul *Du-nărea - fluviu al cooperării*, organizat de Institutul Internațional pentru Politici și Economie al Serbiei, condus o vreme de Edita Stojici Karanovici, inițiatora proiectului.

Participam la secțiunea Cultură și astfel am cunoscut, rând pe rând, multe dintre elitele țării și, între altele, o parte din problemele comunității românești din Banatul Sârbesc.

De altfel, profesorul Milan Vanku, sârb după tată și bănățean după mamă, autorul unei cărți despre Nicolae Titulescu, era cel mai apropiat colaborator al Editei Stojici și s-a dovedit a fi cea mai directă cale către inima vie a Voivodinei.

Iar atunci când Parlamentul Voivodinei a organizat un forum pe probleme de istorie și cultură a comunității românești, m-am bucurat să mă simt acasă printre bănățeni. Așa cum aveam un coleg de generație în Nicolae Dabija la Chișinău, aveam unul la Novi Sad în Lucian Marina, președintele Societății de Limba Română. M-am dus apoi la festivaluri de folclor, la Liceul românesc din Vârșeț, la Trustul Libertatea și am filmat pentru Televiziunea Română.

În totul, culoarea locului mi-a apărut ca o amprentă aparte, puternică și distinctă a fenomenului românesc de la finele mileniului al doilea și începutul celui de-al treilea. Pictorul și poetul pe care îl înfățișez acum cititorilor, deși plecat demult în America tuturor iluziilor, a rămas parte a locului unde s-a născut și îl exprimă plenar. Se numește Jovan Ardeljan (Ardelean!)-Ulă și s-a născut în 1933. Familia lui este la origini din Făgăraș și probabil a ajuns în Banatul sudic grație împroprietărilor Mariei Theresa, care a desțelenit cu astfel de amatori de muncă pământuri noi.

De altfel, satul unde s-a născut Jovan Ardelean se și numește Satu Nou. Era copil de țărani, a făcut școala chiar în Satu Nou și liceul la Vârșeț și, cu această pregătire, și-a folosit talentul nativ ca actor la Teatrul Popular.

Român din Vârșeț. Comunitatea românească nu avea și nu are învățământ superior în limba română, cu excepția unei secții la Universitatea din Belgrad și a unui Institut Pedagogic la Novi Sad. Păstrarea valorilor identitare se cultivă însă, fără abatere, la nivelul celulelor de bază: satul, liceul, formele tradiționale de artă.

A fost apoi funcționar la Primăria din Satu Nou, a desenat și a scris după propria sa intuiție, a plecat în SUA în 1969 – a fost prima mare deschidere a porților Estului, în deceniul acela au plecat Petru Dumitriu, regizorul Andrzej Wajda din Polonia - și acolo s-a școlit în desen. Tot din Satu Nou, dar la București, a venit poetul Ioan Flora. Oricum, Jovan Ardelean se consideră emigrant, el vede locurile cu ochii de la Satu Nou, trăiește și gândește ca un bănățean.

Graiul românesc în care se exprimă, indică standardul profund al limbii române de la sud de Dunăre. Situația aceasta a fost prezentă și constatată, după Marea Unire, și în Banatul Românesc, motiv pentru care Camil Petrescu a plecat la Timișoara și a întemeiat două ziare românești. Pictura lui indică precis forța de dănuire a românilor sudici care vorbesc, ca și noi, dialectul daco-român.

Poemul pe care l-am ales, ca și imaginile, sper să ilustreze deopotrivă standardul identitar, substanța unui loc anume pe harta neamului și puterea lui de a se racorda la întreg.

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ
Ilustrații de Jovan Ardeljian-Ulă

TRĂIASCĂ ! SEZOANA DE FRIPT RĂCHIE

Într-o zi frumoasă de vară,
Pe la friptul de răchie,
Vanu lu Băluțu a ieșit afară
Și-ntr-o mână, strâns ținea o butelie.

Era călit, pe mers l-ai cunoscut.
-“Io mis Vanu lu Băluțu”,
El să cânte a-nceput.
-“Răchia-o biau cu miriețu!”.

Peste drum era Ghiță Guțu,
Cu glas tare o dodat încă un viers.
-“Și vinu-l beau cu șlăufuțu!”
Vanu auzându-l, s-o oprit din mers.

Cătră Nița, a lui muiărie,
Striga: -“Nițo! Adă vasu-afară
Ș-adă din cliet și câtă biare,
Să biau cu Ghiță pân-astară!”

Diu Goata, în briazădă cu Vanu
Auzând larma și învălmășeala,
Fără răbdare împins de Poganu,
O grăbit afară, căci n-avea stăveală.

Având fluiera într-o mână,
La cari cânta cu duioșie
Tot cântaria lui bătrână,
Repetând mereu aceeași melodie.

Când colo, ai cie să viezi
Chiar după cioșu lu Bucioi
Nici nu-ț vinie ca să crezi
Iaca vine, Uica Troia lu' Piențoi.

Piențoi ăl cu prașchia lată
Cum spunea el cu mândrie
“- Stau banii să se bată!”
Dar adevărul nime să nu-l șcie.

Și așa încet, încet, tot cvartetu o-
închinat
Cântând și mereu tocind din vasu-al
mare
Până târziu, când de mult s-o și
înoptat,
Biați ca tunu' toți plecară la culcare.

Așa fial de givan și veselie,
În trecut erau mulcie pân sat
La sezoana de fript răchie
Obiceiu nostru, din Banat.

JOVAN ARDELJIAN-ULĂ

BIBLIOTECA BABEL LUIS TAMARIT

Născut în anul 1961, Puzol (Valencia, Spania).

Profesor, predă Semiotica Artei la Universitatea din Valencia și Filozofia în învățământul general.

Nu a participat niciodată la concursuri literare.

METASTAZĂ e singura sa lucrare – inedită – pe care o scrie și rescrie din anul 1980. Fiecare dintre numeroasele sale poeme are un înțeles propriu și în același timp e parte din poemul Metastază ("work in progres").

METASTAZĂ

[1]

Adevăratul poem e o viziune și un rug în flăcări la miez de noapte

A nu ține seama de nuanță duce la orbire

Nu va fi jumătatea luminii dublul unei umbre

[2]

Adevărul poemului hrănește un foc ce nu se mistuie înăuntrul ochilor

Incendiul unde ard la nesfârșit toate pădurile

Încă mai e corp pentru durere grăbește-te

[3]

Fiecare corp exprimă o existență neterminată fiecare generație dispare incompletă

Culoarea fericirii nu reflectă locul unde suntem

Nici poemul corpului corpul poemului

[4]

Corpuri și poeme vorbesc despre mariajul lemnului și cenușa despre divorțul chibritului

Semințe fără speranță în deschizătura rocii

Văzutul în nevăzut parte din tot

[5]

Nesupusă lumină păsări arzând luminează cerul nopților fără mâini

Un pian îmi urmărește trupul prin memoria muzicii

Ochiul calcinat între inexprimabil și inaccesibil

[6]

Copaci rătăcitori dumbrăvi fugitive focul dăinuie în ceea ce îngropat respiră

Unde morții luminează visele nenăscute

Unde morții încă mai cresc pe dinăuntru

[11]

Carne și oase vorbesc despre ceea ce nimeni n-a văzut despre un soare necunoscut

O limbă fără a cărei prezență durerea nu ar fi completă

Mihai Bandac • Sfârșit de noiembrie

Și tu vorbești pentru cei care încă mai au ochi și urechi

[16]

Cuvintele stăruie în rostirea nerostitului pietrele arată durerea corpurilor

Fiecare umbră este o lumină incompletă o pasiune îndoliată

Un schimb de perspectivă în spațiu și timp

[86]

Laude și condoleanțe îmbrac de doliu zilele ce vor veni când tu nu vei mai fi
Cărbunele nopților ce vor arde fără noi
Euforia vegetală neînvinșă încă de moarte

[88]

Ne întrec mute statui care își smulg ochii ca să nu vadă ceea ce rămâne sângerând

Măinile pecetluiesc în marmură timpanele deschise

Silabă cu silabă dispăre pământul pe care călcăm

[177]

Înălțarea și coborârea văzutului în nevăzut înaintarea și întoarcerea diversului la identic

Nu găsești nișă unde să nu fie posibilă resurecția

Un corp e un oraș un oraș e un cimitir

[180]

Liniște în liniște țărături unde mutele furtuni acumulează umezeală în lut

Cuptoare unde trupul fierbe pe dinăuntru la foc lent

Chiar și așa să continui să rămâi treaz să continui să rămâi uman

Traducere și prezentare de
ELISABETA BOȚAN

Starea prozei **LUPOAICA**

Motto:

“Te-am iubit așa cum m-ai iubit și tu, că un nebun, că un strigoi, fără să înțeleg ce fac, fără să înțeleg ce se întâmplă cu noi, de ce am fost ursiți să ne iubim fără să ne iubim, de ce am fost ursiți să ne căutăm fără să ne întâlnim...” (Mircea Eliade)

Era o după-amiază fierbinte. Știusese de dimineată ce o așteaptă. Ar fi vrut, de dragul lui, să țină pasul, ba și-ar fi dorit să meargă și ea, măcar o dată, înaintea lui, s-o vadă puternică, semeată, să știe că va merge până la capătul lumii. Și chiar așa era, până la capătul lumii ar fi mers după vocea și zâmbetul lui, doar că muntele era un loc total străin pentru ea. Se simțea atât de mică și neputincioasă, parcă totul îi era împotriva: aerul, cerul, copacii, frunzișul, urcusurile, ei... urcusurile acelea pline de durere și spaima de a nu ști ce era dincolo. Număra jumătățile de oră, din când în când se oprea, își ștergea fruntea, își așeza cochetă părul și își trăgea sufletul. Își scotea bocancii macar pentru câteva minute; erau cei mai mari dușmani ai ei.

El era departe, ținea drumul drept, indiferent cum era acesta, nu se uita în stânga, nici în dreapta, era în lumea lui.

Nu se plângea, nu-și amintește să-i fi spus *“mi-a ajuns”*. Mâna lui o ajuta. Știa că nu e singură. Ridică privirea, iar dincolo de fruntea cunoscută, muntele se înălța, vorbea cu ea, îi șoptea la ureche: *“nu te opri, nu te opri...”*

Îi povestea despre adolescență, cum căuta cele mai sălbatice drumuri, cum muntele nu mai avea niciun secret pentru el, îl învinsese, acolo sus era omul munților și stăpânul lumii, era bărbatul liber. Îl și vedea, așezat pe o stâncă, aprinzându-și o țigară și vorbind de una, de alta, de vreme și alte nimicuri cu cabanierul...

Mergea după vocea lui, în rest nu era nimic, nici păsări, nici vânt, doar cărarea îngustă (atât de îngustă!), și hăul... îi spusese doar să nu se uite în jos, dar, nu l-a ascultat, s-a uitat și a văzut toată viața afară din ea, doar un pas și ar fi fost înghițită de prăpastie.

Deodată, drumul s-a înfundat. Nu mai puteam merge mai departe.

“Nici nu ne putem întoarce”, zise, *“se lasă întumeric!”* Ea nu mai exista, era una cu muntele, cu bărbatul acela care vorbea cu el. Nu-l mai auzea nici pe Uriaș povestind despre legende întâmplătoare cândva prin văioagele acelea. Totul tăcuse deodată. Iar vocea bărbatului: *“Să mergem, nu mai avem*

mult timp!”.

Nu înțelesese atunci vorbele lui.

Ei, da, uneori nu mai avem timp. Dar, clipa aceea acolo rămase, amândoi știau că vor merge împreună până la capătul muntelui.

A luat-o în brațe ca pe un copil, nu mai vedea nici poteca, nici prăpastia, nici copacii frânți.

Știa că o va purta așa până când brazii se vor încovoia, până când pietrele vor dispărea pe fundul apei...

O lupoaică flămândă se va opri pentru o clipă și se vor privi ochi în ochi. Atunci, poate, are s-o vadă cu adevărat.

Unde o fi acum lupoaica?!!

ANGELA BACIU

Mihai Bandac • Toamna printre fagi

Val-vârtejul venirii...

Venise vremea să ies afară. Nu era o zi specială, căci de era așa, eram și eu un om special, nu unul... normal.

De unde să știi, omule, care este cea zi!? Ieșeam și eu atunci, odată cu ea!

Să zicem că ziua mea era așa... o zi ca toate zilele, nu meschină ori... fleoșcăită...

Chiar nu mă interesa – nu eram nici curios măcar, de-aia când s-antâmpnat ieșirea stăteam cu ochii închiși.

Mi se făcuse așa o poftă de ieșit afară..., s-o mai scap pe mama de povara mea (ziceam eu atunci).

Nu eram decis cu ce să... tatonez... starea lucrurilor, cu ce să încep.

Aveam așa... o senzație că scoțând mâna și băgând-o-n viezuina lumii, mă mușcă ceva..., cineva de ea...

Tot numărănd așa pe degete cu ce să încep explorarea lumii, a căzut la țanc ca pipăitul ”extra” să-l încerc cu piciorul.

-Ei, și cu voi..., care picior! Păi de unde să mai știu eu acum, când, tocmai am căpătat nobilul titlu de hoască!?

Deci am început cu piciorul, chiar

dacă este riscant să-ți bagi picioru-n ea de lume...

Viața tot bântuia prin tindă impasibilă la gemetele mamei, dar când mă pregăteam să gust lumea cu piciorul, a intrat iute-n casă, să fie ea... moț acolo..., la locul făptei...

Nu iese bine glezna piciorului căci viața îmi și ”arde” una peste călcâiul care asculta cu urechile ciulite cum se văita mama.

M-am speriat rău și am vrut să fug înăuntru, dar viața m-a prins cu toate brațele ei de gleznă și a început să tragă de mine.

Înduioșat de strigătele și gemetele mamei (cui nu-i pare rău de mama?), am început să cedez, ba, i-am dat vieții și celălalt picior.

-Ia-le, fă, viață, i-am spus!

Neconținând mama din țipete, am început și eu să plâng.

Nici nu mi-am dat seama că, la geam, soarele cățărât în dud râdea cu toți dinții.

Deși viața mă mângâia, eu încă plângeam, mă zbăteam în mucii și doream să fug înăuntru, pentru că nu știam la ce mai țipă mama.

Când nimeni nu mai plângea și nu mai ofta, am tăcut și eu.

Am adormit buștean.

La cât m-a bătut soarele-n cap, eu n-am rămas așa...

Viața mă mângâia mereu, de la celălalt geam, ursitoarele, și dădeau ghionturi, curioase își puneau mâinile streășină, dar nu mai aveau ce vedea acum, eram înfășat, legat fedeleș, nu mai puteam mișca și nici de băut nu puteam bea ceva.

Descoperisem însă ceva; descoperisem plânsul și urgent trebuia să învăț altceva căci așa este în viața asta, mereu și iute trebuie să înveți câte ceva.

Acum, eu, novicele, trebuia să învăț de unul singur (ne)plânsul.

De-atunci m-am pus pe învățat. După plâns și neplâns am învățat durerea, suferința, singurătatea, ne-implinirea, multe și nu tot am învățat, căci și voi mai trebuie să învățați câte ceva, ceva....

Acum, la orizontul bătrân, o altă naștere mă așteaptă.

Nașterea neagră.

-Nu eu nasc, bă! Ea mă naște pe mine!

Prin venele-mi casante curge sângele Tepeștiului.

Încă mai curge și se scurge!

Și ce vreți, mă!?

Asta este!

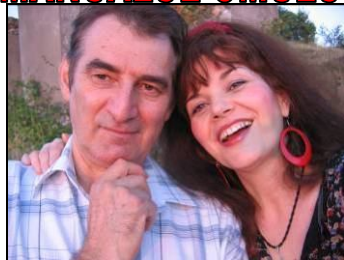
Mai învățați și voi!

Na!

PUIU RĂDUCAN

Picături de Vatră Veche (10)

MANUALUL OMULUI

LUMINA VIE, O ROMÂNEASCĂ EMERGENȚĂ: PROIECTUL "ARITHEA"

A devenit deja un truism a spune că omul este o "ființă de lumină vie", pentru a cărei existență "sufletul său auric" – bioluminescența ADN-ului și a celulelor sale, până nu demult greu de văzut – stă ca vibratilă măsură. Dar, relativ recent abia acest adevăr a devenit posibil de explicat și de valorificat în termenii unei științe de vârf: biofotonica, știința a "luminii vii", (bio)laser. Iată o împlinire la a cărei realizare suntem datori să dăm seama, cumva, în calitate de genitori. Acum, povestind și făcând...

Așadar, în urmă cu câțiva ani, aflându-mă cu Aritia în Spania ca invitați la VALENCIA HABITAT, la una din marile expoziții ale lumii dedicate locuirii, ne-a atras în mod anume atenția un candelabru uriaș, confecționat din cristale Swarovski. "Ohh, ce minunăție !", am exclamat. "Dar ce efecte are asupra ochiului? Dar asupra creierului?" am întrebat, curios să aflu. "Nu știm, altele sunt prioritățile noastre de lucru, tehnice, estetice...", mi-a răspuns urmașul cunoscutului cristalog. Am tăcut și am mers mai departe, gânditor. "Ce efect terapeutic are puful acestei perne asupra coloanei vertebrale?" l-am întrebat mai apoi pe un producător de mobilier, aflat în apropiere. "Nu am studiat acest lucru, dar...", am primit, clarificator, răspunsul. Și tot așa, din aproape în aproape, am început să înțelegem că oamenii produc tot felul de "lucruri pentru oameni, fără de oameni" – ca în istorie, "de nobis sine nobis" – necunoscând în realitate ce se întâmplă în structura profundă a ființei lor atunci când privesc un bec, când se leagă într-un balansoar, când îmbracă un frac sau când locuiesc într-o casă piramidală.

Am realizat în clipă, așadar, că PARADOXUL VALENCIA – cum de atunci l-am denumit – are o singură posibilitate de reală depășire: aceea ca tot ceea ce proiectăm în calitate designeri, arhitecți, tehnologi sau artiști să aibă ca

temei de realizare și cunoașterea naturii noastre vibratile, bioelectromagnetice, conștientizarea faptului că tot ceea ce ne înconjoară obiectiv, pulsând din mediul nostru de viață, ne influențează în permanență, silențios și invizibil, printr-o mare de unde vii, de fluxuri de (bio)fotoni. Atât de delicate și de puternice în același timp, prin rezonanța lor binefăcător-vindecătoare; sau, dimpotrivă.

Căci, printr-un subtil mecanism de "rezonanță holografică" – de unde care se interferează cu undele (totul fiind construit în această lume pe fundamentul dualității corpuscul-undă, vizibil și pipăibil *versus* nevăzut și intangibil) – omul primește în permanență influența (neg)entropică a ambientului în care trăiește. Consumând, la rândul său, o cantitate de energie-informație de adaptare / conexiune mai mare decât normal.

Morala devine astfel extrem de simplă, ca în principiu: "Cum îți așterni (proiectezi și construiești), așa vei dormi"... Sau, *mutatis mutandis*: precum pe pământ, așa și în cer; având în vedere că, sub influența mediului de viață pe care ni-l alegem / construim, susținem într-o anumită măsură împlinirea unui inexorabil "principiu al principiilor": creșterea noastră în frecvență. O stare care, urmare a liberului arbitru cu care suntem înzestrați, devine premisa majoră a unei (meta)fizice "judecăți de apoi". Căci, o atare "vibratilă stare" se dobândește atât printr-o spirituală înțelepciune și fără de teamă iubire, respectiv printr-o hrană pură și respirație fără noxe, cât și prin influența rezonantă a tuturor artefactelor de care vom ști să ne înconjurăm; care pot fi bune, sau ne-bune, ca urmare a unei tehnologii gândită să vibreze coerent, în fază, cu undele trupului nostru, sau – dimpotrivă – în opoziție de fază, determinându-ne într-un sens sau altul starea de bine / rău. Iată alt chip de a servi atât de mult invocatei "wellbeing revolution", românește susținută prin ceea ce am numit: ARITHEA PROJECT...

Odată definit conceptul, ce avem de făcut pentru a-l împlini practic? Simplu. Pornind de la credința încă vie a strămoșilor noștri – "vindecarea sufletului precede pe aceea a trupului" – se cuvine ca, artefactual, să ne armonizăm "unda-suflet" astfel încât "trupul-corpusul" să își optimizeze implicit starea. Căci, așa cum cercetările noastre au relevat, sinergia materialelor pe care le folosim pentru a modela un ceva anume, culorile și

motivele plastice, volumele concepute și decorațiile pe care le asociem produsului, toate acestea vibrează constant asupra "ființei noastre de lumină", făcând-o mai mult sau mai puțin strălucitoare. SINERGIA EFECTELOR, așadar: iată un *know-how* pe care specialistul în biofonică și biorezonanță – abilitat în "lumină vie și în interferență holografică" – deja o cunoaște. O cunoaștere aplicată în beneficiul tuturor, așa cum părinții o făceau pur și simplu, fără să aibă nevoie de a o ști. Noi, însă, da. Pentru că – potrivit Apostolului Pavel – am intrat în faza hrănirii cu "hrana cea tare" a adulților cunoscători. Adulți care vor să poată explica tuturor, limpede, de ce "CEEAA CE ESTE ESTE".

Continuând, ce am mai avea efectiv de împlinit? Să facem astfel încât, având drept miez de cunoaștere teoretică știința "luminii vii" – pe care arhetipal deja am transpus-o în prototipuri funcționale – spițele aplicative să rotească "roata". Am gândit ca aceste spițe să fie în număr de opt, precum razele stelei noastre de neam, împlinind pământește – românește și omenește – ceea ce dintotdeauna pare a ni se fi dăruit, cerește.

ÎMPREUNĂ, așadar, opt raze de facere deja existente: o mandală a rezonanței inițiatice, sănătate integrativă, știință și tehnologie armonizatoare, hrană și apă vie, (bio)energie neconvențională, eco-arhitectură biofonică, "living light art", bunuri de consum sanogene. Toate acestea, purtătoare de "lumină vie" – și implicit de *well-being* – dăruite acum, la împlinirea a doi ani de la o mare sa plecare, într-o înțelegere, acceptare și împreună facere, sub numele ei: ARITHEA... Rostogolind o roată de neam, omenească, în beneficiul acelora pentru care omul este valoarea supremă. Cu înțeleaptă iubire, unind cerul și pământul, învățând să privim înainte. Astfel și totodată altfel, nemurirea.

TRAIAN-DINOREL D. STĂNCIULESCU

Starea prozei

BĂTRÂNUL ȘI LUPII

Culesul ciupercilor are și o parte bună, parte care se realizează cu siguranță și indiferent de rezultatul activității principale, adică presupune neapărat o plimbare prin pădure. Omul și natura, parte reintrodusă în întregul din care face parte, fiul păstrat la sânul mamei, deplin și pentru totdeauna, ocrotitoare. Omul mai puțin tânăr are și mersul mai puțin grăbit, este obișnuit cu ideea că destinația finală nu este, în toate cazurile, de dorit, nici măcar de anticipat. Veverițele nu conștientizează că există diferențe de păreri, dictate de obiceiurile specifice fiecărei vârste, asupra jocului și nu se sfiesc să arunce cu conuri de brad în spinarea culegătorului de ciuperci aplecat asupra prăzii sale vegetale. Omul se ridică, privește mirat, identifică vinovatul, îi aruncă o privire interogativă și rămâne nedumerit. Mica vietate aflată pe cracă, sprijină coada pe lemnul orizontal și îl invită, din priviri, la joacă. Cine s-ar putea supăra? Mai ales dacă ținem seama de obiceiul bătrânilor de a se bucura de bucuria și joaca copiilor, ai lor, ai altora, în cazul de față ai naturii, cea care, cu tot răul pe care i-l provocăm, ne suportă, chiar ne iubește. Dacă cineva nu crede, să renunțe la beton în favoarea ierbii și va avea motive să se convingă. Omul mergea încet, atent să nu deranjeze cu sunetul pașilor liniștea pădurii, când a observat iminența unei întâlniri. Lupul. Cine cunoaște pădurea și animalele știe mai multe despre obiceiurile locului, era o lupoaică, una vârstnică, probabil șefa unei haite încă neîmprăstiate, care îl privea fără ură, nu lăsa să se înțeleagă vreo intenție de atac, parcă voia ceva. Distanța scădea fără ca omul să simtă frică, iar animalul fără să dea semne că ar vrea să plece. Apropierea s-a produs în asemenea măsură încât până și culegătorul de ciuperci putea să simtă mirosul celei care îl aștepta. Lupoaica a ridicat botul, țintind cu nările înaltul, ca pentru urlet, dar nu a scos niciun fel de sunet. Ochii îi erau rugători și cu nasul a făcut un semn de indicare a unei direcții, pe care apoi a urmat-o, după câțiva pași, s-a oprit pentru a verifica dacă are pe urme însoțitorul, văzând că omul a

înțeles și că vine după ea, începu să aibă un mers mai sprinten, dar tot privea în urmă neîncrezătoare, se convingea că nu rămâne singură, după care se întorcea pentru a merge în direcția dorită. Pentru a cunoaște pădurea trebuie, mai întâi, să o iubești, și știi că o iubești cu adevărat atunci când, aflat între copaci, te simți la locul tău, nu în vizită. La mică distanță unul față de celălalt, omul și lupoaica intrau tot mai adânc în pădurea deasă și cu teren accidentat, ceea ce începea să se contureze era o întrebare referitoare la scopul și natura acestei activități. Călătoria se termină brusc, un grup de lupi stăteau pe stâncile care străjuiau o mică intrare în subteran, calmi, cu urechile ciulite, parcă erau acolo de când lumea și tot de atunci așteptau omul. Lupoaica își conduse musafirul printre fiarele care nu lăsa să se vadă că sunt prevăzute cu gheare și dinți. Așezat pe iarba dintre pietre se afla un pui. Ochii triști și parcă înlăcrimați dovedeau că cei mici, indiferent de specie, au nevoie de un plus de ocrotire, comparativ cu generația părinților. Amfitrioana s-a ferit lăsând cale liberă omului spre puiul care avea o rană la picior, o așchie metalică îi provocase infecție. Omul a luat în mână lăbuța rănită, a privit rana și apoi, la asistență, trebuia acționat în forță, așa ceva provoacă durere și nu știa cum vor reacționa toți, cel mic din cauza suferinței sale, iar maturii datorită celei a semenului. Perechile de ochi îl priveau, dar făpturile lor încremenite arătau că îi acordă încredere deplină, așa se și explică măsura extremă de a chema în ajutor omul. Altă cale nu era, așchia a fost smulsă, rana curățată, pe cât posibil, cu frunze de pătlagină, învelită cu scoartă de brad și fixată cu coajă de mesteacăn. Pentru moment era gata.

Or fi înțeles lupii intenția omului? Dar a doua zi, când acesta a revenit având asupra sa alcool sanitar, feșe și alte materiale necesare, lupoaica îl aștepta la locul primei întâlniri. Rana a fost, din nou, curățată, s-a folosit și alcool iodat, niște atele meșterite cât de cât pentru eficiența care li se dorea, pansat, mângâiat pe frunte și scuturat puțin de o ureche, gata, restul urmează.

Prietenia a durat și după ce piciorul puiului de lup s-a vindecat, se cum-părau resturi de la un prieten care

Foto Lazăr Dorel

avea un abator și, din când în când, apăruse și un semnal sonor de recunoaștere, se aduna tot grupul de prieteni și sărbătoreau momentul. Omul, care la prima întâlnire duse mâna la șoldul unde avea cuțitul, nu mai avea, de multă vreme, motiv pentru astfel de atitudini. Totul se întâmpla în cel mai deplin secret, nu este bine ca despre astfel de fapte să ajungă cuvinte la urechi nepregătite pentru așa ceva.

Chiar și poveștile mai puțin obișnuite au sfârșit, bătrânul prieten al lupilor a murit.

Căsuța aflată într-o mică localitate montană a devenit loc de adunare pentru cunoscuții care se simțeau datori să privegheze ultimele clipe în care fostul locatar mai era, cel puțin în oarecare măsură, pe pământ. Bărbații erau în curte, gustau din pahare pentru sufletul celui pe veci adormit și fumau, de la o vreme mai spuneau și glume, iar femeile discutau, așezate pe scaune, de regula despre persoane care nu erau prezente, fereastră era deschisă pentru ca incinta să primească aerul curat al serii. Deodată s-a auzit lătratul câinilor de la casele vecinilor, în curte s-a făcut liniște, în casă de asemenea, pe uliță a apărut o haită de lupi. Lupoaica bătrână mergea în față, iar ceilalți o urmau solemn și fără să le pese de câini. Au ajuns în dreptul geamului, lupoaica a ridicat botul și a scos un urlet prelung, dar atât de dureros încât s-a făcut liniște totală, nici câinii nu au mai avut glas. Al doilea urlet a fost susținut de toată haita, lung, sfâșietor, mai trist decât toată tristețea provocată de pierderea tuturor prietenilor din lume. După acest moment, lupii s-au încolonat după lupoaică și au plecat, la fel de solemn precum veniseră, lăsând în urma lor o liniște perfectă.

IOAN MUGUREL SASU

Cronica pictată de la Vinerea

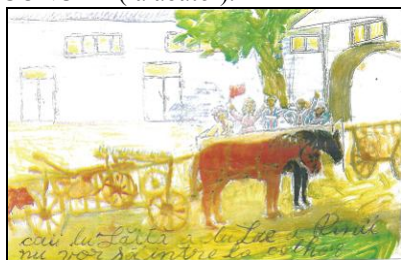

ASPECTE ALE EDUCAȚIEI DE SECURITATE NAȚIONALĂ ÎN IPOSTAZA FAMILIALĂ, OGLINDITE ÎN ACTE DE PROTEST JUVENIL ȘI ADOLESCENTIN

(perioada calvarului colectivizării agriculturii și a supliciiului îndoctrinării marxiste)

(II)

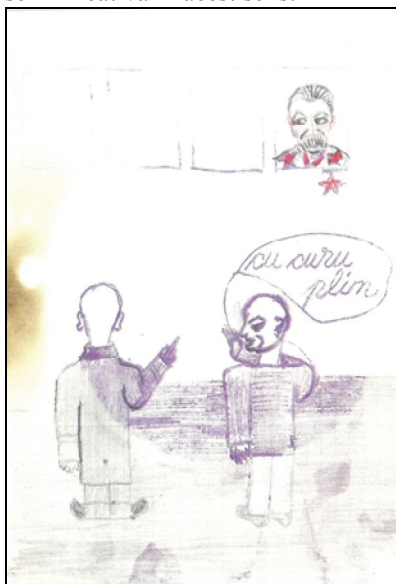
Un alt desen, oglindă a rezistenței pașnice a cetățenilor, dezarmată de sancțiunile ferme ale Securității, de brutalitatea din beciurile milițiilor locale, este cel care surprinde de către elevul din clasa a IV-a, Vasile Scurca, cum caili lui Lăiță a lui Lae a Rinii, om cu stare în sat, nu vor să intre în curtea colhozului, cum specifică autorul-copil, întrucât stăpânul lor neputând să suporte cruzimea momentului a fugit lăsând hățurile libere. Mi-aduc aminte de frumusețea acestor cai care, după șase luni de petrecere în grajdurile cooperativei de producție, au slăbit și au fost duși al CONCAR (la abator).

Imaginea cailor puși la căruță fără conducător de atelaj este hilară, absurdă pentru universul rural, mai ales că dramatica prezentare contrastează cu entuziasmul celor din tribuna oficialităților.

Dintre profesorii școlii locale cei mai nesimpatizați erau trei tovarăși cu accent rusesc, veniți din Basarabia și o tovarășă venită de la Odesa cu Divizia „Tudor Vladimirescu”. Toți făceau o propagandă deșănțată puterii sovietelor și *tătucului popoarelor*, tovarășului Stalin. Munca de lămurire

a sătenilor în privința avantajelor colectivizării era conjugată cu cea a justificării cotelor ce trebuie plătite sovieticilor pentru „dezastrele” făcute de români și pentru eliberarea românilor de jugul imperialist pe teritoriul străin etc. Ceea ce era dubios, aceștia făceau propagandă pentru o *integrare a țării noastre în economia URSS* și în afara conferințelor duminicale, adică pe stradă, în magazin, la întâlnirile ocazionale. Acțiunea concertată a celor patru s-a dovedit ulterior, prin 1966, că avea legătură cu o sarcină de *agenți de influență* străini, ceea ce a determinat scoaterea lor din învățământ și încadrarea în uzinele mecanice din orașul vecin. Acestei propagande i s-a opus cu fermitate *educația de securitate națională* făcută în familie. Întâmplarea din desenul ce urmează, aparținând elevului Săbinuț Prună, este semnificativă în acest sens:

Schița în creion tinta (chimic) pe ultima pagină a unui caiet de „aritmetică”: elevul din stânga, *Pătruț* [...], repetent în clasa a II-a, elevul din dreapta, *Ilie* [...], repetent a doua oară în clasa a II-a; *lecție de istorie cu teme: Cei patru mari învățători ai omenirii* (Karl Marx – pronunțat cu greutate; Friedrich Engels, pronunțat și mai greu pentru că se scria într-un fel și se citea altfel; *Vilénin* – pronunțat dintr-o dată... toți trei necunocuți până atunci de „inteligenția primară” nici ca nume, nici ca figură... și [I.V.] Stalin, nume și figură cunoscute, întrucât acesta era înjurat mai toată ziua și mai în tot satul, nu public, ci așa ca pentru

sine: înainte și după prânz mânănd boii, săpând porumbul, cosind etc.

Tatăl lui Ilie chiar cumula înjurăturile: „*treimea, doisprăzececimea și patruzecimea mamei tale, că de-aia le chiorăie ăstora mațele* (avea 9 copii), *că-ți dau țâie cotele, să ai tu curu' plin!!!*”

Răspunsul la întrebarea *care sunt...* mării învățați ai lumii este dat cu greutate de Pătruț: „*Calu' lu' Max, Firfiric Englezu, Veilenin și Stălin.*”

Ilie, dezinvolt pentru prima dată în repetențiile lui, împins de duhul șoptitului, neîncercat încă, deoarece nu avea niciodată ce să șoptească colegului ascultat, cu palma la gură, rostește destul de tare ca să fie auzit de toți: *Stălin cu curu' plin!*

Anchetă... elevi închiși la școală după-masa... părinți amenințați cu deportarea și închisoarea...

Tetea Rumuleț (în acte Romulus), tata lui Ilie, a fost bătut la miliție până a recunoscut că vorbele reproduse de fiul său îi aparțin și a fost închis din 1952, primăvara, până ce Hrușciiov (Stalin murise în 1953), în 1956, la un congres al PCUS, l-a demascat pe „tătucul popoarelor” ca fiind un feroce dictator.

Câteva lămuriri asupra reprezentării schiței

Partea înnegrită cu creionul înseamnă că dușumeaua era dată proaspăt cu *păcură*, ca să nu se ridice praful în clasă de atâta alergătură.

Primele trei cadre sunt fără portret, întrucât imaginile și numele nu spuneau nimic elevilor – copii din clasele primare.

Cu o anumită prudență, autorul-copil nu trece numele nici sub cadrul al patrulea, dar imaginea militară și stelele plasate pe epoleți și cea din piept sugerează totuși persoana-țintă.

Aceeași prudență manifestă autorul-copil și în reproducerea cuvintelui lui Ilie.

Atitudinea spontană de inocentă sancționare a puterii străine are valoare de simbol!

Un alt desen, care-mi aparține, oglindește prigoana religioasă și dovedește atitudinea copilului care sancționează o intervenție a organului de represiune.

Moș Postăi, 87 de ani, a fost în deceniul al VI-lea al secolului →

Prof. dr. DORIN N. URITESCU

INSOMNIA BUFNIȚEI DE PIATRĂ

* * *

Când irișii se împărăștie ca apa neagră și nescrisele texte de Borges...

Deschizi pleoapele cu strângere de inimă:
mai vezi și astăzi fața dimineții?

Scrutezi ceasul din perete – un fel de test.

Tern cadranul. Niște limbi de șerpi unduiesc, momindu-ți ochii ca pe o pradă.

Tu, nătângule văz, ce ai mai trece a... câta oară!
pe buza subțire a discretului laser la Brașov, Transilvania sau Betleem, Pennsylvania...

* * *

Până la urmă, secundele în iureș desprinse de copitele timpului
îți vor fi de ajuns să te aduni cu toate femeile tale:
mama, iubita, poate Gioconda...

Ca niște aluzii
veni-vor și cele uitate-n albume cu fruntea de lună plină și brațe de iarbă iscată din piatră

* * *

Prăfuit sub preș, murea de plictis...
pe vârfuri

de catarge și de pix

după care, iată, jubilează precum nebunul urbei
ce a găsit pe jos în piață un bănuț –

un nimic, dar în luciul lui s-a regăsit întocmai.

* * *

Ceas solar cu unic sens.
“Vreme trece, vreme vine...”* –
un fel de mov-albastru-galben de Dali.

Frunze ce știu dinainte gura pământului,
nevinovate de suferința verdelui;
zei despuiați până la ramuri leagănă
în meditații cuiburi abandonate – muzuci retrase în claviaturi.

Albiți, intrăm în așteptata (ne)liniște
ca într-o înserare, unde veșnicia își schimbă culorile precum femeia târzie rochiile în fața oglinzii, nevătătoare.

Desuete pasteluri, verbe

impersonale...

*Eminescu, *Glossă*

* * *

O fi o întâmplare ancenstrală:
culorile ne supravieșuiesc
oricât vederile ne sunt esențiale.

În alt decor – nici sobru, nici grotesc –
oricât o fi de întuneric între noi
ne-om aduna ca să ne uite drumurile,
clipa una câte una.

Din piatra tălpilor ne-a crește iarbă verde,
din oasele curate ziuă albă,
iar din văzul care ne-a durut carate –
o fi o întâmplare ancenstrală?...

* * *

Negociezi cu tine însuși: degetele
să privești de aproape, în mănunchi
sau la depărtarea brațului întins,
răsfirate...

Tu pe cine vrei să minți?
Le vezi la fel, într-un gri incert.

Gândești la apa neagră ce îți umple globii
și că liniile formelor se-mprăștie
ca umbra unei lumi (des)facute
altfel.

În față începe un prelung culoar,
cel mai nevăzut peisaj.

La capăt – ceva ce cunos doar orbii.

DUMITRU BĂLUȚĂ

CRONICA PICTATĂ...

→ trecut un comentator religios duminical („de pe treptii școlii”) – critica predicile din biserică, la

ieșirea enoriașilor după slujbă, că nu au o temă morală potrivită momentului; un analist neiertător al puterii vremii pe care o numea „vanitoasă” – prevestea măncarea la cazan, schimbarea la ordin a portului popular în pufoaice rusești iarna și vara în rubăști și pantolini bufanți, cazahi, luarea copiilor la școli de creștere colectivistă etc.) și ironic prezentator al unor aspecte anecdotice, locale.

Desenul îmi aparține, eu fiind martor al întâmplării, având domiciliul vizavi de casa cu firida Maicii Domnului.

Ochiul locatarii, mătușa Maria, de după șorlocațele întredeschise ușor, simbolizează în intenția inocentului receptor care am fost *frica de participare directă* la ceva care nu era favorabil partidului.

Gestul de a distruge portretul lui Marx, pus peste icoana maicii Domnului din firida fațadei, l-a costat pe Moș Postăi un an de reținere forțată la Casa de nebuni de la Zam.

Desenele recuperate se pot constitui în ceea ce îmi place să afirm: **Cronica pictată de la Vinerea.**

Materialul care poate fi cules și din alte multe sate transilvănene este unul prețios pentru interpretarea sociologică, dar și pentru SRI, întrucât este vorba de o forță imensă latentă care poate să fie activată în momentele oportune, ulterior, în apărarea ființei naționale.

Este prețios acest aspect al rezistenței naționale cu asumarea riscurilor la nivelul psihismului infantil și adolescentin.

Scena

CEHOV, „LIVADA DE VIȘINI”

în viziunea lui Gheorghe Harag
JURNAL DE REPETIȚII
(XVI)

Repetiția nr. ... (?) 2.03.1985

Harag: Esența întregii scene de la bal, actul III.

În spatele tul-ului, la actul I, toți servitorii se grupează așteptând venirea stăpânilor. În actul III, servitorii casei vor fi musafiri, declarat. Nu de la poștă și gară, ci din casă. Ei se vor comporta altfel, îmbrăcați stângaci, ciudat, în musafiri. Un fel de „Viridiana”, dar nu scena ospățului. Când începe actul III, tot grupul de servitori și ceilalți se grupează în spatele perdelei făcând un grup ciudat, ei n-au fost niciodată în rol de musafiri și urmăresc de afară dansul lui Piscik cu Charlotta. Nici Vasile nu va spune monologul în gol. Altfel vor fi toate reacțiile. Silvia face semn, Firs îi aduce tava, ea un pahar de șampanie, apoi îi servește pe servitori care năvălesc la mijloc să ia o cupă de șampanie. Așa se poate continua și lucra pe amănunt. În ceea ce privește figura lui Piscik, e problemă că nu se știe cum e personajul ăsta, care sunt trăsăturile particulare ale personajului. Să nu se joace în general, să se joace textul, ci tipul. Știu, costumul ajută foarte mult, dar... ca metodă. În ce adevăr trebuie să crezi pentru a compune rolul? Care e esența acestui personaj? Aicea-s problemele. Gaev e un tip care trăiește în lumea lui interioară. Nu-i ascultă pe ceilalți, e închis în lumea lui, e distrat. Trăsăturile generale nu sunt valabile și nu ajută actorul. Gaev nu se interesează de realitatea vieții, ci de interiorul lui. E puțin ramolit, se poate, dar e un tip care nu are legătură concretă, nu te poți bizui pe el, trăiește în lumea lui închisă. Numai atunci începi să compui sau să crezi. Trebuie să se apropie să creadă în ceva care este complexitatea personajului. El nu trebuie să joace replici, el trăiește o stare.

Piscik – care e trăsătura esențială a acestui Piscik ? Poate fi interpretat în zeci și zeci de feluri. Poate fi un tip cum e boierul sărac din piesa lui Turgheniev, „Pâinea altora” care trăiește pe la conacele altora. Stă 2-3 luni, până e dat afară. Poate fi un

tip de o energie disperată, de o stare de tensiune totdeauna supralicită. Un dor de viață și o prezență zgomotoasă, emfatică, exagerată. Face pe clovnul fără să fie clovn, el vrea să fie sufletul societății. Sunt astfel de oameni care trăiesc în tensiune. Totdeauna e într-o stare care vrea să compenseze disperarea. Trebuie să aibă o linie foarte precisă, altfel nu primim nimic în plus de la niște șabloane actoricești.

La Revelion, întotdeauna e un tip foarte activ, cu „nervii afară” (expresie maghiară).

Actul III. Toată lumea e în scenă, minus Ranevskaia, Gaev și Lopahin. Grupul e în stânga lângă tul, Cornel P. pe primul scaun din stânga față, Varia în spatele scaunelor din dreapta, Luminița în spate, lângă tul, cu fața lipită de el. Ania dansează singură, după Piscik și Charlotta. Ceilalți dansează mărunț în spate și chicotesc. Când Piscik cade, obosit, Charlotta și Ania dansează singure, la paroxism. Ceilalți aplaudă.

Dansul nu se termină, dar ceilalți aplaudă. Piscik sare și dansând își spune replica „De felul meu sunt cam anemic”. Fetele se așează obosite. Piscik își spune tot monologul - mare partitură.

Se termină numărul ăsta și lumea n-are program. Se plictisesc, moment de mare pauză. Cornel spune „Madam Lopahina” și toți râd în spate. Cornel se ridică și-i spune lui Vasile „Dacă ai fi întrebuințat...” Vasile se ridică și joacă iar totul în mijloc.

Intră Liuba, Trofimov cu Ania, grupul cu servitori în spate, Firs aduce tava cu șampanie. Când Firs ajunge cu tava în mijlocul scenei toți servitorii se reped să ia șampanie. Liuba se întoarce și vede musafirii – ăsta trebuie să fie un alt moment în spectacol.

Liuba așează paharul pe tava lui Firs..

Pe replica „Nu era nimerit să aducem muzicanți ...”, ies din scenă Charlotta, Ania și Varia. Liuba se așează. Iașă gest pentru muzică.

Epihodov în mijloc - muzică. După așezarea lui Epihodov, intră Charlotta cu Ania și Varia. Charlotta în spatele tului pe muzică nu poate ieși din cauza tului (moment de pantomimă) Piscik vine în față – demonstrativ se așează pe primul scaun, apoi Charlotta îi spune replica „Ghicește ce carte e deasupra” ? Charlotta cu Epihodov, Charlotta cu Varia și Ania!

Au urmat aproape două luni de repetiții fără a mai consemna ceva în jurnalul acesta, pornit dintr-o joacă și care acum începuse să semene pentru mine cu o îndatorire, aproape chiar o obligație de care toată distribuția (la început ușor ironică) începuse să țină cont – chiar se cenzurau în exprimare și deveniseră foarte atenți la ideile și propunerile lor, știind că vor rămâne scrise și – cine știe - peste timp, poate le va citi cineva ...

Repetițiile au continuat pe scenă, la mișcare – acolo nu mai erau multe cuvinte de notat – iar de la o vreme (mai ales în luna mai) Gyuri a stat destule zile la spital, așa că nu mai aveam timp să scriu, fiindcă eram în sală în locul lui (oricum, spectacolul era gata și nimeni nu mai schimba absolut nimic, pentru a rămâne așa cum îl concepuse Harag La începutul lunii mai, ne-am trezit la repetiție cu o delegație a Uniunii Scriitorilor, în vizită la revista „Vatra” și prin satele cu tradiții folclorice din județul Mureș. Lume multă, lume bună... Au cerut voie să asiste la o repetiție și Gyuri le-a permis, scuzându-se totuși că încă nu avem costume și decoruri. S-a repetat actul doi, care începea cu Piscik, trăgând șareta în care se afla Ranevskaia și Gaev – în sală s-a lăsat o liniște ireală și toată repetiția nu s-a auzit dinspre public nici măcar o respirație – când s-a terminat, Ana Blandiana s-a dus plângând la Harag și i-a mulțumit în numele întregii delegații. Bineînțeles, toți au spus că este o capodoperă și de-abia asteaptă să iasă premiera, să vină la Târgu-Mureș, la premieră, și apoi să mergem cu spectacolul la București. ... !)

CRISTIAN IOAN

Dintr-o istorie subiectiv/anecdotică a teatrului românesc

O istorie cu perdea

1981, toamna. Mă pregătesc să mă transfer, oficial, de la Teatrul din Petroșani, la cel German din Timișoara (după o adăstare de doar nouă luni). Mă despart greu de puținele cunoștințe agreabile, două actrițe, și cu actele de transfer în buzunar, plec în Capitala Banatului.

Mă duc la teatru și-l caut pe director. Secretara mă primește acră. Apoi, apare liderul trupei, Hans Linder, cu un suris echivoc pe față și-mi spune că postul meu a fost...blocat, între timp.

Rămân perplex. Mă scol cu greu de pe scaun și fug la un telefon public. Sun la Direcția Teatrelor și vorbesc cu Mircea Rădulescu, un om cumsecade și un amic de nădejde; el îmi propusese să plec la Timișoara... Mircea sună și el, peste juma de oră îmi spune să mă duc la Linder, că totu-i aranjat (mai ales că Hansi primise și un telefon de la șefa Culturii locale, agreabila doamnă Anca Augusta).

N-o mai lungesc: sunt angajat împotriva voinței directorului, cu un salariu mizerabil și fac naveta lunar, la București. Mi se caută locuință și, pînă atunci, să stau unde-oi putea. Pînă primesc apartamentul, puținele nopți timișorene le petrec în locuința unui fost camarad de armată, Tibi, impresar la secția de Revistă a Operei. Nu mai intru-n detalii, Tibi avea patru copii și o nevastă ciudată, așa că m-am bucurat teribil cînd Linder m-a anunțat că mi s-a oferit apartamentul, în centrul orașului, la 8 minute de teatru.

Ce casă frumoasă! Cu curte interioară, tavanul foarte sus, mare cu sobă pe lemne și cu vedere spre trei puncte centrale al orașului. Eram aproape fericit! Nicăieri nu avusesem o asemenea locuință! La Timișoara, am avut cea mai fructuoasă etapă a carierei mele regizorale: deci, nu l-am dezamăgit pe Hansi!

Dar altceva vreau să povestesc, ca să rămîn în anecdotic: directorul măntreabă, într-o dimineață, dacă am ob-

servat că apartamentul are niște perdele frumoase, lungi, elegante. Răspund pozitiv. Și-mi spune, vag/jenat, că el le-a plătit fostului chiriaș cu 700 de lei și mă roagă să-i dau banii, cînd pot, măcar în rate. Promit.

Lunile trec, cite-o sută, cite-o sută, mă chinui să achit datoria. Într-o zi însă... **bombă!** Linder rămîne-n Germania. Nu-l regreta nimeni, cu-aft mai puțin eu, care aveam să-i mai dau 300 de lei pentru nenorocitele alea de perdele... **dar!** (magicul **dar**), peste vreo două luni, în ziua de salariu, mă caută un tînăr. Se recomandă: fiul lui Linder. L-a trimis tatăl lui, din Germania de Vest, să... recupereze cei 300 de lei pentru perdele! Ptiu, ghinionul naibii!

Îi spun că nu am acum, să vină luna viitoare. Tînărul, strîmbă din nas și zice că va veni. **Dar...**(iarăși, celebrul **dar!**) simt că sunt privit insistent: întorc capul și o văd pe contabilă-șefă care a urmărit dialogul. Mă cheamă-n birou și-mi spune, revoltată, că cum eu mai accept să discut cu fiul unui trădător de țară? Și ce să fac? – o întreb, avînd acum certitudinea că este securistă acoperită. Refuzați contactul! Chemați-mă pe mine, cînd mai vine.

Înțeleaptă povață! Așa am făcut. Data viitoare, junele Linder a fost speriat atît de tare, de țipetele femeii (care striga lozinci gen „La moarte cu trădătorii de neam!”, „Să vină Securitatea!” etc.) încît n-a mai călcat prin teatru. După vreo trei luni, nici în România...

BOGDAN ULMU

Din istoria Teatrului „George Ciprian”

Cum a fost botezat Faraon V

Dintre toate cronicile teatrale, despre opera dramaturgului de origine buzoiană, un „diagnostic” precis l-a dat, fără îndoială, cel mai rafinat critic literar al epocii, marele Eugen Lovinescu, rămas, din păcate, în memoria multor români, drept tatăl scrii-

toarei anticomuniste Monica Lovinescu, uitându-se că, totuși, e vorba despre un critic mai instrumentat chiar și decât „divinul” George Călinescu. Iată ce fabuloasă, scurtă și îndesată prezentare face acesta, în Istoria literaturii române contemporane (1900-1937), text reprodus după Scrieri, vol. 6, Editura Minerva, București, 1975: „Piesa în patru acte a actorului G. Ciprian Omul cu mîrtoaga a reputat un mare succes pe scena Teatrului Național – prelungit și pe alte scene și chiar în străinătate. Fără unitate în compoziția ei, cu un amestec de farsă burlescă, de șarjă, dar și de gravitate, de iluminism și umanitate, ea și-a meritat succesul. Eroul, umilul arhivar Chirică, are o singură pasiune: dragostea de cai, și dintre cai, pentru cea mai jalnică dintre mîrtoage, Faraon V, pentru care sărăcește, e părăsit de nevastă și devine ridicolul mahalalei. Ceea ce-l scapă pe un astfel de erou e timbrul de aur al sufletului plin de omenie, din linia Prostului lui Fulda, în care imensa bunătate ia pentru alții aspectele prostiei. Cînd, totuși, mulțumită credinții lui mistice, Faraon V cîștigă toate cursele, aspectul vieții lui Chirică se schimbă; în actul ultim asistăm, ca la un fel de „paradă”, la succesul eroului cu mult peste realitate, în proiecție aproape simbolică. Bietul Chirică nu e departe de a deveni un fel de Cristos; îi cresc aripi și creștetul i se nimbează. Totul pentru că a crezut într-o mîrtoagă. Credința și tenacitatea sînt, desigur, elemente prețioase, dar dacă ele s-ar fi întrebunțat pentru obiecte mai nobile (o invenție, un ideal umanitar etc.), apoteoza mistică de la urmă ar fi fost mai acceptabilă și ar fi avut un sens mai precis. Amestec de umor, de fantezie, de satiră – dar mai ales de lirism și de misticism, de optimism (convertirea la „omenie” a inspectorului din actul al treilea, – sensul general al întregii piese deschizînd nu numai împărăția cerului, ci și a pămîntului simplei credințe). Cu toate confuziile ei, între farsă și simbol, piesa e remarcabilă. La vremea respectivă, cînd scria aceste rînduri, Eugen Lovinescu nu avea de unde să știe cum a fost scrisă piesa, de unde s-a inspirat dramaturgul, cum s-au născut personajele și cum mârtoaga Jalouise, iapa reală, de pe hipodromul bucureștean, iapa sufleurului teatrului în care și,

→ **MARIN IFRIM**

Ciprian își desfășura activitatea de actor, s-a transformat în „calul Faraon V”, chiar dacă aceste amănunte sunt neesențiale pentru felul în care criticul literar fixează reperele esențiale ale piesei, făcând excepționale trimiteri la credință, apoteoză mistică, amestecul de umor, de fantezie și de satiră. Nu am găsit nicăieri informații din care să rezulte că, între I.L. Caragiale, dramaturgul total al teatrului românesc, și surprinzătorul George Ciprian, ar fi existat vreo fricțiune competitivă. Caragiale era mai în vârstă cu 31 de ani, își făcuse veacul, era cel mai jucat dramaturg român al tuturor timpurilor și nu avea a se teme de cei care veneau din urmă, dovada fiind că, și acum, după atâta vreme, el este considerat un Shakespeare al românilor, ce e drept, unul mai hâtru, mai căutător de hibe ale frii românului, decât acest George Ciprian, produs sută la sută al „Cambridge”-ului românesc care, astăzi, funcționează sub titulatura **Colegiul Național „B. P. Hașdeu”, liceu în care s-au format așa de mulți cărturari încât ne este imposibil să nu amintim aici, din motive „tematice”, măcar despre George Banu, marele critic de teatru, plecat în Franța, când harta politică a Europei era altfel colorată, George Ciprian și Paul Ioachim. Cert este că, în ultimul secol, din punct de vedere cultural, evenimentul cu cea mai mare amploare istorică este înființarea Teatrului „George Ciprian”, singura instituție producătoare de cultură reală, într-un oraș în care nu există altă entitate colectivă care să presupună atâta încărcătură educativă, în afara unor instituții bugetivore cu voie de la buzunarul neîntrebat al plătititorilor de taxe și impozite curente. Paradoxal, din istoria teatrului, la locul lor administrativ, găsesc și doi politicieni mai mult sau mai puțin merituoși, dar care, atunci, la înființarea Teatrului „George Ciprian”, au pus necondiționat umărul și semnătura: Aurel Gubandru, la acea vreme prefect al județului Buzău, și Viorel Constantinescu, fost președinte al Consiliului Județean Buzău. Ca un fapt divers, transformarea numelui anonimei iepe *Jalouisie* în *Faraon V* mă duce cu gândul la celebru împărat roman Caligula, care i-a construit calului său un gradj de aur, declarându-l și senator cu drepturi depline...**

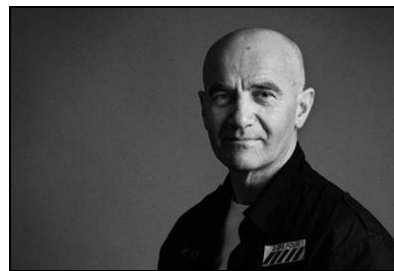
Literatură și film

Nostalgia unei umanități pierdute

În primul rând, să ne ducem la omonime, deoarece **crash** poate să însemne în aviație o aterizare forțată, în muzică o categorie de cymbale, iar în informatică, întreruperea neașteptată a unui program. Și mai apoi? *Crash* e un roman din 1973 al lui J. Ballard, *Crash* e un album de Dave Band din 1996, iar ca titlu de film... nu se poate! De unde atâta penurie de titluri? - în 1922 - un film american de Fred Hibbard, în 1974 unul norvegian de Rolf Clemens, în 1978 un film american de Barry Shear, în 1987 unul britanic de John Stewart... Nu, nu e gata! Tot *Crash* se numește și filmul lui David Cronenberg din 1996, după romanul lui J. Ballard. În 1996, canadianul Charles Wilkison alege același titlu. În sfârșit (poate că nu!) Oscarul lui Paul Haggis din 2005 se numește... *Crash*!

Născut în 1930 la Shanghai, după atacul de la Pearl Harbor, Ballard e internat în lagăr, iar în 1946 revine în Marea Britanie și studiază medicina. Scrie în 1984 *Imperiul soarelui*. Nutrește o fascinație stranie pentru literatura „underground”. În *Milleniul People* (2003) și în *Kingdom Come* (2006), practică o viziune întunecată asupra societății contemporane. Ballard crede despre *Crash* că e „o metaforă extremă pentru o situație extremă”. El prezintă obsesiile patologice ale personajelor pentru accidente de automobil, și victimele acestora. În relația om-mașină se naște „primul roman pornografic bazat pe tehnologie” (crede autorul însuși). Acest roman de sumbru erotism e tradus la noi de Mircea Pricăjan (Polirom, 2007). Ballard a fost comparat cu Italo Calvino, sub raportul inventivității. Într-o hiper-realitate, tehnologia devine un scop în sine. Iată că „ciocnirea dintre mașinile noastre era modelul unei uniuni sexuale extreme și, totuși, nevisate”. În toate acele mașinării complexe „limbajele erotismelor invizibile ale actelor sexuale nedescoperite tăceau în așteptare”. Ce colecționa Vaughan în albumele sale fotografice? Grimasele infirmierelor de la urgență, iar „pielea lor închisă la culoare transmitea toată sexualitatea vicleană pe care le-o stârnea Vaughan”. Chiar gurile de aerisire placate cu aluminiu din pereții secției de radiografie chemau „la fel de ade-menor precum cele mai calde orificii organice”.

Nimic din cartea lui Ballard în filmul lui Paul Haggis. Numai că există mașini, accidente, ciocniri de auto-

mobile. Miza e alta, scenariul nu are de-a face cu cartea *Crash*. În 2006 filmul lui Haggis a fost recompensat cu Oscar pentru cel mai bun film, cel mai bun scenariu, cel mai bun montaj. În distribuție: Sandra Bullock, Don Cheadle, Matt Dillon, Jennifer Esposito, Brendan Fraser. Filmul se vrea o pictură realistă a compoziției Americii de azi. Sărbători de sfârșit de an în Los Angeles, un furt de mașină, un accident, oameni de diferite etnii și structuri sociale, un comunitarism exacerbant - iată câteva aspecte din mozaicul poveștilor. Regizorul a fost supravegheat la filmări de o asistentă medicală, deoarece tocmai suferise un infarct. Haggis a scris scenariul și s-a chinuit să facă rost de bani. Între timp, a adaptat scenariul pentru *Million Dollar Baby*. Apoi a revenit la *Crash*.

Actorii s-au lăsat convinși de calitatea scenariului. Destinele mai multor personaje se întretaie în câteva zeci de ore, într-un film deosebit, în care OMUL e în prim-plan. Haggis nu practică superficialitatea, schematicul, ducându-ne spre fața ascunsă a aisbergului, unde polițistul îngrijește de o mamă bolnavă, iar procurorul de un tată suferind. O găselniță extraordinară o reprezintă muzica filmului, care „stopează” oarecum acțiunile, învăluind totul (e un colind special) într-o nostalgie a unei umanități pierdute. Respectiva distanță (dintre o lume scoasă din țâțâni și o rechemare melodică spre salvarea lumii) creează o perspectivă nouă, o poezie amară.

Relații minate, noncomunicare, metal și sticlă... încotro, omule? - pare a întreba Haggis. Mereu se mai poate da o șansă, se mai poate corecta o atitudine. Se mai poate ierta. Toleranța pozitivă ca panaceu... măcar de sărbători. Scena în care Ryan salvează viața celei pe care o umilise se petrece într-o sinergie uluitoare, centrată pe valențele proteguitoare ale omului reieșit din tenebrele unei lumi ce vrea să estompeze generozitățile. Decât obsesii patologice pentru accidente de automobil, preferăm reconsiderarea omului ca valoare supremă într-un univers bântuit de coșmaruri schizofrenice.

ALEXANDRU JURCAN

AFERIM!

III. Corectitudinea politrucă

Încă de la început, din primul articol despre *Aferim!* am introdus o idee care *cucerește*, dând iluzia cuceririi, anume că *Aferim!* este un film istoric. O discuție cu o persoană apropiată a fost revelatorie în acest sens. M-am înșelat. Întrucâtva voit (există un dubiu pe care nu reușeam să îl identific foarte exact) dar în cea mai mare măsură *pur și simplu*. Nu lipsa competenței critice e cauza, ci amestecul desăvârșit care e acest film, pur și simplu o nouă compoziție chimică în tabelul periodic al elementelor propagandei, un *contra-șah*. Cu atât e mai pervers aliajul cu cât originalitatea practică îi camuflează remarcabil substratul în mii de pături stilistice. *După toate regulile artei*.

În conferința de presă a premierei bucureștene¹³, Radu Jude îl numește el însuși *film istoric*, ca să răspundă cuiva care reclama motivul *statutului* său alb-negru. Într-un interviu¹⁴, dat tot atunci, același regizor afirmă că a intenționat să facă un *fel de western*. Cele două declarații se bat cap în cap. Ambele încadrări sunt neadecvate. E prea mijlociu în atitudini pentru a fi un western, nu se conturează eroi (Cristian Tudor Popescu are iarăși dreptate), toate acțiunile sunt aproximative și *între* bine și rău.

Fluctuația aceasta cromatică a personajelor față de acțiuni am întâlnit-o (irepetabil) în romanul *Craii de Curtea-Veche*. Film istoric nu e, nu reprezintă personaje consemnate de istorie, ci e, mai degrabă, *istoricizant*. Prin asta, statutul alb-negru capătă sens. Era prea original să nu fie doar o simplă formă de calofilie!

Interesant e că ambele denumiri utilizate, *film istoric* și, respectiv, *western*, basculează în ideologic prin contextual. Filmul istoric (ceea ce nu este) vrea să acopere un spațiu gol crezând că modifică paradigma din epoca lui Sergiu Nicolaescu. Nu o modifică. Din contră. Zicându-i film istoric, câtă vreme el nu e, se îmbrățișează teza marxistă conform căreia istoria o fac masele iar nu personalitatea. Cu atât mai mult cu cât discutăm despre caracterul istoric sau neistoric al unui film, cred că personalitatea e fundamentală în istorie. Iar dacă îl vedem ca pe un western *mijlociș*, el devine o altă tulpină a aceluiași marxism de aliaj transatlantic. E foarte greu de

definit ca gen, aproape imposibil. E cinematografie, dar e și propagandă. *După toate regulile artei*. Mai ales că scenariul conține tot felul de înșălări de texte, unele fără nicio noimă, o replică din *Unchiul Vanja*, de Cehov, de pildă, care, scoasă din lumea lui Cehov, nu are consistență pentru că nu are contextul precis care să îi fie cutie de rezonanță. Când zăpciul își întrebă fiul dacă își va aminti viitorimea de ei (ei fiind niște mijlocii) se simte o ușoară urmă de conștiință de clasă. (Cu Cehov poți face asta.) Nu e mult, dar, cum am zis, sună fals.

Nu cred că Radu Jude e un farsor. Cred că e un regizor (alături de Marius Panduru) foarte abil, dar cred că de la un punct lucrurile îi scapă din mână. Efectiv nu știe ce e un film istoric și crede că a realizat unul (că eu m-am înșelat e mai puțin grav).

Lincoln, al lui Steven Spielberg, este, de pildă. *Mihai Viteazul*, al lui Sergiu Nicolaescu, este. *Dacii*, însă, nu. Pentru că sursele nu implică biografii clare, ci o peisagistică social-ierarhică aproximativă, în parte după ureche, în parte prin idealizare (lucru nu neapărat rău, dar nu istoric).

Filmul rămâne unul foarte frumos și, deși cred că e ultimul lucru care s-a dorit, un film profund creștin. Așa a ieșit! Ce să-i faci? *După toate regulile artei*. E, poate, un bun exemplu despre felul cum majoritatea artiștilor tineri români virează spre marxism *pe nesimțite*. Eficentă propagandă numai și numai pentru că, fiziologic, funcționează *altfel* decât cea cu care fuseserăm obișnuiți. Dacă nu îi lipsea regizorul eticheta de *film istoric*, scăpa cu mâinile curate. Caracterul istoric, în lipsa personalității, e doar social. Altminteri, orice film e istoric, inclusiv o radiografie dentară care suportă cronologia pacientului. Istoria înseamnă viziune, dar nu e suficientă mutarea în alt timp pentru a obține un caracter istoric în cinematografie. Această diluare e, pentru unii, o miză.

Paris, 5-7 august 2015

DARIE DUCAN

Sursă foto: www.cinemagia.ro

Reviste culturale

Caietele de la Araci

În Harghita-Covasna-Vâlcele-Araci, Casa memorială „Romulus Cioflec”, „La umbra nucului bătrân”, cu revista „Caietele de la Araci”, răscolitoare de istorie... Romanul „Vârtejul” a românului Cioflec, premiat de Academia Română, tradus de maghiarul David Gyula, consătean...

La Casa memorială „Romulus Cioflec” din Araci, comuna Vâlcele, județul Covasna, s-a desfășurat evenimentul cultural-literar tradițional „La umbra nucului bătrân”, în organizarea Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni din municipiul Sfântu Gheorghe în colaborare cu Despărțământul ASTRA Covasna-Harghita. Manifestarea se încadrează în ceea ce ne-am obișnuit, - Zilele „Andrei Șaguna”, ediția a XXIII-a, cu vizitarea, printre altele, a Casei marelui Romulus Cioflec, lansări și prezentări de cărți, spectacole teatrale, oaspete statornic, am citit, fiind actrița Camelia Paraschiv Katai, actriță la Teatrul „Andrei Mureșan” din Sfântu Gheorghe, cu versuri din volumele „Surâsul dintr-o lacrimă” și „Caligrafia iubirii”, întreaga manifestare fiind coordonată de prof. dr. Luminița Cornea, organizatoarea întregului eveniment, cunoscută nouă din ceea ce ne interesează în ultima vreme – „revistele culturale formează oamenii?”

„Caietele de la Araci”, publicație de literatură a Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni, Anul III, nr. 1 (3), iunie 2015, redactor șef Luminița Cornea, își deschid numărul pe care l-am primit cu fotografia în prim-plan a Casei memoriale Romulus Cioflec din Araci, județul Covasna, urmată de editorialul „Încă un pas”, semnat de Luminița Cornea, care tocmai despre existența Omului și a Casei memoriale și apariția celui de-al treilea număr al publicației vorbește.

Un fel de aducere aminte și rememorare a românului Dimitrie Iov din Flămânzi-Botoșani, despre care am scris în *Luceafărul* din 1 iulie 2015, mare îndrăgostit de Basarabia, de românii de-acolo și tradiția lor.

Romulus Cioflec s-a născut în Araci, 1882-1955, județul Covasna, și a început activitatea ca învățător în comuna Chiojdeanca, județul Prahova. A fost apoi profesor la Liceul „Alecu Russo” din Chișinău, la →

ION N. OPREA

¹³ https://www.youtube.com/watch?v=X7A_cp9FUkI

¹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=IVh6Prx4p7c>

„Diaconovici Loga” din Timișoara, și „Gheorghe Lazăr” din București.

Este subliniat faptul că fiind în conducerea Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni și-a stimulat și încurajat colaboratorii în primul rând în ceea ce privește cercetarea arhivelor, lucru care va aduce noi descoperiri ce evidențiază pașii lui Romulus Cioflec – istoricul literar Nicolae Scurtu fiind unul dintre cercetătorii cu reușite.

În Covasna, la Araci,

Încă-s vii strămoșii daci,

Scriu, la fel de pe-ndelete,

Nu tablete, ci Caiete...scrie sursa care ne-a oferit revista.

Caietele de la Araci se caracterizează prin varietate tematică, discursuri lirice diverse, o sinteză atentă a evoluției literaturii române actuale despre trecut și prezent.

Editată de Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (MNCR) din Sfântu Gheorghe, director Valerii Kavruk, coordonator al revistei Andrea Chiricescu, *Caietele* se bucură de prezența și activitatea unor nume citite – prof. Marinela Brezeanu-Uivaroși, Ion Popescu-Topolog, Șerban Teculescu, Daniel Drăgan, Nicolae Scurtu, proză, Laurențiu-Ciprian Tudor, Adrian Munteanu, Madi Cella Pop, Mihaela Aioanesei, Tatiana Scurtu-Munteanu, Valentin Marica, Ionel Simota, Adrian Lesenciuc, Nicolae Băciuț, acesta din urmă fiind și tehnoredactorul revistei...

Romancier – “Boerul” și “Pe urmele dușmanului” -, schițe și nuvele – “Trei adalmașe”, proză scurtă -, “Cutrerând Spania” – impresii de călătorie, omul care, fie se afla la Arad, Câmpulung Muscel, Chișinău, Iași, Timișoara, București, precum și pe meleaguri străine, dincolo de hotare, nu înceta a scrie și trimite lungi și interesante scrisori, epistolarul fiind altă preocupare a lui Romulus Cioflec. Le-a scris, spune Luminița Cornea, lui Ion Bianu, Nicolae Iorga, Panait Istrati, Liviu Rebreanu, Henri Blazim, Ion Ciocârlan, A.C. Cuza, G. Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Vasile Goldiș, Pamfil Șeicaru, Pan Halippa, Nichifor Crainic.

Memorialistului Mihail Sevastos, 1892-1967, îi scria despre neînțelegerile în relațiile lui Panait Istrati cu cei doi membri din conducerea ziarului *Adevărul* și ai revistei *Adevărul literar și artistic*.

Prozatorul Remulus Cioflec nu putea înțelege atitudinea față de prietenul său apropiat – Panait Istrati – a publiciștilor Emil Socor și Constantin Graur față de autorul cărții “Ciulinii Bărăganului”. Dar intervenția sa pe

lângă Mihail Sevastos n-a avut ecoul așteptat, scrie Nicolae Scurtu.

Remulus Cioflec a trăit aproape zece ani, 1917-1926, în Basarabia, la Chișinău, unde s-a identificat cu lupta basarabenilor pentru românism. În volumul său “Pe urmele Basarabiei... note și impresii din revoluția rusească” sau în paginile revistei “Viața Basarabiei”, 1932-1944, editată de Asociația Culturală “Cuvânt moldovenesc” din Chișinău, director P. Halippa, 1883-1979, rezultă că, după plecarea din Chișinău la Timișoara și apoi la București, scriitorul Cioflec a continuat să păstreze legături apropiate cu scriitorii și alți oameni de cultură din Basarabia.

O adevărată surpriză a fost pentru toți descoperirea la Arhivele Naționale Istorice Centrale a unui document existent în arhiva C.C. al P.C.R. semnat de Remulus Cioflec – spune Luminița Cornea – referitor la Basarabia, 36 de pagini dactilografiate la mașina de scris, text fotografiat după un microfilm venit din URSS, pe coperta dosarului căruia scrie: Institutul Marxism-leninismului din cadrul C.C. al URSS – Arhiva Centrală, rola I, cu titlul: “Căutând îndărăt și căutând înainte”, datând din anul 1942, cu pagini autobiografice privind anii 1917-1926, dar și exprimând încrederea pe care o avea în forța și misiunea poporului român – “vom birui”...

Excelentă cercetătoare al istoriei culturale și literare în spațiul transilvan, Luminița Cornea are mari merite în adunarea și sistematizarea a tot ce a scris omul de litere și omul politic Remulus Cioflec. Literatura epistolară, identificată, adnotată și publicată întregeste profilul uman și scriitoricesc al omului, într-o scrisoare adresată din Timișoara, vila Parc, d-lui Blazan, 1902-1961:

“Nu-ți scriu fiindcă mi-aș fi pierdut nădejdea că nu ai să-mi recenzezi odată cartea în *Dreptatea*. Îți scriu mai întâi pentru a-ți pune la dispoziție gata, un anunț, alăturat, al lucrării mele *Pe urmele Basarabiei*.

Toate gazetele, afară de *Dreptatea* și *Viitorul*, au publicat anunțul după ce li s-a transmis volumul. La *Viitorul* cred că a fost intenție, dar la *Dreptatea* nu pot să cred.

Al doilea, Goga este încolțit binișor de *Curentul* pentru atacul infam din *Ț(ara) Nouă* împotriva d(omnu)lui Maniu.

Acum ar fi momentul cel mai potrivit pentru recenzarea lucrării mele și atitudinea pușlamalelor

Caietele 3
DE LA ARACI
Publicație de literatură a Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni
Anul III, nr. 1/3, iunie 2015 • Redactor-șef: Luminița Cornea

Casa Memorială „Romulus Cioflec” din Araci, Județul Covasna

Încă un pas...
confirmă necesitatea unei reviste de literatură în zonă.
Conducerea Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni și-a stimulat și încurajat colaboratorii, în primul rând, în ceea ce privește cercetarea. Convingerea noastră este că cercetarea arhivelor va aduce noi descoperiri ce vor evidenția personalitățile.
(Continuare în pagina 20)
LUMINIȚA CORNEA

“politice” de la Ciucea. Dumneata faci și... că întârzi să faci.

Dacă apoi, ești așa de bun, punete în legătură cu cineva de la ziarul *Lupta*, care se interesează de aproape de Goga.

Dă-le volumul sau măcar arată-le pasagiile unde se vorbește de Goga (sunt arătați și martori) și anume la începutul noului capitol. Din carnet (un fel de calendar al evenimentelor), o dată pe la 2 aprilie, dacă nu mă înșel și altă dată la sfârșitul acestui capitol, unde vorbesc de vizita mea la Ilie Cătărașu.

În *Adevărul literar*, recenzia a reluat părțile care privesc pe Goga, dar poetul n-a crâcnit, se vede că se știe vinovat.

În nădejdea că nu te dai bun și nu mă dai uitării, te salut, R. Cioflec”.

Romanul “Vârtejul”, 1937, premiat de Academia Română, la propunerea lui Mihail Sadoveanu, a fost tradus și în limba maghiară de universitarul clujean David Gyula, critic și istoric literar, scrie Luminița Cornea.

Traducându-i cartea, David Gyula, născut în 1928 la Araci, ca fiu al preotului reformat din localitate, în prefață îl numea pe autor “o stea mai mica, vizibilă totuși pe bolta cerească a literaturii române”, ceea ce este și azi.

“Deși am tradus relativ mult din literatura română – începând cu B. Șt. Delavrancea, Slavici, Titu Maiorescu și până la Ștefan Bănciulescu – romanul lui Cioflec îmi este drag și l-am tălmăcit cu bucurie... pentru că descrie lumea satului unde m-am născut eu”, răspundea universitarul la 25 octombrie 2011, profesoarei, la o scrisoare.

**Al 39-lea Congres anual al
Academiei Româno-Americane de
Arte și Științe, Frascati, Italia, 28-
31 iulie, 2015**

La Congresul anual ARA, se întâlnesc intelectuali de origine română de pretutindeni și prieteni ai României de diverse naționalități, pentru a prezenta și discuta contribuții recente în domeniile artei și științei; participă unii dintre cele mai recunoscute și respectate personalități din domeniul academic.

Anul acesta, congresul a fost organizat de Dr. Cătălina Oana Curceanu, Congress Chair, în colaborare cu Ruxandra Vidu, Președinta ARA, și membrii de conducere ai Academiei ARA. Un rol important în invitarea "speaker-ilor" l-a avut Dna. Dr. Oana Leonte, una din consilierii congresului.

La deschiderea oficială a Congresului, Ambasadoarea României în Italia, Dna. Dana Constantinescu, a adresat participanților de origine română în limba lor îndemnul de a continua să facă lucrurile minunate pe care le fac punând suflet românesc în tot ceea ce fac.

La Congres, au avut loc numeroase prezentări despre idei inovatoare în tehnologie, medicină, educație, sociologie, filozofie, artă, arhitectură (<http://www.americanromanian-academy.org>).

Keynote Speakers și Invitați de Onoare și teme prezentărilor lor au fost: Doina Uricariu, Director al Institutului Cultural Român din New York (poezia și politica memoriei); Acad. Bogdan C. Simionescu, Academia Română din România (ingineria polimerilor și arhitectura complexă a materialelor hibride); Prof. Sorin I. Roșca, Secția de Chimie Organică "C. D. Nenițescu", Universitatea "Politehnica" din București (sinteze organice enantio-selective); Prof. Tudor Rațiu, Departamentul de Matematică, Școala Politehnică Federală

din Lausanne (tehnică de mecanică geometrică în înregistrarea imaginii); Dr. Ioan Oprea, Departamentul de Fiziologie și Farmacologie, Universitatea Wake Forest, Școala de Medicină, NC, SUA (microcircuite pre-frontale corticale); Arhitectul Livio Dimitriu, Profesor la Școala de Arhitectură a Institutului Pratt din Brooklyn, New York (probleme de traducere în arhitectură); Prof. Mihaela D. Leonida, Fairleigh Dickinson University, Teaneck, NJ, SUA (tradiția icoanelor pe sticlă: materiale, tehnici și secrete).

Un lucru deosebit a fost prezentarea video-ului despre Memorialul Sighet (<https://www.youtube.com/watch?v=JdRwU1sKUIs>) și un fragment din filmul regizorului Andrei Zine, *Proiecte de Trecut*, după romanul Anei Blandiana despre deportările în Bărăgan. Participanții de la Congres au apreciat aceste "documente" importante ale istoriei recente a României sub comunism.

Au avut loc trei mese rotunde organizate și conduse de: Prof. Dr. Ruxandra Vidu, University of California at Davis ("ARA – o platformă de networking pentru cercetare și diseminare într-o lume sustenabilă"; s-au discutat diversele posibilități de finanțare existente, numeroase, care trebuie însă explorate); Prof. Dr. Ileana Costea, California State University, Northridge – CSUN ("Spațiul Mioritic al Românului din Exil" – cu doi participanți prezenți la Frascati, Ileana Costea și Doina Uricariu, doi conectați online pe Skype, Ben Todica (Australia) și Ion Lază (București), și Petra Vlah printr-un video pre-înregistrat;

sesiunea a demonstrat posibilitatea participării de la mare distanță); Antoneta Firuța-Tacea și Maria Mion Pop, Universitatea din București, România ("Micro expresii și grafologie în Educație. Un model psiho-educational").

În domeniul artei, interesante au fost prezentările: Dr. Carmen Sabău, despre opera pictorului Lucian Grigorescu; Dr. Isabella Sabău despre "Visual Literacy" în epoca digitală și cea a pictorului american Jerry W. McDaniel, despre lucrările lui de inspirație românească (Lucian Blaga, Ana Blandiana, Ion Țuculescu) ilustrate cu diapozitive și videouri cu numeroase imagini viu colorate. Două lucrări pe temă de poezie au fost: "Paradis sau neant" (Dinu Leonte) și "Textul epic al poeziei lui Arghezi" (Raluca Boca).

Personal, m-a fascinat studiul Angelei Stoica (Universitatea din Montreal), despre valorificarea limbii și culturii materne la copiii care trebuie să învețe franceza ca a doua limbă, ceea ce îi ajută atât în relațiile cu familia cât și în performanța școlară.

Prezentările au fost toate de mare ținută; cele tehnice au atins profunzimi uneori greu de înțeles pentru cei din afara domeniului. Pentru audiența ARA o prezentare de gen TED, de știință popularizată, ar fi fost de mai larg interes.

Anul acesta, lucrările din Proceedings au atribuite numere DOI (Digital Object Identifier) pentru identificare și accesarea lor online. Ruxandra Vidu încearcă să introducă Proceedingul ARA în circuitul ISI (International Scientific Indexing), în speranța de a atrage un cât mai mare număr de participanți de elită. De-a lungul existenței ei, Academia ARA a avut ca membri personalități de elită, precum scriitorii Eugen Ionesco și Virgil Gheorghiu, filozoful Mircea Eliade, prof.

George Emil Palade, premiat Nobel în fiziologie și medicină în 1999, și mai recent, astronautul Dr. Dumitru-Dorin Prunariu.

La Congres s-a ținut și o expoziție de cărți cu vânzare de: →

Prof. Dr. ILEANA COSTEA

Iertați-mă, copaci

Iertați-mă, copaci, că v-au tăiat
Spre a vă face clipe de hârtie,
Puteați ajunge grinzii la un palat,
Deși puteați ajunge doar sicrie.

Ce foșnet trist mai dați în răsfoiri,
Fiori de lemn ce ați ajuns o carte,
Nu mai e vântul buletin de știri,
Ci doar aceste rânduri, mai departe.

Deasupra cerul vostru a plecat
Spre cărțile care vă sunt ruine,

Oh, bieți copaci ce v-au tăiat,
În loc de oxigen doar praf vă ține.

Desigur, v-ar fi dor de păsări vii,
De lună, soare și de noapte, ziuă,
Că nu puteți trăi-n tipografii,
Decât sub forma tristă de adio.

Vă rog să mă iertați că v-au ucis,
Spre a rămâne împreună Carte,
Și parcă trecem de un rău învins,
De n-am ajuns, pe sub pământ, în
moarte!

DANIEL MIHU

Mihai Bandac • Octombrie pe
Muntele Năneasa

O istorie a filozofiei

În versuri cei dintâi vorbit-au și absolutu-ntemeiară :
Tales și Zenon, Empedocle și Parmenide, Heraclit.
În ritm de verb cuprins-au sacrul cu-ntreaga ordine
divină,
A cosmicelor vecinici ritmuri dintre-ntunerice și lumină.
Era iluminarea primă, un gând de Dincolo venit
Și adevărurile prime în *văz poetic* revelară.

În *Dialoguri*, Platon strânge, imensul presocratic gând.
Din ele flacăra-și aprinde apoi filozofia lumii.
Iar sus, pe ultimele creste, în prealumină strălucind,
Rezumă-n *Critici* Kant gândirea: *un adevăr uman al
spumii*.

Frumosul însă ne salvează, sublimul ne răpește-n ceruri
Prin ele își creează omul nemuritoare adevăruri.
Suind spre ultime-înțeleșuri în trepte heraclitiene,
Avea să-nchidă Hegel cercul sublimelor sofii perene.

Dar Martin Heidegger, la urmă, amestecă în mod bizar
Ființa parmenidă sacră și cu păcatu-originar
Vegheat de kiergaardiana neliniște eternă-a morții.
Și astfel omu-avea să piardă spre absolut deschisul porții.
Apoi Camus, Derrida, Sartre filozofează în răspăr,
Din ieftinele paradoxuri sperând să stoarcă adevăr.

Căci după Kant, filozofarea devine note de subsol,
La *Dialoguri* și la *Critici*. Dar împăratul este gol.

GEORGE POPA

CONGRESUL ARA...

→ Doina Uricariu, Ana Blandiana (cu
ilustrații de Jerry W. McDaniel), Paul
D. Quilian, Aspazia Otel Petrescu, și
Ileana Costea. Cartea *Ilenei*,
“Exerciții de Neuitare - publicată de
editura Reflection Publishing Co. - a
fost lansată anul acesta la ARA
Frascati.

În după amiaza ultimei zile a
Congresului, Dr. Mihail Iliescu,
cercetător în fizică experimentală
nucleară la LNF, a ghidat o vizită a
acceleratorului nuclear, explicând pe
înțelesul tuturor termenii și concepte
ultra-savante despre experimentul
DAΦNE. O frumoasă încheiere a
celor câteva zile de schimburi
intelectuale intense.

La banchetul organizat la un
restaurant tipic din Frascati Zarază,
s-au înmănat, ca de obicei, premiile
de anul acesta ale Academiei ARA.

O chemare trebuie adresată insti-
tuțiilor universitare și de cercetare din
România, spre a realiza importanța
Academiei Româno-Americane de

Arte și Științe și a considera impor-
tantă trimiterea de reprezentanți (stu-
denți, cercetători, profesori) la con-
gresele viitoare, și anunțarea pe

Ambasadoarea Ruxandra Vidu

Ruxandra Vidu și Cătălina
Curceanu

scară largă a congresului anual
ARA. Cei interesați sunt invitați să
comunică prin email cu Președinta.

Două lucruri care ar aduce ARA
în secolul XXI sunt: crearea unei
platforme de comunicare pe Internet
între membrii actuali și potențiali
ARA, în intervalul dintre congrese,
și extinderea sesiunilor congresului
prin video-conferințe la distanță
online.

Un articol despre Congresul
ARA de anul trecut ținut la Pasadena
în California poate fi găsit la:
<http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/JURNALISTICA/ARA38%20de%20Ileana%20Costea.htm>.

Următorul Congres ARA se va
ține la Montreal, între 28-31 iulie,
2016. Ruxandra Vidu speră ca anul
viitor, când Congresul ARA aniver-
sează 40 de ani, se va atinge o cifră
record de participanți.

© Autoarea reține drepturile de
copyright pentru acest material.
Foto: Ileana Costea și Dorin Stoica

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Mă bucur pentru evocarea Poetului ardelean Ioan Alexandru în cadrul Colocviilor de la Nicula, pentru cinstirea operei sale strabatute de o viguroasă undă patriotică și religioasă...

Florin Costinescu

Felicitări, din nou, maestre Nicolae Băciuț, pentru menținerea caldă în vremurile de azi, atât de încălțite, a revistei *Vatra veche*, ajunsă la cel deal zecelea număr din 2015, așadar:

Pe-al nedreptăților culoar,
E *Vatra veche* îndreptar,
În calitate se întrece,
Fiind mereu de nota zece!

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru revista pe care o primesc cu regularitate, e ceva să ai o dată pe luna acces la o vatră, una de cultură ca vatra satului a cazut în desuetudine. Atașez câteva catrene și o fotografie în care apar mai uman, poate pentru ca este făcută de prietenul Dorel Lazăr.

Cu tot respectul,

Ioan Mugurel Sasu

Stimate Domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru găzduirea cronicii mele în revista pe care o realizați cu mult profesionalism și cu pasiunea omului de cultură. Am expediat contravaloarea a 2 (două) reviste "Vatra Veche" nr. 9 /2015, cu marea rugămintă de a-mi parveni până în 10 noiembrie, când plec din țară. În cazul în care nu este posibil, vă voi comunica un alt destinatar, cu altă adresă. Vă mulțumesc pentru tot ceea ce faceți, dorindu-vă sănătate și aceeași energie creatoare și, pentru mulți dintre noi, încurajatoare.

Cu prețuire,

Livia Fumurescu

Din nou felicitări pentru nivelul consecvent, tematic și grafic al inconfundabilei Reviste *Vatra veche*. Felicitări redacției și desigur colaboratorilor prestigioși.

O notă specială pentru dl Ioan N.Oprea. Mi-ar face plăcere să am o discuție telefonică cu domnia sa. dacă este posibil să-mi trimiteți nr. său de telefon.

Mulțumesc încă o dată.

P.S. Am întârziat din motive... electronice, tehnice.

Cu prietenie,

Mihai Bandac

Gândul tău dus până la capăt!

La bună vedere,

Mircea

Mulțumesc pentru noul număr (cu materiale de excepție, cu semnături, mai vechi și mai noi, de excepție!)
Cu stimă,

Sânziana Batiște

Îmi amintesc cu multă plăcere de întâlnirea noastră de la Târgu-Mureș și mă scuz că nu am putut sta mai pe îndelete și că timpul nu ne-a permis să discutăm mai mult. Vă mulțumesc pentru primirea excepțională pe care ne-ați făcut-o în ciuda faptului ca erați bolnav. Vă trimit câteva fotografii pe care le-am făcut împreună.

În afară de asta, vă trimit și un mesaj pe care l-am primit de la un iubitor de poezie, Joël Conte, care organizează concursuri de poezie și interesante expoziții, unde asociază picturi cu poezii. Cred că v-am spus că în iunie am participat și eu la o astfel de expoziție (cu un tablou de-al meu, o tapiserie de-a mamei mele, Gabriela Moga Lazăr, însoțite de două poezii).

Gândindu-mă că v-ar putea interesa (pe dvs. sau pe prieteni de-ai dvs.), vă trimit mesajul lui Joël Conte cu programul asociației sale și o invitație pentru un concurs (vedeți fișierele anexate și mesajul de mai jos).

Vă urez atât dvs. cât și soției multe realizări și succese în promovarea culturii românești și multă sănătate.

Cu multă stimă,

Simina Lazăr

P.S. Am auzit ca în curând se va organiza un festival de literatura la Cluj. Bănuiesc că îi cunoașteți pe Florica și Jean-Luis Courrion, care sunt traducători și mi-au spus că vor participa. Deunăzi, au participat și la festivalul FILIT de la Iași și la Ipotești, la o conferință care mi s-a părut interesantă; am ascultat-o conectându-mă la adresa :<http://www.digi24.ro/> Emisiuni/Regional/Digi24+Iasi/Vocile

+Iasiului/Vocile+Iasiului+8+septembrie +2015+Traducatori+la+rezidentele+FI
Am aflat de această conferință prin bunăvoința grupului de iubitori de literatura « litteratureroumaine@yahoo-groupes.fr » - frumoasă inițiativă de a promova literatura română !

De fapt, am urmărit pe Net și alte conferințe din cadrul FILIT: intervenția organizatorului Dan Lungu, dar și intervenția lui David Lodge (scriitor pe care îl cunosc și care m-a cucerit cu mulți ani în urmă), precum și cea a Hertei Müller, careia i-am apreciat mult romanul « Convocarea ».

Mă bucur că există oameni ca dvs., interesați de cultura română și de popularizarea ei în țară și pe alte meleaguri. Urmăresc și eu câte ceva pe ici-colo, căci, din păcate, nu am timp să urmăresc toate aceste manifestări, căci și la Paris sunt multe altele de văzut, după cum știți....

Stimate domnule Băciuț,

Vă citesc revista de când am primit-o în format electronic... Acum țin să vă felicit pentru atitudinea revistei d-voastră față de impostorul și ignorantul Boia... Regret că un om de talia lui Liiceanu poate accepta și publica o astfel de istorie... fie ea sș... filozofică. Pe Patapievicu ar trebui să ne ușurăm toți... ca să putem spune că doar așa ar putea avea dreptate.

Nu recomand să fie împușcați, dar consider că trebuie puși pe lista trădătorilor de țară!

În perioada anilor de liceu obișnuiam să scriu poezii... Ar putea fi, oare, publicate în revista d-voastră? Cu respect,

pr. Miron Erdei

Mulțumesc pentru Materna română, cu fiecare ediție a revistei "Vatra veche" tot mai nouă/ mai revigoratoare!

Cu prețuire,

Lidia Grosu,

Chișinău

Excelent și numărul pe septembrie. Felicitări. Și mulțumiri.

Doru Motoc

Mulțumesc f. frumos. Pentru revistă, pentru text.

Te îmbrățișez,

MSB

Stimate d-le Băciuț,

Primirea în fiecare lună a *Vetrei vechi* e o plăcere a lecturii. Vă mulțumesc pentru numerele 8 și 9. Revistele devin, cum bine vă scria cineva, din ce în ce mai dense, iar eu adaug: fără a-și pierde din calitate. Ilustrațiile, în ambele, sunt alese cu gust și distincție.

Cu stimă, admirație și mulțumiri,

Veronica Pavel Lerner

Canada.

Domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru numărul 9 din revista "Vatra veche". În numărul viitor poate găsiți un loc pentru un comentariu despre volumul meu de versuri *Sculptorul tăcerii*.

Cu respect,

Dorian Marcoci

Ca de obicei, vă mulțumesc, urându-vă să aveți multe apariții, la fel de valoroase!

Cu deosebită stimă,

Mihai Știrbu

Felicitări! Impresionează, precum "o toamnă ca flacăra mocnind" !

Paul Mărginean

Încă un dar din dar... literar, de pe adresa mea de "potlogar" - un subterfugiu la care m-a obligat să recurg Vărul Googul cel ultracenzurat... Ehe, poveste lungă despre politică și poezie într-o țară nătângă...

Marian Ilie

Dragă Nicolae Băciuț,

Am citit cu plăcere paginile despre Ioan Alexandru semnate de Ana Blandiana (impresionant momentul de la Bonn și răspunsul Doamnei Ulvine), și Ecaterina Țărâlungă. Ai vorbit despre carte la colocviile de la Nicula. Aș vrea s-o recenziez în „Astra blăjeană”. Te felicit pentru statornică preocupare de a cinsti pe marii scriitori români.

Cu prietenie,

Ion Buzași

De mult timp, primesc cu drag, revista Dv. De fiecare dată, găsesc în ea lucruri deosebite, interesante...

Mulțumesc și toate cele bune vă doresc!

prof. Vasile Virginia-Narcisa
Călărași

Mulțumiri, stimate domnule Băciuț, pentru nr. 9 din „Vatra veche”. Mă bucur că și acest număr este la înălțime. Vă admir pentru munca extraordinară depusă, ca lună de lună să editați o revistă de literatură cunoscută și apreciată pe toate meridianele. Despre Muzeul memorial „Casa Ștefan Baciu” și despre poetul Ștefan Baciu puteam scrie mai multe. Cei interesați pot afla multe lucruri extrem de interesante despre Mira și Ștefan Baciu citind capitolul „Jurnal literar în Honolulu” (p. 451-554) din volumul „Memorii” de Valeriu Anania (mitropolitul Bartolomeu Anania), apărut la Editura Polirom, în anul 2008. Merită.

Altfel, să auzim numai de bine. Sănătate și putere de muncă, inspirație și tot ce vă doriți,

Luminița Cornea

Mulțumesc frumos! O toamnă binecuvântată să aveți!

Ionela Dobre

Bună seara! Vreau să vă spun că v-am ascultat când ați venit la Universitatea "Ștefan cel Mare", Suceava și vă admir foarte mult. Sunt student în anul I la Facultatea de Litere și Științe ale comunicării și am o pasiune diferită de a multor tineri din ziua de astăzi: scriu poezie, iar la momentul actual am în jur de 200 poezii. Unul dintre preferații mei este Adrian Păunescu și îl citesc în fiecare zi. Îndrăzneala mea de a vă trimite mesaj constă în faptul ca aș dori să vă trimit două, trei poezii de-ale mele și să îmi trimiteți câteva cuvinte despre ele, dacă o să vă placă. M-ar ajuta foarte mult părerea dumneavoastră. Mulțumesc anticipat! Vă doresc o seară frumoasă!

Andrei Pătrăucean

Bună ziua, domnule Nicolae Băciuț, Mulțumiri pentru revistă. Vă trimit spre publicare câteva poeme ale poetului spaniol Luis Tamarit.

Cu stimă și apreciere,

Elisabeta Boțan

Mulțumiri și felicitări pentru altitudinea estetică și intelectuală a revistei!

Ștefan Vlăduțescu

Vă mulțumesc foarte mult. O revistă excelentă, ca întotdeauna. Bravo! Vă felicit și vă îmbrățișez.

Cu drag, cu prețuire, cu admirație, cu reverențe,

Prof. Univ. Dr.

A. Cristina Emanuela Dascălu,
PhD, Prorector

Mulțumesc mult pentru numărul trimis! Vă felicit și de data aceasta pentru dăruirea cu care susțineți produsul cultural de calitate! Numai gânduri de lumină!

Mihaela Oancea

Drag Prieten Nicolae Băciuț,

Proaspătul număr 9/ 2015 din „Vatra veche/ Vatra veche” - extrem de bogat, substanțial, energizant ! - dovedește, cu asupra de măsură, că ești, cu adevărat un mare, priceput și mereu inspirat BACI al literelor române de la cumpăna mileniilor al doilea și al treilea, ci nu doar un BĂCIUȚ al versului cu fior metafizic irefragabil.

Dar și un - totdeauna sigur - incontestabil arhitect de Revistă de Cultură cu amplă rezonanță națională, europeană și universală.

Am răsfoit pe îndelete noua ediție, am citit - cu maximă atenție - grupajul de evocări Ioan Alexandru 15, am și notat câteva citate...

În fine, m-am bucurat - cu suflet de copil - de noua sărbătoare a Spiritului Românesc: Revista „Vatra veche”, pe care mi-ai dăruit-o cu generozitate, cu un zâmbet abia

perceptibil piti/ ascuns după o musteață transilvană.

Îți mulțumesc din inimă - în numele întregii conduceri a revistei „Lamura” (serie nouă): Prof. univ. dr. Ovidiu Ghidirmic, Prof. Dr. Marian Barbu și, desigur, al ...meu, direct, nemijlocit și personal.

Îmbrățișări oltenești, de sub geana Dunării, la Calafat.

P.S.: Aseară, pe la ora 23, am revenit în Craiova, după o cură balneară de două săptămâni, la Eforie Nord (băi calde de nămol, parafină, nemectron, unde scurte, masaj, kinetoterapie... - Na, că am căzut în joasa, cotidiană materie !)...

Toate cele bune, tuturor !

Dan Lupescu,

Director fondator al Revistei „Lamura”
(Craiova), serie nouă

Mulțumesc respectuos pentru eforturile pe care le faceți în alcătuirea acestei minunate reviste. Să vă dea bunul DUMNEZEU și în continuare putere de muncă. Am onoarea,

Cu stimă,

Vasile Mesaros

Stimate domnule Băciuț, îți mulțumesc mult pentru revistă și am o rugămintă la dumneata. Te rog să-mi spui, dacă știi, ce face colegul meu de facultate, de an, Cornel Moraru. Știu că este f. bolnav și acum nu mai răspunde la tel. (...). Toate cele bune,

I.G.

Dragă Nicolae,

Îți mulțumesc pentru ținerea focului din Vatra veche!

Face bine unui matinal duminical să încep răsfoirea revistei cu Întoarcerea lui Ioan Alexandru - motivul refrenic problematic al valorificării urmelor Plecașilor Nu De Tot.

Cu cele mai bune gânduri pentru cum îți duci crucea,

Iulian Filip

Acest nou număr al revistei VATRA VECHE vine ca o confirmare a faptului că există și alți scriitori în România, nu numai cei grupați în jurul revistelor pe care le știm din vremea comunismului. Citesc VATRA VECHE și nu-mi pot ascunde încântarea când văd atâtea nume noi, apărute la timp în degradingolada literară de care avem parte azi. Felicitări!

Ștefan Doru Dăncuș

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Mulțumesc pentru Revista Vatra veche, nr. 9/2015. Și acest număr oferă cititorilor materiale interesante printr-o tematică multilaterală.

Felicitări și succes și pe viitor,

Hans Dama

Cu deosebită stimă și prețuire distins confrate Nicolae Băciuț. Mulțumiri.

Marin Voican-Ghioroiu

Salutări și gânduri bune! și mulțumiri pentru revistă.

D. C.

Bună ziua, Dle Băciuț!

Mulțumesc pentru reviste.

Am înțeles că aș fi câștigat un premiu la concursul din vara aceasta, dar, fiind în țară și fără acces la internet, nu m-am putut pune în legătură cu dvoastră.

Aș dori să știu cum aș putea intra în posesia premiului. Dacă se poate trimite prin poștă, v-aș putea da adresa mamei mele din România, asta dacă nu sunt prea îndrăzneată.

Aștept răspunsul dvoastră.

Cu prețuire,

Daniela Popescu,
Madrid.

Vă mulțumesc pentru revistă și pentru publicarea recenziei. Numai bine!

Michaela Mudure

Vă mulțumesc pentru revistă, domnule Băciuț Nicolae! E SUPERBĂ!!! Cu recunoștință,

Ben Todică

Mulțumim, bătrâne... (nu?? - că de-aia VATRA e VECHIE!)

Remus Giorgioni

Mulțumesc! Felicitări! Un nou număr bun! Știu că mai aveți materiale de la mine...

BU

Domnule Nicolae Băciuț,

Mulțumesc... revista este o adevărată opera de artă... Mă bucur când primesc această revistă.

Poate promovăm prin intermediul revistei Domniei Voastre și... Programul "Creșterea Vitatilității Tinerimii Române", prin realizarea unui Simulator 3D și 10 G, echipament care va dezvolta în rândul tinerimii române o nouă generație de tineri eliști, capabili să ducă la formarea unei stări de spirit - Românișmul - stare de spirit care să fie dorită și de tinerii celorlalte popoare ?.....

Ioan.

Mulțumesc din suflet pentru publicarea articolului și vă doresc să aveți parte numai de bucurii, alături de cei dragi! Cum să procedez pentru a face rost de revistă, în format tipărit? Se poate? Cu deosebită considerație,

Magda H.

Mulțumesc pentru revistă! Felicitări.

Considerație,

Marinela Preoteasa

Mulțumesc pentru publicarea poemelor haiku. Vă trimit două poezii pentru numărul următor al revistei. Citesc

cu interes cele publicate de dumneavoastră. Vă doresc sănătate și succes la ceea ce realizați pentru noi scriitorii!

Numai bine, cu prețuire,

Gențiana Groza

Mulțumesc frumos! Citesc cu plăcere!

Camelia Cristea

Vă mulțumesc mult, d-nule Băciuț pentru acest număr deosebit al revistei „Vatra Veche”. Parcă timpul plămădește numere tot mai frumoase, atractive, dar noi, cititorii știm că omul trudește cu mintea și inima pentru a oferi rânduri minunate, pentru a împărtăși ideile și adevăratele sentimente umane.

Nicolette Orghidan

Stimate dle Nicolae Băciuț, vă mulțumesc pentru revistă și pentru modul în care mi-ați editat interviul. Spor la treabă pe mai departe, vă urează

F. Manolescu

Domnule Nicolae Băciuț,

Mulțumesc pentru revistă (*Vatra veche* nr.9/2015), un număr reușit, sunt plăcut impresionat de campania cărților pentru aniversarea celor 100 de ani de la Unire, reîntoarcerea lui Ioan Alexandru mi se pare că pune pe masa de scris și de operație a scriitorului problema tranșantă a direcției pe care literatura se va mișca în viitor: mesaj, relația cu Dumnezeu, frumosul împotriva artei urâtului, imnul, patria, delicatetea scriitorului într-o lume agresivă. Vă felicit și putere în toate!

Am postat revista pe blog, literatura are un loc aparte în preocupările celor care iubesc frumosul...

C. Stancu

www.costyconsult.wordpress.com

Mulțumim pentru acest număr dens, interesant, atingător de suflet ! "Târgoviștea literară" vă salută!

Minodora Platcu

Am primit revista. Vă mulțumesc foarte mult. Cu respect,

Anatol Petrencu,
Chișinău

Doamne, ajută! Vă mulțumesc din inimă pentru frumosul gest și minunata revistă, pe care o aștept cu nerăbdare, lună de lună. Răsplătind, într-o mică măsură, desigur, efortul dumneavoastră, vă trimit o cronică la cea de-a V-a carte a poetului Leonid Iacob.

Dacă o găsiți utilă, aș fi bucuros să-i facem autorului o bucurie, mai ales că, pe 1 octombrie, împlinește 70 de ani.

Toate cele bune,

Cornel Galben

Vă mulțumesc din suflet, domnule Băciuț, pentru onoarea acordată! Stimă și binecuvântări!

Dumitru Ichim

Frumoasă și punctuală! Mai rar așa ceva. Felicitări! Cu stimă,

M.B.B.

Mulțumim, să vă dea Dumnezeu sănătate și viață lungă!

Dorin Ivan

Mulțumim pentru tot ceea ce faceți, Cu deosebit respect,

Prof. Anca Popa

Stimate și dragă domnule Nicolae Băciuț,

...Vă mulțumesc mult, cu adâncă reverență, pentru trimiterea excelentului număr 9 (75)/per Septembrie 2015, al excelentei reviste, cititorită și înflorită, lună de lună, prin truda (statornică și atât de rodnică!), a domniei voastre (...felicitari, din inimă pentru **Comemorarea Heruvicului și Seraficului Poet al Ordinii și Frumuseții Valahoromânești - ION ALEXANDRU!!!**) - "**VATRA VECHIE**" - cât și pentru publicarea poemelor mele, de la p. 43 - "**Închețul Cifrelor**" și "**Vorbe cu Hristos**"!

...**Multă, multă sănătate! Doamne, ajută-ne, ocrotește-ne și ne călăuzeste, înspre Sfânta Lumina Ta!**

Cu, mereu, aceeași admirativă prețuire și caldă prietenie, frăție întru Duh,

Adrian Botez

Mult stimat domnule Nicolae Băciuț,

Mulțumesc mult pentru *Vatra veche* nr. 9 pe anul în curs. Foarte interesantă. Se vede clar că se muncește aprig în Ardeal. Scriitorii și cronicarii literari sunt în alertă. Vă pot trimite și eu cartea mea de poezii "Trepte-n adânc" apărută în dec. 2014 la Ed. Tracus Arte? Poate se îndură cineva să-i alcătuiască o cronică literară... Cu îngăduința dumneavoastră, pe ce adresă o pot trimite? Pot spera la un răspuns?

Cu adâncă admirație,

Claudia Voiculescu

Mulțumesc din suflet ! Am citit-o deja. Faci un lucru extraordinar. Dar am și unele "observațiuni" !

Pot să ți le transmit? Nu pentru publicare!

Horia

Mulțumim, vom acorda, ca întotdeauna, atenția cuvenită revistei și ne pregătim pentru o viitoare colaborare.

Cu multă stimă.....

F. Sima și Carmen Sima

Domnule Nicolae Băciuț, v-am citit cartea (*Între Csilla și Caribda*) pe nerăsuflăte, Am încercat să o încarc pe facebook, dar n-am reușit, Poate reușiți dvs.!

Virgil Ștefan Nițulescu

Mulțumesc mult, Domnule Băciuț, atât pentru mereu punctuala trimitere a revistei, cât și pentru preluarea în sumar a poeziei traduse de mine din lirica poetului belgian Germain Droogenbroodt.

Cât de bine descrie Domnul Dumitru Hurubă ambivalența actului traducerii! În cazul poetului belgian prieten, atunci când lucrăm la traduceri ședem ore-n șir împreună, trecând versurile prin filtrul mai multor limbi, pentru a găsi varianta cea mai apropiată de original. Nu arareori avem opinii contrare și aproape ne supărăm unul pe altul când cădem de acord asupra unei versiuni anume, pendulând între dorința de a nu trăda ideea originară și năzuința de a conferi mai multă muzicalitate rezultatului final. Cu atât mai mari sunt satisfacțiile pe care le împărtășim colegial. Procesul de traducere fascinează pe parcurs la fel de mult ca un act de creație pornit de la zero.

Gaby Sonnenberg

Dragă Domnule Băciuț,

Am primit revista - faină-faină și, îmi pare mie?, tot mai bogată în conținut, tot mai diverși colaboratori... Și tot de valoare! Felicitări din toată inima!

Cu prietenie,

D. Hurubă

P.S. Am fost la Izvorul Mureșului, invitat la Sesiunea Națională de Comunicări Științifice "Românii din sud-estul Transilvaniei. Istorie, Cultură, Civilizație", Ediția a XXI-a. 1 - 3 octombrie 2015, Sfântu Gheorghe - Izvorul Mureșului... Mă gândeam că, poate, ne vedem pe-acolo... M-aș fi bucurat... Organizarea a fost impecabilă - plen, secțiuni, nivelul comunicărilor, valoarea acestora...

Prof. dr. Ioan Lăcătușu și colaboratorii săi, au dovedit o atenție specială acordată participanților/invitaților asigurându-le o ședere plăcut-instructivă pentru care merită, sincere considerații și felicitări. Ca să nu mai vorbesc de importanța activității în sine... Fără a intra în alte amănunte - care, desigur, ar merita, voi reda genericile sub care s-au desfășurat activitățile: I.Deschiderea lucrărilor sesiunii (vineri, 2 oct. 2015, ora 15); II. Lucrări în plen, orele 15.30 - 17.00; III. Lansări de cărți, 17.30 - 19.00; Pe secțiuni: Secțiunea I-II. Istorie. III. Istorie bisericească și spiritualitate creștină. IV. Etnografie și cultură românească. În completare: Managementul relației majoritate-minoritate în România. V. Arhivistică - muzeologie.

Repet: organizare și desfășurare, totul sub semnul respectului și al impecabilului.(D.H)

Dragă Domnule Băciuț,

Vă mulțumim (și) pentru acest număr elegant și deosebit de interesant. Ne bucurăm să vă fim colaboratori!

Cu drag,

Maria Daniela Pănăzan

Margareta Labiș, Nicolae Băciuț, Ileana Vulpescu, Mizil, 3 octombrie 2015 (Foto Lucian Mănăilescu)

Eu numesc fotografia aceasta POZA MILENIULUI. Pe Margareta n-am cunoscut-o niciodată, dar știu foarte multe de la părinții ei, pe care i-am dus la casa mea din TUZLA-Costinești și le-am oferit gladiole, must și pastramă de capră. Cu distinsa Ileana am dansat acum vreo 50 de ani la Cazinoul din Eforie-sud. Cu Romulus al ei am golit multe bărdace... Doamne... Doamne!...

George Filip

Vă mulțumesc frumos pentru revistă. Toate cele bune,

Laurian Lodoabă

Mulțumiri din suflet. Am citit cu mult interes. Cu alese gânduri și prețuire,
Mariana Zavati Gardner

Vă mulțumesc foarte mult! Calitate ireproșabilă! Am citit câteva articole și câteva poezii, unele de o sensibilitate uimitoare. Mă simt onorat să mă regăsesc în paginile revistei dvs., de artă!

Este un privilegiu. Vă mulțumesc încă o dată.

Vă mulțumesc anticipat și pentru revista pe care mi-o veți trimite.

Nimic nu se compară cu răsfoirea unor pagini proaspăt scoase din tipar....

Cu prietenie,

LUIGI

PS. Complimente doamnei

Felicitări, mulțumesc pentru înalta ținută intelectuală a revistei dv. Mie, ca slujitor al „paginii literare române a minorităților” îmi servește ca un far călăuzitor! Când redactez revista EMEL/IDEAL.

Guner Akmolla

Stimate Domnule Băciuț,

Am primit revistele tipărite și vă mulțumesc pentru înțelegere și pentru promptitudine.

Mă bucur că pot citi "pe hârtie" interesante materiale din cuprinsul generos al revistei, pe "vatra" căreia arde vâlvătaia spiritului Dv.și harul cuvântului purtător de gând și simțire. MULȚUMESC !!!

Cu aleasă considerație,

Livia Fumurescu

Domnule Nicolae Băciuț

Vă mulțumesc din suflet pentru această veste care mă mobilizează și obligă în același timp să continui în a mulțumi cerului pentru binecuvântări, pentru harul revărsat în cuvinte asupra noastră. Vreau să vă spun că am început târziu să scriu și am început cu poezie religioasă, adică de acolo unde toți cei care scriu vor ajunge la un moment dat după căutări și căutări prin diverse forme, genuri. Credința, speranța, iubirea, sunt firul roșu care străbate tot ceea ce scriu, gândesc și mă străduiesc să înfăptui.

Cum bine spuneți Dvs. **Nu noi alegem cuvintele, cuvintele ne aleg cel mai adesea pe noi. Sub fiecare cuvânt se găsește iertarea**, atât de aproape de ceea ce și eu gândesc într-un fragment, un laitmotiv care se regăsește pe pagina mea de autor în toate antologiile de poezie: *Vine o zi când cuvintele singure te caută și se lasă mângăiate de mâna ta, de vorba ta prin rostire sau de gândul din care și încolțesc. De teamă să nu le pierzi, să nu le uiți, să nu rămână prăfuite undeva, le aduni cu grijă, le pui aripi și le dai drumul să ajungă la toți cei care, ca și tine, nu pot trăi fără frumosul din ele.*

Încă o dată vă mulțumesc, felicit pe toți câștigătorii, asemeni pe Dvs., pentru revista pe care o realizați cu atâta dăruire, divers și complet. Locul trei în acest concurs se alătură altor câtorva premii obținute la poezie, eseu, recenzie de carte și mă încurajează să particip și la alte concursuri, iar văzând acum recunoașterea autorilor prin volume, să încep să-mi tipăresc volumele care așteaptă la sertar (începusem să cred că nu este important).

Într-o lume atât de grăbită și dornică de senzațional acestea sunt oaze binecuvântate, fără ele am fi mai săraci, cine știe, triști sau singuri.

Doamne Ajută, și Numai bine!

Cu stimă,

Ana Urma Vaslui

Dragă domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru revistă (despre care am și scris: în *Mișcarea literară* (Cititor de reviste) și în *Răsumetul*. O citesc întotdeauna cu mare plăcere.

Acum vă trimit trei recenzii semnate de Ioan L. Simon. Omul nu are, (cred că v-am mai spus) nici calculator și nici habar cum se lucrează cu această sculă. Mi-e prieten și-l ajut.

N-au mai fost publicate niciieri recenziiile.

Dacă dvs. considerați că îndeplinesc condițiile, vă rog să le găsiți un colț de pagină n *Vatra Veche*.

Vă mulțumesc și vă doresc numai bine!

Aurel Podaru

Dragă Domnue Băciuț,

Mulțumim mult pentru statornicia în a ne pune la îndemână, cu atâta efort și delicatete în același timp, hrana literară a *Vetrei vechi*. Nimic nu se pierde... lucrați mai departe, cât vă tine Dumne-zeu! Poate nu vă scriam nici acum, chiar dacă la fiecare număr lecturat aș vrea să o fac, dar destăinuirile legate de Ioan Alexandru mi-au răscolit amintirile.

În 1995, fiind și eu în zona Karlsruhe, în Germania, îl vizitam regulat duminicile la Clinica Neurologică din Karlsbad. Încă nu putea vorbi, era proaspăt adus din Ungaria (Szeged), după accidentul vascular, și sechelele îngrijirii necorespunzătoare primite în spitalul din Ungaria. Însoțit de un prieten de al lui, ing. Victor Negara, slujeam Sf.Liturghie și îl împărțeam la el, acolo pe patul de spital. Duminică de duminică venea și soția lui de la Bonn în vizită și ieșeam cu toții în curtea clinicii la scurte plimbări. Ioan Alexandru era în cărucior, de bună seamă. Într-un moment de luciditate, a început să șoptească, aproape neînțeles: "E bine în biserica noastră. Poți să te rogi... poți să te odihnești... poți să și dormi". Probabil era sub efectul puternic al medicației și somnolența îl apăsa cumplit.

Cu aleasa consideratie,

Pr. Ștefan Anghel

Stimată Redactie,

Mulțumiri pentru revista literară.

Admirație pentru editarea pe internet și stilul editorial modern, atât de plăcut și liniștitor. Admirație pentru cei care având un bagaj cultural de un nivel ridicat, ediție după ediție concretizează propriul talent poetic. Considerații ample și complete pentru cultura care devine liantul unei civilizații din ce în ce mai necesare acestor timpuri contradictorii. Considerații pentru lumea cuvintelor ce aduce în lumină necesitatea vorbei / tăcerii spusă și scrisă la momentul potrivit. Numai Bine,

Matei Monica.

Bună dimineața! Vă trimit textul cu care am luat, zilele acestea Premiul I, la concursul "Timișoara peste o sută de ani", secțiunea ficțiune (povestiri, nuvele). Poate o să vă placă și dumneavoastră!

Cu drag,

Corina-Lucia Costea

P.S. Am atașat și o poză din desfășurarea ședinței Clubului "Helion" (care promovează literatura SF). Weekend frumos!

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Apreciind la superlativ întreaga dumneavoastră activitate de scriitor, editor, membru al juriilor, promotor cultural, vă doresc noi succese și multă sănătate, pentru propășirea literaturii române din toate zonele geografice!

Vă trimit o recenzie recentă, precum și coperta.

Cu aleasă considerație,

Corneliu Vasile

ORAȘUL PARALIZAT

REZISTĂ îmi spun privind
ȘTIRILE israeliene, octombrie sângeros
de început de an!

Orașul e paralizat de niște netrebnci
trimiși de robotul islamist

Doar cu un cuțit...și ei

Ucid fără noimă oameni nevinovați,
evrei

Precum naziștii-

Vor "soluția finală" s-o repete

În Țara "laptelui și a mierii", vor să ne
măcelărească!

Pot doar să-mi închipui

că n-o să cedem și să stăm cu mâinile în
sân

vom pune mâinile pe arme, pe umbrele,
pe vătra

"dinte pentru dinte"...înzecit!

copiii noștri ne vor apăra țara,
Ierusalimul, destinul.

mă doare inima...dar trebuie să fim
târziul e astăzi, fiți soldați, fiți oameni!

Bianca Marcovici

Vă interesează un pictor cu originea familiei în Făgăraș. As face o prezentare a lui, se numește Jovan Ardelean Ula, e pictor și poet, născut în Satu Nou. Ca toți intelectualii lor, fiindcă Banatul Sârbesc nu are multe orase, are o rădăcină țărănească foarte vizibilă, dar și o forță care vine din adâncul nației. Situația Banatului Sârbesc nu mi se pare cu mult diferită de 1919, când Camil Petrescu s-a dus să facă ziare românești în Banatul nostru, fiindcă vedea cum dialectul se depărtează de limba literară. Dar toți se țin de români, țin cu dinții la identitatea lor și la entitatea bănățeană, într-o lume în plină mișcare. Pictorul acesta a emigrat în SUA, dar continuă să picteze subiecte de la Satu Nou și să facă versuri despre "lumea lui"... Are o vârstă care permite să tragem linie și să vedem ce-a făcut... Eu zic că e simbolic pentru fenomenul românității bănățene și că merită... Am și imagini cu picturi de-ale lui... Ei? Cele bune,

E.T.

Materialul domniei tale despre Ion Alexandru și m-a împins să vă trimit acest material pe care îl aveam scris. Dacă îl considerați corect și în ton cu politica dumitale editorială înșerați-l în paginile deosebit de interesantei dumitale reviste, de nu, v-ați făcut o idee despre opiniile mele.

Nu-mi mai amintesc dacă v-am trimis "Ultima trănăneală", carte dedicată prietenului meu Mircea Iorgulescu. Nu mai am un volum pe hârtie, însă mi-ar place să vi-l trimit în formă computerizată. Asta numai dacă sunteți interesat. Cu reală considerație pentru efortul de a scoate această deosebit de interesantă și demnă publicație,

Ioan Groșescu

Debut

Claudia Vodă, Ruguri și ruguri

O minte pragmatică ce se adapă dintr-un suflet ce vibrează între minus și plus infinit, o poezie sinceră, în care sentimentul refuză să-și frângă aripile, începută ca o aventură de cunoaștere a Sinelui prin simțuri, o călătorie prin care ochiul observă, admiră, critică, un labirint al speranței care, paradoxal, începe cu aripile frânte și renaște din amintiri și regrete la rugul iubirii, o poezie menită să stârnească furtuna din noi, să inunde ca o ploaie de lacrimi sufletul arid, claustrofob, care strigă după copilărie cu glasul dorului de mamă, poezia prin care Claudia Vodă debutează în volum (*Ruguri și ruguri*, Editura Nico, 2015) și face un legământ cu sine: în "domeniul înalt" al vectorilor, arta ne aduce cu picioarele pe pământ.

Lector **NICOLAE HENȚ**,
Universitatea New Delhi, India

DOR DE CULORI

Îngenunchez în fața mării
Să sorb o picătură de-albastru infinit,
Să simt în nări mirosul sării,
Să las la țarm durerea ce-am trăit.

Îngenunchez în fața ierbii,
Să-i cer o primăvară-n verde viu,
Să pot să mai alerg cu cerbii,
Cu viața să mai pot pune pariu.

Îngenunchez în fața iernii
Și-o rugă îi înalț cu glas șoptit:
Mai lasă-mi sania și renii....
În suflet încă nu am obosit!

9 iulie 2015

CLAUDIA VODĂ

LUMEA LUI LARCO

OCTOMBRIE

E frig, tot câmpu-i dezgolit,
Oricare om e zgribulit,
Iar eu afirm, atâta numa`:
Pe „Vatră” n-o să cadă bruma!

ÎN TOAMNA VIETII

Greu poți stăpâni tristețea
Și afirmi, când te cuprinde:
Tare-i scumpă tinerețea...
De aceea nu se vinde!

NEDUMERIRE

E un miracol *Internetul*
Și nu-i pot descâlci secretul;
Vezi frumuseți de peste ape,
Dar nu și omul de aproape!

MULȚUMIREA BUNICULUI

Copiii vin, îmi dau binețe,
Trăiesc în limite umane,
Iar sprijin am la bătrânețe...
În două trainice bastoane!

LA ȘCOALA SANITARĂ

Se întrebă-o absolventă,
Vorbele i le citez:
De-oi ajunge *asistentă*,
Trebuie să și lucrez?

DUPĂ REFORMĂ

Sărăcia că-i în floare,
Pot s-afirm în mod finuț:
Asta nu a fost schimbare,
Ci un salt din lac în puț!

SĂTEANCĂ INVENTIVĂ

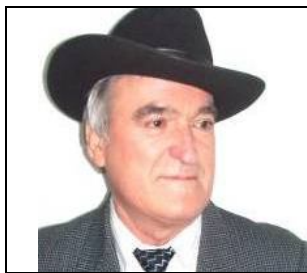
Văzând că soțul n-o iubește,
Și de aici fiind necazul,
Vecina i-a propus un... *pește*,
Dar ea a populat tot iazul.

APRECIERE

Pe proști, oriunde-ar fi, îi iert,
Căci sunt model de comparare,
Punând, și este lucru cert,
Pe toți deșteptii în valoare!

UNEI GURALIVE

Doamna asta cu fundiță,
Pare-a fi o *gâsculiță*,

Dar pe mine mă uimește
Cum spre soț se *rățoiește!*

CONJUGALĂ

Când căsnicia e ratată,
Și nu mai e ca altădată,
Ca soț, din înger păzitor,
Ajungi un țap ispășitor.

NEDUMERIRE BUGETARĂ

Cu grea mâhnire-am ascultat
Pe un parlamentar, zicând,
Că bani primește de la... *stat*,
Dar de la *muncă*, oare, când?

LEGI ȘI TOCMELI

Voci ce zorile despică
Se revarsă din popor:
Nu de legi ne este frică,
Ci de aplicarea lor!

VEȘNICA SPERANȚĂ (pantum)

O nouă porție de viață
De voi avea, n-aș face-o scrum,
Să nu mai știu de nori, de ceață
Pe-al existenței tainic drum.

De voi avea, n-aș face-o scrum,
E una, doar, prioritatea
Pe-al existenței tainic drum:
Să țin în brațe sănătatea.

E una, doar, prioritatea
Când se strâng anii în mănunchi,
Să țin în brațe sănătatea
Și o iubită pe genunchi.

Când se strâng anii în mănunchi
Doresc un bob de fericire
Și o iubită pe genunchi
Sub ale stelelor sclipire.

Doresc un bob de fericire,
Simțind al florilor parfum
Sub ale stelelor sclipire...
Atâta, Doamne, dă-mi acum!

Simțind al florilor parfum
Din Raiul cel plin de verdeață,

De la Păstorel citire

NOCTURNĂ

Văzând atâția oameni beți,
Eu cred că Marea Românie
Cu-atât de mulți aalfabeți
E-o mare... analfa-beție!

FALNIC ȘI ÎNALT

Falnic și înalt ca pomul,
Când îl văd golind paharul,
Văd că bea și el ca omul,
Dar se-mbată ca măgarul.

DISCIPLINĂ

Ca să n-ai necaz,
Când bei vin curat,
Nici să te culci treaz,
Nici să te scoli beat.

CONFRAȚILOR EPIGRAMIȘTI

Le amintesc un mic refren,
De care-i rog să ție seamă:
De-i epigrama un catren,
Nu tot catrenu-i epigramă!

Atâta, Doamne, dă-mi acum ...
O nouă porție de viață!

*****

RONDELUL FRATERNITĂȚII

De când bravi s-au instalat,
Copie acel apus:
Șefi pe cine-au vrut au pus,
Nimeni nu i-a deranjat.

Bani să aibă și-au impus,
Nu le fie cu bănat!
De când bravi s-au instalat,
Copie acel apus...

Mâna-n grabă ei și-au dat
Toți aleșii, cum am spus,
Știe Dumnezeu de Sus,
Ce-au promis au și uitat
De când bravi s-au instalat.

ÎN ÎMPĂRĂȚIA TIMPULUI

El, omul, știutor de carte,
Ocupă locul său aparte
Și-i un segment din infinit,
Iar ca segment e mărginit.

VASILE LARCO

MIHAI BANDAC

Născut la 5 octombrie 1939, Lucăceni - Satu Mare.

Școala generală: Alba Iulia, Hunedoara, Sadu, Sibiu, Topleț, Mehadia, Baia de Arieș, Copșa Mică, 1946 -1953, liceul la Mediaș, Stephan Ludwig Roth 1953 – 1956, absolvent I.A.P.N. Grigorescu (1958 – 1964), secția pictură, clasa Alexandru Ciucurencu.

Între 1964 -1968, profesor la Liceul 24 (Jean Monet) București, din 1968 la UNATC I.L.CARAGIALE. Titularul cursului de Limbaj plastic. Doctor în cinematografie și media.

Debut : Expoziția tineretului 1967 (remarcat de către Petru Comarnescu, N.Arg. Amza, Ion Frunzetti).

Activitate expozițională: din 1970 participă la toate saloanele naționale, diferite expoziții colective, de grup etc., în țară și străinătate.

Expoziții personale :1975 - Teatrul L.St. Bulandra - Sala Toma Caragiu;1976-Kuopio- Finlanda; Haga; 1978 - Sofia; 1979 – Slobozia, Târgoviște, Constanța; 1980 - Brașov, Târgu-Mureș, Oradea, Cluj, Baia Mare; 1989 - Helsinki; (în perioada 1976-1989 a avut interdicție de a părăsi țara) 1993 - Ipotești, MAE - Zwolle – Olanda; 1994 - MAE, Casa Americii Latine, Hamsteede - Olanda, Chișinău 1997 - Craiova, Salzgitter – Germania; 2000 - Savigni sur Orge - Paris; 2001 - Orly, Paris – Centrul Cultural Român; 2003 - Recanati, Veneția - Italia; 2004 - Paris; 2005 - Maison de Radio France – Paris. 2004 – Dej ; 2005 – Colocviul Național de Regie – Reșița. 2006 – Timișoara - Centrul Cultural German. 2010 - Catania, Sicilia, expoziție Muntele.

Artă monumentală: 1965 - Liceul 24 - Tropotita - dans din Oaș, 1980 -1989, Ialomița, ceramică glazurată, profile de inox: Bărăganul, Femeia română, România înaripată și cu paloș, Anotimpuri românești, Zeița Ceres - profile de inox (toate în regim de muncă patriotică). Palatul copiilor: Eminescu și muzele, Arta populară și muzele.

Grafică de carte, afișe : Anotimpurile, Cosmicul lampadofor, Psalmii mei, Evreul ideal, Angeliada, A pus în tine Domnul nemargini de gândire – Eminescu, Demiurgii, Rugăciuni făcătoare de minuni, Mirificul tărâm Brâncuși, Binecuvântata seminție, Un cosmos roditor de veșnicii ; E.V.Nicoară -Ed.Semne.

Premii / medalii: naționale: 1967,1968,1975,1980; internaționale:1972 – Cagnes sur Mer – Premiul național; 1976 - Kuopio, 1978 - Sofia, 1980 - Roma, 2000 - Franța, Paris - Ordinul Marechal DAVOUT.

Albume: 1983 - ANOTIMPURILE, Editura Sport Turism, 1994 - Ed. Semne, 2010, *Măria Sa Priveliște*, Editura Semne - autor E.V.Nicoară.

Prezențe în albume de prestigiu internațional: 1991 - Londra, Editura CROMWEL *Semnături și monograme celebre din istoria universală a picturii*; WWW. Bucovine.com.

Apariții în presă, radio televiziune: 1967-2011 (intermitent). Teme predilecte: Arta românească; Impresionismul; Peisajul românesc; Structurile staliniste din cultură și artă; Arta populară și folclorul românesc etc. Arta țărănească. Destine și pasiuni. Capșa este viața. Pictori de altă dată. Delta; Maramureșul.

Autor de cărți de artă: SPRE FOTOGRAMA IDEALA, Editura U.N.A.T.C. press 2005.

Autor de scurtmetraje: Gheorghe Pituț; Muntele; Prin Deltă; Viorica Flintașu;

Lucrări în colecții și muzee: București, Cluj, Constanța, Iași, Târgoviște, Târgu - Mureș, Dej, Baia Mare, Satu Mare, Bixad, Timișoara, Tulcea, Craiova, Curtea de Argeș, Mediaș, Sibiu, Sighișoara, Vaslui, Franța, Finlanda, Italia, Suedia, Germania, Spania, Austria, Olanda, Belgia, Danemarca, Bulgaria, Rusia, SUA, Canada, Polonia, Norvegia, Catania-Sicilia; etc.

„Debutantul Mihai Bandac se detașează, prielnic de majoritatea coexpozanților, prin cele două peisaje „Nopti de Mai“ și „Toamna în Țara Hațegului“.

Îl socotim de pe acum original, personal, cu o viziune proprie. Ce poetice, încântătoare, sunt câmpurile cu pomi înfloriți, văzute de la mari depărtări, printr-o atmosferă încetoșată, ce face fluide tonalitățile locale, violetul, albastrul, verdele, sugerând imensitatea spațiului și fascinația vegetației“.

Petru Comarnescu
„România liberă“, iunie 1967

Dintre tineri, Mihai Bandac merge pe un drum similar, de o mare noblețe, sugerând prin contexte „abstracte“, peisaje de o riguroasă factură figurativă.

Ion Frunzetti
Contemporanul, 1970

Stringente ca economie, picturile lui Mihai Bandac aduc aminte de rigoarea cromatică a Maramureșului nostru. La arta populară maramureșeană ne duc tablourile lui. Moduri majore de organizare a unei viziuni intuite de un agent stilistic colectiv – poporul, picturile lui Bandac au de pe acum șansa de a fi integrate în istoria gândirii noastre plastice“.

Ion Frunzetti
„Artiști români contemporani“, 1971

„Și trebuie să recunosc că această pictură se situează la un nivel intelectual foarte elevat, pune o problemă critică foarte actuală și în acest moment, care este un moment de criză, pictura lui Mihai Bandac conține și conservă aspecte ale încrederii în oameni, în realitate, de încredere în istorie, care în alte părți s-au pierdut din păcate și, mă tem că pentru totdeauna.“

Giulio Carlo Argan
Roma, 1973

Este o pictură aceea a lui Bandac, care, pe urmele lui Ion Andreescu, Theodor Pallady și Al. Ciucurencu, este purtătoarea unor valori nefemere și ne îndeamnă la reflectare asupra artei, asupra culturii, dar mai presus de orice, asupra spiritului capabil să treacă peste granițe, ideologii și sisteme, ce tind să-i limiteze libertatea de a se manifesta în om și pentru om“.

Gianluigi Biagioni Gozzoli
„L'Osservatore Romano“

„...Mă atrage către pictura lui Mihai Bandac o elevată puritate a sentimentelor o noblețe a gândului și o distinsă exprimare. Obstinate și semnificativă este reîntoarcerea la locurile pe care le-a cunoscut bine, le-a trăit așa zice, la locurile de unde astăzi culege cu melancolie fructele incerte ale amintirii...“

Toma Caragiu
Radio Romania, Mai 1975

Subiectul predilect, obsesiv, al acestui artist este în primul rând și cel mai important grad „timpul“. Mihai Bandac pictează peisaje care se mișcă prin culoarea anotimpurilor, ceea ce echivalează cu încercarea temerară de a-ți imagina timpul într-o viziune plastică. De acolo, de la abordarea unui element atât de insensibil ca timpul, provine și atitudinea lirică prezentată în toate viziunile plastice ale lui Mihai Bandac, pictorul care nu este nici modest, nici trufaș, dar care – cu tenacitate – încearcă și cutează să picteze timpul“.

Gh. Pituț

Luceafărul, 23 decembrie 1979

„Mihai Bandac e o poveste luminată cu vișini. E un lup care numără plopul spre a-i găsi fără soț, asemeni marilor poeți. El schimbă lumea-n iarnă, ca să tragă săniile pline cu copii și să deseneze iepuri rozând tulpini de crini. Dacă se face primăvară caută un deal pe care să înflorească palid și tăcut ca o noapte de bal în care-au murit lăutarii și stafia lunii umblă cu găleata să adape herghelii de cai verzi pe pereți – în care se sprijină domnișoarele nemăritate, câte pălcuri de salcâmi ațipiți fac hotarul verii. Se așează pe obrazul lui iulie o poartă de Maramureș, ca să fie august cu nările-n izvoare.

Bandac e prieten cu Dumnezeu care se plimbă printre culori cu luna-n turul pantalonilor. El, Bandac, scrie izbânzi roșii în fântâni și-n minunea viței de vie. După ce privim tablourile lui ne încercăm cu melancolie, cu pacostea iubirilor pierdute și cu umbra frunzei ce-a trecut peste icoane. Sub mâna lui, fel de fel de solzi de aur capătă buze de cântec“.

Fănuș Neagu

Martie 1979

„Cu un ochi în Maramureș și cu celălalt lângă Mare, Mihai Bandac frământă aur și cenușă într-o lacrimă de albastru, în vederea încropirii unui staul tainic în Carpați, unde să-și îndure ugerile și mieii o turmă, pe vremea grea de ploii îndelungi și trosnete și furtună, prin strunga căreia licăre jarul mocnind în spuză și se aud tălângile pe sub stele, picurând raiul pe strășinile stelelor. Dacă el va avea răbdare îndelungată, până la capăt, să asculte acest cer și pământ românesc cu smerenia cuvenită, pătratul pânzelor sale va fi lovit într-un amurg, de lina lumină a sărbătorilor noastre de taină, și atunci se vor preface-n sălaș de locuit sufletelor noastre. Până atunci îmbrăce straiul lucrării și priveghii peste osemintele înzestrării“.

Ioan Alexandru

1979

„De la Luchian încoace, n-am mai văzut o pensulație a peisajului ca la pictorul Mihai Bandac. El este cel mai mare colorist român la această oră, care s-ar putea să fie eternă“.

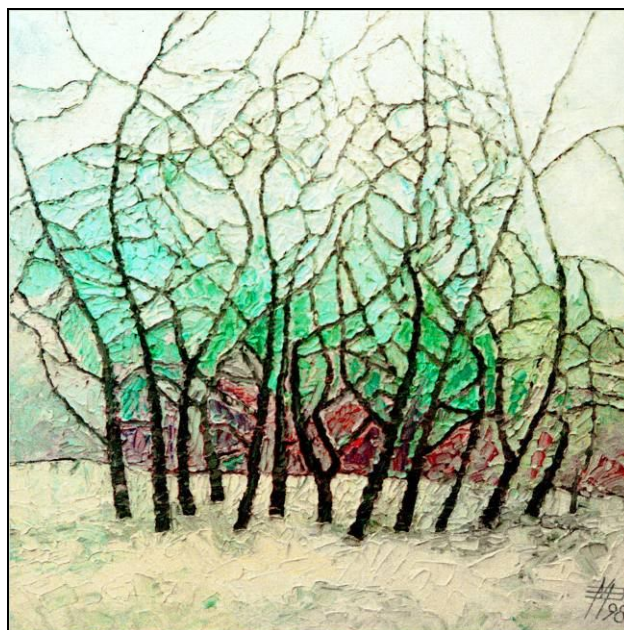
Nichita Stănescu

Mai 1980

Mihai Bandac reprezintă spe-ciea rară și prolifică a artistului conștient de sine care-și valorifică integral disponibilitățile prin prinos de sinceritate, dăruire și puritate. Prin determinare promptă și inspirată de sursă inspirativă și factură stilistică s-a trezit făuritor de operă referențială într-un context de universalitate receptivă în a asimila valorile autentice.

Negoită Lăptoiu

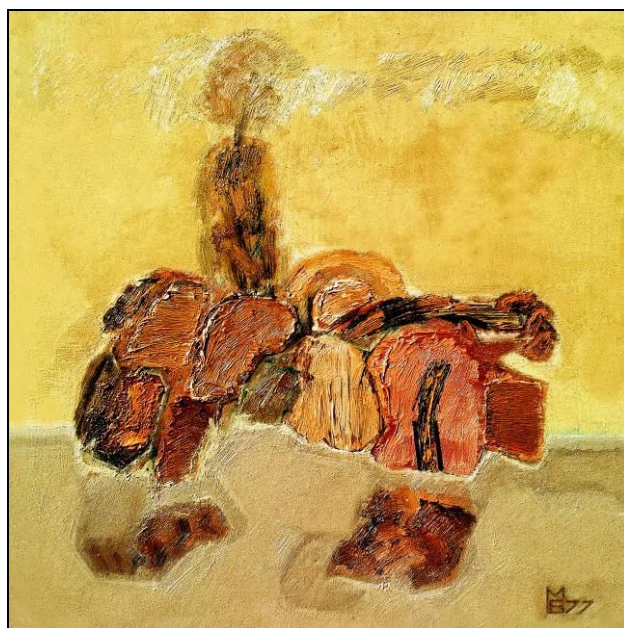
Tribuna, octombrie, 2005

Mihai Bandac • Dimineață de decembrie la Vidraru

Mihai Bandac • Toamnă timpurie

Mihai Bandac • Toamnă peste Curmătură

OCHIUL CICLOPULUI

Mihai Bandac •Expoziție la Academia di Romania, Roma

„...Pictura lui Mihai Bandac are caracter simfonic. Anotimpurile lui ne amintesc de Anotimpurile lui Vivaldi și mărturisesc că rareori mi-a fost dat să întâlnesc o mai

mare afinitate electivă între pictură și muzică, cum se poate vedea și auzi în acest caz.

Putem zice despre Bandac că el este unul dintre cei mai de seamă coloriști ai noștri.

Că el este unul dintre cei mai talentați pictori ai generației de mijloc, despre acest fapt nu avem nicio îndoială. Dar în ceea ce privește, însă, colorismul pânzelor sale, după părerea noastră, el este mai degrabă suportul, materialul și vehicolul unor sentimente majore. Culoarea la Bandac nu este în sine și pentru sine, ci este expresia nemijlocită a unui dor, a unei melancolii sau a unei jubilații în fața măreției naturale, cu precădere a peisajului transilvan

Ciclul intitulat *Anotimpurile* al lui Mihai Bandac e predestinat să rămână în istoria picturii românești contemporane ca expresie a unui artist de primă mână și ca o înfăptuire monumentală, prin unitatea de concepție slujită de mijloace estetice majore.“

NICHITA STĂNESCU

Mai 1979

La vulture

se dedică lui Mihai Bandac

L-am bătut pe vulture pe pana lui
cu crivățul cuvântului eu l-am bătut
să stea în aer locului
văzut și nevăzut
și-apoi la piept cu totul mi l-am pus
să-i încălzesc mintea lui proastă
i-am dat un cui ca să-l mănânce din Isus
căldura mea i-am dat-o de nevastă.
și ginere mi l-am făcut
pe vulturul cel zburător
și l-am cântat și l-am tăcut
cu dulce dor.

NICHITA STĂNESCU

Octombrie 19

Directori de onoare

Acad. ADAM PUSLOJIC

Acad. MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Vasile Gribincea, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Vasile Larco, Lazăr

Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Cristian Stamatoiu, Gheorghe Nicolae Șincan, Flavia Topan, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Mirela Corina Chindea (Italia), Flavia Cosma (Canada), Dărie Ducan, (Paris), Andrei Fischof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Dwight Luchian-Patton (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Raia Rogac (Chișinău), Claudia Șatravca (Chișinău), M.N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2015 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

